ABDULLAH ÖCALAN

DİRİLİŞ TAMAMLANDI SIRA KURTULUŞTA

RÖPORTAJ

E. KÜRKÇÜ - R. DURAN

GÜNEŞ ÜLKESİ
YAYINCILIK

ABDULLAH ÖCALAN

DİRİLİŞ TAMAMLANDI SIRA KURTULUŞTA

RÖPORTAJ

E. KÜRKÇÜ
R. DURAN

ABDULLAH ÖCALAN

DİRİLİŞ TAMAMLANDI SIRA KURTULUŞTA

RÖPORTAJ

E. KÜRKÇÜ - R. DURAN

Güneş Ülkesi Yayıncılık
Düşünce Dizisi 2

Birinci baskı: Aralık – 1995

Dizgi : Güneş Ülkesi Yayıncılık
Kapak : Güneş Ülkesi Yayıncılık
Baskı : Ceylan Ofset

Güneş Ülkesi Yayıncılık
Prof. Kazım İsmail Cad. Hamam Sok.
Yavuz Han No: 2 D. 14
Kat: 3 Tlf: 5266723
Cağaloğlu / İstanbul

ABDULLAH ÖCALAN

DİRİLİŞ TAMAMLANDI SIRA KURTULUŞTA

Ertuğrul Kürkçü ve ***Ragıp Duran***'ın kapatılan Özgür Gündem gazetesi adına PKK Genel Başkanı ***Abdullah Öcalan***'la yaptıkları röportaj

YAYINCININ NOTU

Tarih, Kürt halkının iki gerçeğine tanıktır. Bu iki gerçeklik birbirine zıt ve de tanımı gerçekten zor olan iki olgunun bütünlüğüdür. Biri köle/köleleştirilmiş, sömürülen/sömürgeleştirilmiş, bitişin eşiğine, yokoluşa giden Kürdün "hikayesi"dir. Tarih bir bunu yazar; bir de uyanışını, dirilişini, kurtuluşunu anlatır. Yani Kürt halkının bir yokoluş, bir de diriliş "hikayesi" vardır. Kürt halkının ve Kürdistan coğrafyasının yitirilişi nedenleriyle çokça anlatıldı, yazıldı, çizildi. Tarih çoksa tanık oldu, insanlık bunu yaşadı.

Evet aslında bilinmeyen, kavranmayan, dahası inanılmak istenmeyen şey Kürdün dirilişidir. Bu dirilişin, yeniden varolmanın, kendisini ayağa kaldırmanın "hikayesi" nasıl gerçekleşti? Dünya siyasal gündemine oturan Kürt sorunu diriliş sürecinde de çok tartışıldı, konuşuldu. yazıldı.

Elimizdeki bu kitap, bir diriliş ve kurtuluş "hikayesi"ni anlatıyor. Bu kitapta tarih ile güncel bir arada sorgulanıyor. Yokoluş süreci nereden, nasıl başladı? Kürtlerin tarih boyunca siyasal-sosyal yapısı, egemenlerle ilişkileri nedir? Köleleştirmeye yönelik egemenlerin politikaları, buna karşı halkın durumu nedir?

Selçuklular'dan Osmanlılar'a, oradan günümüze kadar Türk egemenliğinin Kürt politikası tüm kesitleriyle bu kitapta mevcuttur. Kürt halkının geliştirdiği UKM'nin önemi ve rolü doyurucu tarzda ele alınıyor. Türkiye'de 12 Eylül Faşizminden sonraki süreç, rejim ve Türkiye devrimci-demokratik hareketine ilişkin derinlikli değerlendirmelerin yer aldığı **"DİRİLİŞ TAMAMLANDI SIRA KURTULUŞTA"** kitabında Kürt-Türk halklarının eşit-özgür ilişkilerini yakalamanın olanakları ve gerekliliği kapsamlıca ortaya konuluyor.

Kısacası Kürt halkının yokoluş "hikayesi", dirilişi ve kurtuluşu nasıl geliştirdiği, TC'nin tarihsel ve güncel Kürdistan politikası, devrimci demokratik hareketlerin durumu, Kürt-Türk halklarının tarihsel ilişkileri, gelecekte hedeflenen ilişkiler bir bütünlük içerisinde çözümleyici şekilde işlenmektedir.

Sürükleyici, ufukları açan, kafamızdaki yüzlerce soruyu cevaplandıran **"DİRİLİŞ TAMAMLANDI SIRA KURTULUŞTA"** kitabı 1994 yılında **Özgür Gündem Gazetesi** adına gazeteci **Ertuğrul Kürkçü** ve **Ragıp Duran**'nın **PKK Genel Başkanı Abdullah Öcalan** ile yaptıkları söyleşiyi içeriyor.

Röportajın bir bölümü **Özgür Gündem Gazetesi**'nde yayınlandı. Ancak gazete kapatma cezası alınca söyleşinin tümü yayınlanmadı. Aralık 1994'te kitap şeklinde **WEŞANÊN SERXWEBÛN** tarafından ilk baskısı yapıldı. Bu kitap söyleşinin tümünü kapsıyor. Kürt ve Türk halklarının eşit-özgür ilişkilerine, bu yönlü savaşıma, çabalara katkı olacağı inancıyla bu kitabı yayınlıyoruz.

ÖNSÖZ

Kürdistan sorunu dünyanın bir siyasal sorununa dönüşmüştür. Kürdistan çoğrafyasının sınırlarını aşarak Ortadoğu ve Türkiye'yi etkisine almış ve dünya merkezine oturmuştur. Şüphesiz kendiliğinden ortaya çıkmadı bu gelişme. Büyük savaşılarak, dayatılan büyük imha durdurulmuş ve bir ulus ayağa kaldırılmıştır. Çok tarihi bir süreç olarak diriliş gerçekleştirilmiştir.

Bu süreçle birlikte eskinin savaşmaya hiç niyeti ve cesareti olmayan Kürt halkı savaşı yaşamının ve kurtuluş gerekçesi olarak kavramaya başladı. Bu tabii ki, büyük dirilişin en somut ve tartışılmaz bir ifadesidir. 2000'li yıllara dayandığımız bu dönem, Kürt ulusu için kurtuluşa adım adım gitmenin yılları olacaktır. Bu anlamda diriliş tamamlanmış, sıra kurtuluşa gelmiştir. Bir yönüyle zor başarılmış, eğer gerekleri yerine getirilirse, sıra kolayın gerçekleştirilmesine gelmiştir.

Zorun nasıl başarıldığını bilmek ve kavramak, gelecekte kolayı başarmak için de vazgeçilmezdir. Zor başarılmış diye gelecekte zorluklar beklemiyor sonucunu çıkarmak yanılgılıdır. Kolayın olduğu yerde zor, zorun olduğu yerde de kolay vardır. Burada önderlik iddiasında olanların oynayacağı rol önemlidir. Zorun militanı olmak; ama sadece bir yerde ve bir zamanda değil; kolayda da zorda da militan öncü olmak dışında hiçbir çizginin kazandırmadığı kesinleşmiştir. Bu bir yerde elinizdeki kitabın da ana fikridir. Her şey bu noktada başladı; başarıldı ve bugünlere getirildi. Yani bugün, dünün pratiğiyle yaratıldı. Bundan sonrası da bugünden yaratılarak, diyalektik gelişme hattı izlenecektir.

"DİRİLİŞ TAMAMLANDI, SIRA KURTULUŞTA" kitabında tarih güncelle, güncel tarihle birleştirilerek bir dönem değil, yüzyıllar değerlendirilmektedir. Yüzyıllardır birlikte yaşayan Kürt-Türk halklarının ilişkileri ilk kez bu denli bütün kesitleriyle **Başkan APO** tarafından dile getirilmektedir. Bu konuda soru teşkil edebilecek bütün noktalar aydınlığa kavuşturulmaktadır. Özellikle son yüzyılda Türk-Kürt ilişkilerinin TC sömürgeciliği tarafından nasıl tam bir kördüğüm haline getirildiği müthiş sorgulanmaktadır. Yine TC sömürgeciliğinin iki halk arasında nasıl çözümsüzlüğü geliştirdiği, ayrılığı, nefret, kavga ve kin tohumlarını ektiği, böylece sorunu derinleştirdikçe derinleştirdiği

izah edilmektedir. Bir yandan sorunların en derin boyutları ortaya konulurken, diğer yandan alternatif çözüm dayatılmaktadır. Bunun için hiçbir devrimci-ilerici ve yurtsever ulusal kurtuluş hareketinde görülmeyen barış-kardeşlik çağrıları yapılmaktadır. Bu çağrının yerini bulması, muhatapları tarafından doğru karşılık verilmesi durumunda onbinlerin ölmeyeceği, bunca dökülen kanın akmayacağı ısrarla hatırlatılmaktadır.

Elinizdeki kitapta Başkan APO, acilleşen Kürt-Türk ilişkilerinin yeniden özgür ve eşit koşullarda düzenlenmesi için çok önemli tarihi açıklamalar yapmaktadır. Çözümsüzlüğün nereden kaynaklandığını, Selçuklulardan Osmanlılara, oradan günümüzdeki Türk egemen sınıflarına kadarki Kürt politikasını bu kitapta okumak mümkündür. Bunun yanında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte Kürt-Türk ilişkilerinde başlayan yeni bir sürecin Kürt ulusunu tarihten silici, yok edici gibi özellikler vurgulanmaktadır. Ve cumhuriyetin, inkar ve imha politikasında en uç noktaya vardığı ve bunun nasıl sonuçlanabileceği yönünde doyurucu değerlendirmeler yapılmaktadır.

Yine Türkiye'de gelişen faşizm ve cuntalar süreciyle birlikte Türkiye devrimci-demokratik hareketlerinin pratikleri, yetersizlikleri büyük bir derinlikle değerlendirilmektedir. Özellikle **Mahir Çayan, Deniz Gezmiş, İbrahim Kaypakaya** ve diğer Türkiyeli devrimci önderlerin Türkiye'nin yakın tarihinde oynadığı rol kitapta kapsamlıca ortaya konulurken, bugün solun neden çıkış yapamadığına, kendini yenileyemediğine katkı ve eleştiriler de yapılmaktadır.

"DİRİLİŞ TAMAMLANDI, SIRA KURTULUŞTA" adlı kitap, 1994 yılında kapatılan Özgür Gündem gazetesi adına **Ertuğrul Kürkçü** ve **Ragıp Duran** tarafından yapılan ve birkaç güne sığdırılan söyleşiyi kapsamaktadır. PKK Genel Başkanı'yla yapılan bu söyleşi, dizi biçiminde yayınlanmaya başlayınca Özgür Gündem gazetesi kapatma cezası aldı. Bu nedenle söyleşinin ancak çok az bir bölümü yayınlanabildi. Bu kitap yapılan söyleşinin bütününü kapsamakta; kendine has sıcak ve çekici bir üslup taşımaktadır. Yayınevimiz tarafından hazırlanan bu kitabın bir roman sürekleyiciliğiyle okunacağına inanıyoruz.

WEŞANEN SERXWEBUN
Aralık 1995

DİRİLİŞ TAMAMLANDI SIRA KURTULUŞTA

Ertuğrul KÜRKÇÜ: 12-13 Mart 1994'te Brüksel'de toplanan Uluslararası Kuzey Batı Kürdistan Konferansı'nda çok önemli kararlar alındı. Bu kararların alınmasını etkileyen çok önemli bir şey vardı. Bu da sizin konferansa gönderdiğiniz öneriydi. Bu önerinin en çarpıcı tarafı, birincisi, ilk kez iki yanlı bir ateşkes önerisinin gelmesi; ikincisi, bu ateşkes önerisiyle ilgili konferansın alacağı bütün kararlara uyacağınızı önceden taahhüt etmeniz. Bu konferansın, sizin açınızdan önemi neydi ki, bu konferansa kendinizi bağlayıcı kılacak bir yaklaşım gösterdiniz?

Abdullah ÖCALAN: Her şeyden önce bir yıldan beri geliştirmek istediğimiz ateşkese ilişkin çabalarımızın hayata geçmemesinden üzüntü duyuyoruz. Bu bir yıllık süre içinde çok kan döküldü, çok katliamlar yapıldı, köyler harabe edildi, acılar çekildi. 17 Mart tarihindeki basın toplantımızda oldukça iyi niyetliydik. Ve tek taraflı olarak bu iyi niyetimizi de gösterdik. Süreç istediğimiz gibi gelişmedi. Özellikle hükümet açısından da gelişmedi. Zaten içişleri bakanının gitmesine de neden oldu. Hükümet iyi niyetimizi, bir zaaf olarak değerlendirdi ve dağdakileri indirme planının bir parçası olarak ele aldı. İşte, "örgüt zayıflamıştır, çaresizlik içindedir." Güya kendileri pişmanlık yasasını daha da geliştirirlerse, bu işi kendilerine göre büyük bir başarıyla sonuçlandıracaklarını sandılar.

Bu ciddi bir yanılgıydı. Ben bu yanılgıya düşmemeleri için uyarmıştım. Bu iyi niyeti böyle kötü kullanamazsınız, dedim.

Ama kendilerine göre böyle bir yolu seçtiler ve biraz ortama da yumuşatma havası verdiler. Biz bu süreci daha sonra uzatmak istedik. Ama bazı bölgelerde ateşkese uyma havası verildiyse de, bazı yerlerde saldırılarını sürdürdü. Bizde de bu durum, tepkiye yol açtı. Bingöl olayları gündeme geldi ve bu süreç fiilen sona erdi.

Aslında ilginç bir deneyimdi. Devletin de biraz ciddiye aldığı, fakat anlamını tam kavrayamadığı bir süreçti. Sonra çok kızgın bir süreç başladı. Bu kızgın süreçte tüm gizleme çabalarına rağmen bizim kesin tespitlerimize göre ordunun kayıpları 5 binden aşağı değildir. Bir o kadar da sivil kayıp var. Bizden bini aşkın bir kayıp vardı.

- On yıllık rakam mı?

– Ateşkesten sonra.

- Bir yılda!

– Hatta bunlar altı aylık sürecin rakamlarıdır. Dikkat edilirse bu, Türk-Yunan savaşından daha fazla ordu gücünün kullanıldığı ve kayıpların yaşandığı bir savaş yılıdır. Gerçek bir savaş var. Kaldı ki Tansu Çiller'in kendisi daha yılın sonu gelmeden 500'ün üzerinde büyük operasyon yaptıklarını söylüyordu. Aslında yaptıkları operasyon sayısı hesaplandığında bini geçer. Her operasyon da en az on tane "birinci-ikinci İnönü savaşı" eder. Sakarya savaşına benzer operasyonlar da vardır. Onsekiz gün süren, dokuz gün süren operasyonlar var. Sakarya yirmi iki gün sürdü. Kendileri de "çok büyük bir savaş veriyoruz" diyorlar. Onlar bu operasyonlarla övünürken, biz dökülen kanın önüne geçmek istiyorduk.

Yine bu arada Çiller hükümetinin kuruluşu ve İsmet Sezgin'in yenilgisi vardır. Zaten İsmet Sezgin ateşkesin bozulmasıyla kaybetti. Tansu Çiller'in gelişinde "Doğulu" delegelerin belirleyici olduğu biliniyor. Cevheri öncülüğünde bu delegeler blok oy kullandılar ve böyle bir hükümet kuruldu. Aslında Amerika tarafından tezgahlanan bir hükümetti. Bazı planlar geliştirildi; sözümona "PKK terörü"nü tasfiye etmek ve ondan sonra bir model oturtmak vardı. Hükümetin bütün kuruluş mantığı budur.

Özellikle bu süreçte ordu kendine göre akıllıca davrandı. Tansu Çiller'in zayıf konumunu biliyordu. Etrafındaki Cevheri, Yalım Erez, Hikmet Çetin gibi zayıf Kürt konumunu da biliyordu. Özel savaş bilinen yollardan birkaç uyarıyla, birkaç yarı şantaj, yarı tehditle hükümeti olduğu gibi kullandı. Aslında planları farklıydı. Bu yönüyle de gelişmeler Amerika'nın istediği gibi olmayıp özel savaşın istediği gibi oldu.

Çözüm yanlısı eğilim komplolarla tasfiye edildi

Burada sorunuza geliyorum: Batı kamuoyu kendini ihanete uğramış gibi hissediyor. Verilen sözlerde, hatta çizilen planda Kürt sorununun belli bir çözümü vardı. Kaldı ki, Tansu Çiller'in Bask modelini ifade etmesi vardı. Ama belli bir uyarı sonunda bu Bask modeli Çiller'in kursağında kaldı. Bütün kamuoyu buna tanıktır. Neden böyle oldu? Kimisi tepkiden korktuğunu yorumladı. Hayır! Bu bir plan gereğiydi ve bunun üzerinde de çalışılıyordu. Ama savaşa hakim olan ekip, "bu aşamada sen bu sözleri söyleyemezsin" uyarsını yaparak, geri adım attırdı. Bu kesindir. Bir anlamda Amerika'nın eğilimini de çeldi. "Şimdi zamanı değildir. PKK'nin tasfiyesi gerçekleşmedi. Eğer ille öyle bir plandan söz edeceksek, bu tasfiyenin biraz sonuçlanması gerekir, bunu bekleyin" denildi. Sözümona Kürt (hain Kürt) kesimi kullanıldı. Bazı vaatler vardı, o da fazla tutmadı.

Hatta yanılmıyorsam, İnci Baba denilen kişinin bu hükümetin oluşumunda epey çabası vardı. "Biz Tansu'ya Mart'a kadar süre tanıdık, ondan sonra bu meseleyi kesin gündeme getireceğiz" diyordu. Sanırım bu sözler, İngilizce bir gazetede yayınlandı. Ve ardından da İnci Baba öldürüldü. Buna benzer başka faili meçhul cinayetler de var, gerekirse onlara da değineceğim.

Bu arada bana göre Özal da bir faili meçhul cinayetin kurbanıdır. Bu dönemlerde olduğu için bunu vurgulama gereğini duyuyorum. Öyle söylenildiği gibi normal bir tıbbi ölüm değildir. Bir siyasi

ölüm, cinayettir. Özal o gün dış geziden döndüğünde, "Ben öğleden sonra artık süreci başlatıyorum" diyor. Bize de yansıyan bilgiler vardı. Biz böyle bir gelişmeyi bekliyorduk, hatta ben de kendimi biraz hazırlamıştım. Madem devletin en üst düzeyi bu konuda bazı adımlar atacak, biz de ilgilenmemezlik edemezdik. Özal yalan söylüyor da diyemezdik. Adam oldukça önemli sözler sarfediyordu. Ve arada bizim irtibatlı olduğumuz kişiler, "şunu söyledi, şu adımı attı" diyorlardı.

Biz de kendimizi biraz hazırlayacaktık. O günlerde böyle bir beklenti içindeydik. Özal Azerbaycan'dan döndü ve artık meseleye tamamen el atıyordu. Adam, daha öğle olmadan indirildi yere. Bu konuda da basın gerçekçi davranmıyor. Doktoru yanında yoktur. Sıradan bir ambülansla hastaneye götürülüyor. Sanırım, 32. Gün programında yayınlandı. Doktorlar, "biz konuşmak istemiyoruz" demişler. Daha sonra o program da bastırıldı. Yine daha öncesi var; Hikmet Çetin'e, "Azerbaycan dönüşünde Kürt milletvekillerini toplayacağım, meseleyi onlarla tartışacağız" diyor. Hikmet Çetin, "çok ürkütücü bulduğunu" söylüyor. "Yapma, böyle bir girişimde bulunma" diyor yalvarırcasına. Özal bana göre biraz cesaretliydi. Bizimle on yıl savaştı. Savaşı finanse eden, Amerika'yı ayarlayan adamdır. Kürt meselesinin tasfiyesi için on yıl çalıştı. Türkiye'yi bölgede biraz öne geçirmek, güçlendirmek istiyordu. Bölge derken, Asya, Balkanlar, Kafkasya, Ortadoğu'yu kastediyorum. O dönem, Körfez Savaşı'nın sonuçları da var. Fakat en temel engel Kürt meselesiydi. Zaten basına yansıyor: "Başkaları Kürt meselesini kullanacağına, ben kullanırım. Ortadoğu üzerinde, hatta gerekirse bir Kürt federasyonu da olur. Türkiye ile birlikte büyük bir etkinlik aracı haline getirilir." Bu onun görüşüdür.

Biz de buna ilişkin görüşlerimizi vurgulamıştık. Yani boş konuşmuyordu. "Ömrümün son evresini Kürt meselesini çözmek için harcayacağım" diyor. Şimdi bunlar önemli sözler. Mutlaka bir pratik ifadesi de olacaktı. Nitekim girişimleri de vardı. Ardından devletin içinde etkili çevreler onu götürdü. Ben bunu, pek çok diğer faili meçhul cinayet için de söyleyebilirim.

Bu arada, Behçet Cantürk'ün de anısını yad edelim. Onu da öyle götürdüler. Bizimle biraz dostane geçinmek istiyordu. Sanıyorum biraz yardım vermiş ve bazı Kürt işadamlarının derlenip toparlanmasında da rol almış. Yani bir PKK üyesi değil, bir dost. Yine bazı maddi imkanların yaratılmasında da çaba harcamış. Devletin intikamı çok kötü oldu. Basına bu da yansıdı. Yahya Demirel'in kendisi,"Devlet senin kelleni istiyor, korun" demiş. Bir ay kendisini korumaya çalışıyor, ondan sonra "bir şey olmaz" diyor. Daha sonra adamı götürdüler.

Tansu Çiller çok iyi biliyor. Yardım eden Kürt işadamlarının yüz kişilik listesi çıkarılmıştır. Bunların başta geleni Behçet'tir. Kürt milletvekilleri için Demirel'in 1 Eylül'de meclis açılışında yaptığı konuşma vardır. Konuşmanın ardından Mehmet Sincar vuruldu. Devlet katında tartışılıyor, uyarısını yapıyorlar. Uyarıyı bir de cinayetle tamamlıyorlar. En son Çiller'in DEP'e ilişkin tavrı var. Daha o tutuklanmalar olmadan, hepsine "haindir" diyor. Şimdi bir başbakan kendiliğinden "hain" demez. Tartışılmış ve haklarında "hain" kararı verilmiş, o da kararı hayata geçirdi. Ardısıra tutuklamalar, şimdi de resmen "vatana hiyanet ve bölücülük"ten içeri alıp yargılıyorlar. Bakalım sonucu nereye gidecek? Siyasi bir dava.

Devlet içinde Kürt meselesinde uzlaşma, siyasi çözüm diye tabir edilen bir eğilim vardı. Buna yalnızca Özal değil, çok daha geniş çevreler de eğilim gösteriyorlardı. İş çevrelerinden, hatta ordu içinde de vardı. O zaman bize gelen bilgiler vardı. Bunu da açıklamakta en ufak bir sakınca görmüyorum. Özal'ın ilişkide olduğu bir kişiye şunu söylediğini biliyoruz; mesela Eşref Bitlis için söylüyor: "O da bizdendir." Eşref Bitlis'i de götürdüler. Ardından başka generaller gitti. Bunların hepsi bir eğilimin önde gelen temsilcileridir ve hepsi de faili meçhul cinayetlerle ortadan kaldırıldılar. Bir tanesi kaza olsun, ikisi kaza olsun, ama hepsi kaza olamaz!

Bana göre devlet, kendi üst düzeyinde bir klik mücadelesini yaşadı. Bir kesim diğer kesimi tasfiye etti. Bu tasfiye işinden Demirel'in, İnönü'nün kesinlikle bilgisi vardı. Doğan Güreş için ke-

sin bir belirleme yapmak zor. O da Özal ekibindendi. Özal gittiğinde, geldi ağırlığını koydu, gücünü gösterdi. Ya da, o da ikili oynadı. Demirel, İnönü ve kendi üçlüsüyle bir olup Özal'ı götürdü. Bu konuda kesin bir şey söyleyecek durumda değiliz. İkili oynayabilir. Fakat devlette de ağırlığını koymuş olabilir.

Ardından Kürt meselesinde hakim kılınan eğilim, yetmiş yıldır değiştirilemez denilen kemalist eğilim oldu. Özal'ın sözde yaratmak istediği çatlaklık tamir ediliyor: "Kürt meselesi diye bir mesele yoktur." Yani o çok bilinen "milli birlik-bütünlük" edebiyatı günümüze kadar amansız bir biçimde yapıldı.

Yani şunu söylemek istiyorum: "Ateşkes" öyle boşuna ortaya atılan bir olay değildi. Çok önemli sonuçları vardı. Özellikle karşı tarafın ilgisini gördükçe, oldukça duyarlı yaklaştık. Bizim adımıza, "teslim oluyorlar, silahlı mücadeleden vazgeçiyorlar" denildi. Mesele böyle ortaya konulamaz. Madem bir uzlaşma imkanı vardı, biz bunu değerlendirecektik. Biz değerlendirdik, fakat karşı tarafça bir komployla atıl bırakıldı.

Ardından o bildiğimiz vahşi savaş, katliamlar geliştirildi. Biz de bazı eylemler yaptık; bu eylemlerin etkileri kamuoyunda çok kötü kullanılmak istenildi. Turistik tesislere yönelik bazı bombalamalar ve bu son Tuzla eylemi denilen olaylar oldu. Bu eylemleri taraftarlar, yarı milis bazı gruplar yapıyor. Bizim öyle örgütlü, sistemli yapmak istediğimiz bir eylem biçimi değildir. Bu biraz da bizim iyi niyetimize, savaşı bu biçimde geliştirmek istemeyişimize bağlanmalı. Yoksa bombaları her gün sokaklara, çöp sepetlerine bırakmak zor değil. Yöntem olarak fazla itibar etmiyoruz. Ama arasıra çıkmasını da yadırgamıyoruz. Tabii savaş aynı zamanda kötü bir olaydır. Faili meçhul cinayetler, onbinlerce insanın tutuklanması, on bini aşkın ölü, kendi deyişleriyle birkaç yüz trilyonu bulan mali bilançosu olan bir savaş.

Şimdi tekrar yeni bir baharla karşı karşıyayız. Geçen bir yılın bilançosunu vermeye çalıştık. Ben, sorumluluk bizden gitsin diye bu ateşkes çağrısını yineleme gereği duydum. Yine geçen yıl yaptığımı yineledim. Farklı bir şey söylemiyorum. Farkı şurada: Türkiye kamuoyuna seslenen yanından ziyade, Batı kamuoyuna

yönelik yanı ağır basıyor. Konferansta açıklamamızın nedeni de biraz dostların ricasıydı. Ben, "görüşlerimiz aynı, değişen bir şey yok" dedim. "Yazılı bir metne dönüştüremez misiniz" dediler. Hiçbir tereddüt göstermeden evet dedim. Hatta öyle alçakgönüllü bir tavır oldu ki, alacağınız kararlara şimdiden uymayı bile taahhüt ediyorum, dedim. Bunu, şunun için söylüyorum: Batı seçeneğinde, demokratik çözüme sınırlı da olsa ilgi var. Bu tip konferanslarda ortaya çıkacak sonuçlar bellidir. Ulusal kimlik inkarını kesin kabul etmezler. Onun bileşimine bakıldığında bunu anlamak zor değil.

Yine bir halkın kültürel kimliğinin inkar edilmesini mantık yapısı kabul etmez. Dolayısıyla, "alınacak kararları şimdiden kabul ediyorum" demem yadırganmamalıdır. Çıkacak sonuç önceden bellidir. Şüphesiz ben de saygılı olmayı ifade edecektim. Bu nedenle bazı önerilerde bulundum. Herhangi bir işlerliği olabilir mi? Yol açacağı sonuçlar olabilir mi? Batı kamuoyunda önemli sonuçlara yol açtığı anlaşılıyor. Daha şimdiden çok ileri seviyede parlamenterlerin önerilerimizi desteklediklerı görülüyor. Birçok devletin parlamentosundan etkili kişiler konferansa katılmıştır. Ardından çeşitli ülkelere ve hükümetlere de yansımıştır. Şimdiden bütün diplomatik kanallar açılmıştır. Buna en büyük devletler de dahildir diyebilirim.

– Geçtiğimiz kış, özellikle Almanya ve Fransa'nın TC ile birlikte aldıkları, partinizi kanun dışı, terörist örgüt ilan etme kararları var. Yeni gelişmeler, onların bu kararlarının zedelenmesi söz konusu. Bunlar da rücu anlamına gelebilir mi?

Batı "Bu iş PKK'siz olamaz" noktasına gelmiştir

– O kararlarda rücu kesin olacak ve onunla da yetinilmeyecek. O kararların mantığını size vermem büyük önem taşıyor. Nasıl

alındı o kararlar? O da, Amerikan planlamasında, ya da Batı yaklaşımında önemli bir yere sahiptir. Dikkat edilirse, Mitterrand'ın Çiller için söyledikleri var; "Senin yıldızını parlatacağız" diyor. Bunun anlamı çok açık: "Sen bazı adımları at, biz de senin popülariteni artıraca-ğız !"

Fransa'nın aldığı o kararın tarihini biliyor musunuz? Doğru Yol Partisi kongresinden bir gün öncedir. Bazı bilgiler daha var. Kongre için Çiller kesinlikle bazı başarılara muhtaç. Çiller'in önemli bir başarıya, büyük bir zafere ihtiyacı vardı. Onu da Batı sözde sağladı. Böyle kazanıldı "yıldız savaşları" Ardından Fransa'yla birlikte Almanya da bazı kararları karşılıklı işbirliği içinde aldılar.

Amerikan'ın yaklaşımı Çiller'den beklentiler temelindeydi. Bazı adımları atması lazımdı. Biz bu eğilimi biliyoruz. Bildiğimiz için Batı'nın tam kendi mantık çerçevesinde geliştirmek istediği hususlara karşı olmadığımızı, bizim cephede bir engel olmadığını göstermek istiyorduk. Batı, şimdi kendi çizgisine geliyor ve dolayısıyla, "morali artsın, Çiller parlasın" dediği şeyde rücu var. Neden? Çünkü sen söylediğinin gereklerini yerine getirmedin. Çiller de çoktan özel savaşın emrindeydi veya onların sözcülüğünü yapıyordu. Batı bunu anladı. Zaten dikkat çekmişler; "Güreş'in işaret parmağı nedir? Bir başbakana öyle parmak kaldırılır mı?" diye. Batı bunu tespit etmiş. Bu sembolik olsa da bir gerçeği ifade etmektedir. Ordunun emrine girilmiş. Verilen vaatler sıfır. Hiçbir şey yok! Ve Batı şimdi buna öfkeli. Sadece geri adım atmadı, verdiği desteği de geri çekti. Sistem gereği NATO genelde destekliyor. Bu ayrı bir sorun. Ben bu hükümet için söylüyorum. Başka bir şeyi öne çıkardı. Benim geliştirdiğim o öneriler büyük etkiye yol açtı. Aynı, geçen yılki ateşkes süreci gibi Türkiye'de nasıl olağanüstü bir etkiye yol açtıysa, daha fazlasını şimdi devletler düzeyinde ortaya çıkardı. Öyle sanıyorum ki bu da Türkiye'yi epey sıkıştıracak.

- Konferansa katılanların kendi ülkelerini ve belli başlı Batılı devletleri de Kürdistan'da süren şiddetten sorumlu tuttuklarını görüyoruz. Kaldı

ki, konferans, Kürdistan meselesinin içinden çıkılamaz bir mesele haline gelmiş olmasını da Batılı devletlerin Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasındaki Ortadoğu'yu ve Kürdistan'ı bölme-parçalama girişimleriyle ilişkilendiriyor. Böyle bir durumu neye bağlayabiliriz? PKK'nin diplomatik alanda da faaliyetlerini artırarak, kendi tezini Batı'nın önde gelen diplomatlarına, bilim adamlarına kabul ettirmesine mi bağlamalıyız, yoksa onların kendi demokratik normları açısından artık bunları söylemeden uluslararası politika yapamayacak olmalarına mı bağlamalıyız?

– Şüphesiz Türkiye gerçeği, Batı politikasının önünü de tıkadı. Bu nedenle çok açık politika yapamıyorlar. Hele Kürt meselesinde söyleyecekleri fazla bir söz kalmamıştır. Eskiden yaklaşım şuydu: "Kürt meselesi PKK ile çözümlenemez." Ya da "PKK'yi dıştalayan bir Kürt çözümü." Bu son on yılın en revaçta olan görüşüydü. Tabii ki Amerika da bu görüşün başını çekiyordu. Şimdi ortaya çıkan büyük fark şu: "Bu iş PKK'siz olmaz." Bu da onlar için dramatik bir gelişme. Bu yılda sağlanan gelişme budur.

Bunun etkileri olacak. PKK'yi çözümün ana öğesi olarak kabullenmekle birlikte, konferansın diğer bir özeleştirisi de, "PKK'yi şimdiye kadar böyle görmekle büyük oranda hata yapmışız, yanlış tanımışız. PKK'siz bu sorunun çözülemeyeceğini bilmeliydik. Bu yüzden hükümetlerimiz PKK'yi dıştalamak istediler ve savaşı desteklediler. Bu çok kan dökülmesine yol açtı; dolayısıyla dökülen kandan Batı da; Fransa, Almanya, ABD de sorumludur. Biz hükümetlerimize de yükleneceğiz ve artık Kürt meselesindeki tarihi günahı kadar, bu 12 Eylül rejimini destekleme günahının da ortadan kaldırılmasını isteyeceğiz, bu iş PKK'siz olamayacağına göre onunla ilişkiye geçilmesinin önemini vurgulayacağız" şeklindedir. Konferans buna benzer kararlar almış.

Konferansın ardından diplomatik bir dönem başladı. Hem

dost milletvekilleri, etkili isimler, profesörler, düşünürler, hem de bakanlar şimdiden devreye girmiş durumdalar. Elçilerin hepsiyle görüşülebiliyor. Bu yeni bir süreçtir. Sanırım Nisan ayı ile birlikte hızlanacaktır.

Bu durum, PKK'nin Batı'nın güdümüne girdiği anlamına gelmiyor. Hayır! Biz kendi kimliğimizi koruyoruz! Özgünlüğümüze ve özgürlüğümüze gerçekten tutkunuz. Bu konuda taviz yok! Ama Batı'yı kendimize yersiz düşman etmenin de anlamsızlığına eminiz. Batı'nın kendine özgü bazı değer yargıları var. O değer yargılarını göz önünde tutmak, o değer yargılarında birleşmek hem aklın gereğidir, hem de demokrasinin gereğidir. Bu konuda, özellikle Türkiye'nin fanatik sol ve sağ çevrelerinde "PKK, Batı işbirlikçisi" gibi anlayışlar var. Hayır! Batı'nın Türkiye'yi ne denli desteklediği konferans kararlarında var. Dökülen kandan Batı da sorumludur. Ve bu doğrudur; Batı bizimle amansız savaştı. Bu savaşın öncü gücü Amerika'ydı. Diyarbakır işkencelerini de ABD yönetti. PKK'yi tasfiye planını uzun süre ABD destekledi. 1992 Ekim'indeki Güney Savaşı'nda ABD'nin öncülük ettiği saldırılar var. En son Zelê Kampı'nın bombalanmasına hiç ses çıkarmama durumu da açıkça ortadadır.

Bosna'da 4 uçak kalktı, düşürdüler. Zele'ye 50 uçak kalktı, onaylandı. Bölge, Çekiç Güç sahasındadır. Bu denli destekleme vardır. Ülkemizde dökülen kandan sorumlu olduklarını artık görüyorlar. Bunu onlara gösterdik. Şimdi bu politikadan dönmek istiyorlar. Dönmeleri kötü bir şey değil. Biz elbette ki, demokratik kültürel, yine sorunun siyasi çözümü yolunda adım atmak istediklerinde buna açık olacağımızı rahatlıkla belirteceğiz. Ortaya çıkacak çözümlere "şimdiden bağlıyız, taahhüt ediyoruz" demeyi öyle sandıkları gibi bir teslim olma, uzlaşma değil, aklın ve demokrasinin bir gereği olarak değerlendireceğiz.

– Sizin ateşkes önerinizde Türkiye kamuoyuna yönelik olarak da çok esaslı bir belirleme var. O da şu: "Biz Türkiye'nin bölünmesi konusunda herhangi bir ısrarda bulunmuyoruz." Öyleyse sizin ateşkes önerinizle birlikte (konferans karar-

larıyla birlikte) şöyle bir süreci ima ettiğiniz söylenebilir mi? Aslında Kürt halkının gerçek temsilcileriyle Türkiye halkının gerçek temsilcilerinin bir araya gelmesiyle birlikte yeni bir demokratik inşa sürecini başlatmak gerekir.

– Gayet tabii. Daha sonraki kapsamlı değerlendirmelerde bu hususu açacağım. İlk defa şunu söyleyebilirim: Öyle kamuoyunda sanıldığı gibi, ben taktik yapıp da, Kürt bağımsızlığını Türkiye'den bir kopma biçiminde ele almayı, bunu sağlayacak askeri güce ulaşsak bile uygun görmüyorum. İdealimdeki çözüm biçimi de kesinlikle bu değil.

Türkiye'yi sevenler ve düşünenler ortaya çıksın

Bizim durum sanıldığından çok daha değişiktir. Bunu açıklama gereğini duyuyorum. Biz bu işleri gerçekten Türkiye'nin düşünen, Türkiye'yi biraz anlamak ve Türkiye'nin sorunlarını çözmek isteyen kesimleriyle tartışmak istiyoruz. Yani Kürt meselesinin Türkiyesiz, Türkiye'nin de Kürt meselesini çözmeden, herhangi bir ilerleme sağlayabileceğine veya bazı sorunların üstesinden gelebileceğine inanmıyoruz. Bunu ben çok çarpıcı olarak gösterebilirim. Daha şimdiden geliştirilen savaş düzeyi, Türkiye'nin gelişimini durdurdu. Bütün her şey savaşa endekslendi. Bunu iki yıldır kendileri söylüyor. Bu daha da tırmanacak, artık Türkiye'yi dengelerinden de soyutlayarak, gümbür gümbür bir bunalımın içine sürükleyip çatlatacaktır. İşte bu noktada Türkiye'yi gerçekten sevenler-düşünenler ortaya çıkmak zorundadır.

Özel savaş mantığını çok iyi biliyorum. Yalnız bugün değil, bütün Kürt isyanlarında o mantık bellidir: "Bastırırsın Kürdü, birazını katledersin, birazını asarsın, geri kalanını teslim alırsın. Mesele hal-loldu gitti." Tenkil yöntemi bellidir. Ve "ardından bir asimilasyon süreciyle bu işi götürürsün." Bu, yetmiş yıllık resmi bir tezdir. Biz bu tezi boşa çıkarıyoruz.

Türkiye'nin bütünlüğü böyle olmaz! Osmanlı'da bile çok geniş

kültürel, hatta idari özerklikler vardı. Yine Kürt beylikleri idari özerkliğe sahiptirler ve uzun süre hükümettirler. Osmanlı toleransı ile TC'nin baskı ve asimilasyon sistemini göz önüne getirdiğimizde, hani nur-i nimet derler ya, öyle bir düzeyi ifade ediyor. Kürt dili, Kürt kültürü üzerinde Osmanlı baskısı asla yoktur. Ama cumhuriyetin getirdiği, çok çarpıcı bir nefesi kesme! Kimliği aşındırma! Kimliği aşındırma, çok ağır bir uygulamadır. Binlerce yıllık bir kültürü yok ediyorsun. "Sen sen değilsin, sen sen olmaktan çık!" Bu çok ağır bir ceza. Kürtlerin de Ortadoğu'daki kültürel şekillenişi göz önüne getirilirse, korkunç bir düşürme! Korkunç bir alçaltma! Dil yasağı geliştiriliyor ve onun insan beyni üzerine, insan psikolojisi üzerine etkilerini anlamak önemlidir. Bunun ekonomik, sosyal, siyasal yaşama yansımaları üzerinde durma gereği de duymuyorum. Zaten siyasal açıdan en küçük bir kıpırtının cezası idamdır. Bütün bunların bir halkı ne hale getireceğini düşünmek gerekir.

Bu cumhuriyetin "milli birlik ve bütünlük" teorisi biraz anlaşılmak zorunda. Bu bir kültür, yani bir kimlikdir. Şimdi anladık, Ermeni'yi sürdün. Bu bir "çözüm!" Kürdün durumu Ermeni'lerden daha ağır. Süremiyor da. Neden süremiyor? Biraz aşiret var, dağ var. Durum farklı. Bir Ermeni tenkili veya katliamı Kürde fazla uygulanamaz. İşte cumhuriyetin en büyük handikapı da budur. Kimlik katliamının artık yol alamayacağı anlaşılmıştır. Bundan sonrası tam bir darboğazdır. Burada, TC kendisini nasıl dönüşüme uğratır? Devletin resmi ideolojisi, politikası kendisini nasıl dönüşüme uğratır? Bu onların ayrı bir meselesi. Ama bû son hükümetlerin ısrarla yapmak istedikleri, yetmiş yıllık politikayı biraz daha sürdürebilmek içindir. Özal bunu delmek istedi, onun da durumu anlattığım gibidir.

Biz elbette ki bir çağrı geliştirmek zorundayız. Türkiye'nin yetmiş yıllık politikasının sürdürücüleri, şimdiki hükümet de, olası bir milli mutabakat hükümeti de bu politikayı sürdürmek isteyecek. "Savaşı bir yıl daha sürdürelim" diyecekler. Bu noktada, biz de savaşı bir yıl daha sürdürme hazırlığımızı yapmış durumdayız. 1993'e bakın, bu yıl eğer bir şey ifade ediyorsa, 1994 en

az dört katını ifade edecektir.

Şu anda bizim silahlı gücümüz 20 bin civarındadır. İstediğimiz anda bunu 30 bine hemen çıkarırız. Bir gerillanın karşılığını 10 asker olarak belirlersek, buna göre eğer bizden 30 bin giderse, onlardan da 300 bin gider! Bu böyledir. Geçmiş yılın bilançosundan da bunun böyle olduğunu çıkarmak hiç de zor değil. Bu da, Türkiye'nin yıkımıdır. Türkiye'yi bu denli yıkıma uğratmayı acaba göze alabilirler mi? Şüphesiz bazıları göze alabilir. Örneğin Türkeş gibiler, "PKK'yi yok ederiz" diyor. Onun hempaları yapabilir. Fakat bizim de buna karşı sessiz kalamayacağımızı belirteyim. Bir kitle katliamı geliştirilirse, biz de kesinlikle öz savunmamızı yapacağız! Kitle katliamı yapacağız demiyorum ama, Türkeş'in anladığı dilden karşılıkları biz de veririz. O solcuları katletti; gerçek kitle katliamı-nı yaptı. Onun da çevreleri var. Şimdi kendisi özel orduyu oluşturuyor. Biliyoruz, özel orduyu onun adamları örgütlüyor. Biz de sırf ona göre özel ordu örgütleyeceğiz. Evlerine de baskın yapacağız. Köylerine de baskın yapacağız. Bazı köy baskınları şeklinde eylemler gelişti. Bunların hepsi MHP'liydi. Onlar tırmandırırsa biz de tırmandıracağız. Türk halkı, bu faşist liderden bağını koparmalıdır. Biz onları Türk halkından saymıyoruz, faşist olarak görüyoruz, onun için yöneliyoruz. Faşistlerle olmayan Türke en küçük bir zarar gelmeyecektir. Hiç şüphesiz böyle bir tırmandırma, bizim seçeneğimiz değildir. Karşı taraf, bunu tırmandırmak isteyebilir.

Devletin içirıdeki kontrgerilla kanadı veya Türkeş hempası diyelim; savaşı, katliamları tırmandırmak isteyen bir ekip var. Onlar savaşı tırmandırmak, PKK'nin kökünü kazımak, Kürdün kökünü kazımak istiyorlar. En son parlamentodaki marifetleriyle bunu gösterdiler. Bunu durdurmaya çalışacağız ve bunda da başarılı olacağız. Geriye, aklın sesine uymak kalıyor.

Kürt-Türk ilişkilerinin üzerinden zorun gölgesini kaldıralım. Bunun için her türlü çözüme varız. Ben burada bunu sizlere taahhüt ediyorum; zor seçeneğini kaldırın, kesinlikle mevcut sınırlar dahilinde halkların demokratik tercihlerine göre nasıl istiyorlarsa düzenlemeyi öyle yapalım. Bundan kaçmıyorum, işte ortadayım.

Eğer siz kendinizde öyle bir güç görüyorsanız, ben kefilim. Size söylüyorum. Ayrılıkçılık bunun neresinde? İkide bir "bölecekler, parçalayacaklar" deniliyor. Kamuoyu buna artık aldanmamalı. İlişkilerin yeniden düzenlenmesinin nasıl büyük bir zenginlik sağlayacağını, demokrasinin halkları nasıl yücelteceğini, Kürt halkının kendi kültürünü geliştirmesinin, Türkiye'nin ne kadar büyük bir yaşam zenginliği olacağını, insanların karşılıklı olarak yüceleceğini görürüz. Ben bunu istiyorum. Sen bir tarafı çok cüceleştirirsen, bu senin büyüklüğünü ifade eder mi? Veya bir eşin var, onu her gün döversen, felç edersen, dilini bile yasaklarsan öyle eş'ten bir şey anlayabilir misin?

– Bu yılki Newroz kutlamalarını, karşı tarafın provokasyonuna yol açmayacak biçimde düzenlediniz. Bunu, ateşkes çağrınızın samimiyetinin bir göstergesi olarak algılayabilir miyiz?

Sivillerin ölmediği bir savaşı geliştirmeye çok dikkat ediyoruz

– Karşı tarafın katliamlara açık olduğunu biliyoruz. Bunlar gözü kara katliamcılardır. Kitleler sokağa dökülürse, bunlar katliam yapabilir. Zaten geçen Newroz'da nasıl katliam yaptıklarını biliyoruz. Böyle bir katliamı önleme gücümüzü de göz önünde tutarak evlerimize kapandık. Buna fırsat vermeyelim dememiz, hiç şüphesiz bizim ne kadar tutarlı davrandığımızı, savaş yasalarına bağlılığımızı gösterir. Yoksa, kitleyi ortaya döküp kan dökülmesine de yol açabiliriz. Bunu gerçekten istemiyoruz. Gerillamız da çok hazırlıklı olmasına rağmen, biz yine de savaşı kendi mantığı içinde yürütmek istiyoruz. Sivillerin en az can verdiği bir mücadele biçimini geliştirmek istiyoruz. Bu yılki yaklaşım da bunun bir parçasıdır.

– Savaş yasalarından söz edilince, aklıma konferans kararlarında yer alan bir madde geldi. Yanlış anımsamıyorsam bu madde, sizi Cenevre konvansiyonlarına uyacağınıza dair İsviçre hükümetine başvurmaya çağırıyordu. Bunu yapma-

yı düşünüyor musunuz?

– Biz o konvansiyonlara bağlı kalma isteğimizi çok önceden öne sürmüştük. Fakat Türkiye buna muhatap olma gereğini düşünmeden reddetti. Zaten bizi savaş tarafı olarak kabul etmiyor. Fiiliyatta savaş var. Kendileri de bunu söylüyor. Fakat resmi düzeyde inkar ediyorlar. Biz kabul etmek isteriz tabii. Bütün savaş kurallarına harfiyen uyacağımızı da belirtebilirim. Ama karşı tarafın bir kontrgerillası ve faili meçhul cinayetleri ortada. Hangi savaş yasasında faili meçhul cinayetler vardır? Kirli savaş! Aslında ortaçağ savaşlarında da bu biçim asla yok. Kendine göre bir savaş modelleri vardır, fakat bu biçimi yok. 'Kirli savaş, pis savaş! Biz savaş yasalarına uymak istiyoruz. Ama onlar uymuyor.

– Mantıklı ve gerçekçi olursak, önümüzdeki bahar ve yaz aylarına kadar, bu ateşkes çağrınıza resmiyet dünyasından bir olumlu karşılık gelebileceğini bekliyor musunuz? Genelkurmay bu ayları avantajlı aylar olarak görüyor.

– Bizim kendimizi öyle ucuz hayallere kaptırmaya niyetimiz yok. Ama bahar başlangıcında böyle bir öneride bulunmak işlerin muhatabını göstermek açısından önemli. Sorumluluk yine çok önemli. Biz barış istiyoruz, demokratik çözüm istiyoruz. Yine bu işlerin kan dökülmeden hal yoluna girebileceğine ilişkin umut ve özlemlerimizi dile getiriyoruz. Bu bir iyi niyettir. Türk genelkurmayı ciddiye alır mı? Kendini Kafdağı'nda sanan bir genelkurmay! Kendini padişahtan daha yetkili görüyor. Ama bu savaşın ağır bilançosunu da artık yavaş yavaş düşünmek zorunda.

Bahar, yaz aylarının kimin için avantaj, kimin için dezavantaj olduğunu iyi düşünmek gerekiyor. Hani kışın ağır koşullarında bitireceklerdi? Kışta kim zorlandı, onu iyi anlamak gerekir. Yine önümüzdeki aylarda, gerillanın büyük avantajı da olabilir. Biz bu arada savaş biçimlerini biraz daha yetkinleştiriyoruz. Örneğin bahar taarruzunu da başlattılar. Basına da yansıdı. Bir Gabar operasyonu vardı. Tespitlerimize göre en az 12-13 bin asker ve korucu katıldı. Kayıpları 80'den az olmamak üzere ölü, 150'den

de az olmamak üzere yaralı var ve savaş cephesinde birçok malzeme bırakarak geri çekildiler.

Gabar Dağı ordu yığınağının yanıbaşındadır. Şimdi ayın (Mart) yirmisine geliyoruz. Bahar taarruzlarının, en büyük hamlelerinin durumu bu. Şimdi Ağrı Dağı'na saldırıyorlar. Ağrı'dan gelen telsiz haberlerine göre dünkü ve bugünkü bilanço var. Bu iki günlük bilançoda 40'ı aşkın asker ölü, bunun iki katı kadar yaralı; bizim kaybımızsa 2 gerilla. Gabar Dağı'ndaki kaybımız 4 gerilla. Bahar aylarında kimin daha iyi sonuç alacağına dair bu bir göstergedir.

Bizim güçlerin eğitim durumunu biliyorum. Hiçbir dönem bu kadar iddialı değildik. En son bütün alan toplantıları, güç düzenlemeleri yapıldı. Bir Botan'ı göz önüne getirirsek, federe hükümet deneyine girişeceğiz. Şu anda devlet etkinliğinden daha büyük bir etkinliğimiz var ve ağır basan taraf da biziz. Bunu biraz daha yaygınlaştıracağız. Başka eyaletleri de böyle yerel bir hükümet tarzına götüreceğiz ve iradesini hayata geçirenin biz olma olasılığı daha güçlü.

Botan'da, şimdiden 10 bine yaklaşan bir gerilla gücümüz var. Bu çok büyük bir güçtür. Arazinin yüzde altmış-yetmişi bizim denetimimiz altında. Ordunun, bütün hücumlarına rağmen oraya giremediği söylenebilir. Bizim de orada orduyu büyütme durumumuz var. Serhat'ı düşürmek istiyorlar. Ağrı Dağı eteklerinden yukarıya çıkamıyorlar. Dersim'de, şehir merkezinin çevresinden dışarıya çıkamadılar. Yine Diyarbakır, Bingöl, Muş üçgenine çok giriş yapmak istediler; orada gerillanın güçlenmesini bile engelleyemediler.

Yine Kozluk, Sason, Mutki, Tatvan, Hizan, buralar Garzan hattıdır; kesinlikle bu hattan gerilla sökülemedi. Toroslar'da gerilla çekirdekleri, Malatya'dan tutalım Binboğalar, Adıyaman'a kadar varlığını sürdürüyor. Genelkurmay istediği kadar tasfiye planları hazırlasın, fazla etkili olamayacaktır. Kan dökülür, 1994 bahar-yazı kesinlikle şiddetli geçer. Bizden de belki kayıp olabilir. Ama ordunun kayıpları kesinlikle 10 binden aşağı olmayacaktır. Biz askerin bu kadar kırılmasını gerçekten istemiyoruz.

– Türkiye için, çok büyük bir kriz demektir bu.

– Kesin bir krizdir. Şimdiden felç olmuş ekonomi, tümüyle çöküş noktasına getirilecektir. Ondan sonra, muhtemelen bazıları sorunu düşünmeye çalışacaklardır. İşte o zaman bu hükümet gider ve gitmek zorundadır. Bu hükümete, böyle yön veren özel savaş kafası, yönetimi kimse, o sorguya çekilir. Ve o zaman bir demokratik seçenek belki gündeme gelebilir.

– Tam tersi olabilir mi? Örneğin, Sırbistan'ın Bosna karşısındaki yönelimine, Türkler Kürdistan karşısında yönelebilirler mi?

– Zaten o yol yürütülüyor.

– Şimdi bu kamuoyundan gizlenmeye çalışılan bir şey.

– Evet, "Bosna'da Sırp katliamı perdesi" adı altında kamuoyundan gizleniyor. Sırpların Bosna'ya yönelmesinden çok daha amansız bir şekilde, Kürdistan'a ve Kürt halkına yönelme var. Türk kamuoyu bunu göremiyorsa bu özel savaşın medya dünyasına olağanüstü hakimiyetinden ileri geliyor. Bu anlamda, Bosna meselesi biraz çözüm yoluna girerse, Türkiye'nin Sırp saldırı gerçeğini nasıl ifade ettiği de görülecektir.

– Bizim de Miloseviçlerimiz olacak...

– Size yeniden söyleyeyim. Genelkurmayın bazı bastırma planları var. Bize göre planın son halkası, köylerin tamamen ortadan kaldırılması ve ilişiği olan herkesin katledilmesi. Şimdi bu yürürlüktedir. Bu uygulamanın şiddetini belki tırmandırabilirler. Bini aşkın köy kaldırıldı. Birkaç bin köy kaldı, onu da kaldırırlar. Başta Diyarbakır olmak üzere büyük kentler doluştu.

The Times'da yayınlanan bir yazıda, bir Amerikalı; "Diyarbakır bana, Amerika'nın Vietnam'daki sonunu hatırlatıyor" diyor. Onların ilginç gözlemleri var. Vietnam'da savaşın Amerika aleyhine döndüğü bir dönemde Saygon'un durumu da böyleydi. "Saygon'u gördüm, Diyarbakır'ı da gördüm" diyor. Savaşı bu aşamaya getirdiler. Diyarbakır'ın ne hale getirildiğini biliyorsunuz. Patlamaya hazır bir duruma getirildi. Köyler boşaltıldı, büyük bir köy meydana geldi. O büyük köyü ne yapacaklar? Nere-

ye gönderecekler? İstanbul'u büyüttüler, köylüleştirdiler. Daha da köylüleştirilmesiyle İstanbul ortadan kalkıyor. Bunlar çözüm yolu mudur? Kürdü İstanbul'a bu kadar taşırırsan (Çukurova'yı zaten Kürtleştirdin, neredeyse Ege'yi de Kürtleştireceksin), ters tepecek.

- Zaten bir demografik tahmine göre önümüzdeki 30 yıl içinde Kürtler çoğunluğa geçiyor.

– Ben bu tür şeyleri anlatmaya fazla meraklı değilim. Bu durumu Bizans dönemine benzetiyorum. Doğu'dan Anadolu'ya ilk girdiklerinde nasıl bir Türkleşme süreci başladı ve belli bir aşamaya geldiyse, şimdi Doğu'dan Kürt akını başlıyor. Kürtlerin çeşitli yönleriyle üretkenliği, yoksulluğu Batı'yı emmeye başlayabilir. Yani Batı'da çoğunluğu ele geçirebilirler. Bunlar iyi çözüm yolları değil.

- Madem ki, çoğunluk olma ihtimaliniz var, Kürdistan'da da çoğunluktasınız zaten. Kürdistan'da Kürt olmayan halkların milli kimlikleri, dilleri, kültürleri ve bunları ifade biçimleri bugün ne durumda ve gelecekte bunların teminatlarını şimdiden sergiliyor musunuz?

Değişik kültürler bizim için birer çiçektir

– Bu hususun farkındayız. Özellikle bazı etkili kültürler var. Asuri, Süryani ve Ermeni kültürleri var.

- Zazalar var.

– Zaza kültürü, Kürtlerin en eski kültürüdür. Ben Zaza kültürünü şöyle değerlendiriyorum: Tarihin ilk çağlarındaki Kürt orijini. Diğer Kürt lehçelerinin biraz Zazalıktan türediği kanısındayım. Yani Zazalık ilkel Kürt kültürü ya da lehçesidir. Dolayısıyla onu Kürtlükten ayrı değerlendirmiyorum. Farklılaşma var ama kökeni biraz temsil ediyor. İlkeldir ama köktür.

Diğer kültür gruplarını birer çiçek olarak görmek gerekiyor. Kültürleri bir çiçeklenme olarak düşünmek gerekir. Birkaç renk

tabloyu nasıl canlandırırsa, yalnız bir ton nasıl çirkinleştirirse, kültür zenginliği olan yerleri (Türkiye'nin geneli böyle) tek bir renge boyayalım, orada çirkinlik çıkar, çiçek çıkmaz. Bu kültür olayına biraz böyle bakmak gerekiyor. Hatta bunu siyasi özerkliğe kadar düşünebiliriz. Varsın, kendi kimliklerini, kültürlerini nasıl ifade ediyorlarsa etsinler. Biz bunu geliştirebiliriz. Yalnız Kürdistan içinde değil, Türkiye'yi de buna dahil ederek, oldukça demokratik bir kültür yaratmak gerekir.

Kültürlerin açılıp serpilmesinden, kesinlikle korkmamak lazım. Bu anlayış çok önemli. Siyasal anlamda otoriter olmanın belki bir anlamı olabilir. Ama kültürleri boğazlamanın hiçbir anlamı yok. Çok barbarca bir yaklaşım. Kültürlerin tahribatı, kültürlerin imhası gerçekten bir barbarlık örneğidir. Böyle bir girişimin herhangi bir ulusun hayrına olacağını, herhangi bir halkın lehine sonuç verebileceğini hiç sanmıyorum. Bu bir barbarlık örneğidir. Dolayısıyla kültürler açılsın. Güzel bir folklor değeri yaşıyorsa, bir müzik yaşıyorsa, sen bundan ruhunu doyurursun, gözünü, kulağını doyurursun. Neden bunu yıkıp imha ediyorsun ki? Kendini bin zenginlikten, bin sofradan alıkoymuş olursun. Keşke en küçük topluluklar bile (Türkmeni, Lazı, Çerkezi vardır, bunların hepsi) açılsa. Ama bunların hepsinin bir koordinesi de olacaktır. Topluluk anarşi demek değildir. Bunların bir sentezi düşünülüp geliştirilebilir.

Bir federasyondan konfederasyona kadar çok çeşitli birliklere kadar açık olmak gerekiyor. Burada en olmaması gereken, amansız bir zorun en ufacık bir çokseslilığı, çok renkliliği, "bölünüyoruz" adı altında tahrip etmesidir. Sanıyorum Türkiye için bu kendini gittikçe hissettirecek bir gelişmedir. TC'nin kültür tahribatı, halkları çok yoksullaştırdı, dilsizleştirdi. Bunu artık önlemenin zamanıdır. Siyasal organizmalar ayrı, kültürel organizmalar ayrı. Siyasal anlamda her şey tek merkeze bağlı, fakat bu kültürleri de böyle boğazlamak niye? Bu, kemalizmin gerçekten çok aşırıya varmış bir biçimidir ve kesinlikle bunun Türkiye'ye bir zenginlik getirdiği kanısında değilim. Zoraki bir ulusal birlik anlayışı var.

Nüfus 40 milyon diyelim. "60 milyon olduk" diye övünülüyor. Haydi 200 milyon olduğunda, 1 milyar oldun. Nedir gerçekten bundaki mantık? 1 milyar oldun dünyayı mı yutacaksın? Haydi yuttun dünyayı! Bunu bir ara Hitler de düşlüyordu. Haydi bütün dünyayı Türkleştirdin. Bu dünyanın bitmesidir, çoraklaşmasıdır. Ama dünyada çok dilin, çok kültürün olması yaşamın bir nimetidir. Varsın senin ulusun 40 milyon olsun, onun dilini güzelleştir, kültürünü güzelleştir, maddiyatını, maneviyatını güzelleştir, daha iyi yaşarsın. Senin komşun, hatta ortak sınırlar içinde yaşayan bir başka kültürün varsa, bu seni kesinlikle hoşnut eder, zenginleştirir.

Bugün çok müzik dinleniliyor. Bir Kürtçe de dinlensin. Onların hepsine özgürlük var, kaldı ki sen bunu ikiyüzlüce kullanıyorsun. Öz kimliğinle çık, öyle kullan, daha güzel insan ilişkileri ortaya çıkar. Biraz önce vurguladığım, yani bir eşin olsa, onu yatalak yapsan, sen o evlilikten bir hayır bekler misin? "Dilini konuşma, adını bile ağzına alma" dersen (eşin farklı bir kültürle yetişmiş bir insan), kimliğini böyle tahrip edersen, nasıl eşitlik icra edecek? Türkiye'deki ulusal mesele biraz da böyledir. Kürtlerin durumunu yatalak duruma getirilmiş bir kadının durumuna benzetiyorum.

Hep birlikte yaşayalım denilir değil mi? Buna rağmen ağzını açmasına müsaade etmeyeceksin! "Bana hayran hayran bakacaksın, ne kadar büyük olduğumu söyleyeceksin!" Dilini kesmişsin, gözünü oymuşsun. Şimdi trajedi burada. Bunu önlemek gerektiği açık. Dolayısıyla yalnız Kürdistan'da değil, bizim düşündüğümüz sorun eğer biraz çözüm yoluna doğru gidilirse, çok geniş bir demokratizasyon, çok geniş bir desantralizasyon söz konusu olabilir. İlişkilerin merkeziyeti, halkların nefes borularına bir tıkanmayı değil, rahatlamayı verdiği oranda olacaktır.

Halklar ne kadar istiyorlarsa o kadar bir merkezileşme olacaktır. Yoksa bazı paşalar, bazı bürokratlar kendi çıkarlarına göre bir merkeziyetçilik istediklerinden dolayı bir merkeziyetçiliği kabul etmeyeceğiz. Zaten bana göre öyle ortada Türkiye'nin "milli birlik bütünlüğü"nün, Türk halkının çıkarına olan bir durumu da

yoktur. Bu mevcut durum bazı paşaların, bazı bürokratların, siyasi bir elitin çıkarlarını ifade ediyor. Türk halkının çıkarlarını temsil etmiyor. Şu anda askerler biraz tutuşmuş. Neden? Çünkü paşalar ve dolayısıyla rütbeler zorlanıyor. Savaşta kaybederlerse barbar paşa kültü ellerinden gidecek. Bunun savaşını veriyorlar. Türk halkının savaşını vermiyorlar. Bunlar çok iyi bilinmeli.

Demokratik seçeneğe inanıyorum. Zaten uzun vadede gelişecek olan budur. Hele biz biraz daha ilerletirsek bu işi, Türkiye'den bazıları anlayacaklar, anlamak zorundadırlar. Kürdistan'a tümüyle gömülmüş bir Türkiye, boğulmuş bir Türkiye'dir. Kürdü tümüyle katletmeye hazırlanmış bir Türkiye, Anadolu'dan sürülmüş bir Türkiye'dir. Bunun da aklın, mantığın yolu olduğuna inanmıyorum. Hatta bu politikanın sahipleri ne kadar burada kalacaklar? Eskiden Türkiyeli devrimciler derlerdi; "bunların yeri bilmem neresi" diye. O günler şimdi biraz tartışılmalıdır. Halklara karşı bu kadar suç işleyenlerin bu topraklarda ne kadar kalacakları tartışılmalıdır. Halklar kalır, kendi demokratik seçeneklerini geliştirirler. Bu anlamda salt bir Kürt devrimcisi olarak çalışmıyoruz. Kesinlikle fonksiyon Türkiye devrimciliğidir de.

Bir anlamda parti olarak (bu da paradoksal bir şey am.) bu sefer tersinden, yani biz eskiden diyorduk, Türkiye partisi nasıl Kürt partisiyse, şimdi Kürt partisi Türkiye'nin partisidir. Biraz öyle oluyor. Tersine çevrildi şimdi. Ama gerçekten onun enternasyonal bir ifadesi olacağız. Kürdistan'da kazanan devrim, Türkiye'de kazanan devrim olacaktır. Bundan en ufak bir endişe olmamalı. Bunu size oldukça açacağım da. Kesinlikle şu deniliyor: "Yahu hayret ettik." Sanırım Mahir Kaynak, onun da geçmişinizde yeri var, hayret ediyormuş, "PKK'de Türk düşmanlığı yokmuş" diyor. PKK'de Türk düşmanlığı neden olsun, olmaz. Halklar üzerindeki baskıya, onların aleyhindeki uygulamalara düşmanlık vardır.

Türkiyeli birçok kız ve erkek savaşçı saflarımızda var. Her gün iç içe yaşıyoruz. İnanılmaz bir uyum birlikteliği gösteriyorlar. "Bunlar Kürttür, korkalım" diye en ufak bir duygu yoktur. Türkiyeli Kemal Pirler, Hakiler var, hala bazı çok ileri gelen arkadaşla-

rımız var. Türk olduklarından dolayı en ufacık bir çekinme duymuyorlar. Bizde Türk düşmanlığı, hor görme durumu yok. Çok kardeşçe ve enternasyonalist bir ifadedir. Neden bunu görmezlikten geleceğiz. Neden "Bunlar bu kadar Türkün aleyhine, şu kadar Türkü bilmem ne yaptılar, şu kadar Ermeni'nin, bilmem bu kadar Rum'un, şu kadar bilmem dış güçlerin uzantıları" şeklinde düşünülsün. Veya bunu diyenler kimdir? Onu da size açacağım. Böyle konuşanların kendileri dış güçlerin maşalarıdır.

Silahların konuşmadığı bir siyaset yapmak istiyorum

– Hazır laf buraya gelmişken şöyle bir sorum var: Yine uluslar-arası önemde olduğu için bunu soruyorum. Sanıyorum bu yıl sizin diplomatik atağınız çerçevesinde Yunanistan-Atina'da, Rusya-Moskova'da PKK'nin ya da ERNK'nin sürekli temsilcilikleri açılacak. Buna ilişkin bilgiler var. Özellikle de Türkiye'nin geleneksel "düşmanları" var ya; çocukluğumuzdan şunu biliriz; "Rumlar düşmanımızdır, Ruslar düşmanımızdır, sonra Araplar, sonra bütün komşularımız düşmandır." Şimdi sizin geleneksel ilişkiniz olmayan Rusya ve Yunanistan'daki bu temsilciliklerin diplomatik önemi nedir?

– Şimdi bu alanlarda temsilciliklerimizin gelişmesi hiç şüphesiz Türkiye'nin geleneksel Kürt düşmanlığı, Yunan düşmanlığı yaklaşımıyla ilişkisi var. Bunların bize ilgi göstermelerinin böyle bir tarihsel nedeni olabilir. Ama bizim; işte "Türkleri böyle düşmanları tarafından kuşatalım, darboğazla bir çember çizerek karşılık verelim" diye bir düşüncemiz yok.

Türkeş, bunu çok dile getiriyor: "Bizi Anadolu'dan atmak istiyorlar." Şimdiden kamuoyunu korkutmak istiyor. O çevreler bunu habire böyle işlemeye çalışıyor. "Asırlık düşmanlar, bir ellerine fırsat geçerse işte bir Türk kalmaz Anadolu'da" diye.

Bu temelde bir politikaya güç vermemiz saçmadır. Çok iyi biliyoruz ki, bu temelde tasfiye olacak bir Türklük, tasfiye olacak bir Kürtlüktür. Kürtler kendilerini böyle tasfiye ettirmezler. Bu biçimiyle bir Türk tasfiyeciliği söz konusu bile olamaz. Kamuoyunda sürekli bu işleniyor. Dediğim seçenek anlamlıdır. Uzun vadede zaten Türklüğün çıkarı da bunu gerektiriyor. Evet, böyle tarihi formları olabilir. Bunu fazla baş ağrıtmadan çözmenin yolunu (Kürtlere karşı bin yıllık bir gelişme sürdürülüyor) tekrar açmak istiyorum. Kürtlerin aleyhine bir ilişkiyle şimdiye kadar getirildi. Ama bundan sonra bu kadar Kürdün aleyhine, onun kimliğinin imhasına kadar gelen bir ilişkiye artık Kürtler müsaade etmez. Çok yüklenirsen, bir katliam sınırına bu kadar ağırlık verirsen o tehlike belki gündemleşebilir. Kürtler eskisi gibi bastırılamayacak, bastırılamadığı da ortada.

Şimdi milyonlarca Kürt (buna tüm diğer parçalardaki Kürtleri de dahil edelim, o konuda bir birlikteliğe ulaşılmış), yani 40 milyon Türke 40 milyon Kürt karşılık verecek. Şimdi bunların asırlık savaşını başlatalım, geliştirelim! O zaman Türklükten hayır kalmaz. Bunu önlemenin yolu, bazı uzun vadeli ufuklu bakanların, tehlikeyi çok daha büyümeden önlemek isteyenlerin meselelere el koymasıdır. Ama bunun yolu da birkaç Kürt işbirlikçiyi hükümete çekerek olmaz. Kürtlerin direnişini bastırarak, imha ederek "sonra Kürde bir şeyler veririz" demekle, bu mesele çözümlenemez. Zorun olmadığı bir demokratik ortam, zorun gölgesi altında olmamak kaydıyla her türlü düşünce tartışmasına ve siyasi seçeneğin geliştirilmesine fırsat verilmeli. Ben bu çözüm önerilerinde bu konuya dokunmuyorum. Benim belirtmek istediğim, güvenceli siyaset yapma hakkını kullanmak. Türkiye üzerinde eğer bir güvence teşkil ederseniz, herhangi bir Kürt meselesine ilişkin bir talebim yok. Silahların konuşmadığı bir ortamda siyaset yapmak istiyorum. Bu makul bir haktır. Güvencesini verin, "Kürt, Türk" diye tabir edilen halk kesimleri içine girip siyaset yapacağım. Siz bana yeter ki bunun güvencesini verin. Zaten haklılığımızı biraz da buradan alıyoruz. Sadece güvence istiyorum. Dikkat edilirse eskiden de Türkiye'de bazı kişiler kendine

devrimciyim diyor, siyaset yapmak istiyorlardı. Onlerine çeşitli şiddet yöntemleri çıkarıldı. Faşistler çıkarıldı, onlar da silaha sarılma gereğini duydular. Tabii özel savaş veya kontrgerilla güçlü olduğu için onları tasfiye etti. Bize de dayatıldı, ama biz kendimizi biraz savunduk. Biliyorsunuz, savunarak bugüne geldik. Şimdi eğer bu savaşın durdurulması isteniyorsa ben gerçekten varım. Hiçbir Kürt talebini de şimdiden şarta bağlamak istemiyorum. Zor ortadan kalksın, serbest siyaset yapma güvencesi verilsin.

– Bunu duyduğuma çok sevindim. Çünkü, benim bir subay çocuğu arkadaşım var, aktör. Şimdi o bir türlü kavrayamıyor. Basındaki propagandadan başka bir şey bilmiyor. Ben sizin adınıza, ona "Ya ne istiyor bu Apo, kardeşim dedim. Apo Diyarbakır'dan milletvekili olarak parlamentoya girmeyi yeterli görebilir kendisi için, ya da partisini kurmayı yeterli görebilir" dedim. "Hepsi bu kadar mı" diyordu. Şimdi buraya bunu kaydettim. O yüzden çok memnunum, mahçup çıkmadım ona.

Var mı ülkenizde bir muhatap?

– Gayet tabii. Bu, biraz görüşme gerektirir. Bu işleri düzenleyelim diyorum. Siyasi hakkın kullanılması bazı güvencelere bağlı. Gideceğim, ertesi gün beni ipe çekerler. DEP'lilere sözümona "siyaset yapma hakkı" verildi. Şimdi "vatan hainleridir" diye idamla yargılanacaklar. Tabii ben bu kadar saf değilim. Tabii ben DEP'lilere saftırlar demiyorum. Ama bazı eleştirilerimiz de oldu. Bu siyasi zemine güvenilemeyeceğini ve kendi tedbirlerini alma gereğini vurgulamıştım. Ama ben eğer siyaset yaparsam güvenceli yapacağım. Anayasadan güvence isteyeceğim, yasalardan güvence isteyeceğim. Onunla yetinmeyeceğim. Bazı kurumsal tedbirler isteyeceğim. Ben demokrat olduğum için bir Kürt kimliğinin olduğuna inanıyorum. Bu kimliğime hitap edeceğim. Ya-

salarda onun yeri olacak. Düzenlemeleri yapalım, neden sen tek taraflı her şeyimi inkar ederek, bana düzenleme dayatıyorsun. Öyle yaparılırsa demokrasiden eser kalır mı? Bu anlamda Kürt partisi de olur, Kürt sosyal kurumları da olur, Kürt siyasal kurumları da olur. Bir sürü mahalli işler vardır. Mahalli idareleri olacak. Mahalli parlamentoları olacak. Ama Türklerle birlikte yapılacak işler de vardır. Birlikte hükümet işleri, birlikte parlamento işleri de olacaktır. Bazıları bilmek istemiyor. Gelsinler ben bir çırpıda anlatayım. Fazla hukuk okumadım ama neleri nasıl yapacağımızı gösterelim. Ben bir temsilci, kendim için bir muhatap istiyorum. Kendine güvenen gelsin Türkiye'nin birlik, bütünlüğü dahilinde bu işleri yeniden düzenleyelim.

– Siz kimi istiyorsunuz? Kimi getirelim?

– Kim gelirse gelsin, sıradan bir memura da razıyım. Yeter ki, kendi halkının sesine kulak versin ve bu çatışmayı durduralım. Silahların gölgesi altında olmayan bir düşünce tartışması ve bazı siyasi seçenekleri ele alma özgürlüğünü isteyen gelsin. Kim kaçıyor? Ben çok anlı şanlı bir kişi olmayabilirim. Ama şu anda beni milyonlarca kitle dinliyor. İsterseniz ben geleyim bir miting yapayım. Eğer 1 milyonu bir günde meydana dökmediysem beni atın. "Sen iyi bir politikacı değilsin, senin desteğin yok" desinler. Demek ki, eğer 1 milyon beni dinliyorsa bu bir siyasal olaydır.

Bunun için, bir muhatap gelsin bu meseleyi siyasi olarak yoluna sokalım. Bana diyecek; "sen silahla bunları yaptın." Evet, silahla yaptım ama önce silahı dayatan sensin. Önce kimliğimi inkar eden sensin. Bana adımı bile yasaklayan sensin. Böyle ispatlayabilirim. Vazgeç bu yasaklamalardan, ben savunma silahlarımı bırakacağım; daha ne istiyorsun. Güvencesini birlikte oluşturacağız, dış güçleri de işe karıştırmayacağız. Kesinlikle özgür irademizle, kamuoyunun geniş tartışması temelinde yapalım bunu.

Televizyonlar var, basın var. Bunlar kimin ne dediğini olduğu gibi yansıtsın. Ben Türkiye halkına da sesleniyorum. Eğer hakkımda idam fermanı varsa ona da razıyım. Yok işte her gün böyle bir rejimi icat etmişler, istediği kadar karanlık, istediği kadar nasıl cinayet işleneceği belli değil, yeri belli değil. Ben kendi

insanımı savunacağım. Benim yaptığım en yararlı iş, böyle bir rejime kendi kellemi teslim etmemek. Şimdiye kadar kendimi biraz savundum. Kesinlikle kendimizi savunma hareketi olarak değerlendiriyorum. Biraz gücümüz var, onu da bu temelde kullanmaya devam edeceğim. Gerçekten bir muhatap çıkarsa sonuna kadar derin bir istekle onları dinlemeye, tartışmaya ve çok mütevazi bazı demokratik talepler etrafında işleri yürütmeye varım. Ben size soruyorum. Var mı ülkenizde böyle bir muhatap?

- Beni saymıyorlar. Ben gelirdim yoksa görüşmeye ama...

– Saygı duyuyorum.

Seçim değil, savaş var

- Tansu Çiller'in bir açıklaması var. Newroz'u (Nevruz) ulusal bayram olarak kutlayacaklarını söylüyor. Bunu SHP ve MHP de destekliyor. Onu böyle bir karar almaya iten nedenler nelerdir? Bu kararı nasıl karşılıyorsunuz?

– Sanıyorum Mesut Yılmaz, buna "seçim rüşveti" diyordu. Herhalde doğruya yakın bir değerlendirme. Ciddi bir düşünceden kaynaklandığını ve bir sürecin ifadesi olarak gündeme getirdiğini sanmıyorum. Seçim yaklaşıyor, biraz oya ihtiyacı var, öyle bir tutumun gereği olabilir.

Fakat burada ilginç olan bazı gelişmeler daha var: DEP'in bir oy potansiyeli vardı, bu potansiyel üzerinde bir oyun var. Özellikle Murat Karayalçın bu oyunu geliştirmek istiyor. DEP'lileri seçimlere giremez duruma getirdikten sonra, şimdi de onların oy potansiyelini kullanmak istiyor. Tansu'nun da öyle bir açıklaması oy kaygısından ileri geliyor. Kaldı ki, şunu da söyledi: DEP'lilerin dokunulmazlıklarının kaldırılmasına katılmamanın sebeplerini eleştirdi, oy hesabına bağladı. Şimdi SHP bu konuda oldukça ikiyüzlü oynuyor. Karar alıyor komisyonlarda dokunulmazlıkların kaldırılmasına ilişkin ve kaldırtıyor. Ama Kürt potansiyelini çekmek için de bazı Kürtleri aracı yapıyor, bunu da açıklamayı ge-

rekli görüyorum.

Fehmi Işıklar ve Feridun Yazar gibileri bazı lobiler oluşturarak oyları SHP'ye çekmek istiyorlar. Hem bir yandan biraz dürüst, yurtsever kalmak isteyenleri idamla yargılayacaksın, hem de geriye onların potansiyellerini bu idam kararını veren SHP'ye taşıracaksın. Bu ikiyüzlülüktür, tehlikeli bir oyundur. Ben bu kişileri uyarıyorum. Kesinlikle cevap hakkımızı kullanacağız. Dürüstlerse bu yargılamaya karşı tavır geliştirsinler.

Adamları yaka-paça götür, ondan sonra da kurtarıcı melek kesil ve buna alet ol. Tehlikeli bir oyundur ve sahiplerini uyarıyorum. Bu oyuna alet olacak kadar alçalmayacağız. Böyle bir seçim oyunu var. Bizim seçimlere ilişkin yaklaşımımız aktif bir boykottur. Bize göre bir seçim değil, savaş var. Zaten tedbir almışlar, bütün sandıkları korucuların köylerine toplamışlar. Korucular ve özel savaş mekanizması tek demokratik bir işleyişe ve oy'a işlerlik kazandırmayacaklar. Hakimiyetleri altında her türlü oy kaydırmasını yapacaklar. Böyle bir seçime alet olmanın da anlamı yoktu. Bu oyuna prim vermemiz düşünülemez. Onların böyle geliştirdikleri seçim hilesini bozacaktık. DEP de bunun böyle olduğunu bizzat gördü. Deniliyor, işte "Apo talimat verdi, bu yüzden oldu." Hayır, kendileri çok iyi biliyor ki, kendilerini seçtiremeyeceklerdi.

– Bana göre, Kürtlerin legal kanadı yoktu. Kürtler, bu son 4 yıl içinde legal alanda bazı mevziler elde ettiler. Bunlardan bir tanesi Gündem gazetesi, bir tanesi de DEP'tir. Gündem'e yapılan saldırı biliniyor. Dünya tanık oldu buna. Kürtlerin TBMM'de zorbalıkla, hiçbir hukuki çerçeve tanınmadan, yaka-paça meclis dışı edilmeleri, idamla yargılanmaları, Kürt Ulusal Meclisi'ni meşrulaştırmadı mı? Daha çabuklaştırmadı mı, bunu gündeme getirmedi mi?

Kendi meclisimize koşalım

– Anlaşılıyor. Türk parlamentosundan böyle yaka-paça atılmaları, Kürtlerin biraz daha kendilerini tanımalarına yol açtı. "Bu mecliste en ılımlı temsilcilerimizin başına bu geldikten sonra, biz biraz da kendi meclisimizi düşünelim" biçiminde bir dürtüye yol açmıştır. Bizim eskiden beri bir Ulusal Meclis geliştirme düşüncemiz vardı. Ona biraz daha meşruiyet kazandırılmış oldu. Biz zaten bu yıl planlamamızda başta Botan olmak üzere, eyalet meclisleri oluşturma kararını almıştık. Şimdiden bunların hazırlıkları var. İşte bu dıştalanma da olduktan sonra adeta seçenek daha acil bir hal aldı.

Madem oralarda işimiz, yerimiz yoksa o zaman kendi meclisimize koşmalıyız. Bunu aslında hükümet düzeyine kadar da taşırma kararlarımız var. Yine bir Ulusal Meclisi geliştirme, hem de kurtarılmış bölgelerde bunu gerçekleştirme imkanına da kavuştuk. Bu, 1993'te biraz daha geliştirilmeye çalışıldı. 1994'te, bunun biraz daha ilerlemiş ve hatta resmileşmiş gelişimine tanık olabilir. Örneğin bir TBMM'nin oluşumuna baktığımızda gerek katılım olarak, gerek savaş zemini olarak, bizim düzeyimiz o düzeyin çok üstünde. Ankara'da toplanan meclis aslında valilerin, kaymakamların bazı kişileri delege olarak göndermelerinden ibarettir. Bizde milyonluk kitleler uyanmıştır, halk tümüyle ayaktadır. Bu düzeye gelmiş halkın meclisi olmak durumundadır.

Gerçek bir halk temsilciliği artık ortaya çıkmak durumunda. Meclisin bu anlamda tarihi bir gelişmeye eşlik etme durumu vardır. Gerilla bazı bölgeleri kuruyor, kendi varlığını hem kanıtlamış, hem de hakimiyeti tesis edecek duruma getirmiştir. Halk en azından mevcut hükümet kadar etkili olabilecek bir gücü temsil ediyor. Bunun bir meclisi de olacaktır. Kendi halkını bu kadar ayağa kaldırmış, kendi otoritesini tesis etmiş bir askeri güç, onun siyasal ifadesine de kavuşturmayı bilecektir. Hem yerel düzeyde, hem ulusal düzeyde bu meclis ardından hükümet düzenlemelerine tanık olacağız.

Kürdistan çapında yine bir ulusal kongre gelişimi söz konusu olabilir. Özellikle diğer parçalarla birliktelik açısından, ulusal kongre fikri daha da gelişim gösterebilir, hatta bir kurumlaşmaya

da kavuşabilir. Ulusal Meclis'in hiç şüphesiz daha çok ulusal cepheyle ilişkisi vardır. Ulusal cephe halkın siyasal etkinliğidir, halkın siyasal örgütlülüğüdür. Meclis bunun bir parçasıdır. Halkın siyasi cephesinin bir kurumudur, en önemli bir kurumudur. Halka bağlılığını gösteren, halkını her koşul altında savunabilecek, o çokça tarihimizde görüldüğü gibi satmayacak, dürüst davranacak kişiliklerin çıkmasıdır veya onların seçimidir. Böyleleri de hem sayısal olarak, hem niteliksel olarak epeyce vardır. Bunların bir ayıklanması veya seçimi fazla zor olmayacaktır. Örneğin bir Filistin koşulunda bile (FKÖ'nün bizden daha az bir etkinliği söz konusudur) çoktan beri bir ulusal konseyi veya parlamentosu vardır. Ülke içinde herhangi bir gerillası, herhangi bir nüfuzu yoktu.

Buna benzer Afrika Ulusal Kongresi vardır. Uzun yıllar öyle bir gerillası yoktu. Yine bizim halk etkinliği kadar güçlü bir etkinliği de yoktu. Demek istediğim bir ulusal kongre, yine onun mahalli, idari yürütme birimleri olabilir. Hatta bazı yerel hükümetler oluşturulabilir. Mesela Botan'da bir yerel hükümet düşünüyoruz. Dersim genelinde düşünülebilir. Garzan'da düşünülebilir, Amed'de düşünülebilir. Bunlar tasarı halinde, işlerlik kazandırma şansımız yüksek.

Ben geçen sene buna şöyle cevap vermiştim: Biz kendi federasyonumuzu geliştiriyoruz. Eğer Türkler de federasyon temelinde bir birlikteliği hazırlarsa biz çoktan hazırız. Yani fiilen federasyon tezi işliyor. Kesin kopmayı amaçlamıyoruz. Türkiye ile eşit, özgür temelde birlikteliğe de açığız. Ama ısrarla kapılar kapatılırsa, kendini resmi olarak ifade etmesini bilecektir. Resmi siyasi ifade, resmi hükümetini ortaya çıkarabilecektir. Bu çabalarda kesin gelişme vardır. Ulusal cepheye ilişkin olarak şunları belirtmek mümkün: Geçen seneki adımımıza bağlıyız. Özellikle Sayın Burkay'la geliştirdiğimiz bir protokol vardı. Hala da bu protokola bağlıyız ve görüşmelerimiz devam ediyor. Fakat bu 1 yıllık süreç içinde ortaya çıkan şu ki; cephe işlevini veya bu girişimde yer almaya istekli görünenler, işin özünü anlamak istemiyorlar.

Bu durum biraz DEP'de yansıdı. Talepler fazla gerçekçi değil,

siyasi olgunluk talebi uzak. Sanki biz köşe kapmaca oynuyoruz veya işte aramızda iktidarı pay edeceğiz gibi bir havanın içine giriyorlar. Bir defa şimdiden iktidarı paylaşma diye bir sorunumuz olmadığı gibi, yeteneklerine göre görev paylaşmayı önemli görüyorum. Ben açıkça Sayın Burkay'a şunu söylemiştim: "Gücünüze göre bazı alanlarda görev üstlenirseniz memnun olurum, hatta bizim bile üstümüzde olabilir. Bir Avrupa çapında delegasyon oluşturup diplomasi atağını geliştirmek uygundur. Bir Kürt meclisi oluştuğunda aktif bir görev almak uygundur."

Makul yer alabileceği bir çalışmaydı. Ama şimdi "git Kürdistan'da bir gerilla karargahında yöneticilik yap" dersem, bu gerçekçi olmaz. Böyle bir sürü grup var, onlara aynı şeyi söylersek, gerçekçi olmaz. Ama bu mücadelenin de böyle bir silahlı savaşıma dayandığını kimse gözardı edemez. Bu kitlenin bir siyasal amacı var, ona saygılı olmak, hatta onun biraz sesi olmak gerekiyor.

Cepheyi oluşturmak istiyorsan, bu silahlı savaşımı oldukça göz önüne getireceksin. Silahlı savaşımsız Türkiye'de hükümetler oluşamıyor, oluşanlar silahlı mücadeleye göre tavır alarak oluşuyor. Bu Türkiye parlamentosuna böyle yansıyor. Sen nasıl silahlı mücadeleyi gözardı ederek veya nasıl ona karşıtlık temelinde, hiçe sayma temelinde bir cephe geliştirebilirsin? Mümkün değil. Ciddiye de alırsan ağırlığını bileceksin. Ben bile ağırlığını bilerek politika yapıyorum. Silahlı mücadele hepimizin taleplerine, ulusal demokratik taleplerine temellik teşkil eden bir mücadeledir. Onda kendi yerimizi, özellikle siyasi fonksiyonumuzu iyi kavrayalım. Bunu anlayamadılar; kısaca onu vurgulamak istiyorum. Ya anlamazlıktan gelme, ya da rollerinin çok üstünde roller talep etme, böylece fazla işletmeme...

Umut ediyorum ki görüşmelerimizde, bundan sonra özellikle eğer istiyorlarsa, bir cephesel gelişmeyi temel alınmalı ve yerleri olmalı. Tek bir kişi olsalar bile onlara da değer verilmeli. Hele yetenekli bir kişi ise çeşitli düzeylerde yapabileceği, başarabileceği iş temelinde yeri olmalı. Bu konuda son derece olgun davranacağız. Kesin kimseye ambargo teşkil etmeyeceğiz. Bu vesiley-

le de şu eğilime özellikle dikkati çekmek istiyorum: Kürt yurtsever potansiyelini parçalamayı ve hükümete kanalize etmeyi amaçlayan, böyle girişim içinde olan bazı çevreler vardı. Güneyli bazı güçler kullanılmak istendi. Özellikle KDP kullanılmak istendi. Hatta Yekiti kullanılmak istendi. Biz buna şiddetle karşı çıktık. Ankara'da hala böyle uğursuz işlerle uğraşan Kürtler de var. Bu özel savaşın kesinlikle bir tasfiye çabasının uzantısıdır. Bir savaş var; bu savaşta böyle uzantı rolünü oynamak son derece tehlikelidir.

Tansu Çiller hükümetinde de bazı Kürtler, bir Kürt modelinde karar kılmışlardı. Bu kadar özel savaşı bize dayat, tasfiye et, ondan sonra da Kürt programını hayata geçir! Bunun mümkün olmadığı açık bir biçimde ortaya çıktı. Kürt sözcüğünü bile ağzına alamaz oldu bu hükümet. Şimdi "SHP'ye dayalı tekrar Kürt potansiyelini çekelim, böylece Kürt cephesini bölelim" düşüncesindeler. Bazı Makyavelistler böyle tehlikeli bir işle uğraştıklarına göre, herhalde başlarına gelecek olanlara da razı olmalıdırlar.

Bir Kürt ulusal demokratik birlikteliği, cephesi gelişmeli. Ama özel savaşa bulaşmış bir hükümetin veya bir partinin yolunu açmak, bu konuda bazı çabalar içinde olmak çok tehlikelidir. KDP bunu biraz deniyor. Göreceğiz; bir şeyler oldu, daha da neler olacak? Bazıları bunu şimdi daha da denemek istiyorlar. Ben sadece akıllarını başlarına alsınlar diyorum. Eğer bugün hesabını sormazsak yarın mutlaka soracağız.

Savaşın kanunları vardır. Bize yaşam hakkı tanımak istemeyenlere, sıradan yurtsever insanlara bile fazla anlamlı bir yer vermek istemeyenlere biz nasıl kendimizi boğazlattıralım? Bunu nasıl anlayışla karşılayalım? Bunu anlamaları gerekiyor artık diyorum. Cephede bulunmak istiyorlarsa yerlerini, işlerini, rollerini almaları gerekiyor. Biz savaşalım, savaşın ağır yükünü çekelim, sorun değil. Kaldı ki, onların da politika yapmalarının önünü ardına kadar açmışız. Ama hiç olmazsa saygılı olmayı bilelim. Varsan biraz ulusal demokratik işler yapmaya, biz seni destekleyelim, zaten bu kadar kanla oluyor bu işler. Kitlesi de var, saygılı ol! "Kullanacağım, hükümete kanalize edeceğim, bunun için hiç

sınır tanımam, terbiye ölçülerini hiç göz önüne getirmem, siyasi gereklerini hiç anlamak istemem" diyorlar. Ben buna eski Kürt kafası, hain işbirlikçi kafası diyorum. "Onunla bir kez daha ben şansımı deneyeceğim" diyorsa, biz de diyoruz ki eh dene! Eskiden böyle deneyenlerin bizzat o hükümetleri ne duruma soktuklarını biliyoruz. Bu sefer karşı bir güç daha vardır. Ne oradan başını kurtarabilirsin, ne de buradan. Akıllı olsunlar. Bazı gerçekleri görerek, tutum belirleme içinde olmalarını bekliyoruz. Son derece ölçüleri aşan, çok yanlış bir kafa yapısıyla, yine şansını denemek isteyenler var. Bunun içinde çıkar var, para var deyip girerlerse, çok fazla kaybederler.

Ama yine de cephenin biraz gelişeceğine inanıyorum. Bozulmamış bir protokol ve bunun işlerliğe kavuşması için de birtakım adımlar atacağız. Yani ulusal ve yerel düzeyde parlamento geliştirme çabaları kadar, bunun bir cephesel ifadeye de kavuşturulması için üzerimize düşeni yapacağız.

22 yıl sonra Kızıldere direnişçilerinin intikamını aldık

– Bundan 22 yıl önce ben Kızıldere köyündeki çatışmadan tek sağ kurtulan kişi olarak yakalanmış, sorguya doğru götürülüyordum. Arkadaşlar hala bulundukları yerden mezara doğru taşınıyorlardı. Aynı gün siz, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin bir öğrencisi olarak arkadaşlarınızla birlikte gösteri düzenlediniz ve bu da sizi askeri cezaevine doğru götürdü. 22 yıl sonra şimdi, burada bir aradayız ve ikimiz için de hayatımızdaki en önemli günlerden birisi. Belki de en önemlisi. O gün benim için belki bir tarihi aşamanın kapanması, sizin için ise başlamasıydı. 22 yıl sonra 30 Mart'ta baktığınızda en çok neler geliyor gözlerinizin önüne?

– Bu 22 yılda Türkiye'nin bu koşullarından kaçma imkanını

yakalayabilmek hem çok önemli, hem de birçok yönüyle bilançoyu çıkarmak açısından yararlı gibime geliyor. Gelişinize oldukça değer biçiyorum. Memnuniyetimle birlikte gazeteciliğin de ötesinde, kamuoyuna hakim olan birçok soru işaretine cevap vermek açısından da kilit önemi olan bir görüşmedir bu. Gerçekten tam 22 yıl önce siz Kızıldere'ye doğru yol alışa çıkarken, biz yeni yeni devrimci gençlik hareketi içinde açılıyorduk. Bir sempatizan sıcaklığıyla, ben Siyasal'a katılmıştım. THKP/C sempatizanı olduğumu da hatırlıyorum. Tabii onlar bizim gençlik kahramanlarımızdı, o dönemin en çok idealize ettiğimiz kişilikleriydiler. Yenilmezliğin sembolüydüler. Ve öyle kolay bir biçimde sonlarının getirilebileceğini de düşünmüyorduk. Hele bir arada bu biçimiyle düşünmüyorduk. Fakat çok trajik bir biçimde, kızıl kanlar içinde hepsinin cesetlerinin adeta paramparça edilişini görünce, bütün dünyamız bir anlamda değişti.

Hala o günleri hatırlıyorum. Doğrudur sizin için bir son, belki de yaşamın sonu olabilirdi. Eğer bugün böyle kalmışsanız bile, bu da biraz mucizeli bir kalıştır. Ama benim için ise ilk ciddi politik sınavdı.

Kızıldere olayına karşı ne yapıp yapamayacağım daha sonraki bütün yaşamımı belirleyen bir başlangıçtır. Hala hatırlıyorum, olaydan sonra sabahleyin geldik, hızlı bir fısıltı gazetesi halinde öğrenciler arasında dolaştık. İlk protestomuzu patlattık. Bu, 12 Mart koşullarında çok ciddi ve cesaret isteyen bir eylemdi. Ardından ODTÜ'de bizimki kadar güçlü olmasa da bir destek gösterisi yapıldı. İstanbul'a kadar taşırıldı. Döneme göre bu 12 Mart örtüsünü kaldırmada etkileri olan bir gösteriydi. Zaten 12 Mart sonrası gençlik hareketinin de biraz temelini teşkil eder. Bir yerde biz ve birkaç arkadaş bu işin öncüsü durumundaydı.

Bu noktada kısaca şunu da belirteyim: Ben, Dev-Genç eylemliliğine en son dahil olan birisi olmama rağmen, 12 Mart'ın kılıç etkisinden kurtulmayı sağlamış birisiyim. Tabii bu geç katılımın bunda belirleyici yeri var. Herhangi bir sicilim yok. İlk

eylemim oluyor. Bu benim için bir avantajdı. Yani bütün öncüler, hatta ikinci sıradakiler bile tasfiye edilirken, bizim gibi çok sıradan sempatizanlara kılıcın keskinliğinin dokunması düşünülemezdi. İşte bizim bu şansımız vardı. Ezici kesim için sollanırken, adeta C takımının devreye girmesi gibi bir durumla biz 12 Mart sonrası dahil olduk. Ve ben ilk sizinle karşılaşır karşılaşmaz şunu söyleme gereğini duydum: 22 yıl sonra biz sizin intikamınızı aldık. Yani bunu bir de şu nedenle söylüyorum: Gösteriyi yaptıktan bir hafta sonra biz içeriye alındık. Mamak koşullarında bütün politik örgütlerin temsilcileri ile tanıştık. Yine Denizlerin idama götürülüşünü gördük.

- O sırada herhalde cezaevindeydiniz?

– Evet. 6 Mayıs'ta, cezaevindeydik. Şafak vaktinde götürülüşünü gördük. Bunun yanında gerçekten bize de şimdi Baki Tuğ (Savunma Komisyonu Başkanıdır), ısrarla ben ve bir arkadaşı 7 ve 15 yıl arası bir cezaya çarptırmak istiyordu. Delil noksanlığı vardı. Daha sonra bu spekülasyon konusu yapıldı, "neden bırakıldı?" diye. Gerçekten bir tek şahit olsaydı, ceza verecekti. Bir faşist yalnız tanıklık etti, ikincisini bulamadılar. Böylece içeri alınmamız ile bizim yaşam değişti. Yani gerçekten bir Kızıldere olayı ile biz sıcak politik ortama girdik. Benim için bir başlangıç tarihi verilecekse, en ciddi başlangıçlardan birisi budur. Çünkü içeri giriyorum ve bu benim için önemli bir kuluçka dönemi oluyor.

- Siz o zaman bu Siyasal'daki eyleme başlarken içeri alınacağınızı öngörmüş ve bunu göze almış mıydınız?

– Orasını fazla düşünmedik. Bizim için önemli olan bu devrimcilerin anısına bir şeyler yapmaktı. Bu her şeyden daha önemliydi ve biz bu cesareti gösterdik. O koşullarda fazla küçümsenmemesi gereken bir cesarettir.

- Doğru, bence de.

– Benim şu andaki politik durumumu biraz daha çarpıcı anlamak istiyorsanız, o dönemin koşullarını ve bu eylemin anlamını bilmenizde büyük yarar vardır. Çünkü, bu eylem ardından 7 aylık bir Mamak süreci hayli öğreticidir. Talih şurada, eğer bizi 8

yıl gibi bir süre cezaevinde tutsalardı, biz daha sonraki devrimci gençlik hareketini götüremezdik. Bir yerlerde sizlerin durumuna düşebilirdik. Cezaevinden bırakılışımız bize şu şansı verdi: O hükümet sonrası gençlik hareketini yeniden örgütleme fırsatı. Biz gerçekten bu şansı da oldukça iyi kullandık. Kızıldere gerçeğiyle tanışmamız böyle çok önemli sorumluluklar ile dolu bir yaklaşımdı. Ben şimdi geriye bakıp düşündüğümde, gerek kendi eylemimi ve gerek Kızıldere eylemini daha iyi anlayabilecek durumdayım. Bunu biraz aslında açmak istiyorum, eğer sorunuza ters bir şey yoksa.

– Tabii tabii, hayır.

Mahirler ve Denizler toprağa düştü, biz filizlendik

– Bana göre Kızıldere doğrudur. Bir son olmakla birlikte öyle toprağa düşüp de üzeri kapatılacak bir olay değildir. O eylemde her şeyden önce yer alanların kimlikleri çok önemli. Dönemin en militan örgütleri olan THKO, THKP/C gibi hareketlerin önderleri vardı. Yine içinde Kürtler de var. Bir Ömer Ayna, Sabahattin Kurt gibileri Kürt kimliğiyle giriyorlar aslında. Tabii ki THKP/C önderi Mahir, Kürt meselesine en cüretli çıkışı yaptıran kişi konumundaydı. Ben Mahir'in konuşmasına tanık olan birisiyim. Geleneksel soldan kopuşu sağlıyor ve önemli bir kopuş nedeni de Kürt meselesine getirdiği cesur yaklaşımlardır. THKO'lular, Celal Tekinler, onlardı. Daha sonraları bir ordu adıyla çıktılar ve dikkat edilirse çok komüne bir çekirdek.

Bir yerde devrimci gençlik hareketinin, hatta devrimci partinin beyni, militanı konumunda olan bir çekirdek. İçinde yeni bir Türkiye anlayışı var. Ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesi var. Oldukça radikal bir biçimde düzenden kopuş niyeti var. En önemlisi de çok cüretli bir biçimde kesin fedakarlık içeren bir hayatlarını ortaya koyuş var. Bilinçli, bireysel yaşamlarını istedikleri gibi sağlama bağlayabilirler ama bunu reddediyorlar. Çok büyük fedakarlık isteyen bir eyleme girişiyorlar. Böyle bir eyleme bağlanmak ve onun ardını getirmek iddiasında olmak aslında bir

kişinin daha sonraki bütün yaşamını belirleme niteliğine de sahiptir. Şimdi o eylem olmasaydı, ben bu biçimiyle bir politikaya gireceğimi sanmıyorum.

Daha sonra bizim teorik-pratik olarak geliştirdiğimiz, bir anlamda Kızıldere'nin açımlanmasıdır ve bana göre bir tohumdur. Onlar, toprağa düştüler ve biz filizlendik, saçıldık, ürün olduk. Mahirlerin biliyorsunuz silahlı propagandaya dayalı bir politikleşmiş askeri çizgileri vardı. Bu çizgi bizim silahlı mücadele faaliyetlerimizde somutlaştı. Yine çoğu da şüphesiz Latin Amerika deneyimlerinden etkilenmiş, Küba, Çin vb. devrimlerin özümsenmesine dayanır ama ilk elden biz orada gördük. Stratejik savunma, stratejik denge gibi kavramlarla biz orada tanıştık.

– Burada şöyle bir şey sorabilir miyim? 1974 sonrası, yani genel af sonrası Türkiye solu da işte bir genel derlenme-toparlanma içerisine girdi. Türkiye solunun içinde başlıca Devrimci Yol, Devrimci Sol, Kurtuluş, Halkın Kurtuluşu gibi akımlar var. Gerek THKP/C'den, gerek THKO'dan çok etkilendiklerini söylerler. Öte yandan işte Türkiye İşçi Partisi, Türkiye Komünist Partisi, onlar bir başka kanat olarak Türkiye'de çok yaygın bir sol eylemlilik dönemidir 1974 sonrası. Fakat siz bu silahlı propagandayı temel aldığını söyleyen THKP/C mirasçısı, THKO mirasçısı gruplardan farklı olarak, yanılmıyorsam çok uzun bir süre silahlı propaganda içine girişmemekte direndiniz. THKP/C'yi takip eden gruplar bu dersi bir türlü, siz bir türlü yorumladınız. Bu aradaki fark nereden kaynaklanıyor?

– Tabii, bu ilginçtir, açımlanmaya değer. Ben bu trajik kayıpta bazı noksanlıkların olduğunu sezdim. Çok büyük değer biçmem ile birlikte böyle olmaması gerektiğini de düşünüyordum. Fikir güzel, militanlık güzel, yiğitlik çok büyük bir değer ifade ediyor. Ama böyle birden sona getiriş de pek anlamlı değil. Bunu Mamak zindan sürecinde biraz özümsedim. Eğer dışarı çıkarsam di-

yordum, benim yapmam gereken sürekliliği olan bir örgütlenme geliştirmektir. Hala hep kulağımda olan şey, bir örgüt olacak, bir de bu örgütün sürekliliği garantiye alınmalı. Çünkü Kızıldere'de bu kesildi; örgütlülük kesildi, adeta damarı keser gibi ve bu da ölüm getirdi. Bende bunu önleme fikri vardı. O açıdan örgütlenme yönüne ağırlık verme gereğini duydum. Zaten çıkar çıkmaz çok sessiz, hiç dikkati çekmeyecek bir biçimde vurup, şansımı denedim. Neden diyeceksiniz? THKP/C sempatizanı ama bir Kürt grubu da gelişti, belki bu dikkati çekebilir. Bana göre burada yine bir eksiklik vardı. Gerilla veya silahlı mücadele demek biraz Doğu'dan başlar demekti.

- Neden, hangi etkenden ötürü?

– Bu Kızıldere'nin gidiş yönünün biraz Doğu'ya doğru olduğunu seziyordum. Deniz Gezmişlerin Sivas'a doğru açıldıklarını görüyordum. Yine Güney'de Kürt isyanı vardı. Onun bir cephe gerisi gibi rol oynayacağını biliyordum. Yani Türkiye'nin metropollerinde taş çatlasa bu silahlı direnişler iki-üç aydan daha fazla bir ömre sahip olamazdı. Milli mesele zaten konulmuş, o zaman bunu biraz daha derinleştirme gereğini duydum. Sağlam gerekçelere dayanan bir Kürt çıkışı dedim, büyük önem taşıyor. Bu gençlerin, bu militanların pek söyleyip de ardını getiremediği veya derinleştiremediği görevleri ben derinleştirmeliyim. Benim aslında katkım burada var.

- 1972'de siz kendi kendinize bir karar vermiş miydiniz, yani ayrı bir örgüt hattı izlemek?

Kürdistan ordusunun adını iyi koymak gerekiyordu

– Evet. Ben daha Kızıldere için gösteriye girmeden (Siyasal, biliyorsunuz THKP/C sempatizanlarının egemen olduğu bir yerdi) onlarla hareket ediyordum. Ayrı bir Kürt fraksiyonu oluşturayım gibi bir sorunum yoktu. Hatta bu işi birlikte geliştirelim diyordum, o dönem biraz daha önde gelen, sözcü gibi gözüken kişilerle. İlgisizlerdi ve hızla da kopuyorlardı. Bu beni daha sonra

bir grup arayışına itti. Bir de ben bir eksikliği tespit etmiştim.

Kürt olayı, sadece bir taktik araç olarak kullanılan bir olay değil. Biraz kendi kimliği ile bu işin içine girmek durumunda. Ona rolünü oynatmak istiyorsan adını iyi koyacaksın ve biraz da eylemini geliştireceksin. Bu sorun bir handikaptır diyordum. Eğer biz bunu çözersek işler yoluna girebilir. Zaten Kemal Pir, Haki Karer gibi bazı Türkiye kökenli arkadaşlarımızın bize katılmaları bu nedenleydi. Türkiye devrimi bu haliyle fazla ilerleyemez. Kürdistan'da başlatılacak olan böyle bir Kürt hareketi bizim sorunu da biraz doğru yola çekebilir. Bizim böyle bir iddiamız vardı.

İlk grup kurma fikri şüphesiz Mamak'ta aklıma geldi. "Çıkacağım, bir grup oluşturacağız" diyordum. Ama nasılına henüz cevap yoktu. Yılın sonuna doğru çıktık, hala hatırlıyorum. İlk yaptığım hemen Siyasal'ı 15 günde çalışıp ikinci sınıfa geçiş yaptırmam gerekiyordu. Onu yaptıktan sonra grubun olası bazı kişilikleriyle çok gizli ikili görüşmeler yaptım. O zaman sömürgecilik fikri doğmuştu. "Kürt meselesi bir sömürge meselesidir" diyordum. Böyle bir tespitti; o dönem için kimsenin aklına bile gelmiyordu hatırlarsanız. Ama benim aklıma "Kürdistan", "Sömürge" kavramları geldi.

- Bu tespitleriniz başka, sizden önceki Kürt mücadelelerinden esinlenmiş miydi? Orijinal görüşleriniz miydi?

– Kesinlikle hayır. Orijinal görüşlerim bunlar. Daha sonra "Rızgari" diye adlandırılan bir grup bunu yaydı, "biz çıkardık" diye. Değil, onlardan birkaç yıl önce ve ben inanır mısın bir kişiye anlatmak için çok gizli bir odaya geçerdim, iki kapı varsa ikisini de kapatırdım ve bir de adeta kulağa üfleyerek söylerdim. Bunu çok iyi hatırlıyorum. Bu kadar gizliydi benim bu iki kavramım.

- Bu tedbirliliğinizi neye borçlusunuz? Çok önceden kulaktan kulağa gelen miras mı, yoksa neye?

– İki neden rol oynar. Birincisi Kürt meselesinin böyle çok ciddi bir tarzda konulması tehlikeyi davet eder. Bunu biraz sezinliyorum ve bir de yeni şeyler başkalarının eline geçip ucuz tica-

ret, meta haline getirilmesin diye kıskançça koruma isteğinden kaynaklanıyor.

– Hatırlar mısınız, 1971'deki 12 Mart muhtırasından sonra, fakat sıkıyönetimden önce hukuk fakültesinde Doktor Hikmet'in bir konferansı olmuştu. Orada Halil Berktay kalktı meydan okudu. "Kürt meselesini konuşurken neden Kürt demiyorsun" diye, Doktor da ona "sıkıyor da ondan" dedi.

– Evet, sıkıyordu da ondan. Çok doğru. Herkes Doğu terminolojisiyle işi atlatmaya çalışırdı. Dolayısıyla iki nedenle ben biraz gizlenme gereğini duydum. Zaten anlatsam da içeriğini pek açacak durumda değilim ve 1973'ün baharındayız. Hatta işte böyle günler de meşhurdur. Çubuk Barajı toplantısı oldu, altı kişiyle. Onlardan sadece bir kişi var şimdi yanımızda. Alman zindanlarından yeni çıkan Ali Haydar Kaytan arkadaştır. O da tanıktır. Öyle grup kurma fikri belirgin değildi. Benim biraz politika yapma yöntemim farklıdır. Tipik bir örnek olması açısından söylüyorum. Aslında bu yeni bir olaydı, 5-6 kişiyle. Baharı karşılayalım adı altında Çubuk Barajı'nda sağı solu kolluyoruz. Tam bir bayram havası. Bir ağaç altını buldum o zaman. Hele "gelin, baş başa verelim" dedim. Bir gündem maddesi, hazırlanmış bir plan yok. Fırsatı buldum ağacın altında, gelin sohbet edelim, dedim.

– Punduna getirdiniz yani.

– Kesinlikle öyle. Bu bende bir tarzdır. Yani etrafa bakarım, fırsat varsa hemen yapıştırırım. O Çubuk Barajı'na giderken grup toplama gibi bir niyetim yok. Ama işte kokusunu aldım, yaptım.

– O arkadaşlar ile nasıl tanışıyordunuz?

– İkili.

– Onlar birbirlerini tanımıyorlar, ama sizi tanıyorlar.

– Evet.

– Bu düzeyde birbirleriyle tanışmışlar.

– Evet. Reddedecek durumda da değiller. Diğerleri az çok hazırlanmışlar.

– Başlarına neyin geleceğini biliyorlar mıydı?

– Zaten çoğu daha sonra ikide bir bana "ne zaman dağa çıkacağız" diyorlardı? Tabii "dağa ne zaman çıkacağız" diyenler, iki-üç ay sonra kopup, kahvelerin köşelerinde bitip gidiyorlardı. Zaten öyle grubun içine kolay adam katmak mümkün değil. Katılan en çok 1-2 ay dinliyor, ondan sonra işine, mesleğine gidip dalıyor.

– Hepsi erkek mi?

– Kadın daha sonra katıldı. İlginç bir katılımdır, onu anlatacağım. 1973'teki grubun doğuşu işte böyledir. Çok iyi hatırlıyorum. Kızıldere ardından 7 aylık tutukluluk süreci, bir nevi kuluçka ve daha bahara çıkar çıkmaz ilk grup deneyimi. Grubu öyle basit bir toplantıyla başlattık ama bir-iki yıl, o da öyle bir kuluçkaya yattı. Bir programı, bir komitesi falan yoktu. 1973-74 öyle gelip geçti. 1974'ün sanırım içinde ve 1975'te bizim ADYÖD (Ankara Demokrat Yüksek Öğrenim Derneği) deneyimimiz vardır. O da benim inisiyatifim altında gelişen bir olaydı. Biz o grubu o ad altında biraz da gizledik. Tabii o zamanlar diğer gruplar da yavaş yavaş çıkmıştı ortaya.

Şimdi sorunuza geliyorum. Dev-Yol'da çıkıyor, hatta biz de Dev-Yol'cu gözüküyorduk. Dev-Yol'cu arkadaşlar bizi kendilerinden sanıyorlardı. Öyle bir havayla birlikteydik. Daha sonraki farklılaşmamız ortaya çıktı. Onlar kendi o dağınıklığını geliştirdikçe biz de kendi grup niteliğimizi giderek öne çıkarıyorduk. Bilindiği gibi 1975 ADYÖD kapatıldı. O zaman ayrışma da sağlandı. Dev-Yol'cular ayrı bir tarafa, bizim grup ayrı bir tarafa.

– O zaman bir de Devrimci Yol, Kurtuluş ayrımı oldu. Taraf tuttunuz mu?

– Kesinlikle taraf tutmadık. Grubumuz gittikçe ayrışmıştı. DDKD bu arada bize muhalifti. 1976'ya doğru geldiğimizde grubumuzun ideolojik temelini de atmıştık. 1975'in sonunda, 1976'nın başında manifesto diyebileceğimiz bir değerlendirmeyi Mehmet Hayri Durmuş yoldaşla birlikte hukuk fakültesinin arka-

sındaki bir evde kaleme aldık. Bunu çok iyi hatırlıyorum. Daha sonraki bütün görüşlerimizi özetleyen bir belgedir. 68 sayfalık bir değerlendirmeydi ve hala birinci elden yazılmış bir manifesto gibi, o değeri korur. Bu bir adımı daha ifade eder. Sayımız 20-30'u bulmuş, ideolojik temel de, politik gösterimiz de kazanılmış. Feyzi Aslan isminde Suruçlu bir öğrenci vardı, faşistler tarafından öldürüldü. HK'liydi (Halkın Kurtuluşu) ama biz ellerinden aldık cenazeyi. Bir Kürttür dedik ve o Kürdü Suruç'a götürdük. 10 bin kişilik bir kitle katıldı. İlk ciddi mitingimiz de kitlesel anlamda böyleydi.

- Siz o zaman kimler olarak biliniyorsunuz?

Özel Harp Dairesi peşimizdeydi

– Değişik adlar vermişlerdi. UKO'cular deniliyordu. Apocular diyorlardı. Kürdistan Devrimcileri diyorlardı.

- Siz küçük bir broşür çıkartmış mıydınız; sanıyorum üzerinde UKO yazıyordu. Ben o zamanlar içerdeydim. Gizli dışarıdan maddeler gelip gidiyordu. UKO siz miydiniz o zaman?

– Sanırım, biz öyle bir şey yazmadık. Altındaki imzamız "Kürdistan Devrimcileri." Yani uzun süre bu imzayla bazı bildirileri çıkardık. Fakat ulusal kurtuluşçular olarak da yazmış olabiliriz. Ordu lafı o zaman söylendi. Poliste herhalde geçiyor, bizim böyle bir ordu kurduğumuz. Fakat öyle bir durum yoktu. Ordu kurma döneminde değildik. Grubumuz tamamen ideolojik karakterli bir grup. Şimdi "neden silahlı başlamadınız" diyeceksiniz. Eğer bu hatayı işleseydik bizim de sonumuz sizden ve diğerlerinden farklı olmazdı. Bizim herhalde en ciddi ve bugüne gelişimizi belirleyen budur. Size çok ilginç gelebilecek bir gelişmeyi de söyleyeyim. Aslında bir provokatör, tıpkı sizde olduğu gibi bir havacı pilot diye tahmin ettiğimiz Ağrılı Necati diyorduk, 1976'da geldi, aramıza girdi. Çocuk canlı, atik. "Apo, ben bugün şöyle bir polisi tokatladım, bir astsubayı böyle dövdüm" diye anlatıyor.

- Sizi nereden buluyor?

– Birisinin yoluyla. Ağrılı bir grup üyemiz vardı. Abdurrahman diye, onun yakını oluyor, onun yoluyla geldi.

– Hepiniz Kürt öğrenciler miydiniz?

– Türk de var. Kemal Pir, Haki Karer gibi. Ve Pilot kaydını Siyasal'a aldırdı. Bayağı grubumuzun içine girdi. Onun bizi teşvik ettiği önemli bir eğilim, soygun eylemlerine başlayalım, bir de işte sağda solda adam dövelim. Ben orada çok isabetli bir tavır içine girdim. Grup esprisine göre dedim, bunlar bana pek makul gelmiyor. Tabii, çekiciliği var. "Her şey tamam" diyor. O döneme göre yüksek bir meblağı ifade eden 300-500 bin liralık soygunlar söz konusu.

Arkadaşlarımız geliyorlar, ısrarla katılalım diyorlar. Adeta bir sezgi olarak ben "olmasa daha iyi olur" diyorum. Bunun yanında bizi biraz kendine bağlamaya çalışıyor. Daha sonra sanırım Uğur Mumcu'nun "MİT mi Apo'yu finanse etti" dediği hikaye bu. Bu adam daha o zaman Özel Harp Dairesi'nin adamı. Çünkü Mustafa Karasu'nun olduğu bir ev vardı, 1977'nin Haziran'ın 3'ünde basıldı. Biz o eve gidecektik, toplantı yapacaktık. Kemal Pir, Mustafa Karasu o grubun sorumlularıydılar. Kemal Pir o akşam saat 12'de Dikimevi'ne doğru çıkarken yakalanıyor. Tesadüfi bir trafik aramasında. Ben Tuzluçayır'a geliyorum, gitmeden önce alandaki gençlerle konuştum ve kurye yolladım, "git bak arkadaş hazır mı, değil mi" diye. Gelir gelmez, "ağabey etraf üç kat polislerle çevrilmiş" dedi. O dönemler birisi şunu söylüyordu: "Bu Ankara Emniyeti'nin değil, Özel Harp Dairesi'nin işidir." O zaman iliklerime kadar sarsıldım. Bu 1977'de oluyor. Seçimlerden 3 gün önce oluyor. O zaman Namık Kemal Ersun darbesi vardı, hatırlarsanız. Bizim grubu suç aletleriyle birlikte yakalamak istiyorlar. Sanırım üç kirli silah var, üç-dört kişinin cinayetinin üzerine olduğu silahlar. Bunlar da o evde toplanıyor o gün. Onun da tespitini yapmış. Eğer o operasyon öyle gerçekleşseydi, cezası 30 yıldan aşağı değildi. Kaldı ki Karasu tek yakalandı ve o da içeri atıldı. Biz bu olayı böyle atlattık. Bizim grubun kaderi aslında o darbeyle halledilecekti.

Büyük ihtimalle darbe biliyorsunuz hakim kaldı. Darbe olsa 3

Haziran'da, seçimlerden birkaç gün öncedir; seçimler 5 Haziran'da oldu. Seçimler engellenmek istenir, Ecevit'e suikast yapılır. Yine 1 Mayıs katliamı var, peş peşe olayların olduğu ciddi bir süreçtir. Bizim önemli bir hedef olarak belirlendiğimiz, tasfiye edilmek istendiğimiz kesinleşti. Bir çay bardağını bile elimde tutamadığımı hatırlıyorum. Ben "bizim grubumuzun sonu geldi" diyordum. Çünkü darbe var ve darbe gecesi biz içeri alınıyoruz. Sağ bırakılıp bırakılmayacağımız o kadar belli de değil. Ondan bir öncesi de var, Pilot bizi izliyor.

Benim mimarlık odasında ilk defa resmen grubu böyle kamuoyuna sunma durumum vardı. Gizli toplantılardan, legal diyebileceğimiz bir toplantıya açtım. Sömürge tezi, ayrı parti kurma tezi de dahil, çok cesur bir çıkış yaptım. Adeta sonu ne olursa olsun dercesine, bir de Kürdistan'a giriş seferine giriştim; yanımda Pilot, 24 saat kontrol var.

- O sıralarda o kişinin casus olduğunu biliyor muydunuz? Kamuoyuna çıkıyordunuz.

– Hayır. Sezgiler olmakla birlikte kesin böyle bir şey içinde değiliz. Kaldı ki, biz onun evinde 1 Ocak toplantısını yaptık. 1 Ocak 1977. İlk defa terli toplu bir toplantımızdır. Hepsini tespit ediyor. Büyük ihtimalle 1976 ortalarından itibaren iyi izliyor.

- Eksiksiz her şeyi biliyor.

– Kesin, ama bizim bir diğer kurnazlığımız vardı. Grubumuza "suç" işlettirecek bir eylem yapmıyoruz. Bir komitesi yok, bir programı yok. Çok ilginçtir. Yazılı bir tek şey bırakmıyordum. Dikkat ederseniz o günün koşullarında, programı olmayan, belgesi olmayan, yönetimi olmayan bir grup içeri alındığında ceza verilemezdi. Bu ciddi bir tedbirdi aslında. Hala hatırlıyorum, sabaha kadar toplantı yapıyoruz, bir de sobanın ağzı açık. Polis gelse bile, aldığımız notlar varsa hemen sobaya atacağız. İşte bayan da o zaman akla geliyordu. Bir bayan da getirdik. Olsa dedik, bu da bir nişan toplantısıdır. İşte o zamanın kafa yapısıyla bu bir tedbir oluyor. Ve ardından dediğim gibi Kürdistan seferi yaptık. Ağrı'da başladık, Ağrı Dağı eteklerinde iki toplantıdan başladım, ardından Erzurum, Erzincan, Dersim, Elazığ, Diyarba-

kır, Antep toplantıları serisidir bu.

- Kimlerle görüşüyorsunuz?

– Ankara'dan 1976'dan itibaren çıktık, açıldık. Gruplar oluşmuş bir yer içinde. ADYÖD dağılmış, Ankara'dan çıkmışız.

- Kimlerle görüştünüz?

– Ağırlıklı olarak öğrenci gençlik. Biraz da işçi gençler var. Gruplar büyümüş.

- Eski sosyalist gruplar dahil mi?

– Hızla bize kayan kesimler. Yeni tezlerimiz var.

- Hangi akımdan geliyorlar?

– Hemen hepsinden. Çok iddialı bir grup.

- Onları size çeken ne? Bir devrimin yolunun böyle açıldığından mı, yoksa bir Kürt kimliğinin siyasiye bürünmesi mi?

– Bir Kürt kimliği var, bir sol kimliği var. Bu çok önemli.

- İkisi de var!

– Kürt kimliği ile kozu KDP'nin elinden alıyoruz. Sol kimliğimiz ile de kozu Türkiye solunun elinden alıyoruz. Ve bu hayli çarpıcı oluyor.

- İlk elde Türkiye solunun reaksiyonu ne oldu?

– Onlara göre marksizmi deliyoruz. Marksizmin kitabından bir saplantı. "Ayrı örgütlenme olamaz" diye, her gün Stalin'den alıntı yapıyorlardı. Bıktık bundan artık. Gerçekten de Stalin'in Rusya gibi birçok milliyetli bir ülkede geliştirdiği tek parti modeli var. Bu bizim önümüzde adeta bir dağ gibiydi. Hep "siz bu model ile çelişiyorsunuz" diyorlardı. Evet, ideolojik olarak böyle olmakla birlikte, hayatın gerçekleri bana işe ayrı bir grupla başlamam gerektiğini söylüyordu. Ayrı bir grup görünüşte belki bununla çelişiyor ama işleri yola sokmada çok gerekli. Bu konuda gerçekten tek başına ben direttim.

- Hayatın gerçeği parantezini açar mısınız; mesela hayatın hangi gerçeği?

– Kürtleri kazanmak için o zavallı mevcut solun devrimci rolü yetmezdi. Bir de en önemlisi Kürtlük KDP'nin elindeydi. Eğer biz gelişmek istiyorsak KDP'nin elinden Kürtlüğü almak zorun-

dayız. Ama sol terminolojiyle bunu yapmak mümkün değil.

– Kürdistan'da bir sol mücadele şart koşuluyor.

– Evet, Kürdistan'da bir sol mücadele hem ilkel milliyetçiliği yenmemize yol açacak, hem de çok güçlü olan sosyal-şovenizmi aştıracak. Nitekim bu doğrulandı. Doğrulanmakla beraber bizim grubun gelişme şansı arttı.

– Siz o geziyi tamamladınız...

Karanlıkta, kurşuna karşı yürüyorduk

– Tabii, tohum serpildi. Çok iyi hatırlıyorum, "artık bizi öldürseler de gam yemem" diyordum. Çünkü tohum serpildi mi yeşerir. Ölümü bekliyordum açıkça. İşte 18 Mayıs'ta Haki Karer katledildi, Antep'te. Bilinçli biri, Sterka Sor adına ne idüğü belirsiz biri vurup çıktı. Alaattin Kaplan; 1 Mayıs'ta da görülmüş bir provokatördü. Yine bastık postalları ile Siyasal'a kadar gelip daha 1974'te bizi dağa davet eden bir kişilikti. Onun önderlik ettiği bir gruptu. Çekiyor tartışmaya ve katlediyor.

Artık devletin üzerimize geldiğini anlıyordum. Zaten 18 Mayıs'ta Haki şehit düştükten sonra 3 Haziran'da da darbe ve darbe akşamı bizim tutuklanmamız. O zaman "ölüyoruz" dedim. Nasıl bunu sıyırırız diye düşünüyordum. Adeta karanlıkta, kurşuna karşı yürür gibi bir ağırlıkla gerisini getirmeye çalıştık. Sanırım bu da kamuoyuna biraz yansıdı. Uğur Mumcu'nun özellikle üzerinde durduğu, "MİT mi Apo'ya yardımcı oldu?" yaklaşımı; sanırım buna tam açıklık getirmenin yeridir. Benim o zaman geliştirdiğim bir nişanlılık olayı, yani bir kadın olayı var. Hala tartışılıyor. Böyle bir kadın vardı. Bu bayan Kürt kökenli. Dersim isyanında ailesi kemalistlerin ajanı olarak çalışmış.

– Sizin eşiniz değil mi?

– Evet, öyle olacak.

– O zaman aşık oldunuz mu ona?

– İşin içinde gerçekten çeşitli etkenler rol oynuyor. Politik

ağırlığı olan bir aile; CHP geleneğinden. Solcu kesiliyor ve bir de Kürt. Benim için bunlar önemli. Politik ağırlığı var, solcu, Kürt ve bir de ilgi çekici yönü olan, isyanlarda rol oynamış bir aile.

- Yani siz o evliliğe adım atarken siyasi ölçülerle mi hareket ettiniz?

– Büyük oranda.

- Ama aşık da olmuşsunuzdur.

– Duygu yönünü inkar etmek doğru değil tabii. Fakat sadece bir siyasi amaçlı bir yaklaşım da değil, duygu olayı da değil.

- Anlaşılıyor.

– İkisi de birleşti diyebiliriz, ama hangisi ağırlıklı o ayrı bir mesele.

- Onu bu saatte de çözemezsin.

– Çok zor tabii. Bu evlilik işin içine girince zaten bunun hikayesi de çok karışık. Bayanın durumu hemen izah edilmeye muhtaç. Aile devlet işbirlikçisi, devletle 40 yıl çalışmış bir pederi söz konusu. İsmet İnönü'den bile takdirname almış bir kişilik. Daha sonra sanırım 1985'te gazetelere yansıyan bir demeç veriyor; "biz kızımızı bu adamı devlete bağlamak için verdik" diyor. Demeci aynen böyledir. Ankara emniyetine günlük olarak gidip geliyor. Acaba şimdi bu kız da böyle ilişkili birisi mi? Ben her zaman söylediğim gibi, şimdi de bu subjektif bir ajan mıydı, objektif bir ajan mıydı, diyecek bir durumda değilim.

- Burada bir parantez, bilgi açısından. Eski eşiniz şu an yaşıyor, hayatta.

– Galiba.

- Sizin örgütten ihraç mı edildi?

– İhraç değil, onun hikayesi uzun. Biz büyük bir savaş yaşadık. Ben kesin bunun bir roman ile çözülebileceği kanısındayım.

- Ama siz şu an nasıl olduğunu, ne yaptığını bilmiyorsunuz?

– Kesin, büyük bir sır. Neyle uğraştığı benim için çok meçhul. Bana göre bu PKK içindeki birçok durumun izah edilmesidir. Mevcut durumları izah etmeyi bu ilişkiyle biraz bağlantılı olarak

görüyorum. Ben buna değinmeden önce o dönemi Ankara'da nasıl sıyırdığımızı açacağım. Bu çok önemli.

- Bu bağlantının da bir payı oldu?

– Kesin var. Çünkü Pilot 3 Haziran darbesinden sonra saptırıldı.

- Siz o zaman tespit ettiniz mi?

– Kesin. Adam 12'den vurdu bizi. Fakat hiçbir şey olmamış gibi bir hafta sonra tekrar görmeye başladık. Adam herhalde şunu sandı; "bunlar yuttu." Görünüşte de biraz öyle. Bu bizim çok önemli bir başarımızdır aslında. Onu 6 ay önce öyle idare ettiğimi çok iyi biliyorum. Bir de bayanın ailesi devreye girdi. Aileye girmek demek adeta devletin kucağına oturmak gibidir. Pilot, "Ağabey sen 1978'i nerede geçireceksin?" diyordu. "1977'yi zaten Ankara'da geçiriyorum. 1978'i de Ankara'da geçireceğim" diyordum. Silahlı mücadeleye bizi bulaştırmak istedi. "Ne yapacaksın" diyor, "bir dernek, bir yayınevi, bir dergi" diyorum. "Benden 200 bin. Babamın malından sattık, Ağrı'dan batıya göç ettik" diyor. "Tamam" dedim, "sen hazırla." Ve sanıyorum bunlar çok inandırıcı bir biçimde bilgi olarak MİT'e gidiyor. Adam altın getiriyor, 4. katta bir apartman dairesi aldı, her türlü ihtiyacımızı karşılayacak kadar beni Ankara'ya bağlamış gözüküyor. Gerçekten de hayli ciddi bir evlilik deneyimim de yürüyor.

Benim artık Ankara'ya bağlandığımı, fazla buradan çıkış yapamayacağımı kesinleştirmeye çalışıyor. Grubun da öyle fazla iki-üç kurşun sıkacak adamı yok. Düşünceler tehlikeli ama öyle ki hepsini biliyorlar. Adam bağlanmış bir aileye, o da devlet ailesi. Taş olsa bunlar ne kadar kaş yarar? Devletin tahammülü o gün için bu kadardır. Burada MİT'in yardımı mı var, kontrolü mü var, onu kamuoyuna bırakıyorum.

Bazı spekülasyonları önlemek açısından özellikle Uğur Mumcu, ölümünden çok az önce bizimle ilgili kitabı bu temelde geliştirmek istiyordu. Bana da bazı soruları sormak istemiş, duyduğum kadarıyla. Ben kamuoyunu aydınlatmak için böyle cevap verme gereğini duyuyorum. Çünkü o bu meseleye el attığında bazı kişiler rahatsız olmuş olabilir. Belki onun katledilmesinde

ele aldığı bu kitabın da etkisi olabilir. Bu meseleyi böyle açarsa ortada MİT'in çok ciddi bir başarısızlığı söz konusu. Düşünün yani, iki yıl biz adeta MİT'in parasıyla politika yaptık. Pilot her gün bizim arkadaşları lokantalara götürüyordu. Bir sürü ihtiyacımızı finanse ediyordu. Aile de hakeza Ankara'da bir dayanak gibi. Tabii, bütün bunları söylerken ben "aileyi kullandım" gibi bir iddiada değilim.

Öyle fazla tehlikeli olamayacağım konusunda istihbarat bilgisine sahiptir. Hala orada da maaşlı durumdadır bizimle ilişkisi olan bayan ve günlük olarak gözüküyor. Gizli olan bir örgütçülük yok gibi. Fakat burada MİT'in yanılgısı olabilir, bu kadına güveniyor. Başka izleme tedbirlerine başvurduğu kanısında değilim. Çünkü bu çok yeterli ve etkilidir. Tabii ben çok endişeliyim. Biz Hilvan-Siverek silahlı dönemine başlamışız, 1978'in Kasım'ında partiyi ilan ettik. Zaten 1977 sonrası yaşadığımız bir tesadüftür dedik. Darbe kaldı, ondan kurtulduk. Bir de biliyorsunuz, 1 Ocak'ta Ecevit kabinesi kuruldu, o da çok önemliydi. Ecevit izlemek ile yetinildi. Onun Adnan Ersöz adlı bir MİT müsteşarı da vardı ve o kadar kontrgerillacı değildi gibime geliyor. Yani en azından izlemek; Ecevit'in de biraz taktiği oydu. Zaten Pilot da bizi izliyordu o zamanlar. Öyle hemen faili meçhul bir cinayet işleme diye bir durumu yoktu. Bizim öyle bir durumumuz da yok. Yani bir Rızgari grubu var, mangalda kül bırakmıyor.

– Evet, ben aynı şeyi soracaktım: Şimdi bu Rızgari, daha sonra onlardan ayrılan Ala Rızgari, Tekoşin, KUK vs. Bu grupların da aynı şekilde, siz mesela onlara göre daha küçük hacimdesiniz, daha az etkilisiniz, siz böyle kontrol altında olduğunuza göre onların üzerinde de benzer bir kontrol olduğunu söyleyebilir miyiz?

MİT'in örgütlere sızması hızlıdır

– Kesin. Benim burada yapabileceğim tespit şu: Kürt gruplaşmalarında MİT en çok altı ay ya geçer ya geçmez içindedir. Ya

nız kontrol da değil, içindedir, merkezindedir. Ben yine dediğim gibi burada bayanı ajan olarak itham edecek durumda değilim. Buna ihtiyaç da duymam. Ama çok somut bir devlet kontrolü olduğundan bir kuşkum yok. Dolaylı yollar denendi. Zihinsel olarak, yaşam tarzı olarak.

– Ailece görüştüğünüz sürece, zaten o bağ sürüyor.

– Gayet tabii. Ondan da öteye kişiliğin kendisi bir devlet. Yani ayrı bir sicil numarasına da gerek yok. Bir devlet olayı ile karşı karşıya olduğumu daha sonra anladım. Karşımda bir kadın değil, cinsiyeti belki de hiç düşünülemeyecek kadar bir apayrı kimlikli kişilik. Buz gibi bir devlet adeta. Çünkü benim öyle düşündüğüm gibi bir duygudan eser yok. Öyle bir kadın olmaktan eser yok. Neyi nasıl yaşamak istediği hiç belli olmayan birisi. Tabii, nasıl altından çıkacağım! Bu tam 10 yıllık büyük bir mücadele ile gün ışığına kavuştu. Oraya daha sonra geleceğim.

Burada benim değinmek istediğim, Ankara kalesinden uçarken, bir anlamda bu ilişkiler benim için hayli katkı sundu. Yani çok planlı mıydım ben burada, çok hileli mi hareket ettim? Biraz öyle, biraz da şans. Sezgiler rol oynamış olabilir. Buraya dokunmadan önce, "bu gruplar da acaba MİT'in denetiminde değil miydi" sorusuna gelelim. Bir KDP örneğini vermiştim. İlk KDP'yi kuran bir Faik Bucak olayı var. Faik Bucak 1965'te Barzani'den de etkilenerek, Türkiye KDP'sini kurmak ister ve kurar da. Ama o da küçük bir grup tabii. Fakat çok geçmeden MİT artık Barzani kanalıyla mı oluyor, fark ediyor ve hatta yakın takibe de alıyor.

Faik Bucak dürüst, Siverek'li Zaza ve sert kafa yapısına da sa hip. Yani biraz yiğittir. Aşireti de var. 1965'ler de biliyorsunuz, biraz uygun bir ortam. Biraz yaşayabilecek bir dönemi teşkil ediyor. Gücü var, ortam uygun. MİT bunu buluyor, götürüş tarzı ise çok ilginç. Bir albay Faik Bucak'ı çağırıyor ve bir tartışma oluyor. Albaya "Senin bu apoletini söker atarım, sen kim oluyorsun" diyor. Jandarma albayı aynı zamanda döneme göre devlet içinde özel yeri olan ve bir anlamda özel savaş fonksiyonunu gö-

ren bir yerdedir. Siverek gibi bir yerde de ondan aşağısı olmaz. Bu KDP olayında fark etmiş. Aslında provokasyon peşinde. Açığa çıkartıyor bunu ve götürüş tarzı çok ilginç. Aşiret veya değişik bir kabile içinde aile çelişkisi yaratılıyor.

Bu tartışmasından 10-15 gün geçmeden, trafik kazası süsü verilerek bir olay yaratılıyor. Kısacası bir örgüt sekreteridir, ama nasıl vurulduğunu ancak 30 yıl sonra anlamak mümkün oluyor. MİT'in götürdüğü kesin. Buna benzer birçok örneği daha sıralayabilirim. Kaldı ki, o götürüldükten sonra KDP'nin başına bu sefer Sait Elçi, Sait Kırmızıtoprak; iki Sait gelmeye çalışır. İkisi de dürüst yurtsever. Sait Elçi gerçekten dürüst. Sait Kırmızıtoprak vardır, o da onun biraz yetiştirmesi; hem ona yardımcı olur, hem ondan etkilenir. Bunlar 1970'lerde, özellikle 12 Mart sürecinde Barzani sahasına çekilirler. MİT olayı görmüş ve bu anlamda da kontrol altına almış. Sait Kırmızıtoprak (Dr. Şıwan), aslında tıpkı 12 Mart direnişçileri gibi bir Kürt eylemciliğini yaratmak istiyor oldukça gerçekçi ve imkanları da var. Bunun hazırlığını yapıyor, fakat bir şeyi hesaplayamıyor; Barzani'yi büyük bir yurtsever, hatta Ho Chi Minh değerinde bir lider olarak görüyor. Örgütünü kuruyor ve "Ben de patlatacağım Hakkari'de, isyanı başlatacağız" diyor. Tıpkı 10 yıl sonra bizim başlattığımız gibi. Tabii kontrol altında, bakıyor işler tehlikeli, ayrıca bunun önünde engel olarak biraz Barzani yanlısı Sait Elçi var herhalde. "Olmaz" diyor, böyle bir hareket. Sanırsam buna "pasifisttir" diyor. Daha sonra provokasyon geliştiriliyor. Sait Elçi vuruluyor. Sonra bunun için "sen yaptın" diyor ve Sait Kırmızıtoprak da KDP tarafından vuruluyor.

1972'ye doğru geldiğimizde KDP iki Sait'i de birbirine vurdurtarak bir komplo ile götürüyor. Yerine Dervişî Sado geliyor, bir de bu Şerafettin Elçi var. Türkiye, Suriye, Irak üçgeninde bulunan Adıvar köyüne gizli gidiyorlar. Uzun süre orada kalıyorlar. Şimdi bu bir MİT operasyonudur. Kesin olarak T-KDP 1972'de MİT'in denetimine geçirilmiştir. Ondan sonra tamamen örgütlendiriliyor ve bunların hepsi daha sonra bize karşı korucu olarak savaşan bir yapıdır. T-KDP politik düzeyde örgütlendirilerek

bu yapıya dönüştürülmek istenir. Fazla başarılı olup olmaması önemli değil. Fakat şu anda bir korucu partisi gibidir. Bu son aşiret toplantıları hep oradan gelmedir. Bizimle savaşan korucular hep KDP'nin adamlarıdır veya milisleridir. Hepsi Güney'de savaşmışlardır. Birisini vurdu, diğerlerini vuruşturdu, daha sonrasını da ele geçirdi. Bu tıpk TKP için de böyledir.

Mustafa Suphilere de böyle davetiye çıkarıldı. Gelirler ve provokasyon yaratılır. Trabzon'dan bindirilirler ve oradan götürülürler. Hakiki TKP yerine sahte TKP geçirilir ve o gün bu gündür TKP bitirilmiştir. Aslında TKP'nin bitirilişi 1920'lerde başlatılmaktadır. Kuruluşunda yiğit ve inançlı insanlar var. Ama Mustafa Kemal çok usta bir yöntemle işin içerisine giriyor. TKP'leri birleştiriyor ve dürüst olan öğeleri de tasfiye ettirerek kendi adamlarını egemen kılıyor. Hala Türk solu kendini bu durumdan kurtaramıyor.

Hikayesi uzun, ben fazla uzatma gereğini duymuyorum. KDP'liler de böyledir, TKP'ler de böyledir. Şimdi "bununla sizin ilişkiniz nedir" diyeceksiniz. Pilot'tan bahsettim, aileden bahsettim. Bazıları "biz kuşkulanıyorduk, neden sen bu ilişkileri bırakmadın" diyorlar. Bazı arkadaşlarımız gerçekten kuşkuluydular, endişeliydiler. Hatta çok da öfkeliler, ama ben Ankara'da kaldığım müddetçe bu ilişkilerden kaçınamayacağımı hep tahmin eder dururdum.

Ben, doğru fikirleri ölümüne savunan kişilerle iş yaparım

- Peki şöyle bir şey sorabilir miyim burada: Henüz 20-30 kişilik grupken, kararları hep kendi başınıza mı alıyorsunuz, yoksa arkadaşlarla bu nasıl paylaşılıyor?

- Hikaye şu; burada hala da öyle sürüp gidiyor. Şeflikten de öteye kelimelerin, bütün sözcüklerin ortaya çıkması daha sonra oluyor. Ortaya çıkardığın oranda grup gelişiyor zaten.

- Peki grupta mesela siz herhangi bir biçimde

seçildiniz mi? Niye siz yapıyorsunuz?

– Seçime hiç gerek olmuyor ki.

– Doğal lider.

– Doğallıktan da öteye, kelime kelime, tez tez ortaya çıkarılanlar oluyor. Diğerleri de bununla zaten büyüyorlar.

– Onlar buna katılıyorlar.

– Doğal bir aile gibi oluyor artık. Seçimi düşünmeye gerek yok. Çünkü doğal bir aile. Oluşum böyle. Yekvücut mu desem...

– Bu nokta mesela. Bu kritik kararları alırken danışıyor musunuz yoksa?

– Bu konuda müthiş bir danışma durumum var. Yani bir fikri kesin söylüyorum. Karşımdakinin fikri haline getirmeden ben geri adım atmam. Benim başarımın diğer bir sırrı da budur. Yani benim fikrimdir diye söylediğimi karşı taraf ölümüne savunur duruma geldikten sonra, ben o kişiyle iş yaparım.

– Hala öyle mi?

– Hala öyle. Örgüt oluşturma tarzım öyledir.

– Bu sefer insan çok. 20 kişi değil, 20 bin kişi.

– Hala öyle.

– Laf yetiyor mu 20 bin kişiye?

– Çok derin bir kavrayışı sağlattırmadan bu iş yürümez. Öyle ortak karar alalım meselesi de değil. Ruhuna, yüreğine, bütünüyle kişiliğine büyük bir amaç olarak benimsettiremezsek, sıradan örgüt kararlılığıyla biz bu büyük eylemliliği götüremeyiz. Benim bütün marifetim burada; bu olayın büyük artistlik rolünü oynamak. Artistlik derken bir sanatkar gibi. Bu işin rolünü iyi temsil etmek; bunu başarıyorum. Birçok özellik var bu konuda. Tüm yaşamımı bu inanca adama da en ufacık bir kusur bile bırakmıyorum. İnanıyorlar ve ondan sonra karar veriyorlar. Seçime falan gerek kalmıyor ki artık. Hala da işler öyle. Ben, "beni eleştirmesinler" demiyorum. Ben meclis oluştursunlar diyorum. Bir sürü konferans, kongre var, hiçbirisine gitmiyorum. Kendileri istediği gibi tartışsın, her türlü kararı alsınlar.

– Ben soruyu şundan ötürü soruyorum. O zamanlar birçok arkadaş kızıyormuş. Söylerler

miydi size "biz bu Pilot'tan şüpheleniyoruz" diye?

– Örneğin bu bayandan kuşkulanıyorlar. Hatta benimle ilişkilerini çok yakışıksız buluyorlar.

– Sizin grubunuza katılan gençlerin o zaman sosyal durumları nasıl? Yoksul...

– Yoksul.

– Köylülerin çocukları ve okumaya gelmişler.

– Diyebilirim ki, üniversitelere katılmış en yoksul kesimin hareketi. Bayan bu konuda çok ileri özümsenmiş, rafine olmuş bir kişilik. Çelişiyor, sıntıyor, hatta arkamdan hakaret ediyorlarmış. Kemal Pir, Cemil Bayık gibi arkadaşlar, "Nasıl bizim yoldaşlara böyle yapıyor, biz bunu çekip öldürelim" diyorlarmış. Onu daha sonra bana anlattılar. "Arkadaşın bir bildiği var, kalsın" demişler. O ayrı bir hikaye.

Bizim, bayan ile içine girdiğimiz evlilikten ziyade büyük bir çatışma. Hemen bir ipucu verelim, bu çatışma aslında her şeyi belirleyen öneme sahiptir. Yalnız gizli örgütçülük dönemi açısından söylemiyorum. Ulusal oluşumdan tutalım bu savaşın kaderini böyle seyredilmesine kadar bir önemi var. Bu sanırım MİT'i de yanılgıya götürdü. Fakat bizi de çok zorladı. Eğer bir kontrol aracıysak, bu en azından aile aracılığıyla biraz böyle gelişeceğe benziyordu. Ve karşımızdaki muhatap da öyle sıradan bir muhatap değil. Yani bir kadın olayı seni rahatlıkla bir günde her türlü ilişkiye çekebilir. Sırf bir evde, bir kadında, bir erkekte, bunların ilişkilerinde nasıl bir gelişme beklenir, onunla bir gün oynamak bile insanın çıldırması için yeterlidir. Bu kendine göre bir anlayış. Kendine göre ben çok ters, dünyada hiç kimseye benzemeyen bir kişiyim.

Geçen gün zindandan çıkan bir arkadaş söyledi: "Ben dağdaki çobanla evlilik yapabilirim, ama bu adamla yapamam. Artık mecbur kaldım" şeklinde bir değerlendirmesi var. Niçin mecbur olmuş? Benim dayatmalarım mıdır? Başka bir şey midir, bilemiyorum. Ama benim biraz da maharetim demeyeyim de, yani böyle bir şey gerekli dedim. Büyük bir çekişmeye yol açması

şundan çok önemli; dış etkilerinden ziyade iç etkileri beni çok değişik bir hareket tarzına itti. Bu sorunun çözümlenmesi gerekir, ama öyle kavga, gürültüyle değil de sonuna kadar peşine düşerek. Yani bir yerde, benim gözüm adeta benim ile birliktedir. Değişik, başka kontrole gerek kalmıyor, o grubumuzun böyle sağlam çıkışı, parti adını alması ve yurt dışına çıkma süreci bu ilişkiyle yakından bağlantılıdır.

- Peki, yurt dışına çıkacağınız noktada irtibatları kopardınız mı?

– Kestim tabii, tamamen kestim.

- O boşlukta ne yaptılar?

– Gezi bahanesi yaratılmıştı. Aniden ben çekildim. Ve kesin öyle yurt dışına çıkacağım diye en yakın arkadaşım dahil hiç kimseye bir şey söylemedim. İki günde bu kadar oldu bittiye geldi. Kızıldere'ye yine burada değineceğim. Bana göre Kızıldere'de Mahirler böyle bir şey öğreneceğine, dışarı çıkmalıydı.

- O çok kritik bir süreç.

Eylemimiz Kızıldere'nin özeleştirisidir

- Şimdi buraya gelelim: Ben bunları bir yerde Kızıldere'ye açıklık getirmek için söyledim. Şimdi Kızıldere'yi daha iyi değerlendirebiliriz. Beni çok etkileyen bir olay. Etkisinden hala kurtulmuş değilim. Bir defa örgüt sürekliliği çok önemli. Zamana yayıyoruz ve o süreklilik fikri gerçekleşiyor. Eyleme girmiyorum. Aslında beni de provoke eden var. Her an eyleme girebilirim ve sonum gelebilir. Adeta böyle kenara gelmiş dayanmışız. İsabetli davranıyorum. Ve bu da grubun şansını artırıyor. Üçüncü ve en önemli husus, artık bir sezgi mi desem, çok gizli, aniden diyebileceğim bir tarzda, yılların endişesi var. İzleniyorum, duyarlarsa dışarı çıkacağımı, kimbilir "bana ne yaparlar" diye bir endişe de ağır basıyor.

Birdenbire nasıl grubu kurduk, o biçimde de bir dışarı çıkışı gerçekleştiriyorum. Gerçekten o dönem MİT'inin bunu farket-

mesi mümkün değildi. Ancak yurt dışından gönderdiğim mektup yakalanınca, fark etti ki ben dışardayım. O zamana kadar da çok şey değişti. Bir yıl gibi bir süre kurtarıldı.

İşte Kızıldere'den benim çıkardığım dersler nedir dersen, bu üç önemli hususta özetlenebilir. Gençlerin ruhu, militanlığı çok yaman ama böyle eyleme gitmek de kesinlikle delicesine bir iş. Çok bağlıyım. Onlar adına hayatımı ortaya koyabileceğimi göstermişim, ama ben yöntemde değişiklik yapacağım. Örgütün sürekliliğini esas alacağım, böyle alelacele eylemlere girmeyeceğim ve bir de dışarıya nefes borusunu açacağım. Bir nevi özeleştiridir, Kızıldere'nin özeleştirisidir.

- Doğru olabilir.

– Kesinlikle buna bağlanabilir.

- Buna bağlı olabilir.

– Kızıldere deneyiminden benim çıkardığım ders, 7,5 yıl sonra hayat buluyor. Ama derslerin tamamı bu değil, daha sonra silahlı propaganda dönemi de gelecek. Oradan almışız dersimizi, silahlar olmalı, ama ne zaman? Öyle ayağını sağlam basmadan çoğunun düşündüğü gibi ben çata-pata siyaset yapmam. Kırk kez ölçüp ondan sonra adım atma gibi bir huyum da var. Korkunç koşullar altından çıktığımızı biliyorsunuz.

Bir Kızıldere'yi telafi etmek için, onu ben size soracağım, bu arada diyaloğu biraz daha geliştirebiliriz. Mesela sormaya başlayayım. Şimdi bu gençler gitti, o bizim büyük yiğit önderlerimiz, birdenbire adeta her şey bıçakla kesilir gibi kesildi. Ardından çıkanları o militanlarla karşılaştıramam. 1974 sonrası çıkışların bana göre tamir canı ister tabii. Kök kokmuştur; saçaklar çıkar. Onların da ağaç olup olmayacağı pek belli değildir. O sizin değindiğiniz birçok grup bana göre öyledir. Kök kesildi, biraz filiz çıkıyor, ama daha sonra ufak bir damlayla onlar da götürülür. O kökten çıkıyorlar ama kırk tane sürgü çıkıyor ve bu da kırk türlü grup oluyor. Kök kadar ağaçlaşma imkanları yok. Kusura bakmasınlar ama bu bir realite. Ben, işte bir de onun için Kürdistan'ı değişik gördüm. Ben Türkiye'de bir grup oluşturamazdım. Dolayısıyla rolümü oynayamazdım.

Benim değişik bir toprakta kök salma olayına ihtiyacım vardı. Onun için de Kürdistan toprağını tercih etmiş olabilirim. O gençler iyi takip edilmedi. Zaten o gruplara hep kuşkuyla baktım. İşte bunlar doğru temsilcilik yapmıyorlar. Benim için Mahirler çok somut. THKO'cular da çok somut. Hepsi yiğit adamlar. Böyle oportünistlik yapacak halleri yok. Ama diğerlerine bakıyorum, hepsi caydırmacı, saptırmacı takımı. Bazı gençler çıkıyor ama bir parlıyor bir sönüyor, parlamaları ile sönmeleri bir oluyor. Pek fazla umut vermiyorlar. Bu, bende daha da geliştirme ihtiyacını doğurdu. Onlar bu işi pek beceremeyecekler. İşte Apo sana sorumluluk düşüyor. Her geçen gün artan bir ivme ile adeta bu Türkiye'dekiler de bu işi yapamaz, sen bu işe daha derinlikli katıl, diyorum. Yine diyeceksiniz, Kızıldere ile ne ilişkisi var. Var aslında, bu sefer Kürt meselesi az çok geliştirilmeden, Türkiye'de bu solculuk işleri fazla ilerlemez.

Eskiden "Türkiye'de devrim olmadan, Kürt meselesi çözülemez" denilirken, ben gün geçtikçe Kürt meselesinde belli açılımlar olmadan, Türkiye'de demokrasi, sosyalizm olmaz diyorum. Ve gittikçe, bu güven gelişiyor, pratik bunu biraz daha doğruluyor. Sonuç; Kızıldere'deki vahim ve trajik olay beni çok yönlü sorularla karşılıyor. Bu sorulara kendi halimde kendi tarzımla cevaplar vermeye çalışıyorum. Hala da soruyorum. Bu gençlerin hesabı neden sorulamadı? Size çok çarpıcı soruyorum. Bütün içtenliğimle söylüyorum, sen onlardan kalan teksin. Seni ayıplamıyorum. 17 yıl mı yattın içeride?

- 14...

– 14 yıl! 14 yılın koşullarında yatan adamı neden suçlayayım ki? Fakat sen de sorumluydun değil mi, bunların içerisinde? Örgüt sorumluluğun da vardı.

- Genel komite üyesi.

– Genel komite üyesi! Sizin komitenin elemanları böyle gittikten sonra, sen cezaevine düştün, 14 yıl sonra sene kaçtır çıkış?

- 1986.

– 1986! Belki örgüt kurmak senin için çok zor. Bir yeni THKP/C yaratmak çok zor. Neden kurmadın diye seni fazla

suçlamıyorum, ama sen de bazı şeyleri arayıp durursun. THKP/C bir yalan değil ki. O gençler çok gözükara oraya gelmişlerdi. Çok iyi biliyorum, bazı bildirileri okudum ve dağıttım. Yani bildiriler sanki gökten düşen vahiyler gibiydi bizim için. Böyle yazıyorsa uygulanmalı. O dönemin devrimci gençliğine hakim olan psikoloji buydu. Sonra birdenbire kesildi. Benim yiğitlik anlayışıma göre, bu işin böyle olmaması gerekirdi. Bu adamlar madem ki bizler için böyle kelleyi verdiler, biz de namus gereği devam etmeliyiz. Beni bu işe sürükleyen şeye artık feodal sadakat anlayışı mı dersin?

– Etik ahlak anlayışı deriz.

– Etik-ahlak, tamam. Gelişmiş bir ideoloji değil de böyle bir ahlaki sorumlulukla ben başladım. Madem sen kendini bu gruptan sayıyorsun, senin grubunun en değerli adamları gitti. Sen namusluysan, ahlaklıysan bir şeyler yapacaksın. Zaten bizde işlerin değer yargıları hayli öğreticidir. Kürtlerde intikamcılık diye bir eğilim var. Seni böyle hunhar götürdülerse, sen de öyle bir şeyler yapmak zorundasın. Bir söz daha var. "Hayfını 40 yıl sonra almış, ne de erken almış" derler diye. Böyle bir duygu için için bana işliyor. Bu devletten ben de hayfımı alacağım.

Gözükaralık onları erkenden götürdü

Sorun şu, siz bu gençlerinizi neden böyle bıraktınız? Hatta aklıma şunlar geliyor; Babalarının belki çoğu kemalistti. Oğullarının böyle orduyla karşı karşıya gelmelerinden büyük sıkıntı da duydular. Benimsemediler, tamam. Babaları onların ardını getirmedi. Öyle çok ahbap-çavuşları, nişanlıları da yoktu. Ağlayanlar, sızlayanlar biraz ardına düşerler. Çok güçlü bazı arkadaşları da yoktu veya diyelim örneğin sen varsın. Acaba şimdi ne kadar onları anıyorsun? Ben hala düşünüyorum ne var ne yok! Ertuğrul hem de gençlik sorumlusu, üst düzey grubun genel komitesinde. Parti, cephe, örgüt sönüp gitmiş, şimdi nasıl rahat duruyor?

Ben, "o tezler koftur" demene veya çok değişik bir marksist eleştiri geliştirerek etkisini ortadan kaldırmana pek anlam veremem. Eleştirilebilir, sol yorumudur, sağ yorumudur, bilmem surasından burasından birçok eleştiri de getirebilirsin. Ve dolayısıyla kendini rahatlıkla savunmaya da alabilirsin. Ama benim için şu soru hep sorulacak: Öyle unutulacak bir olay değil. Bana göre unutulacak bir olay olmak şurada kalsın, 22 yıl biz de böyle sürekli intikam alırız. Bu bir anlayış meselesi, bir yiğitlik veya bir arkadaşlık anlayışı. Daha siz gelmeden önce, bu arkadaş gelirse benim ilk söyleyeceğim söz, "sizin intikamınızı aldık" sözü olacak diyordum. Bundan daha iyi söz olamaz dedim. O devrimcileri ben çok iyi tanıyorum. Mahirlerin eylemciliğini biliyoruz. Mahir çok gözükara bir militandı. Anı anına eylem içindeydi değil mi? Müthiş bir yoğunluk, düşünmek gerekiyor. Düşünün yani, bir yurt dışına çıkmayı onuruna yediremiyor.

- Onu çıkartamadık. Kabul etmedi.

– Değil mi, kabul etmedi. Anı anına da çok faal, çok yoğun ve her an bir eylem peşindeydi. Aksini ihanet sayardı. Sanırım eylem anlayışından dolayı bir tasfiye de oldu.

- Daha temkinli hareket edilmesi gerekiyordu.

– Evet, Mahir onu bile yapmıyor. Diyeceksiniz sen bu kadar sessizden aldın ama temponla o tempo arasında ilişki var mı? Bu konuda da bence ilişki var. Herkes benim tempomum müthiş olduğundan bahseder. Bendeki tempo oldukça müthiştir. Acaba bu tempo biraz da Mahirlerin, biraz da THKO'nun bir devamı, onun sürdürülmesi değil midir? Ben bunu herhalde gökten alıp getirmedim. O dönemin gençliğinin veya bu grubun, bu örgütün yaşam tarzıydı. Bendeki fark başkadır. Gözükaralık, onları erkenden götürdü. Bendeki daha değişik yorumdur. Artık büyük taktik ustalık mı dersin, çok farklı bir yorum şekli mi dersin, ne denilirse denilsin, özünde çok yoğunum, çok yüksek tempoluyum. Ama planlamam ayrı. Sağlam yerlere basmadan öyle bu işlere yokum. Hatta en korkağıyım da diyebilirim. Ama diğer yandan müthiş takipçiyim. Hala tartışmıyorum, sanki 22 yıldır aynı örgütü yaşıyoruz. Yani o savcılar seni zorlamasın, benim

örgütüme dahil değilsin. Seni kesin ihbar etmiyorum. Ama 22 yıllık örgüt beraberliğimiz var. Tabii açık, seni burada yargılıyorum adeta. Yargılamadan beraat da çıkabilir, savunma hakkın da var.

- Burada mahkeme olunca, mecburen savunma yapmam lazım.

– Ben bu Kızıldere'yi bırakabilir miyim sence? Bu anlatımdan sonra.

- Şimdi onu kimse bırakmaz! Kimsenin de bıraktığını düşünmüyorum.

– Acaba? Nasıl bırakmıyorlar? İnandırıcı bir biçimde bağlantıları ile koyuyorum. Bitseydi, biz de söz konusu olmazdık. Biz kendi dayanaklarımızı inkar edemeyiz. Çok somut, adeta devralınan bir bayrak yarışı gibi oldu. Ve korkunç bir hızla buraya kadar getirebildik. Şimdi dikkat edin, onlar ilk defa orduya karşı ciddi eylem geliştiriyorlar. Belki de Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en ciddi başkaldırı eylemidir. Bu işi yapmak isteyenler, devam etmek isteyenler nasıl yapmalı, hangi tarzla, tempoyla götürmeli sorularına da şahadetleriyle cevap veren kişilikler oluyor.

- Ben bunların hepsinin doğru ve kabul edilir olduğunu biliyorum. Fakat 1974 sonrası Türkiye'yi şöyle bir gözümüzün önüne getirirsek aşağı-yukarı 1980'e kadar Türkiye'de bir yarı örtülü veya yarı açık iç savaş öncesinin yaşanmış olduğunu görmek mümkün. Bunun bilançosu belli. Aşağı-yukarı 5 bin kadar ölü. 1980 sonbaharında, Türkiye için aslında tarihi boyunca yaşamış olduğu en büyük altüstlüklerden, en çetin dönemlerden biriydi. Bu dönemde devletin faşist hareketine bağlantılı manevralarına karşı sol kendini savunurken, bir özsavunma süreci kurarken, bunu kapsamlı diyebileceğimiz bir kitle hareketi olarak geliştirirken kendi öncellerinden ve özellikle bu çevrede THKP/C'den, onun önderliğinin trajik sonundan epey esinlendi. Dola-

yısıyla ben 1980 öncesi sola baktığımızda hemen hemen en esaslı esin kaynağının Kızıldere'yi de kapsayan bir Dev-Genç, THKP/C eylemlilik süreci olduğunu söyleyebilirim. O anlamda bir kere o hakkı teslim etmek gerekiyor.

– Ama Kızıldere o bütün Dev-Genç eylemliliğinin trajik bir sonucudur, özetidir.

– Doğrudur.

– Ben onun için değinmedim. Yoksa görmezlikten gelme veya hakkını vermeme gibi bir durumda değilim. Özettir, o sondur ve ben de eylemimi çok çarpıcı bir biçimde o sonla bağlantılı kıldım.

– Ben şunu diyorum: 1974-80 arası Türkiye soluna da baktığımızda sizin hazırlık devrenizi sürdürdüğünüz dönemde onların da netice almadığı ve 12 Eylül 1980 rejimi tarafından yenilgiye uğratıldığı ama bayağı dişe diş, kana kan bir mücadele sürdürüdüğünü de görebiliriz. Fark şurada: 1980 Eylül'ünde Türkiye solunun mücadelesi kesintiye uğrarken, sizin eyleminiz gerçek kimliğine bürünmeye başladı.

– Bu neden böyledir? Tarihi anlatarak açıklık getirmeye çalıştım. Örneğin Kızıldere özeleştirisinden bir soluk borusu dışarıya taşırılmalıydı. Bu hareketler böyle sonlanmamalıydı. Bir daha böyle bir sonla asla karşılaşmamalıdır. Bağlantısı bu kadar somut. Örgüt sürekliliğini sürekli sağlayabilmelidir. Benim değinmek istediğim husus, Kızıldere'yle bağlantısı hem düşünsel, hem eylemsel planda gerçekten çok farklı bir olay. Devlet gerçeğine karşı böyle bir olay olmasaydı şimdi Kürtlük de bu biçimiyle fazla anlam bulamazdı.

Egemen sisteme karşı değeri çok yüksek olan bir eylem. Bu iyi anlaşılmalıdır. On kişinin eylemine karşılık 10 bin asker, komando etrafı sarıyor. Hiç başarı şansı da yok. Belki başından itibaren de tehlikeli. Eğer biz bu yorumu böyle geliştirirsek fazla gerçekçi bir yorum yapmadığımızı da anlamalıyız. Bunlar da

kendi eylemlerinin çarpık zaferlerini ne hesaplayacak durumdaydılar, ne de hesaplasalar bile görebilecek durumdaydılar.

- Bu eylemin bir pratik başarı şansı olmadığı zaten başladığından itibaren bilinen bir şey.

– Ama yine de yapılıyor. Çok önemli bir başlangıç. Yapılmak zorunda mı? Bir başlangıç...

- Bu kaçınılmaz bir şey. Çünkü bu rejim Deniz Gezmişlerin idamıyla karar verdiği andan sonra hayatta kalanların ve dışarıda kalanların buna bir karşılık verme zorunluluğu vardı.

– Doğru. Devlet bir yerde intikam duyuyor Denizlerin eylemine karşı veya idamını önlemeye karşı. Fakat daha da derinleştirmek gerekir. Denizler neden idam oluyor? Yalnız idama karşı da bir eylem değil Kızıldere.

- Ama en azından onu yapılabilir kılan şey...

– Çok soyut düşünmemek gerekir. Dediğim gibi, Denizlerin eyleminde büyük bir gerilla amacı var. Ordu kurmayı iddia ediyor. Zaten o adı takmışlar kendilerine. THKP/Ç kurulmuş, o da çok yiğit bir yürüyüş. Mutlaka bir yerlerde çarpılacaklar. Karşılık bulacaklar. Burada önemli olan, 1970'ler dengesine adeta gökten bir taş düşüyormuşçasına çarpılan bir eylem var. Halkların gerçeği var, demokrasi var, sosyalizm var, bağımsızlık var. Bütün bu kavramlar bir yerde eski egemenlik istemine karşı çok yeni ve bir yerde bütünüyle gençlikte somutlaşsa da bir sistemi amaçlıyor.

Nitekim sosyalizm anlayışları daha sonra derinleştirilerek anlatılmak istendi, örgüt anlayışları geliştirilmek istendi, eylem anlayışları habire geliştirilmek istendi. Biz bunlar içinde adeta bir dalız. Hepsini geride bırakıp yükseldik. Bu gerçekçi bir yaklaşımdır. Bizim eylemi böyle değerlendirin, destekleyin veya bağlantılı kılın diye bunu söylemiyorum. Yapmak istediğim bir objektif gerçekliğe dikkati çekmek.

- Şimdi aynı objektif gerçeklik iki katlı. Türkiye ile Kürdistan'da ister Kuzey, ister Güney olsun, 1980 sonrası konjonktür iki ayrı süreçte gelişti,

yani eşitsiz bir gelişme var. Kürdistan'da ulusal direniş için tüm koşullar oluşurken, Türkiye'de sosyal direniş için koşullar yavaşladı. Bu ikisi arasında dolayısıyla bir takiplilik, birbirini izlerlik olmamasının nedenini ben yalnızca önderliklere ve Türkiye solunun çapsızlığına, kapasitesizliğine bağlayabileceğimizi düşünmüyorum. Çap ya da kapasite sorunu burada bu koşullar altında bir örgüt yapısını, bir var oluşu kurtarmakla ölçülebilirdi, yoksa o süreci, 1980 öncesindeki temposunda sürdürebilmenin maddi zemini, halk zemini çok kalmamıştı diye düşünüyorum. O yüzden insanlar Türkiye'de de aşağıyukarı 1960'ların ikinci yarısından itibaren dolu dizgin koşan bir mücadelede. 1960'ı da sayarsanız, 30 yıllık siyasi ömrümde Türkiye solu ya da 30 yıllık siyasi ömründe üç askeri darbe gördüm. Ağır yenilgiler yaşandı. Tüm bu zamanı hesaba kattığımızda bir Avrupa ülkesinde 150 yılda yaşanan zaman. Çok hızlı bir yürüyüş.

– Avrupa'nın 150 yılda sağladığı ulusal demokratik devrim sürecini biz bu döneme sığdırmak istedik. Hatta Kürt ulusal gerçeğini de ayrıca ifade edersek ondan daha kısa bir zaman süreci, 15 yıl diyebiliriz. Biraz değerlendirmek gerekiyor. Aslında cumhuriyetin 1920'li yılları o çokça söylendiği gibi, gelişmiş bir ulusal demokratik dönemi değil de, onun bir prototipi olarak değerlendirilebilir.

– Yalnızca bir ulusal biçimleniş...

– İlkel milliyetçilik diyoruz; mesela bizim Güney'deki örgütlerin durumu gibi. Şüphesiz Türkiye'dekine ağalığa, aşiretçiliğe dayalı bir ilkel milliyetçilik diyemeyiz. Onun sınıf temeli eşraftır, ki orada da aslında feodalizm-aşiretçilik bir anlamda var. Bir de paşalık geleneği var. Bürokratik dayanağı var, ama bunların güçlü ulusal temeli olarak değerlendirmek mümkün değil. Paşalıkta, eşraflıkta ulusalcılık fazla yoktur. Ama o günün koşullarında

Mustafa Kemal'in sığınabileceği ideoloji, zıt milliyetçilikten başkası da olmazdı.

1970'ten günümüze doğru Osmanlı paşa, bürokrat, eşraf dayanağı parçalanmaya başlandı. Birkaç Kürt genci, yine sosyalist birkaç Türk genci var ve bunlar böyle büyük bir eyleme cesaret ediyorlar. Bir anlamda 150 yılda Batı'nın ulusal demokratik başkaldırılarına göre çok kısa ömür süreleri dahilinde çok az bir sayıyla, ama çok büyük bir yoğunlukla başlamak istiyorlar. Değeri burada. Türkiye gerçeğine göre bu biraz böyle olmak zorunda veya böyle oldu.

– Şimdi bunu besleyen başka uluslararası faktörler de var. Onlara dikkat ederseniz THKP-C, THKO'dan farklı olarak çok fazla teorik bir hareket. Yani ilkin kendisine teorik bir çerçeve çizmeye çalışıyor ve esin kaynakları da dünya çapında yürüyen hareketler. İşte Küba devriminin etkisi, Latin Amerika'da Che Guevera'nın çıkışı, arkasından Carlos ve devam ediyor. Aynı şeyler Afrika kıtasında, Asya'da süregidiyor. Dolayısıyla bütün bu sürece dahil olma arzusunu besleyen çok fazla unsur var. Avrupa'da 68 hareketi olmuş, onun yarattığı eylemlilik var, Çin'de kültür devrimi var. Çin ile Sovyet Komünist Partileri arasındaki çatışma devrimci seçeneği kuvvetlendirmiş Türkiye'de. Bütün bu zemin çerçevesinde hepsinden önemlisi orduda ayrışma var. Bir radikal darbe girişimi var. Bunun yarattığı mükemmel elektriklenme var. Ordunun içerisinden devrimci harekete kaymalar var. Bunun yarattığı cüretkarlık var. Sadece tek tek kişilerden çok, ortam sizi zaten cüretkar kılıyor. Büyük ufuklara cüret etmek için yeterince somut sebep var. Sadece hayal gücünün zorlayacağı bir şey değil. Aslında sizin durumunuzda cevaplandırılması gereken soru orada. Mesela benim yaşım-

da, benim çağımda olan ve bu sürece dahil olan insanlar açısından bir gerilla mücadelesi başlatmak ve bundan zafer ummak o kadar büyük yaratıcı güç gerektirmez, çünkü her tarafta oluyor. Vietnam, kurtulmak üzere, Küba devrimi başarılarla sürüyor. Bu tekrarlanmaya başlanmış dünyanın pek çok ülkesinde. Filistin devrimi en parlak yıllarına doğru yol alıyor. Buna dahil olmamak çok soylu bir davranış değil. Dolayısıyla biz böyle bir yola giriyoruz. İç dinamikler, iç süreçler, burada verilecek kararlar çok daha farklı ayraçlar gerektiriyor. Burada marksist düşünüş önemli. Marksist düşünüş mesela otomatik olarak gidip fabrikada proletaryayla ilişkilendirmiyor ama, marksist devlet tahlili üzerinden, devletle karşı karşıya kaldığınızda ne yapacağınız konusunda bazı çözümlere götürüyor. Şimdi soru şu: 1980'ler dünyası bu bakımdan çok elverişli bir dünya değilken, aşağı-yukarı bütün devrimler yatışmışken, Sovyetler Birliği'nde çözülmenin eşiğinde olunduğuna dair sinyaller gelirken, bütün Türkiye'nin 12 Eylül rejimi altında pestili çıkmışken, siz ne cüretle gerilla savaşını başlattınız?

– Bu sorunuza geleceğim.

– Ondan önce şu soruma cevap verebilir misiniz. Sizin ortaya çıktığınız ve gerilla savaşını başlattığınız zaman içerisinde Türkiye solu sizin için ne ifade etti? Kızıldere ve onun öncesi hariç.

Siz erken düşündünüz, ben bir çırpıda düşündüm

– Kızıldere'yi, biraz anlamlandıralım. Buna gelmeden önce,

benim bu olaya biraz daha derinlikli, soluklu bakma ihtiyacını hissetmem söz konusu. Küba'ya, Vietnam'a bakarak da rahatlıkla bir gerillacılık düşünülebilir diyorsunuz. Siz erken düşündünüz, ben bir çırpıda düşündüm. Öyle çok yönlü, yaratıcı bir çabaya da ihtiyaç gösterilmeyebilir. Her ne kadar teorik olarak böyleyse de, bunu Türkiye topraklarına ekmek, hele Türkiye'nin devlet modeline dayatmak öyle sanıldığı gibi kolay bir iş değil. Bu trajedinin asıl anlamı da burada.

TKP, KDP deneyimleri var. Hepsi çok güdük. Çok büyük bir kişiliksizlik ve kişilik erozyonu içinde sonuçlanmışlar. Dikkat edin, arta kalma solcular çok çaresiz. Hatta bana göre toplumun sakat kalmış kesimi, sakatlanmış kesimi de diyebiliriz. Mahirlerin, "bizim eylem oportünizme bir darbedir" biçimindeki sözleri vardır. Bu aynı zamanda sakatlaşmaya da karşıdır. 70 yıllık sol geleneği de aşmak istiyor bir yerde.

Ulusal demokratik devrimi de (200 yıllıktır hikayesi) çok radikal bir biçimde Türkiye toplum gerçeğinden çıkarmak istiyorlar. Şimdi bu aynı zamanda ağır bir yük demektir. Onların yiğitliği de zaten burada. Onların yiğitliğini sıradan bir on kişinin cesaret gösterisi olarak almamak gerekiyor. Teori var, siyasi yoğunluk var. Mahir, öyle sıradan bir ideolojiyle, yoğunlukla bu işe girmedi. Çok müthiş inandığı tezleri var. O tezler ulusal-demokratik devrimi, sosyalizmi, Latin Amerika deneyimini, Asya deneyimini, Bolşevik devrimini içeriyor, hatta Fransız devrimi deneyimini de kısmen içeriyor. Ardından (çok jakoben bir hareket mi diyelim) böyle birdenbire patlıyor. Ben adeta bunun şok etkisi altında kaldım ve bir etkileneni olarak "ne yapılmalı" sorusuna kendi üslubumca cevap vermeye çalışıyorum. Size biraz onun hikayesini anlattım.

- 1972-80 yılları arasında Türkiye'den çıktınız. Gerilla savaşına 1984'te başladınız. Bu 12 yılda Türkiye solu sizin için ne anlam ifade etti?

– Biz sadece çatıştık. Neredeyse hepsi bizim düşmanımız oldu. Teoride, arkadaşlıkta iyi olabiliriz, fakat pratik-politik anlamda bir birliktelik sağlamış değiliz. Biz bunu yine Kızıldere gerçe-

ğinde aramalıyız. O tempo ve yoğunluk meselesidir. Benim stilimde tempo, tarz, yoğunluk var. Ben diğer hiçbir grupta bu tempoyu, bu tarzı ve bu militan kişiliği göremiyorum. O grupların birçoğuna girdim, hepsiyle de alış-verişlerim oldu. Bana göre o tipler son derece hareketsiz, hareketli ama kendisini son derece kumara atan tipler. Plan, tertip ve yoğunluklarını kendiminkiyle karşılaştırdığımda çok zavallıca buluyorum.

Şimdi burada nasıl politika ürettiğimi uzun uzun anlatacak değilim. Sadece örnek anlamında bazı hususlara değindim. Bizim politikayı yürütüşümüz çok farklı bir biçimdedir. Kızıldere nasıl çarpıcı, nasıl kendini adeta sonunu önceden ilan edercesine bir eylemse, bizimki de o kadar görünüşte silik, iddiasız, hiç kimsenin ciddiye alamayacağı bir biçimde, biraz da derinden gelişiyor. Bu yönüyle de hiçbir sola benzemiyoruz.

– Peki, Türkiye solunun çeşitli eğilimleri sizin gidişinizin nereye doğru ilerlediğini gözlemeyi başardılar mı?

– Hayır. Bunu devlet de başaramadı. Hatta bizim de tam başardığımız söylenemez. Benim meşhur anlık politikalarım söz konusu. Bu, ilkeleri hesaba katmama anlamında değildir. İlke kadar pratiğin de kendi kanunları olduğu kanısındayım. Pratiğin kanunlarına başka türlü, ilkelerin kanunlarına başka türlü uyarsın, aynılaştıramazsın. Bu konuda dogmatizme, subjektivizme düşmemeye büyük özen gösteririm; o yeteneği de gösterdim. Ama Türkiye solunda bu yok. Muazzam bir dogmatizm ve pratik de söz konusu olduğunda içinde her şey var. Olmayan bir şey varsa o da taktiktir. Benim düşünce yapım, öldürsen de, kendini ikna etmeden bir adım atmaz. Olmayacak duaya kesinlikle amin demez.

Diyeceksiniz ki, Kızıldere'ye ters düşmüyor musunuz? Onların o kadar gözükara, o kadar kendini ortaya atış tarzıyla benim bu tarzım çok farklı diyorum. Yani bu bir özeleştiridir. Başka türlüsü de zaten olamazdı, sürdürülemezdi. O eylem biçimini sürdürmek imkansızdır. Eğer bir bağlılık ve o bağlılığı mutlak bir biçimde başarıya götürme tutkusu olmasa, bu eylemi biz geliştiremezdik.

Hem o tarzın bağlılığını görecek, hem de sürdürülmenin büyük ustalığını konuşturacak. Bu gruplarda bu ustalık yok. Kişiliklerinde hiçbir şey yok diyebilirim. Nitekim olmadığını da 12 Eylül döneminde gördünüz. Size biraz daha açıklık kazandırmak için bu yılları nasıl karşıladığımı söyleyeyim.

Sonsuzluğun planını yapıyorum

1980'lere geldiğimizde bizim grup diğer gruplardan daha güçsüz. Hatta en zayıf gruplardan birisiydi. Kürt grupları içerisinde de bu böyle. Bize "Yandım Allah çetesi, ya iki ay, ya da 6 ay ömürleri kaldı" diyorlardı. Bazıları da "mirası bize kalır" diyordu. Biraz hareketlendirmiştik ortamı. Bazılarının o zaman (hala da öyle) "hele dur gitsinler de o mirası toparlayalım" hayali vardı. Çünkü önemli bir miras.

Peş peşe eylemlerimiz o kadar büyük etkiye yol açmışken, nasıl bir mirasa yol açacağı dikkatle değerlendiriliyor. Tabii onların düşündüğü gibi değildi. Bırak "Yandım Allah çetesi", 3 aylık, 6 aylık ömrümüz, adeta sonsuzluğun planını yapıyorum. Burada devlet de artık bir ufuk sahibi değil. Beni değerlendirme durumunda hiç mi hiç değiller. Devletin benim hakkımda yaptığı değerlendirme hataları üzerinde çokça duruldu. Mesela, Türkiye solundan hiçbir kişi, benim Siyasal'ın kantininden dışarı çıkacağıma inanmıyordu. Bize "kantin devrimcisi, kuşçusu" diyorlardı. "Öldürseniz de buradan çıkmazlar. Kürdistan'a gitmez, kovsan da hep burada Kürt lafı eder" diyorlardı. Devlet de öyle sanıyordu.

– Siz bunu kasıtlı mı yapıyordunuz? Mamak'ta bunlar kafanızda var mıydı?

– Artık bu bir yetenek meselesi. Mamak'taki tarzım şu: Bir daha yakalanmamanın tedbirini alacaksın. "Bu benim ilk ve son yakalanmam olacak, bir daha yakalanmayacaksın, bir daha dayak yemeyeceksin" diye kendi kendime karar aldım. Dersimi çok köklü aldım. Mamak olmasaydı örgütlenmeyi akıl etmezdim. Örgütte sürekliliği pek düşünemezdim. Dayak yemenin bir

daha olmaması gerektiğini pek düşünemezdim. Bu açıdan çok büyük bir dersti. Grupların diğer yandan çok sığ bir anlayışları var. Çünkü eğer bir Kızıldere yaratıcılığına veya öncesi Dev-Genç devrimciliğine orijin dersek veya bir kahramanlık dersek, diğerleri cüceliği ifade ediyor. O cüceliğe hiç ısınamadım. Takip de etmiyorlardı. Çoğu saplantılı, oportünist ve yan çiziyorlardı.

Türkiye'nin objektif koşulları belki Kürdistan'a göre farklılık içeriyordu veya giderek bu daha farklılaşıyordu ama, subjektif durumun da etkisini gözardı etmek doğru değildir. Örgüt önderlikleri hayli oportünist. Bir Mahirler, Denizler çıkmazdı ama, eğer biraz daha nitelikli bir önderlik olsaydı, işler böyle gelişmezdi. Buna da her zaman inandım.

- Peki, şöyle bir paradoks yok mu: Kızıldere'nin olumsuz etkilerinden birisi de belki budur. Önder bırakmayışı...

– Gayet tabii. Bana yol açılmış oluyor. Kızıldere ardına kadar "yürü ya kulum, yol sana açıldı" diyor. Eğer Kızıldere olmasaydı benim ortaya çıkmam imkansızdı.

- Biz çıkagelir sizi örgütlerdik...

– Kesin. Sizin olduğunuz koşullarda bizi kimbilir şurada burada sıradan harcayacağınız...

- Estağfurullah.

– Yani asker, git şu bildiriyi dağıt vb. gibi. Normal bir Dev-Genç görevlisi gibi düşün. Veya normal bir ordu-parti görevlisi gibi düşün. Biraz daha beni eylemliliğe alıştırabilseydiniz taş çatlasa birkaç eylemle kendi sonumu getirebilirdim. Yoksa inisiyatifi yakalayamazdım. Kızıldere benim için bir inisiyatif, doğan büyük önderlik boşluğunun doldurulması. Ben buna çok mu taliptim. Değil aslında, ama birileri izlemeliydi. Ben aslında bekledim, örneğin bir sürü Dev-Yol'cu vardı, uzun süre izlemelerini bekledim. 1975'e kadar sağlıklı götürselerdi, yine bu çıkışa fazla başvurmayabilirdim. En çok Kürdistan'da yürütürdüm. Ama bir baktım adamlar gerçekten çok ayakbağı oluyorlar. Ondan sonra hamle üstüne hamle yapma ihtiyacını duydum. Grubu kopartma, grubu daha sonra işe taşıma, kendi tarzımı adeta giderek kendim ya-

ratma. Şu bir gerçektir; o önderlerin öyle katledilmesi olmasa benim çıkışım mümkün değil. Ne haddime!

– Had demeyelim de, fırsat olmazdı.

– Evet, fırsat olmazdı. Yeni bir teoriye cesaret edemezdim. Etsem etsem ancak mevcut olanları okumakla yetinirdim. Kürt meselesinde belki itirazlarım olurdu, tartışmalarım olurdu, onu da herhalde bir biçimde hallederdik. Ama diğer yandan çok ağır bir sorumluluk içine de itiyor. Onu da görmek lazım. Yolu açıyor, inisiyatife zorluyor, fakat korkunç bir yükü de vuruyor. Şunu da size söylemeliyim: Kızıldere herhangi bir biçimde sürdürülemez. Sürdürülüş tarzının bir de bizim tarzla alakası var. Bunu görmek gerekiyor. Bunu şimdiye kadar pek anladığınızı sanmıyorum. PKK tarzı, biraz Kızıldere tarzıdır. Aslında o dönemler katılan gençler de vardı, inançlarıyla kendini feda ediş tarzlarıyla. Şu anda bütün PKK grupları, Kızıldere grubu gibidir. Sonuna kadar inançlı, cesaretli olan, teslim olmak bilmeyen bir tarzdır. Bu bir gelenektir? Kızıldere'den gelen bir gelenektir? Tarz öyle belirlenmiş, öyle uygulanıyor. Ben bir Kızıldere'yi bin Kızıldere yapmışım. Biraz durum böyle anlaşılmalı. Zaten bir emelim de oydu. Yani öyle bir örgüt yaratalım ki Kızıldere bir daha asla olmamalı. "Kızıldere faciadır, trajedidir, bunu önleyeceksin Apo!" Kendime her gün söylediğim söz buydu. Çünkü ben sanıldığının aksine gecemi-gündüzümü hem düşünür, hem planlarım. Büyük bir yoğunlukla bu işin takipçisiyim.

– Daha önceki konuşmaları da göz önünde bulundurursam hem çok müthiş bir kamçı rolü var ve hem de müthiş bir fren rolü. İkisini birden üstleniyorsunuz. Doğru mu?

– Çok açık. Kızıldere'de kamçı var, fren yoktur. Onu görüyordum. Yani korkunç cesarete hayranım ama böyle gidişi de adeta uçurumdan yuvarlanan, bilmem saatte kaç km hızla giden bir arabaya benzetiyorum. Korkunç bir fren olma ihtiyacını duydum. Şu anda da öyleyim. Hareketi koştururken öyle bir hazırlığım var ki; biraz dostlar görür veya görenler farkeder. Ama bir frenlemem var ki; mümkün değil uçuruma gitsin. Bu mükem-

meldir ve Kızıldere'yle bağlantısı vardır. Bu gençler veya önderler birdenbire nasıl öyle gider? Bu, beni tedbir almaya itmiştir.

- Ben bu söylediğimi biraz genelde söylüyorum. Bir bütün olarak toplum, devlet, Türkler, Kürtler karşılıklı ilişkilerle baktığım zaman mesela devletin, hükümetin saçma-sapan gidişatının yol açacağı bir sürü felakete karşı da sanki bir fren rolü oynuyorsunuz gibi. Bunu seziyorum.

– Bir yıkıcı, bir yapıcı; bir hız veren ve bir de hızı çok iyi ayarlayan. Bu, çok gelişmiştir bende. Eylemlerimiz biraz yakından sezilir, hala bizimkilerin beni aşamamaları veya itiraz etmemeleri bundan ileri geliyor.

- Bir aşsalar?

– Çok denediler; size bazı cevaplar vereceğim. İhtirasla, büyük bir gözükara sevdayla farklı şeyler geliştirmeyi denediler. Ama tekleştiler, bir anda nefessiz duruma düştüler. Korkunç bir tedbir var. Benim şu anda sistemim var. Denesinler. Mesela DEP olayında bazıları sandılar ki paşa keyiflerince politika yapabilirler. Yapamayacaklarını kestiriyordum. Söze uymaları siyaset gereğidir. Yani ortak bir iradeye uyma gücünü göstermeleri siyasetin kurallarındandır. Bunu bilmeyenler trajik bir sonla karşılaşırlar. Türkiye solu da bu sistemin içindedir. Şimdi yeni yeni farkediyorlar ve neredeyse doğal bir biçimde izlemeye koyulacaklar. Bunu önceden yapmaları gerekirdi. Tedbirimi almışım. Bunu düzene karşı da geliştirdiğimi göstereceğim.

Düzen, adeta kendiliğinden gelip sistemin içine oturacak. O içeriği hazırlamışım. Yani ayrılıkçı mıyım, bütünlükçü müyüm bu konuda devletin en çok düşünen organları da dahil, bizim eylemi fazla anlamış değiller.

- Yok. Ben de fazla anlaşıldığını sanmıyorum. Şimdi kadrolarla konuşmalarınızı oturup okumasaydım, ki onu da çok net anladığımı sanmıyorum. Buna sonra geliriz.

– Bir anlamda sizin Türkiye toplumunun objektif gerçeğini bir

tarafa bırakalım, özellikle devrimci gençlik deneyimiyle ortaya çıkan bir seslilik oldu. Buna düşünce veya davranış patlaması da diyebiliriz. Bunlar yaşamımı 1970'li yıllarda çok alakadar eden gelişmelerdi.

Önceleri tepki duyuyordum. Başlangıcında mukaddese yöneliktim, daha sonra gençliğe yöneldim ve ilgi de duydum. Şimdi bunlar benim yapıma tersti ve çok zorluyordu. Ankara sokaklarındaki Dev-Genç'i ancak kenarından izleyebilirdim. Militanı olurdum ama, o halimizle olamazdım da. O sizin militanlıklarınız biraz size özgü. Zorlu bir militanlık aslında. Sosyal nedenlerle de belki izah edilebilir.

Benim önüme bir şey koydu: "Sen artık Türkiye'yi sana dayatıldığı gibi değil de, bizim dayattığımız gibi düşünmelisin." En çarpıcı yanı bu. Yani benim Dev-Genç'le çarpışmam biraz böyle. İşte senin o düşlediğin iyi bir bürokrat, iyi bir memur olma hayalin yerine, bir de böyle hareketli, fırtınalı bir Türkiye'yi biz düşündük. Bu bela aslında altüst etti işlerini. Ama benim cevabım sizinki gibi olmadı. Tam sizin gibi yaparak da olmadı. İyi bir şeyler yaptınız ama, bu işler sizin sandığınız gibi götürülmez. Bunun götürülme mekanizması ayrıdır, onu da biraz ben üstlendim.

– Çünkü siz biraz daha toprağa yakınsınız. Ondan mı?

– O da olabilir. Çünkü benim yetişme koşullarım sizinkinden çok farklı. Ben bir tarlada nasıl emekçilik yapıyorum? Babam, benim toprakta çalışmamı izlerdi. Buğday başaklarını toplamam, fıstık ağaçlarından fıstık koparmam, üzüm bağlarından üzüm koparmamı sanıyorum iyi gözlüyor. İş yapma düzeyimi çok beğeniyor. Çok erken yaşlarda şu sözü söylüyor: "Sen girdiğin her işi fethedebilirsin" ve hatta çok tipik bir sözü vardı, "senin alnında fetih işareti var" diyordu. Bu sözü hala unutamıyorum.

Çok titizdim, tek bir başak arkamda bırakmıyordum. Çok temiz ve çok hızlı iş yapardım. O açıdan da büyük çelişkilerim vardı etrafımdakilerle. Her gün iş çatışması vardı ve bu iş senin bildiğin gibi değil. Bu tarzı aynen al Dev-Genç tarzına uygula.

Bu kadar kargaşa, gürültü; tamam, bir şeyler ortaya sürüyorsunuz, doğru da olabilir ama, yaptığınız gibi de bu iş yapılmaz. Bunun toprak kültürüyle de oldukça sıkı bir bağlantısı var. Çok farklı bir yetişme tarzım var.

Dağlarda çok yol aldım. Her ufak patikada yürürken yılanlar, akrepler var, binbir korkuyla büyüdüm. Yattığım yerlerde yılanlar çıkıyor. Kaldığım evin her köşesinde ya bir akrep ya da bir yılan çıkıyordu. Bu da beni hayata karşı son derece tedbirli olmaya itiyor. Bir de, şunu da çok iyi biliyorum: 5 yıl bir köyden diğer köye gidip okul okudum. Kendimi öyle kolay kolay feda edemem, çünkü zor şartlarda yetiştim. Zor koşullarda yetiştiğim için kendimi zor değerlendiriyorum. Buna benzer çok sayıda özellik var.

Okulu da çok zor okudum, sınıfları çok zor geçtim, çok farklı bir yaşam tarzım var. Sizinkini büyük fedakarlık gibi görüyorum (değişik sosyal orijinli olarak) ama kendimin tam tersi. Katkınız şu oluyor: Amaçları ilan etmişsiniz, bayrağı bir yerde dalgalandırmışsınız. Bu, benim tek başıma yapmam imkansız olan bir şey. Ama onu akıllıca götürmeyi de ancak benim gibi birisi yapabilirdi. Başka yapılamazdı. Türkiye toprağı da, Kürdistan toprağı da dahil, asla yapılamazdı. İnceleyin benim durumumu, bu işi neden böyle yaptığımı biraz anlayabileceksiniz. Eylemleri böyle götürüşüm ile yetişme tarzım arasında çok sıkı ilişkiler vardır.

– Şimdi eylemden davranışa biraz geçelim mi? O zaman yaşları 19-25 arasında değişen 30 kişilik bir gruptuk. En dar çekirdek anlamında söylüyorum. Fakat bizim aramızdaki ilişkiler çok eşit, arkadaşça ve hiyerarşi tanımıyordu. Ama ne zaman silahlı eylem başladı, biraz daha birileri eşitler arasında birinci oldu. Ama yine de çok tartışmaya, yargılanmaya açık insanlardı. Ben sizin ilişkilerinizde müthiş bir askeri düzen seziyorum. Yoksa yanılıyor muyum?

Korkunç yalnız bir insan ile korkunç bütünleştiren insanı iç içe götürüyorum

– Size onun da hikayesini anlatacağım. Askerileşme, siyasallaşma üzerine, hele hele Kürt gerçekliğinde bunu sağlama üzerine çok büyük bir savaşım yürütüyorum. İnanır mısın, bize dayatılan sıcak savaşın hattına ilişkin benim çabalarım ya yüzde 5'tir ya da daha azdır.

Asıl büyük olayı bu söylediğiniz hususta sergilemeye çalışıyorum. Buna nizam yaratma, disiplin yaratma da denilebilir. Hiyerarşi yaratma da diyebilirsiniz. Şimdi en son ortaya çıkardığım diğer bir tespit var. Hiyerarşi olayında Kürt gerçeğinde herkes klan-kabile bağı gibi kalmak istiyor. İşte söylediğiniz gibi eşitler topluluğu veya eşitler topluluğu içinde ancak birinci olabilirsin. Ulusal düzey zaten önemli oranda tahrip edilmiş, var olanlar da sağlıklı kademeleşmeye gelemiyorlar. Kademeleşmeye geldiklerinde de mutlaka ağa kesiliyorlar. Baktım örgüt içi korkunç ağa doluyor. Kariyer, kademe değil, ağalaşma, bayağı ağalaşma. Hatta diğerleri de ağanın kölesi.

Ne zaman bunu daha derinden hissettim biliyor musunuz? Neredeyse % 90'lardan sonra. Bu çok kapsamlı bir olaydır. Ben bunu Türkiye gerçekliğiyle ve M. Kemal gerçekliğiyle karşılaştıracağım. M. Kemal'in yöntemleriyle kendi yöntemlerim arasındaki farkı da çok çarpıcı olarak ortaya koyacağım ve bu hayli önemli. Bunu başkaları da bana sordu. Hatta bana "Kürt Kemal"i dercesine bazı serzenişlerde bulundular. Hem benzerlikler, hem farklılıklar var. Bunları ortaya koymak gerekir. Sizinkini anlıyorum. Siz, henüz öyle fazla kariyer yaratmamışsınız, kademeleşme yaratmamışsınız, hareketin başlangıç aşamasındasınız. Eğer biraz daha askeri yönden ilerleseydiniz kesin bir kademeleşmeye giderdiniz. Tabii bunun ideolojik, siyasi birçok neden de var. Neden kademeleşmeye gidemediniz, gitmeye çalışınca da patlamalar ortaya çıktı?

Benim burada değinmek istediğim husus, çok farklı bir şekillenme tarzınız ve hatta bütün sol bilançoyu ele alış tarzı vardır. Ben dini de ele almak istiyordum. Bu olmasaydı din üzerinde belki ileri bir misyona ulaşmayı deneyebilirdim. Öyle bir ilgi tarzım var benim. İlle de bir önderlik özelliği aranacaksa, çok erkenden "dini şöyle ele alırım, şöyle büyük alim olurum" diyordum.

Daha sonra mutlaka orduya gireceğim tutkusu doğdu. Belki 27 Mayıs'ın etkisi de olabilir. Daha küçük yaşlarda, ilkokuldayken arkadaşlarıma anlatıyordum: "İşte orduya gideceğiz, sen şöyle kara kuvvetleri komutanı olursun, ben şöyle hava kuvvetleri komutanı olurum" diye. Bir ihtilalcilik planlıyoruz adeta. Daha o yaşta nasıl orduya girdin de, nasıl komutan oldun da böyle darbe yapıyorsun! Yani burada bazı ipuçları var demek istiyorum. Diğerinde neredeyse peygamber seviyesinde dinde etkili olacağız. Devrimle temas ettiğimde (ki o daha somut bir olgu ve daha yakın bir olay), işte dediğim gibi trajediyi görüyorum, sonu görüyorum ve artık benim misyonum başlıyor. Çoğu bunu bilmez. Türkiye'nin o büyük boşluğunda, o büyük yalnızlığında ben nasıl başladım, bunu kimse tahmin edemezdi. Ben bu boşluğu nasıl dolduracağım, adım adım nasıl inşa edeceğim? Ama bu özellikler bende var.

Ayarlamam da çok mükemmel. Benim insanlarla geçinmem, ne kadar çok çelişkili gibi gözükse de idealdir. İnanılmaz bir uyum gücüm olduğunu söylesem acaba anlar mısınız? Ama diğer yandan inanılmaz çatışmalı bir yönüm de var. Korkunç bir yalnız insan, korkunç kendini bütünleştiren bir insanı iç içe götürüyorum. Şimdi bunu Türkiye ile bütünleştirmeyi nasıl planladığımı da söyleyeceğim, oraya da indirgeyeceğim.

– Ben şunu merak ediyorum; o dönemde marksizmle bağlantı nereden kaynaklandı?

– İdeolojik olarak marksizmden gıdamı alıyorum.

– İlk okuduğunuz marksist kitap hangisi, hatırlıyor musunuz?

– Sosyalizmin Alfabesi. 1969 yılındaydı. Ve orada şu sözü ar-

tık kendime söylüyorum: "Kendi kişiliğimde sosyalizmi kazandım" diyordum. Diğer o dönemin her türlü dini, felsefi eğilimlerini bıraktım.

Çok milliyetli köyler ortamında renkli yetiştik

– Sonra öyle sistematik bir Marks okuması yaptınız mı?

– Fazla yok. Ama felsefeyi 1970'lerden itibaren kavramaya başlıyorum. Kürtlük olayı biraz daha ilginçtir sanırım bu yıllarda. Barzani olayına 1963'lerde bile ilgim vardı. Kürt olayıyla temas öyle ki, bu Erivan radyosundaki türküler de Kürt denilen olgunun olduğunu bize gösteriyordu. Zaten çocukken evde Kürtçe konuşuluyor. Gittiğim köy Türk. O eğilimi de erkenden farkediyorum. Yine Ermeni köyüdür; sonra Türkleşmiş Ermenileri de görüyorum, yakında Arap kültürünü görüyorum. Tam böyle halklar mozaiğini yakından görme durumumuz var. Yine yetiştiğimiz yerlerde ağalık aşılmış, köyler birbirine yakın, bir kişinin öyle ezici otoritesi yok. Biraz demokratik bir hava, çok milliyetli köyler ortamı var. Mesela dört köyden biri Ermeni, biri Türk, biri Kürt, biri de Araplara yakın. Bu da çok renkli yetişmemize yol açıyor.

– Peki böyle bir yetişme insanı daha çok hoşgörülü kılıyor mu? Mesela Ermeniler, Araplar, Türkler, Süryaniler, Kürtler yakın yaşıyor. Oysa Ankara'da doğma büyüme bir subay çocuğu için hiç olmayan bir durum.

– Tabii, tabii. Çok zor bir durum. Öyle biri için böyle bir durum söz konusu bile olamaz.

– Ankara'daki yaşantınız ve sol'la ilk temaslarınız sırasında Kürt kökenlilerle karşılıklı görüşme, kaynaşmada engeller çıktı mı?

– Ben Kürtlerle fazla kaynaşmıyordum. Arkadaş çevrem çoğunlukla devrimci harekettendi. Örneğin Siyasal'da bu eylemleri

gerçekleştirdiğimizde, beni en çok alkışlayanların, ezici çoğunluğu bürokrat-subay çocuklarıydı. Onlar da hayli bizim tipi benimsemeye yatkındılar.

– Devrimci harekette, bizim bıraktığımız yerde köken dolayısıyla fark yoktu.

– Fark yoktu. Bunun etkisini biz yaşadık. Milliyet şu açıdan bizim için önemliydi. Politika yapmak istiyorsan, biraz kendi gerçekliğini göz önüne almak durumundasın. Bu da aynı zamanda bilimsel sosyalizmin de bir gereğidir. "Önemli değildir" dersek, bir yerde gerçek dışı davranmış oluruz. Buna dikkat ettik. Yoksa daha önce Kürtlükten utanır ve onu yadsıma yanlısıydık. Uzun süre işte denildiği gibi "gizli bir Kürtçülük" gibi kalabilirdi ve bir yerde giderek yadsıma yanı ağır basardı. İlkel milliyetçilik bu sefer dar milliyetçilik temelinde ele almaya itiyordu. Her ikisine de düşmedim.

Çok erkenden hem sosyalizmden etkilenme, hem Kürtlükten etkilenme var ve bunlar çok belirgindir. Emek durumu, çok ulusluluk durumu var. Yaşadığımız yerlerde, böyle dengeli bir yönelişe girmem fazla zor olmadı benim için.

1975'lerde bir KDP'li beni ilk gördüğünde (sanırım bu Barzani'nin kitaplarını yazan İsveç'teki Saraç Bilgin'di), "Sen Kürdistan üzerinde sallanan bir demokles kılıcısın" dedi. Daha o zaman tespit etmişti. Sınıf farkı temelinde neden siyaset yaptığımı soruyordu. Ben, hem millet olsun ve hem de sınıf temeli olsun dedim. Bunlar için de büyük sorun yarattı, önümüze geçmek için çok tedbir de aldılar. Hikayesi uzun. Yani bu yıllar bir anlamda şuna benziyor: Sol grupları 1980'e doğru tasfiye ettim demeyeyim de, ard arda büyük bir maraton hızıyla geride bıraktık.

12 Eylül adeta benim yapmam gereken işi biraz tamamladı. Yani sol gruplarınız alınmasınlar, biz onlara çok değer de verdik, ama bu işte sınıfta kalırlardı. O hızla, o tempoyla, o kişilikle direnme olmazdı. Olsa da dediğim gibi hepsi Kızıldere gibi değil de cılız, basit hareketlenmelerdi. Ben dikkate alamazdım, önem veremezdim. Çağrı da yaptık, birlik çağrısı, birliktelik çağrısı ama adamlar yerinde mıh gibi çivilenmişler, hareket yetenekleri

yoktu.

12 Eylül'ün bu konuda gerçekten (işkence yaptı iyi oldu demiyorum) tamamladı. Kendini döneme göre ayarlamayan her şey tasfiye olur, doğanın ayıklama kanunu vardır. Ayıklayamazsan, ayıklarlar seni. Faşizm geliyor, sen ayıkla faşizmi. Cevap veremedin mi, ayıklanırsın. Dövünmekle, küfretmekle bu iş aşılmaz. Ama farketmeden benim için belki de yıllarımı alabilecek bir tasfiyeyi bu sağladı. Bir kez daha önümü düzledi.

– Bu hesap sonucu bir darbe daha olsa iktidara geliyorsunuz?

Her süreçte büyük arayışları esas aldım

– Öyle olmuyor mu biraz! Generaller şaşkın, neden darbe yapmıyorlar? Sistematiği kurduk, şimdi sizin sormuş olduğunuz soruya geliyorum. Nasıl oldu da 1980'ler sonrası gibi çok şiddetli bir dönemde zorlukları göze aldınız diye. İşte burada fırsatçılığım, taktikçiliğim ortaya çıkar. Ortamı iyi izledim, iyi kokladım ve yurt dışına çıkmakla da çok sınırlı bir imkan elde ettim. Sabır var; sabır denilen olay, acele etmemek çok önemli. Çünkü yurt dışında da oluşturduğumuz bir atımlık barutu patlatmak isteyenler bir hayli fazlaydı. Ama sabır olayını çok iyi gerçekleştirdim. Buna çok bilinçli, planlı demeyeyim de fakat dönemi çok zorlayacak pratik girişimler yapma yeteneğim vardı. Baştan günümüze kadar bu böyledir. Çok zorlanırım, çok dahice de yaklaşmam ama, dönemin kritik hatalarını da yapmam.

Bu yön bugün daha iyi açıklığa kavuşmuştur. Eğer 3 ay sonra çıkmaya çalışsaydım giderdim. Çok erken de çıksaydım yine anlamlı olmazdı. Mesela o yurt dışına çıkışım çok kritiktir ve döneme göre tarihidir. Kısa bir süre sonra 12 Eylül gelecek, altından çıkmak imkansız, biz bu çıkışla birlikte grubu biraz kurtardık. Yoksa biz Kızıldere kadar da olamazdık. Tümüyle ezilip giderdik. Ama öyle bir karar o süreci daha başarıyla atlattırıyor. Bu, daha sonraki önemli taktik durumlar için de öyle oldu. Yani dönemin

taktiğini sezdim.

12 Eylül kendi mantığına göre bizim üzerimizden de geçti. Ama hala beni anladığı kanısında değilim. Ne yapabileceğimi düşünemiyor. 15 Ağustos Atılımı'nı genelkurmay uzun süre kavrayamadı, sonuçlarının ne olabileceğini kestiremedi. Basit bir Kürt isyanı gibi ele aldı. Bilirsiniz, basına da yansıdı; "48 saat içinde toplayacağız" dedi. Ona göre bir ordu çekti üzerimize.

Kızıldere gibi sonlanmamamız için burada da aldığım bazı tedbirler var. Grubu gönderdim fakat arkada tedbirlerim de var. En az bir yıllık. Bunu sürekli kılacak yeni tedbirler aldım. Yani bir atımlık barut gibi kendimi kullanmıyorum. Grubun gerçekten girişi ve eyleme katılışını nefes nefese 48 saati çıkardı mı, 72 saate de ulaştı mı tamam; ilk anlar böyleydi. Ama sonra bir baktım, grup söylendiği gibi tasfiye olmadı. Bu beni daha sonra değişik durumlara itti. Grup kışın bu kadar yaşadığına göre 1985 nasıl gelişebilir, bunun büyük arayışına girdim.

Devlet, işin kuyruğundan tutuyor. Hep peşinden koşmaya çalışıyor. Zaten fazla yapacağı bir şey yok. Eğer bizim hareket bir Kızıldere gibi ya da benzeri örnekler gibi düzenlense devlet önünü alabilir. Nitekim o mantıkla da üzerimize geliyor. Ama benim tarzım değişik. Grubu koruma tarzım nasıl değişikse, eylemi koyma tarzım da çok değişik. Türkiye soluyla hiç benzerliği yok. Bir defa sabır, inat, adım adım takip etme var. Bu hiçbir Türkiye kişiliğinde yok. Olmadığına göre de sen hareketi sürekli kılamazsın. Kızıldere'de olmayan da budur. Süreklilik yok, süreklilik olmayınca da o hareketi ilerletmen, sürdürmen mümkün değil. Bir atımlık barutsun. Düzen de bunu rahatlıkla önleyebilecek imkanlara sahiptir. Biz bunu bozduk ve düzenin elinden aldık. Yani ille de bir karşılaştırma yapmak istiyorsanız, kişilik çözümlemelerine kadar gitmelisiniz.

Türkiye'deki (Kürdistan da buna dahil) kişilikler fazla soluklu değil. Zindandan çıkan bir arkadaşım vardı. Şunu söylüyordu: "Sen bizi 40 bin defa zorla yaşatıyorsun. Biz aslında çoktan ölmemiz gereken bir biçimde gidecektik. Sen bizi neden zorla yaşatıyorsun" diyor. Tarz bu. Ona şunu söyledim; "sen kolay öl-

meyeceksin." Yani adamı bıraksan güm deyip gidecek. Her gün böyle kırk iple tutmuşum. Bu halkı da, militanları da böyle götürüyorum, hepsi neredeyse intihar eylemcisi gibi. Ama diğer yandan büyük temkinlilik de var.

Bu bir mantık meselesidir. Bu Türkiye solunda, Türkiye kişiliğinde var mı? Keşke böyle 5-10 adam bulabilseydik. Büyük irade kadar büyük tedbirlilikle yol almak isteyen birkaç tanesi olsaydı. Bu yok. Bizde de yok. Bunu suçlamak için belirtmiyorum. Ama benim kendimi yetiştirme tarzım böyle. Şimdi kendimi daha iyi formüle ediyor ve daha iyi açıklığa kavuşturuyorum. Millet beni biraz dinlemeye başlıyor. Asıl kendimi gün ışığına vurmam şimdidir. Yıllar öncesi hep yeraltıydım. Yeraltıyı o bilinen kanunlar anlamında söylemiyorum. Toplumsal kategorilere, kişiliklere karşı hep yeraltıyım. Hala da biraz öyleyim. Ama şimdi gün ışığına vuruyorum. İradeyi biraz dayatıyorum. Bu önemli, yoksa başka türlü bu büyük eylemi götüremezsin.

Bir anlamda bu 22 yıl şu anlama geliyor: Biz, o partiyi götürdük, sizin partiyi buraya getirdik. Belki sen zindanda kaldın, bir şeyler temsil etmeye de çalıştın, ondan sonrasını da böyle yaşadın. Bu parti böyle götürülüyor. İsterse etmesinler, ben bunu itiraf etmek zorundayım. Gençlik partisi mi diyelim, Dev-Genç partisi mi, Kürt-Türk partisi mi, Kürt partisi mi diyelim, parti böyle. Bunu herkes biraz bilmek zorunda.

– 22 yıl önce Ankara'dan başlayan parti, şimdi bir ucu Bar Elias'ta, diğer ucu Duhok'ta, öbür ucu Urmiye'de, Erivan'da, Bakü'de vs. Bu sarkaç böyle gitti. Bir daha böyle gelecek mi? Yani oradan batıya doğru.

Kürdün eylemi Türkün de eylemidir

– Batıya geleceğim. Dikkat ederseniz, şimdiye kadar hep partiyi anlattım. Türkiye toplumunun ve ulusal gerçekliğinin içine fazla girmedim, Türk gerçekliğinin de içine girmedim. Bu hika-

ye küçük bir grubun hikayesi. Dev-Genç hikayesini siz çok iyi bilirsiniz. Bulaştırdınız bizi ona. Biz de o bulaşmaya böyle cevap veriyoruz. Altından nasıl çıkarsınız? O da sizin işiniz.

Bugün gazetelerde okudunuz. Anayasada Kürde yer verilmesi düşünülüyormuş. Bana nasıl yer verecekler, merak ediyorum. Ben Türkiye'de ortaya çıktım; bana da anayasada bir yer olacak. Birlik meselesine girmeden önce, gelirken size bir soru daha sordum. Çünkü beni hep bir ayrılıkçı gibi görmeye çalışıyorlar. Size söyledim. Senin birlikte yaşamak isteyebileceğin bir eşin olsa, onu her gün ayağının altına alıp pataklarsan, ağzını açtırmazsan, kadına söversen, "adım Kürt, işte soyum cibilliyetim var dersen seni öldürürüm" dersen, kadıncağız konuşamaz, kültürü varsa onu yaşayamaz. Yaşatamazsın diye dayatırsan; dili olmayan, kültürü olmayan bir kadınla yaşasan bile ondan ne anlarsın!

Ben Türke şunu söylüyorum: Ey Türk, Kürtle birlikte yaşamak istiyor musun, (hani bu ulusların birlikte yaşaması evlilik işlerine benzetilir) sağlıklı bir evlilik düşünüyor musun? Bir Kürtle yaşamak istiyor musunuz? İyi bir eş, iyi bir ortak olarak birlikte yaşamak istiyor musunuz? Bu konuda bir zorba mısın, ikiyüzlü müsün, talancı mısın, köle sahibi efendi misin? Bunu belirt ve ben de ona göre karşılık vereyim. Benimle nasıl yaşamak istiyorsun? Bu soruyu sizlere şimdi güçlü soracağım. Tek tek sormaktan tutalım, büyük bir ulusa soracağım ve bence tam da sormanın zamanıdır.

Ben buna değişik zamanlarda Türk-Kürt ilişkilerinin yeniden gözden geçirilmesi ve mümkünse yeniden düzenlenmesi adını taktım. Türk olayı da vardır, Kürt olayı da vardır. Bir anlamda Türk-Kürt'ün birlikteliği de vardır. Fakat bu nasıl birliktelik? Bunu sorgulamadan, gözden geçirmeden biz günümüzde nefes bile alamayız.

Buna inanmalıyız artık. Ben parti çekirdeğine de bunu anlattım. Parti çekirdeğinde Türk-Kürt vardı ve o yiğitler şunu söylediler: "Kürt-Türk halklarının özgürlüğü, eşitliği, kardeşliği!" Eylemimizi bu yüce kavramlar altında başlattık. 22 yıllık parti bu

kavramların partisidir. Başka bir şey değildir. Eğer biraz saygılıysak, partimizin amaçlarına işlerlik kazandıracağız. Bu eylemimizi yalnızca Kürt eylemi olarak da düşünmüyorum. Kürt eylemi olduğu kadar bir Türk eylemidir de. Ama, Kürt ve Türk eylemi olarak kesin bir şeyler düzenlemek istiyorum. Bu vesileyle Türkiye halkına çok açık belirlemelerde bulunacağım. Halkların gerçeklerine en uygun ekonomik, sosyal, siyasal, ulusal yasamalardan tutalım, onların bütün kurumlarının nasıl gelişebileceğine kadar hepsine açıklık kazandıracağız. Yanlışsa, Türkiye halkından insanlar yanlışı da, doğrusunu da söylesin. Beni tanımlama, kimliğim nedir onu söyleme. O zaman sen bizi ne yapacaksın. Bu kadar kimliksiz, adı konulmamış bir gerçeği ne yapacaksın? "Her gün döver, söver bilmem ne yaparım"; bunun herhangi bir insanlıkla bağı yok.

O günkü Osmanlılar bunu daha iyi düzenlemiş. Peki, 600 yıllık Osmanlılar bu kadar düzenlemişse, bu kadar "çağdaş" cumhuriyet neden hiçbir şey düzenlememiş? Neden işi bu kadar bastırmış? Bunu tartışmaya sunmak gerekir. Kimse bundan kaçmamalıdır. Demirel bile bundan artık kaçınılamayacağını söylüyor ve büyük bir misyon sahibi olarak 30 yıl sonra ortaya çıkacakmış. Buna da erken oldu diyelim. Ya da hep böyle düşünüyordu diyelim. Şimdi düşünmenin zamanıdır. Bir şeyler düşünmemiz gerekir. Düzenin ilişki tarzının böyle götürülemeyeceğini kargalar bile bilir ve güler. Bu anlamda da gelişiniz bence bu sorulara köklü cevap vermek açısından iyi bir fırsattır.

Sanıyorum şu anda Türkiye'de en çok (yerel seçimlerden sonra) tartışılmaya geçilecek sorun budur. Tartışma başlamış bile. "Bir no'lu sorun" diyorlar. Eskide solda bu sorun tartışılırdı. Şimdi çok paradoksal bir sorun ortaya çıkmış; solun sesi kesilirken, sermayenin en önde gelen kesimleri sorunun sahibi olmuşlar neredeyse.

"Ulusal sorun" ya da "Güneydoğu sorunu" çözülmezse ekonomi iflasa gidiyor, ordu çok tedirgin, siyasi istikrarsızlık had safhada, sistem kısır döngüde. Aşmak için meselenin aşılması gerekiyor. Biliyorsunuz "askeri çözüm" diye bir şey dayattılar, so-

nuçları ortada. Adına "çözüm yolları" diyorlar ve birçok çevre de ne söylediğini bilmiyor. Bu sorunun bir nolu muhatabı biziz, sizsiniz ve tartışmamız gerekiyor.

– Uluslararası Kuzey Kürdistan Konferansı'na gönderdiğiniz iki taraflı ateşkes çağrısında, çözüm için genel bir sürecin birçok noktasını aydınlattınız. Bunların en önemlilerinden bir tanesi; PKK'nin ve önderliğinin Türkiye'nin bölünmesi konusunda herhangi bir ısrarının olmadığını, birlikte yaşamanın mutlaka toprak talebiyle bağlantılandırılmasını gerekmediğini ve sizin bunu bu sürecin her aşamasında her türlü yeniden düzenleme projesine açık olabileceğinizi (belirli koşullar bir araya geldikçe) söylemiştiniz. Şimdi bu noktanın altını çizer misiniz? Çünkü kamuoyunda ve uluslararası kamuoyunda PKK'den söz edildiğinde genellikle "bölücü" sözü de beraber kullanılıyor. "Ayrılıkçı-bölücü", bu şeyin zaten standart şablonudur. TC'nin PKK'den söz ederken, sizin uluslararası konferansta açıkça onun alacağı bütün kararlara uyacağınızı taahhüt ederek belirttiğiniz sorularla hiç ilgili değil; bu kamuoyunda bilinen bir şey. Sizin bu konudaki perspektif projeniz de çok iyi anlaşılmıştır. Bunu açabilir misiniz?

Büyük kardeşlik ve birlik hareketiyiz

– Uluslararası Kuzey Kürdistan Konferansı'na gönderdiğimiz aslında çok genel çözüm olaylarında tıkanıklık gibi duran bazı hususlara açıklık getirmek içindi. Kaldı ki Türkiye somutunda da bizim hareket ayrılıkçılıktan başka bir biçimde değerlendirilmiyor. Bu yaklaşım neredeyse tam bir tıkanıklığa yol açmış durumda. Siyasal ve ekonomik tıkanıklık dışında askeri tıkanıklığa da

yol açtı. Bu konulara açıklık getirmek için de yeniden açma ihtiyacını duydum.

Ayrılık nedir? Birlik nedir? Kesin bir şekilde açıklık getirmeye gereksinim var. Bununla birlikte eğer Türk-Kürt ilişkilerinde çözüm isteyen varsa, hele hele birlikte isteniyorsa bunun çerçevesi nasıl olmalıdır sorusuna ilişkin bazı cevaplar geliştirmek istedik. Şimdi sizler geldiniz. Türkiye'nin yakın geçmişinde hem örgütsel hem kişisel adı bilinen bir konumunuz var. Ben biraz da sorumluluk duyuyorum. Onun için 22 yıllık bir hareketin tarihçesinden bahsettim.

Bizim grubumuzun tarihçesi. Sizin o Kızıldere olayınızla nasıl bağlantılıdır ve halk tarafından aldığımız mesajlar nasıl oluşumumuza yol açtı? Bizim bundan esinlenme, ama bununla yetinmeyip çözümlemeyi geliştirme ve bugüne ulaşma durumu söz konusu. Ne siz bundan kaçabilirsiniz, ne de biz kaçabiliriz.

Ben Türkiye ortamında bilinçlendim, hatta bir anlamda aydınlandım. Fakat karşıt Türk aşırı uçluluğu, yine devletin yönetim tarzı bir yerde bizi böyle bir konuma çekti. İşte devrimci gençlik hareketi de tam bu dönemde devreye girince biz de kaçınılmaz olarak kendimizi bir ayrı düşme durumunda gördük. Eğer bugün Kürt ulusal kurtuluşçuları havaşında olmasaydık, Türkiye içinde olsaydım ben yine aynı ayrıksı bir konumda olacaktım. Bu sefer değişik bir muhalif olarak ayrılıkçılığı yaşayacaktım. Örneğin Türkmene dayanan bir ulusal öz arardım, onun halka dayalı demokratik özlemlerine dolaylı bir ayrılıkçılık geliştirirdim. Bu hususların bilincindeyim.

Bütün bunlara açıklık getireceğiz. Şunu hemen vurgulamalıyım ki, bizim hareket gerçekten büyük bir birlik hareketi. Ama diğer tarafta nasıl bir birlik sapla samanı birbirine karıştırdı; korkunç bir kargaşalık. İnkarcıların yol açtığı kaos mu diyelim! Eşitsizliğin, zorbalığın kimliksizliğin güncelleştirmenin kol gezdiği bir ilişki alanına dönüşmüş. Türk-Kürt ilişkisini şimdi çok daha net anlıyoruz. Türk-Kürt ilişkilerinin yaklaşık bin yıllık bir tarihi geçmişi var ve en karışık dönem şu anda yaşanan dönemdir.

Bu biraz tarihçilerin işidir. Ama çok kısaca şunları belirltebili-

rim: Bir Kürdistan eyalet sözcüğünün kullanılması 1040'larda Selçuklu devletinin, Kürtlere dayalı olarak güç kazandığı döneme denk gelir. Orada Kürt gerçeğini görür. Kürtler hayli güçlü beylikler ve hükümetler halindedirler ve onların otonomisini, bugünkü deyişle federal konumunu adeta onaylar. Tarih kitaplarında bunlar var. Her ne kadar Selçuklu boyları Kürdistan'a çatışmalı girdilirse de ağırlık basan yönü uzlaşmadır. Özellikle bugün görüldüğü gibi büyük Kürt kültürünü ortadan kaldırmak ve saklamak kendilerini ürküttü. Hala kalıntıları var. Karacadağ eteklerinde Karakeçiler vardır, çoğunun fiziksel yapısına bakıldığında eski Türk özelliklerini anımsatırlar ama Türkçe'yle hiç alakaları kalmamıştır. Tamamen Kürt realitesi.

Böyle uzun bir tarihi süreç içerisinde sadece Kürtlerin erimesi değil, Türklerin de erime sorunu var. Bu biraz gönüllüce olmuştur. Gerek daha sonraki Artukoğulları, Akkoyunlular, Karakoyunlular ve buna benzer çok sayıda beylikler Kürdistan'da kurulduğunda acaba gerçekten bunlar bir Türk beyliği midir? Ayrımı bile zor yapılmaktadır. Sosyal ve kültürel tabanı Kürt ama beyin bir Selçuklu beyi; büyük ihtimalle Kürtçe'yi de biliyor. Çünkü o kültürün ortamında yaşıyor. Biraz da Araplann etkisi var. Zaten hep Araplardan alınma. Biz buna bir şekilde Ortaçağ'daki federalizm de diyebiliriz. Bu dönemi çok katı, olumsuz özellikleri olan feodal bir dönem olarak değerlendirmemeliyiz. Örneğin Türkler ile Kürtler arasında hoşgörü vardır. Kültürel yasaklama, dil yasaklaması düşünülemez bile. Her dil doğal olarak gelişiyor.

- Feodalizm yerelliği tanır. Zaten onun...

– Evet bir memurun destanı 1595'te yazılmıştır. Osmanlı egemenliğinin en güçlü olduğu dönemdir. Bir Osmanlı düzeninde, Türk-Kürt ilişkilerinde bugüne göre çok daha hoşgörülü bir atmosfer var. Bence siyasal anlamda bile özerkliğe hayli yakın. Kaldı ki, Yavuz'la olan ittifakta beş tane Kürt hükümetinin varlığı tanınır ve bir sürü aşiret özerkliği güvenceye alınır.

Ramazanoğullarına geçmede dahi Kürtler devletiyle birlikte Osmanlı bünyesinde bağımsızlığa en yakın millet, ulusal kimlik durumundadır. Şimdi kimse bunu anlamak istemiyor. Halbuki Selçuklula-

rın Kürdistan'a girişindeki uzlaşma geleneği ve özellikle Yavuz'un Çaldıran'daki zaferi sağlamak açısından Türk gerçeğindeki uzun bağlar, tamamen bir siyasal konsensüse bağlıdır. Bunu inkar etmemek gerekir. Mutlak egemenlik altına almak diye bir durum yok. Çok meşhurdur. O zaman müsteşar olarak İdris-i Bitlisi vardır. Yavuz Selim bir defter verir, altına imzasını koyar: "Neyi istiyorsan öyle ferman olarak sun" der.

Beylerin özgür iradeye dayalı bir siyasal ittifak içinde olduğunu tarih çok çarpıcı yazar. Bu, siyasi düzeyde böyledir. Beylikler var, hükümetler var. Bunlar 19. yüzyıla kadar gelir. 19. yüzyılda merkezi otorite bir sarsıntı geçirir. Kendini yeniden örgütleme ihtiyacını duyar.

Özellikle Sultan Mahmut döneminde ve yeniden ordu ve vergi düzenlemesi gelişir. Bu eski beylik otoritesini ve otonomisini sarsar ve bu nedenle de birçok isyan patlak verir. 19. yüzyıl bir Kürt isyanları dönemi olur. Fakat bu isyanların bilinen nedenlerle daha çok Abdülhamit'in geliştirdiği politikalarla bir çözüme doğru gider. Abdülhamit'in bu konudaki politikasını iyi anlamak gerekir. O diğer sultanlar gibi ezmez. Aslında şimdikinden biraz daha ileri. Çünkü o zaman da su, yol yok. Kürt okullarını açmıştır. Abdülhamit dönemi çok eleştirilmesine rağmen, Kürtçe dili serbesttir, dergiler çıkar ve köy güçleri kurulur.

- Dergilerin Kürtçe okurları var mı?

– Dergi, gazete çıkar.

- Yayınlar var.

Osmanlı'da cumhuriyet kadar inkar, bastırma, tasfiye yoktur

– Tabii, cumhuriyet dönemi gibi katı bir baskı yoktur. Kürt paşalıkları oluşur ve bunlar oldukça ağırlıkları olan paşalıklardır. Her ne kadar koruculuk gibi kullanılmak istenirse de, bir Kürt inkarcılığı bu kadar gelişmiş değildir. Daha sonra gelişen İttihat Terakki merkeziyetçiliği karşısında bu beylikler isyan etmek isterler ama ezilirler. Abdülhamit'in yaklaşımı biraz daha toleranslı ve it-

tifak yanı ağır basar. Niyetleri sultanlık otoritesini güçlendirmek, Kürt isyanlarının gelişmesini engellemek ve Ermeni isyanını boğmaktır. Ama bunu yaparken bir Mustafa Kemal'in esprisinden çok daha ileridedir. Bunu da anlamak gerekiyor. Gerek bu imparatorluğun Kürdistan'a girişinde ve gerekse çöküşünde Kürt ilişkisi seçkin bir konuma sahiptir ve sultanlar buna çok dikkat etmişlerdir.

– İttihat Terakki de başlangıçta destek olmuyor mu acaba?

– Destek alıyor ve içindeki birçok kurucu Kürttür. Abdullah Cevdet, Ziya Gökalp ideologturlar. Bunların hepsi Kürttür ve daha sonra gericileşirler. Tamamen Kürt'ü inkar şekline dönüştürdüler. Önceleri bu yoktu. İttihat Terakki'de de Kürtlerin ağırlığı var. Ziya Gökalp'i milliyetçilerin ideoloğu olarak değerlendiririz. Ama bundan daha çok ilginç değerlendirmeleri olduğunu gördüm. Örneğin devlet olayında neredeyse Türk-Kürt eşitliği var. Daha sonra bu kadar büyük bir imhaya dönüşeceğini o da bilemez.

– Değerlendiremez.

– Milliyetçilik Mustafa Kemal'de bir katliamcılığa, sınır tanımaz bir tek ulusçuluğa dönüşür. Başlangıçta Kürt inkarı İttihat Terak-ki'de de bu kadar yoktu. Hatta 1920-24'lere kadar İstanbul'da Kürt Teali Cemiyetleri kurulur, birçok Kürtçe gazete çıkar; yine dernekler vardır. Cumhuriyetin kuruluş sürecine kadar bir tolerans var. Cumhuriyet dönemindeki kadar inkar, bastırma, tasfiye yoktur. İttihat Terakki dönemi dahil, bazıları daha sonra bunu farklı kılarak derinleştirdi.

Bu kısa tahlille belirtmek istediğim şu; Türk-Kürt ilişkileri PKK'nin icat ettiği ilişkiler değildir. Yine ayrılıkçılık veya inkarcılık tarihte bugünkü kadar değildir. En sağcılar dahil "şöyle Osmanlıyız" diye geçinip dururlar. Kürt gerçekliğine Osmanlı dönemindeki kadar acaba değer veriyorlar mı? Ben bunlara bunu soruyorum.

Bunun İslamiyetle bağını kısaca kurarak vurgulayalıyım. Osmanlı İmparatorluğu da, bir yerde İslami temelde ideolojik bir

çehreye sahipti. İslamiyette de Hz. Muhammed'in deyişidir: "-Arap'ın Acem'e üstünlüğü yoktur." Daha sonra Emeviler şovenizmi körüklerler. Arapların üstünlüğüne yol açarlar. Ama gerek başlangıçta olsun, gerek daha sonra olsun bir enternasyonalizm de vardır.

Ulusların dil, kültür imhasını amaçlamak gibi bir özellik yoktur. İslamiyette bir yerde ırkçılık da yoktur. Kendine göre bir enternasyonalizmi vardır. Kardeşlik anlayışı, ümmet anlayışı vardır. Dilinden, kültüründen dolayı ne baskı, ne de bir baskı nedeni vardır. Bazı Arap beyleri, Arap sülaleleri çıkmıştır. Arabı üstün kılmak istemişlerdir ama halklar direnmişlerdir. Birçok mezhep ortaya çıkarmışlardır. Şafii mezhebini, Alevi mezhebini, bilmem bir yerde Arabı hem siyasette, hem milliyet olarak en üstte tutmak istediğinden ortaya çıkarmışlardır. İslamiyette ırkçılık için bir gerekçe yapılamaz. Özünde bu yoktur. Bir halkın, hele hele kültürün, ilmin inkarına kesinlikle açık değildir ve böyle bir sorun da İslamiyette yoktur.

Milliyetçilik biraz da bu temel üzerinde gelişim gösterir. Biz Türk milliyetçiliğinin nasıl geliştiğini biliyoruz. İlkin İttihat Terakki, daha sonra CHP kemalizmi.

19. yüzyıl sonlarına kadar Türkler imparatorluk içinde diğer milliyetlerden farklı bir konumda değiller. Türk milliyeti diye tahmin edebileceğimiz milliyet de en az diğerleri kadar Osmanlı sultanlık geleneğinin dışında. Öteki milliyetlerden kimi zaman "akılsız Türkler" diye, özellikle Osmanlının kendi milliyetine bakışı vardır. Bunun bir nedeni daha var: Osmanlı çok geniş miliyetli bir imparatorluk olduğu için, Türk öğesini fazladan öne çıkarsa, çok erkenden bir milliyet farklılaşmasından zarar görebilir. Sultanlığın bir Yeniçeri ocağını düzenleyiş biçimleri var ki, bir hayli ilginçtir. Her milliyetten gençleri orada alıp okutmak yerine, kimine Boşnak, kimine Arnavut, kimine Sırp, kimine Bulgar, kimine Kafkasyalı, Arap ve Kürt almaları bir yerde demokrasiyi Yeniçeri ordusuna terk etmektir. Yani orada tüm milliyetlerden bir konsensüs amaçlandı. İmparatorluk bunu özenle geliştirdi. Bir milliyetin kendisini fazla ayrıcalıklı görüp diğerlerini tahrik

etmesine yol açabilecek herhangi bir tutuma fırsat vermedi. Aslında bu pek bilinçsizce ve kendiliğinden gelen bir durum da değildir. Bu imparatorluğu yaşatmak mümkün ve zorunludur. Eğer Türk öğesini çok öne çıkarırsa, kokuşma çok erkenden başlayacak. Giderek Türk öğelerine çok geniş yer verirse, Yeniçeri ocağında parçalanma ve yeni bir sürecin ortaya çıkma şansı artar. Ama çok farklı milliyetlerden paşalarla, bürokratlarla doldurursa, bölünme olasılığı azalır ve imparatorluğun milliyetçi niteliği güç kazanır.

İmparatorluğun dengeler bazında, büyük bir denge farkı var. İmparatorluğun merkeziyetçiliği geniş bir federalizme dayanıyor. Hala sürmesi gereken bir hususdur. Bir yerde merkeziyetçiliği geliştirmek istiyorsak, biraz federalizm olmalıdır. Osmanlı bunu iyi takip ediyor. Şimdi Türkiye yöneticileri "büyük Türk tarihi, büyük Türk devleti" derler ama niteliklerinden fazla bir şey anlamazlar. "Osmanlı" derler, "atalarımız" derler ama onların nasıl bir devlet sistemi içinde olduklarını, özellikle halklar gerçeği açısından anlamak bile istemezler.

– Burada girebilir miyim? Kürtlerin inkarının, siyasi olarak, somut olarak üniter devletle çok yakın ilişkili olsa gerek. Siz bu üniter devletin kuruluşunu, yani 1923'ten itibaren neye bağlıyorsunuz; bu ideoloji nasıl bir ideolojidir?

– Buna açıklık getirmek için Osmanlı merkeziyetçiliğinin federalizmle bağlantısını kurma gereğini duyuyorum. Osmanlı tarihini inkar etmemeliyiz, bu bir gerçektir.

Bizim de en azından 500 yıllık bir tarihimizdir. Daha öncesinde Selçuklular dönemi de vardır. Bu tarihleri doğru anlamak zorundayız. Eğer bundan 900 yıl önce Kürdistan eyaleti denilmişse bu bir zarürettendir. Şimdi bakıyoruz ki, Türkeş bir yandan kendisini Selçuklu sayıyor, diğer yandan Kürdistan kelimesini bir düşmanlık olayı olarak değerlendiriyor. Ayrılıkçılık o zaman Sultan Selim'de de vardı. Kendine hem onun sıfatını taktırır, hem de onun genelindeki gerçeği inkar eder. Bu ikiyüzlülüktür; tarihi inkar etmektir, tarihi sahtekarca yorumlamanın tipik bir örneği-

dir.

Benim ne kadar Kürt hükümeti, beyliği olduğunu söylememe gerek yok. Tarihçiler bunu çok iyi bilir. Daha düne kadar Türk otoritesinin Kürdistan'da ne kadar güçlü olduğunu tarih yazıp çizer.

Şimdi Türk hukuksal değişimini biraz açıklığa kavuşturmak gerekiyor. Ulusçuluğu sadece Batı'ya bağlamanın bir anlamı yok. Milliyetler, halklar kapitalizmden önce de vardır. Soy sop meseleleri milliyetle bağlantılıdır. Ortadoğu'da bu çok güçlüdür. İslamiyetin milliyetleri böyle bir düzeye getirdiği de söylenebilir. Dikkat edilirse Muhammed, çok geri ağa topluluklarından muazzam bir siyasi birlik doğurmuştur. Bu siyasi birlik, Arap milliyetinin gelişmesinde derin bir adım teşkil etmiştir. Örneğin Türk-İslam sentezi var. Bundan kastedilmek istenen şudur; Türk-İslam ilişkisi Türk milletine büyük bir sıçrama tahtası yaptırmıştır. Yani Anadolu'daki Türk-İslam senteziyle yakından bağlantılıdır.

İslamiyet bir yerde milliyetin gelişmesinde belirli bir rol oynamıştır. Yine İran'da Şii mezhebi de Fars milletinin gelişmesini sağlamıştır. Din çokça anlaşıldığı gibi değildir. Özellikle milliyet gelişmesinde, ulusun bir kategori olarak şekillenmesinde dinin önemli bir işlevi vardır. Özellikle Araplar ve Türkler için çok belirgindir. Yine Farslar için de böyledir. Başka konular için de böyle düşünülebilir. Ermenilerin isyanı olduğu için biraz İslami zulümler olmuştur. Kürtler değişik nedenlerden dolayı bir yerde kendi milli İslami canavarlarını yaratamadıkları için İslamiyetin milletle ilişkisini kuramamışlardır. Almanlar protestanlığı geliştirip, Alman milliyetçiliğinin gelişmesine bir zemin oluştururlar. Kürtlerde bu olay olmamıştır. Nasıl işbirlikçilik, milliyetçilik varsa, o zaman da işbirlikçilik-İslamcılık vardı. Kürtler Arapla bile İslamcılık yapmıştır.

Daha sonra Türklük adına Fatih Sultan Mehmet'in yanında bile bütün saraylarda Kürtler vardır. Fakat bir Kürt olarak değil de o zamanki sultanlığın bir temsilcisi olarak Selahattin Eyyübi vardı. Çok büyük bir komutandı. Tümüyle bir Kürt ailesidir, ama bir Arap sülalesi gibi hükümdarlık yapar.

Türklerin belirli bir özelliği daha var, onu söylemek istiyorum: Nedeni değişik. Coğrafi, siyasal toplumsal farklılıkları bulunan Türk ulusçuluğunun böyle bir İslamiyetten güç alması lazım. İmparatorlukta da, İslamlaşmada da bu böyle olmuştur. Türk boyları İslamlaşmasa, Ortadoğu'ya yayılamazlardı. Yine İslamı yüceltmeselerdi gelişmelerini devam ettiremezlerdi. Fakat kapitalizmin dönemine gelindiğinde, İslam bağlamı ulusal gelişme önünde artık bir engel durumuna geliyordu. Kapitalizm daha ileri bir ideolojik biçim ister. Bildiğimiz milliyetçilik akımları bu jön Türklerden önce yansımasını buldu. Jön Türkler burjuva anlamda milliyetçiliğin öncüleridir.

Namık Kemal ve benzerleri daha sonra özellikle Abdülhamit'teki milliyetçiliğini tehlikeli görürler. Abdülhamit'in kendi mutlakiyetini tehlikede görmesiyle birlikte anayasayı kaldırma olayı vardır. O zamanki 1876 anayasası aslında bir ileri adım olabilirdi ve Osmanlı İmparatorluğu'nu bu klasik merkezi imparatorluktan çıkarıp federal bir sisteme doğru taşımada bazı ipuçlarını taşıyordu. Bu da Abdülhamit'in kişi diktatörlüğünün peşinden koşmasına ve anayasayı tasfiyesine götürdü.

Osmanlı İmparatorluğu'nun liberal dönüşümünü anlattık. Mithat Paşa'nın boğdurulmasıyla daha sonraki ulusçulukta İttihat Terakki'nin 1906 yılında düzenlediği bir kongre vardır. Uluslararası bir özelliğe ve bütün ulusların temsilcilerinin katıldığı bir özelliğe sahiptir. Kürtler çok belirgin bir örnek ve neredeyse herkes kendi ulusal haklarını bu kongrede ileri sürer.

Demek istediğim bu Türk milliyetçiliğinin başlangıçtaki karakteri o kadar belirgin değildir. 1908 Meşrutiyet'i son derece bütün halklara özgürlük, adalet, kardeşlik istiyor. Bu ilkelerle hareket eder. Son derece liberal bir dönemdir. Daha sonra bildiğimiz gibi orada da diktatörlük eğilimi gelişir. Abdülhamit'le bu diktatörlük eğilimini geliştirenlerin bir işbirliği vardır. Kısacası bir burjuva ulusal demokratik gelişmesi durumuna orantılı.

Gelelim, Mustafa Kemal'in öncülük ettiği akıma. Bu dönemler İttihat Terakki içindeki bir akımdır. Bu akımdan etkilenen bir subay da yoktur. O bakımdan öyle güçlü bir kanadı falan değil-

dir. Çok zayıf bir kanadıdır. Özellikle Mustafa Kemal'dir, İnönü'dür, daha sonra üçüncü sınıf bir kadrosu bile değildir. İttihat Terakki bünyesinde Türk ulusçuluğu özelliğine dikkat etmek istiyorum. Özellikle kemalist gerçeğinin iyi anlaşılması gerektiği kanısındayım.

- Kemalist gerçeği mi dediniz...

– Kemalizm kendini aptal Türk diye ilan etse de, öyle bir niyetinin olmaması gerekir. Bir ulusun, bir kişinin kendisi için hata yapması da pek hayra alamet bir olay değil. Şimdi Mustafa Kemal'in iktidar süreci de hayli ilginçtir.

Mustafa Kemal'in derdi paşalıktır

Dikkat ederseniz, sultan işgal altında çok güçsüz durumda bırakılmıştır. Sultanlığını yürütemez durumdadır. İttihat Terakki'nin asıl kadrolarından birisi Berlin'de vurulmuş, Cemal Paşa da vurulmuş. Birinci kadroyla ikinci kadrodan oluşan örgütler Mustafa Kemal için ciddiler. Cahit beyler, aslında Kuvayi Milliye kadrolarının önderleridir ve her an bir iktidar alternatifi olabilirler.

Cumhuriyetin temellerini Kuvayi Milliyeciler atıyor ve hepsi de ittihatçı kadro, Mustafa Kemal'i fazla tanımazlar bile. Onun için "Üçüncü sınıftan adamımız derler." Mustafa Kemal bunları bilir, Kafkasya'dan gelmek için tutuşur adeta. Bolşeviklerle bile anlaşmaya çalışır. İstanbul'dan ikinci sınıf ittihatçılar onun her zaman uykusunu kaçırırlar. Kaldı ki, Çerkez Ethem ve benzerleri de daha çok bu kadrolarla ilişkilidirler. Kendi eyleminin iktidarlaşması önünde bunları engel görür.

Şimdi Kürt sorununa gelelim. Başlangıçta M. Kemal, Kürdün adım atamayacağını bilir. M. Kemal 1919'da İzmir'e gidip başlatamazdı. Samsun'a gidip, oradan da batıya doğru gelemezdi. Onu Erzurum'a, Sivas'a götüren tarihi gerçekler var. Kazım Karabekir'in başarılarında Kürt ağa ve beyleriyle kurduğu ilişkiler vardır. Mustafa Kemal bu ilişkide kendini mutlaka vali hisseder.

Diyebilirsiniz ki bu belki kendisi için gerekliydi. Taktik bir ihtiyaçtır. Bunu fazla abartmamak gerekir ama bir için başlangıcı

çok önemlidir. Adam Samsun'da bile kalamıyor, dahası kimse onu fazla tanımıyor bile. Çok ihtiyaç duyduğu birlik için gelişme sağlayamayacak. Dediğim gibi İzmir imkansızdır. İstanbul'da kalması boğulması demektir. Kürt olayını biz burada herhangi bir taktik olay olarak da değerlendirmemeliyiz. Kürt kesiminin onaylı bir desteği olmasa ne gelebilir, (gelse bile) ne de herhangi bir başarıdan bahsedilebilir. Gelmesi biraz da stratejik cumhuriyetin kuruluş felsefesiyle bağlantılıdır.

- Şimdi bu arada bir soru sormak istiyorum: Türkiye'de sıkça konuşulan bir tartışma vardı. Türkiye'yi yönetenler bu Kürt ulusalcılığın gelişmesi karşısında ikide bir karşımıza şunu çıkartıyorlar. İşte biz Lozan'ı yaptık, bağladık. Şimdi bunlar Sevr'i yeniden diriltmek istiyorlar. Oysa tarihten biliyorsunuz ki Kürt önderlikleri o dönemde Sevr'in yırtılmasında o dönemde Mustafa Kemal'le birlikte hareket etmişlerdir.

– Çok önemli bir yere işaret ettiniz.

- Kürt ulusalcılığında Sevr önemli bir rol oynamıyor. Siz ne dersiniz bu konuda?

– Eğer Kürtlerin böyle bir desteği olmasaydı yürürlüğe girecek olan Sevr ve benzerleriydi. Burada önemli olan, çok inkar edilmiş olan bir gerçeği açığa çıkarmaktır. Mustafa Kemal'in doğuda ittifak arayışı bir taktik ilişki değildir. Cumhuriyetin temelleriyle ilgili bir olaydır. Kürdü karşısına almış bir Mustafa Kemal'in başarısı acaba mümkün müdür? Çok tabir edilen bir Erzurum Kongresi olmasa acaba bir ulusal kurtuluşun düzenlenmesi olabilecek mi? Belki yine olurdu bir şeyler, olmaz demiyorum ama Türkiye Cumhuriyeti biçiminde gelişemezdi.

Dikkat edin M. Kemal, Erzurum Kongresi'nde "Biz Türk ve Kürt milleti, iki halkın, milletin hakkı hukuku" der. Misak-ı Milli kesinlikle tek Türk ulusuna dayalı bir sınır değildir. İnkar edilmiş, o ayrıdır.

- Müslüman halklar...

– Müslüman halklar, ama içinde esas rol oynayacaklar kim-

lerdir? Bu zaten Amasya Tamimi'nde vardır. TBMM ilk kurulduğunda da bu böyledir. Elbiseleriyle gelirler, dinlenirler, konuşurlar. Mustafa Kemal'in başlangıçta bir baskı hedefi bile olmamıştır. Gelişmeye açık ve Kürt inkarcılığını amaçlamaz. Hepsi gelir Kürtçe konuşur, "bizim millet" derler. Bir tehlike yok. Zaten Mustafa Kemal bu konuda hassastır. Bu süre 1923-24'e kadardır. Yani cumhuriyet sağlam temellere oturana kadar.

Başlangıçta Kürtlere çok ağırlıklı bir yer veriliyor. Hatta eşitliğe yakın bir statü tanınıyor. Türk-Kürt kardeşliğini işleyerek hareket başlatılıyor. Ama cumhuriyet kurulduktan sonra yoğun bir inkar geliştiriliyor. Burada büyük bir saptırma var. Türkiye Cumhuriyeti'nde temel handikap böyle başlıyor. Kemal'in ulusçuluğunu ve siyasal anlayışını biliyoruz.

Tarih şunu da söyler: M. Kemal Silvan'da Kürt evlerinde kalır ve orada "acaba İstanbul'a döneyim mi, dönmeyeyim mi?" diye bir tereddüt de geçirir. 1917'de Diyarbakır'dayken Kürt aşiret kıyafetlerini giyer. Hatta Kürt paşalığı mümkünse, bir siyasi oluşum olanaklıysa bir Kürt hükümdarlığını bile düşünebilirdi. Burada M. Kemal için önemli olan paşalığını kurtarmaktır. Paşalığın milliyeti daha sonra aklına gelir. Paşalık burada çok önemlidir. Paşalık milliyetten, particilikten, siyasetten önce gelir. Bu paşa kültürüdür; ben buna paşa kültürü diyorum.

Bu Türk generallerinde her milliyetten kişilik vardır. Bunlar paşalığı kurtarmak için ulus tercihi yaparlar. Örneğin Boşnaklar ve Arnavutlar en kesin Osmanlıcıydılar. Ne kadar zayıf olursa o kadar Osmanlıcı. Hatta birçok Türk paşasının kökenini araştırdığımızda, azınlıklardan olduğunu görüyoruz. Bildiğim kadarıyla Güreş'in soyunda Çerkezlik var.

– *Çeçen...*

– Çeçen... Çeçen, evet. Yani azınlıktan olduğu için aşırı Türkçüdür. Bu aslında bir talihsizliktir. Böyle birçok paşa var. Çünkü bunlar hizmetine girdiği milliyeti çok yücelterek rütbelerini sağlama alacaklarını sanırlar. Şovenizmin kaynağı da Türkiye'de budur.

Yine bunun Kürtlükle bağlantısını da biliyoruz. Hakim olan

Türk ulusu şekillenince Kürtler çok azılı bir Kürt düşmanı kesiliyorlar. Ziya Gökalp'in ideolojisi biraz buna benzer. Hakim ulusun Türk ulusu olacağı anlaşılınca, milliyetçilik çok şoven bir tarzda bu azınlık kökenli ideologlar, paşalar tarafından benimsenmeye başlandı. Anadolu Türklüğünün bu milliyetçilikle de fazla bağı yok. Bir Karacaoğlan, bir Yunus Emre gibi ozanlarda ufak bir Türk üstünlüğü göremezsin. Demokratizm vardır, Türkmenler hala da öyledir. Bir Türkmenle bir Kürdün milli farklılıklardan dolayı düşman olduğunu göremezsin. Çelişki hep aile, arazi vb. nedenlerden olmuştur. Ulusal temelde herhangi bir düşmanlık tarih boyunca yoktur. Paşalar buna neden ihtiyaç duydu? Kapitalizm çağında milliyetçilik biraz iş yapıyor. Çok önemli olan iktidarlaşmaya bunların da iktidara ihtiyacı var. Ne kadar iktidara ihtiyaçları varsa o kadar milliyetçiliğe ihtiyaçları gelişiyor. Bu milliyetçilik ne kadar şiddetle dirildiyse o kadar şovenleşti ve halkların düşmanlığına götürdü.

Cumhuriyet Türk insanını düşürmüştür

M. Kemal'in başlangıçta kardeşliğe ihtiyacı vardı. Bunu çok iyi formüle etti, daha sonra tek kişi diktatörlüğüne geçmek istedi. Bir ideolojik zırha ihtiyacı olacaktı. Kürtler kalkmış, eski otonomilerini istiyorlar. Bu ne demektir? En azından federal sisteme benzer ya da eyalet sistemine benzer bir gelişmenin kabul edilmesidir. Buna verilen karşılık nedir? "Kürt yoktur, Türk her şeydir" veya "bir Türk dünyaya bedeldir." Demek ki böyle bir şeyi ateşleyecek. Çünkü karşı taraf biraz federalizm istiyor. Biraz ulusal karakter peşinde koşabilir. Buna neden olanın yolu ırkçı ideolojidir. Kürt-mürt diye bir şey yoktur!

Bu teoriler boşuna geliştirilmiyor. Mustafa Kemal'in iktidar anlayışıyla çok yakından bağlantılıdır. Aynı şeyi diğer paşalar için de uyguluyor. Örneğin Rauf Örbay; "Biz sultana ihanet etmeyiz, adamın ekmeğini yedik; bana göre atmaya gerek yok" der. Biraz daha liberal bir yaklaşım sergiler. Ali Fuat Cebesoy bi-

raz daha demokrat. Yani "bir paşaya bu kadar yetkiyi vermemizin gereği yoktur" der. Kazım Karabekir en az onun kadar savaşta etkili olmuş bir isimdir. O da haklı olarak biraz iktidar ortağı olmak isteyecektir.

Yani bugünün koşullarına göre bu da demokrasi demektir. Mustafa Kemal'in "Kürt tehlikesi var" anlayışı bugün, "Kürt yoktur" anlayışına kadar götürüyor. Paşalar biraz Kürdü sevince, otoritede ortaklık isteyince bunlar komplo teorisiyle ortaya çıkıyorlar. Çerkez Ethem'e karşı da benzer bir komplo geliştirdiler. Adam etkili bir isim, isyanları bastıran, iktidarda kendine göre bir yeri ve o zaman köylü hareketinin bir temsilcisi olabilecek son derece önemli demokratik bir ayak. Bu, merkezi iktidar anlayışına ters düşüyor. Ve sürdüler, Yunan ordusuna kaçmaya kadar.

Biraz liberal bir yaklaşım sergilense, adam bu kadar savaşmış, niçin kaçsın! Çerkez Ethem'i de öyle bitirdiler. Kendi yakın arkadaşlarını bitirmek, Takriri Sükun, İstiklal Mahkemeleri derken tek kişi diktatörlüğü gelişti. Burada Mustafa Kemal'i biraz da iyi incelememiz gerekir. Türkiye Cumhuriyeti bu konuda şimdi büyük bir handikap içinde. Bunun 1925 ile bağlantısı olduğunu sanıyorum ve 1925 çok kutsallaştırılması gereken bir tarih değildir.

Burada birçok hukuk kuralının çiğnenmesi var. Ben bunları söylemiyorum. Kazım Karabekir'i idamla yargılamaya Mustafa Kemal götürdü. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kuranların hepsi kurtuluş savaşının kadrolarıdır. Onları da tasfiyeye götürdü. Bunlar hain değillerdi. Onların o dönemin koşullarına göre önderliklerini tasfiye etti. Bütün bunlar haksızcadır. Şimdi Türk ulusu bir şahsın diktatörlüğüne bu kadar bağlı kalarak acaba yüceltilmiş midir? Özeleştiri ihtiyacı buradan doğar. Yine iktidarın bu kadar diktatörleştirilmesi acaba çok gerekli midir? Ben bunu özellikle Cumhuriyet gazetesinin bazı ideologları için söylüyorum. Hem demokrasi havarisi geçinecekler, hem de en ufacık doğru bir yoruma girmeyecekler!

Bu adamın 1925'teki diktatörlüğü, Türk halkının demokratik

seçeneği açısından bu kadar gerekli miydi? Bu yıllardaki ulusçuluk acaba Türk ulusçuluğu için sağlıklı, biricik yol mudur? Bu sorulara böyle cevap vermeyi bilmeleri gerekir. Mustafa Kemal, açıklamaya çalıştığım gibi iktidar olayında ciddi tehlikelerle karşı karşıyadır. Çerkez Ethem, "basarım, bilmem ne yaparım" diyor. Bu tehditi biliyor. Yozgat'tan gelirken söylüyor. Türkler zaten bir nevi ortak iktidarın ortağı. Bir zayıflık adamı götürebilir. Burada biraz psikolojiye girmek gerekir. Her gün ölüm tehlikesi altında kesin güçlenmek ihtiyacında. Nefsini savunmak için etrafını bastıracak. Bastırması için de tehlike olarak gördüğü ne varsa, "hepsine bir kılıf uydururum, bu vatan hainidir, bu bilmem komplocudur" diyerek, yolunu düzleyip gidecek ve düzledi de.

1925'te TC'nin büyük anti-demokratizmi berrak oldu. Bunu komünist hareket içinde biraz uygulamalıyız. Yani komünistlerde sınırlı da olsa biraz iktidar alternatifi, yirmilerde bolşeviklik biraz gelişince bayağı korktu. Bir komünist partisi kuruluyor, iktidarı almaya geliyorlar. Binlerce provokatör var; diğer yandan gelişen provokasyonlar ve sonuç Karadeniz suları.

Çok büyük haksızlıklar var. Bu son mecliste Mezarcı denilen kişinin genelgesi sanırım epey bir dönem çalkalanmayı yaşadı. Mezarcı kimdir, nedir? Fazla önemli görmüyorum ama bu kadar alev yaratmasının altında bence böyle bir gerçeklik var. 1925'te büyük haksızlıklar olduğuna ben de inanıyorum. Ve bunun Kürtlerin hayrına göre düzenlenen bir gönüllü kutsal iktidar olduğuna inanmıyorum. Çünkü çelişkiler içinden çıkılamaz bir hale gelmişse bu 1925 olayıyla bağlantılıdır. Kürt yok edildi. Şeyh Sait katledilerek İttihat Terakki ve Terakkiperver Cumhuriyeti Fırkası yok edildi. İsyancılarla ilişkisi vardır diye komünistler zaten yok edildi. Köylü hareketi söz konusuydu. Çerkez Ethem de yok edildi, geriye tek kişi iktidarı kaldı. Yani son TC, bugünkü deyişiyle üniter devlet yapısı.

Şu anda "çok sesli demokrasi istiyoruz" diyorlar. Çok sesli demokrasi isteyenler ikide bir "üniter devlet yapısı" demezler. Üniter devlet yapısının kendisi çok seslilikle çelişir. Dile getirilenlerin içinde kesinlikle herhangi bir çözüm yoktur. Şimdi bunu kalkıp

ağır bir çöplük olarak da vermeye gerek yok. Yani bu 25 ilkesi olmasa Türklük olmaz. İşte baba olmasa Türk olmaz. Bu aşiret döneminde bu bile kadar değildi.

– Şöyle bir şey sorabilir miyim? Kürtler için Mustafa Kemal'in anlamı nedir? Hadi diyelim ki, Türk ulusçuluğu ve Türkiye'nin yeniden kuruluşu bakımından gerektiğinden fazla bir abartma var...

Kürtler için Mustafa Kemal büyük ulusal dışılığa itilmenin kişiliğidir

– Bir Kürt için, Mustafa Kemal büyük bir ulusal dışılığa itmenin kişiliğidir. Büyük bir talihsizlik. Burada şunu söyleyeyim: Mustafa Kemal'in bu kadar anti-Kürt olabileceğine de başlangıçta ihtimal yoktur. Daha sonraki süreçte 1925'te isyan var. İsyan gerçekten rejimi tehdit ediyor. 1925'ten önce Mustafa Kemal'de Kürt düşmanlığı yoktur.

Hatta 1924 Amasya Tamimi vardır. Kürtlerle federatif bir temelde kalınabileceğinden bahseder. Yine birinci mecliste son derece bir hoşgörü var. 1925'te ne oldu da böyle değişti? Şimdi bazıları, Atatürkçülüğü, eğer gerçekçi değerlendirmek isteniyorsa buna dikkat etmeleri lazım. 1925'te Kürt isyanı cumhuriyeti temelden zorluyordu ve Mustafa Kemal tahminen korkuya kapıldı. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nda da birçok kişinin rakip olma durum var. Bunların muhtemelen birleşebilecekleri ve iktidarı götürebilecekleri endişesi, Mustafa Kemal'de 1925'te müthiş bir anti-Kürt düşüncesini yaratıyor. İşte "Şeyh Sait isyanına karşı çıkayım" derken, bunu bütünüyle Kürtlerin tasfiyesine kadar götürdü. Yine daha "birkaç ittihat artığına karşı çıkayım" derken, bütün demokratik öğelere karşı çıktı. İşte "Bolşevizm tehlikesine karşı çıkayım" derken, bir sürü demokrat vardı, komünist gelenekli vardı, hepsine karşı çıktı. Yine "Çerkez Ethem

tehlikesine karşı çıkayım" derken, bir sürü köylü önderine karşı çıkarak kendini tek önder ilan etti. Bu böyle sürüp günümüze kadar gelişmiştir. Kalkıp da bunu tabu durumuna getirmenin hiçbir anlamı yoktur. Cumhuriyete bu kadar yön veren dogmatik ilkeye Atatürk ilkeleri deniliyor.

Tarihi büyük gözden geçirmeye ihtiyaç vardır

Ben tarihi çok ileriye de götürebilirim. Türk-Kürt ilişkilerinin çözümlenmesi için özellikle bu konuya daha çok açıklık getirmeye çalışıyorum. Sorunun ikinci kısmına geliyorum. Türk-Kürt talihsizliği dramatik bir şekilde 1925'de başladı. Başkaldırının önderlik tarzı cumhuriyetin kurucularına göre çok geridir. Aşiretçi-feodal tarzdadır ve yenilmeye de mahkumdur. Cumhuriyet de bu yıllarda zayıftır. Mutlaka kendini savunmak ister. Savunurken de çok aşırı bir biçimde "tek ulus, tek devlet" ideolojisini savunur, diğerleri de çok zayıftır. Böylelikle başkaldıranlar, ezilecekler! Ezildikçe Kürt dıştalanacak, Türk gittikçe ağır bir şovenizme dönüştürülecek.

1940'lara doğru geldiğimizde Kürt tamamen bitmiştir. Mustafa Kemal'in tek kişi diktatörlüğü kesinleşmiştir. Onun üzerine kurulan İnönü, Celal Bayar, hatta günümüze kadar gelen temsilcileri de bu temeli esas almışlardır. Aslında çok tehlikeli bir antidemokratizmle başlayan bu süreç, Türkiye'nin 70 yıllık demokratikleşmemesinin de hikayesidir. Ulusal sorunun bu kadar ağırlaşmasının da hikayesidir. Bu tehlikeli bir saplantıdır. Çok geç de olsa geriye dönüş gibi ele almıyorum. 1925'ten önceki durumu yakalayalım da demiyorum. Köprünün altından çok sular akmıştır. Yeni koşullar var. Buna geleceğiz ama tarihin böyle gözden geçirilmesine de kesinlikle ihtiyaç var.

- Mustafa Kemal'in, yani sizin tahlilinizle liderin ne kadar önemli olduğu belirli ölçüde ortaya çıkıyor. Fakat acaba Osmanlı geleneğinde, özellikle de sultanın konumunda devam eden bir

cumhuriyet mi var? Cumhuriyet biliyorsunuz halk lafı var. "republika-restpublika", gerçek anlamda bir cumhuriyet kurulamadığı için Osmanlı sultan geleneği biraz Mustafa Kemal'de devam ediyor, yani demokrasi eksikliği...

– Kesin! Mustafa Kemal gerçeği çok somuttur. Vahdettin'den izin almasa...

– ***Samsun'a gidemezdi.***

– Üçüncü ordu müfettişidir. Bu genel müfettişlik yetkisini almasa, kimse ona merhaba bile diyemez. Neden bu gerçek gözardı ediliyor? Mustafa Kemal'in Osmanlı bağlantısını yalnız Vahdettin'den izin almasında görmek yetersizdir. Bir de paşadır. Paşa olmak için sultanlığın kesin iradesi gerekli. İlkokula alınışından, meccane okullara ve en son Samsun çıkışına kadar hepsi Osmanlı iradesiyle mümkündür. Osmanlı kültürüyle mümkündür. O kültürde de bilindiği gibi halk iradesine fazla yer yoktur.

Bunu söylemeye bile gerek yok. Türkiye'de hiç kimse bu şekilde yaklaşmak istemiyor. Yaklaştığı zaman sanki bir hain olacak! Bunun hainlikle ilişkisi yok. Demokrasi seçeneğini araştırmakla ilgisi vardır. M. Kemal beşikten Samsun'a çıkana kadar Osmanlı iradesine dayanarak büyümüştür. Başka hiçbir marifeti yoktur. Bütün yetkiyi de oradan almış, Osmanlı parasıyla okumuştur. Zaten Rauf Orbay'la çelişkisi de burada başlar. "Bu kadar ekmeğini yediğimiz Sultan'ı, böyle tahkir etmeyelim" diyor. Yani "onun da cumhuriyetimiz içinde bir yeri olsun" demeye getiriyor. Yine "İslamiyeti de bu kadar dıştalamaya gerek yok, çünkü o bizim tarihi geleneğimizde önemli bir yere sahiptir. Bu kadar inkarcılığa dönüştürmeyelim" diyor. Önemlidir; kişi diktatörlüğünde istipdat-mutlakiyet arasındaki ilişki çok somuttur. Mustafa Kemal o gücü Osmanlı'dan alıyor. Bunun başka bir örgüt, başka bir halk çalışması yok, başka bir gerillacılığı yok! Bir ideolojik faaliyeti ise hiç mi hiç yok. İdeolojisi son derece eklektiktir. Bolşevikler bastırsa, bir numaralı Bolşevik kesilecek. Hazırlık yapmış ve komünist partisini bir de bu anlamda hazır tutuyor.

Eğer Batı karşısında zorlanırsa ve özellikle İngilizler daha da bastırırsa, kapıyı açmazlarsa adam kendini Bolşevik ilan edecek. Zaten komünist partisini de bu amaçla kuruyor. Bu da bence doğru bir incelemeyle ortaya çıkarılmıyor. Mustafa Kemal aslında bu komünist partisiyle bir taşla iki kuş vurmak istiyor. Mustafa Suphi gibi bir önderliği tasfiye ediyor, daha sonra "komünistlik gerekliyse onu da biz yaparız" diyor. "Sana ne gerek var! Biz senden daha iddialıyız, daha güçlüyüz" diyerek büyük bir tehlikeyi önlüyor. Bolşevizm yükselirse kendisi iktidar olacak, bu tedbiri almış. İngilizler için de böyle bir seçenek olduğunu biliyor musunuz? Ben size biraz bunu da izah edeyim. Yine bir Bekir Sami bey denemesi var. Bu da biraz İngiliz yanlısıdır. Dışişleri bakanı ve İngiliz yanlısı bir ekip oluşturur. Lordlar falan... Mustafa Kemal'in biraz İngiliz hayranlığı var. Hatta Mustafa Kemal, Enver'in Almancılığı karşısında biraz İngilizcidir.

– İngilizleri tutar.

– Tutar. İngilizlerin Mustafa Kemal'i tutmaları tesadüf değildir. Mustafa Kemal'in bu yönlü bağları da vardır. Biraz daha İngiliz yolunun açık olduğunu, güvenebileceğini görür. Bolşeviklerden uzaklaşır ve giderek anti-komünizm ve Batı yanlılığı gelişir. Bu yönü de iyi anlamak gerekiyor. Biraz Amerikancılığı da İngilizler dolayısıyladır.

1920'lerdeki muazzam altüst oluşlarda, bir yandan imparatorluk yıkılmış, Bolşevizm doğmuş. Dünya çapında bir iktidar erozyonu var. İmparatorluk yıkılmış ama sultanlık hala duruyor. Mustafa Kemal bu boşlukları görmenin taktik ustasıdır. Sultana kesin ihtiyacı var. Mustafa Kemal'i anadan doğma bir dahi olarak tanımlamanın hiçbir gereği yok. Fırsatları bekliyor. Yıpranmamış bir isimdir. Özellikle Cemal, Enver, Talat paşalar gibi bir konumu yok. Biraz Çanakkale'de ismini duyurmuş. Sultana karşı da ufak bir eylemi bile yok. Çok muhlis, iyi geçinmiş bir paşadır. Yetkiyi koparıyor; ustalığı burada. Aynı biçimde Kürtleri de biraz çekebiliyor. Bunda biraz bilinci de var. İslamiyeti de böyle kullanıyor. Kendi eylemini İslamın kuruluşu gibi gösteriyor. Bütün bu taktikleri yapıyor. Kendi arkadaşlarını da böyle değerlen-

diriyor. Muhtaç olduğu oranda değer veriyor, ihtiyacı olmadığı zaman atıyor. İlginç bir diktatörlük denemesi.

Bu adam 1925'lerde tam başarıyla, ne bir onurlu kişi, ne bir arkadaş bırakıyor, ne bir İslamiyet, ne şu, ne bu. Ve bu Türkiye'yi ağırlaştırdı. Anlamamız gereken bu yetkiyi kimden aldı? Mutlakiyetten aldı. Ben özellikle bunu bazı cumhuriyet ideologlarına söylüyorum. Bu yetkide güç vardır. Bu yetkide üç tane ordunun müfettişliği vardır. Bu olmasaydı kurtuluş savaşı olabilir miydi? Ve eğer olmuşsa Osmanlı'nın ne kadar etkili olduğu ortaya çıkmıyor mu? Neden bu gerçeklik gözardı ediliyor? Osmanlılık bu kadar varsa bu cumhuriyetçilik midir? Veya bu ne biçim bir cumhuriyetçiliktir ki bu kadar Osmanlılıkla bağlantılıdır! Şimdi bu sizin işiniz, fazla deşmeme gerek yok, ama 1925'lerde böyle çok trajik bir iktidar putlaştırılması söz konusudur. Bizi ilgilendiren yönü anti-Kürt anlayışını çok güçlü bir temele kavuşturmasıdır. Yine anti-demokratizm ve anti-İslamiyet çok güçlü bir temele kavuşturulmuştur. Bunu da eklemeliyim. Bildiğiniz gibi bugüne kadar geldi.

– Bugüne kadar geldiğimizde şöyle bir şey söylemek mümkün mü: Siz şimdi geniş çaplı tarihi bir ideolojik-siyasi kemalizm eleştirisi yaptınız. Buraya kadar sizin hareketinizin, özellikle silahlı hareketinizin 1984'ten bu yana günlük hayatta gerçekleştirdiği mücadele biraz da kemalizmin somut eleştirisi olarak adlandırılabilir mi?

Her gün diktatörlükleri dağıtmanın mücadelesini veriyorum

– Evet eleştirisi ve özeleştirisi.

– Benim merak ettiğim şu: Bütün bu eleştiriye, yani kemalizme karşı fikri ve silahlı bir karşı çıkış var sizin hareketinizde. Kemalizmin olumsuz

yanlarını özellikle ortadan kaldırmaya yönelen bir eleştiri bu. Bunun yerine koymak istedikleri, onun yerine ikame etmek istedikleri, gerek önderlik açısından olsun, gerek demokratizm açısından olsun, bunlar önümüzdeki dönem ne şekilde gelişecek?

– Çarpıcı bir soruna işaret ettiniz. Kemalizmin eleştirisini yapıyorum; kaldı ki bunu benim söylememe de gerek yok. 1970'ler kuşağının çok ciddi bir anti-kemalizmi veya çok ciddi bir kemalizm eleştirisi vardı. Kızıldere olayının önderi Mahir'den de bahsederken bana ilginç gelen iki eleştirisi vardı. Bir kemalizm eleştirisi, bir de ulusal sorun eleştirisi. Zaten beni bu harekete biraz sempatizan yapan da buydu. Doğaldır, daha sonra bu hareketi geliştirirken, bir kemalizm eleştirisine ağırlık vereceğim. Yine bir Türk ulusçuluğundaki şovenizm ve anti-demokratizm yerine, Kürt ulusundaki kardeşlik ve demokrasiye ağırlık vermem: Çünkü ben kendimi de Mustafa Kemal'le biraz böyle kıyaslamaya çalışıyorum.

İktidar gelişimini çok iyi görüyorum. Kürt toplumunun bazı özelliklerine oldukça yakınen gözlemde bulunuyorum. Aşiret feodal otoritesi nasıl sarsılıyor? Toplumda böyle kurumsallaşmış büyüklükler var. Onlar örgüt içinde nasıl direniyor, örgüt dışında nasıl direniyor? Örneğin Barzani bize karşı nasıl direniyor? Çok önemli bir süreç. Örgüt içinde feodal kalıntılar, aşiret özellikleri, klan-kabile özellikleri, bölgecilik özellikleri nasıl direniyorlar? Hepsini gördüm ve hepsini aşmak için de büyük bir mücadele verdim.

Bana göre Mustafa Kemal'in yaptığı basit bir eliminasyondur, ayıklamadır. Ben günde bunların on tanesini yapıyorum. Şimdi bana, "seninki de diktatörlük falan değil midir?" diyorlar. Tam tersi küçük diktatörlükleri her gün dağıtmanın büyük savaşımını veriyorum. İki şeyi ortaya çıkarmak istiyorum. Konuyu anlamanız açısından örneği derinleştiriyorum. Bizim toplum anti-demokratlığı ifade ediyor. Feodal aşiretçi gelenek anti-demokratizmi ifade ediyor. İkisi de kapalı, Türk bürokratizmi bütünüyle da-

yatmacıdır. Jandarma kültürü zaten çok açık.

Kürt özellikleri daha beterin beteri anti-demokratizmi içeriyor. Adamın aşiret, kabilecilikten başka bir şey anladığı yok. En değme otorite ona göre ağa otoritesidir. İktidar nimetinden anladığı bir ağa gibi yaşam düzeyini geliştirmektir. Ben burada kendi özelliklerime bir-iki kelime ile açıklık getirmek istiyorum.

Kişinin emeği dışında pastadan fazla pay almasına karşıyım

Benim emek süreciyle bağlantım sosyalizmden çok önceleri vardı. Çok titiz bir tarla emekçisiydim, pamuk topladım. Yine çok zayıf koşullarda üretim sürecine başladım. Beş yıl günde bir saat git-gel böyle bir okuma durumum var. Yine çok zor koşullarda ortaokul, daha sonra işte meccane, burs alma, kadastro okulunu okuma durumu var. Kendi gelişmemi emeğimle çok bağlantılı geliştirdim. Hatta aile içinde ekmek kavgam vardı. Bana göre diğerlerine nazaran daha fazla çalıştığıma göre daha fazla yemeliyim ve sofra kavgam olduğunu da size söyleyebilirim. Yani bu kardeşler pek fazla çalışmadan benim kadar yiyemezler diyordum. Kendi çalışmamı biliyorum; çok yoğun, çok iyi başak topluyorum, çok iyi keçi, inek güdüyorum, otlatıyorum. Bu adamlar gelip çalışmadan sofrada benden fazla yiyorlar. İşte benim sosyalizm kavgam böyle başladı. Tek başına başladım. O günden bugüne kadar sürüp geliyor.

Şimdi dikkat edelim, devlete dayalı bir büyüme yok. Osmanlıya dayalı bir büyüme yok. Hatta aile kültürüne dayanan bir büyüme de yok. Bizim aile de köyün en zayıf ve herkesin az çok söz geçirebileceği bir aile. Aile içinde de en güçsüz konumu yaşamakla yüz yüzeyim. Burada kendime göre bir mücadeleye kalkıyorum. Önce aile içi, köy çocukları... Daha sonra Kızıldere'ye kadar geliyoruz. Kendimi hazırladığım bir iktidarlaşma veya bana göre demokrasiyi arama herkesin çalışmasına göre bir hakkı

olması, bir ürüne sahip olması gerekir, diyorum. Oldum olası kişinin emeğinin dışında pastadan çok daha fazla pay almasına karşıyım.

Yedi yaşımdan beri ben kendimi tanıyorum ve onun kavgası içindeyim. Otorite için de öyledir. Çok haksız temellerde birisinin ağa otoritesi gibi başıma kurulmasını büyük bir tepkiyle karşılıyorum. Otoritenin emekle bağlantısı çok somut olmak zorunda. Şimdi bu özellikleri ben çok yoğunlaştırdım. İşte dediğim gibi daha sonra sosyalizme ilgi duyuşum var.

Türkiye gençlik hareketine katılışım, işte onun önderlik boşluğu ortaya çıktığında (ki başlangıçta böyle bir iddiam falan yok) iyi bir çalışkan militan olarak katılmak istiyorum. Ama bu ortaya çıktığında girmem ve daha sonra gerçekten büyük bir derinleştirme çabasına girdim. Şimdi iktidar olayını tanıyorum. Tam bir devlet otoritesi biçiminde olmasa da milyonların büyük desteği, yine çok büyük bir savaşım gücü, neredeyse devlet otoritesi kadar bizi etkili kılmanın eşiğine getiriyor. Bu da beni gerçekleri daha iyi ele almaya itiyor.

Özellikle Mustafa Kemal gibi bir kişiliği çok daha gerçekçi değerlendirmeye götürüyor. Mustafa Kemal'in paşa kültünden başka bir siyasi deneyimi yok. Güçlü bir ideolojik arayış da yok. Bazı Fransız klasiklerini okumuş, Batı hayranlığı gelişmiş, döneme göre birkaç paşa eğitiminden geçmiş ve askerliğin bazı kurallarını öğrenmiş. Şimdi bu böyle çok büyük bir dahi olmaya yetmez, en azından objektif olarak yetmez. Türkiye'de neden buna bu kadar büyüklük getiriliyor. İşte bunu, biraz Türk ulusunun o dönemdeki zayıflığında aramak gerekir.

Gerçekten çok zayıf bir konumda ve Türkiye toplumunun da en az bizim bugünkü toplum kadar 1920'lerde çok zayıf olmasına bağlamak gerekiyor. Bu zayıflıklar aşırı bir kişi büyüklüğüne ihtiyaç gösteriyor. Toplumun kendisi büyükse kişi büyümez, toplumun kendisi çok küçükse ve ancak bir kişiyle büyümek zorundaysa bu kişi kültü dediğimiz olay gelişir.

- Biraz da ihtiyaçtan kaynaklanıyor.

İhtiyaç tabii. Mustafa Kemal'in tümüyle inkar edilmesinin

gerçekçi olmadığı kanısındayım. Kesin Türklük için bir doruk ama bu kadar aşırılaştırılmasının ciddi bir sakınca taşıdığı kanısındayım. Ve bu sorunları ağırlaştırmıştır. Bu noktayı aydınlatmak önemlidir. Örneğin demokrasi sorunu; Türkiye'nin en temel sorunu. Ulusal sorun en temel sorunu. Ordu sorunu şu anda en temel sorunlardan birisi. Bütün bunlar Mustafa Kemal'in aşırılaştırılmasıyla bağlantılıdır. Adamın büyüklüğü kötü kullanılıyor ve büyük bir kısmı da Mustafa Kemal'e rağmen olmuştur. Veya Mustafa Kemal biraz büyüklük kompleksine kaptı mı, daha sonra kaptırıldı mı, içinden çıkılmaz bir duruma yol açılmıştır. Türkiye aydınlarının şimdi yapmaları gereken ciddi bir özeleştiridir, böyle sorunları vardır.

- Kemalizm konusunda mı?

– Gayet tabii. Eleştiri-özeleştiri hamlesine ihtiyaçları vardır.

- Sizde bir tutku neredeyse... Geçen sefer konuştuğumuzda da.

– Ben bunu yapıyorum. Türk aydınlarının yapması gereken işi ben yapmak zorunda kalıyorum. Bu Dev-Genç hareketi bir yerde Mustafa Kemal'i eleştiri hareketiydi. Mahirgiller öyle bir eleştiri hareketiydi ama çok sınırlı bir düzeyde.

Benim hareketim veya benim tepkim neden büyük bir eleştiriye dönüştü. Şimdi ben en büyük ayrılıkçı, en büyük anti-Atatürkçü durumunda değerlendirilmek istemiyorum. Aslında durum öyle değil. İşte biz birlik sorununa gelirken böyle bir çekirdek oluşumunun değerlendirilmesi gerektiği kanısındayım.

1925'lerin çekirdeğini değerlendirdim. Çünkü atom o zaman kuruldu. Nasıl kurulduğunu bilmek zorundayız, Kızıldere'yi bilmek zorundayız. 10 kişilik bir çekirdek var. Onu da bunun için değerlendirdim. Yani o çekirdekte bir cumhuriyet eleştirisi vardır. Bir sosyalizm, bunun emek ve eşitlikle bağı vardır. Ulusal meseleyi kabul etme tarzı vardır. İşte bunun adaletsizliğini kabul etmemekle ilişkisi vardır. Dev-Genç bir yerde bu cumhuriyetin özeleştirisidir. Biz de bu özeleştiriyi aldık, gerçek temellerine kavuşturduk.

Mustafa Kemal, Kürtler için de bir yerde anti-demokratizmdir.

Çünkü ağa, şeyh, bey takımıyla ittifaka girmiştir. Kesinlikle bu böyledir. Şimdi ben onun olumsuz mirasını gideriyorum. Ağa, şeyh, bey takımının etkisini azaltmaya çalışıyorum. Yine o kendi içinde bürokratizmi çok geliştirmiştir. Üniterlik demek, bürokrasinin egemenliği demektir. Bürokrasinin bu kadar egemenleşmesinin Türkiye'de sorunları ne kadar ağırlaştırdığını biliyoruz.

Şimdi herkes biraz küçük olduğu için Türkiye'de bu eleştiriyi yapamıyor. Kendimi bu çarktan biraz kurtardığım için, bir anlamda da emekle biraz büyüttüğüm için bu eleştiriyi yapma gücünü kendimde görüyorum. Farkım burada. Siz bir soru soracaktınız?

– *Yok. Tamam.*

– Cevap verdiğimi tahmin ediyorum. Gerçekten 70 yıllık cumhuriyete hem bir eleştiridir, hem yapılması gerekenin yapılması anlamında bir özeleştiridir. Bunu yapmayabilirdim de. Bunu Türkiyeli bir devrimci de yapabilirdi. Hatta demokrat olsa, bağımsızlıkçı olsa, o da yapabilirdi.

Şimdi benim bu yaptığımın ayrılıkçılıkla ilgisi yok. Tam tersine demokrasiyle ve eşitliğe yakın bir birlikle bağlantısı var. Bunu istediğiniz kadar araştırın, böyle olduğunu göreceksiniz. Büyük bir yük var, onu kaldırmaya çalışıyorum. 70 yılın bu büyük anti-demokratizmini anlayış düzeyinde bile doğru koyamazsın, cesaretli koyamazsın! Hele pratik söz konusu olunca, bir eylem yapmak istiyorsun diyelim, çok vahşi ve trajik bir biçimde katlediyorlar.

Aslında büyük bir demokratik adım ama o kadar pratik açıdan zayıf ki, o kadar üniterlik kudretli ki, en ufacık bir Kürt kelimesini böyle vahşi bir katliamla ödetir. Ufak bir kemalizm eleştirisini de sana böyle ödetir. Şimdi geriye ne kalıyor, devam edebilir misin? Devam edersen işte üniterliği çözümle, anti-demokratizmliği çözümle, en son işte kendimi nasıl görüyorum?..

Ben yüreğe çağrıyım, zayıf insana da güç vesilesiyim

Evet M. Kemal'le benzerlik nedir diyeceksiniz? Ben de güç, otorite olmaya doğru gidiyorum. Ama yöntemim çok değişik. Anti-demokratizmi geliştirerek değil, müthiş bir demokrasiyi geliştirerek. Nasıl geliştireceğimi ilgili soruda biraz daha anlatırım ama çok kısaca şunu söyleyebilirim: Bende neredeyse bir tutku haline gelmiştir. Çünkü kendimi hazır bir halka, hazır bir iktidara veya iktidarı çok geliştirmiş demokratik harekete, hatta siyasi hareketi çok geliştirmiş kişilere dayatarak güçlendirmiyorum. Tam tersine "ben Kürdüm" diyen yok karşında; en yakınlarım dahi kaçıyorlar. "Ben siyasi güç sahibiyim" diyen yok, hepsi bir köle. Hala bizim merkezi iktidar yapmaya çalışıyorum. Kesinlikle iktidar olmasını bilmiyorlar. Kesinlikle demokrat olmasını bilmiyorlar; ben bunu kanıtlayabilirim. Yani ortada "al merkeziyetçiliği kullan" diyorum, ağalıkla sonuçlanıyor ve o da güç kaybediyor.

"Al sana demokratik yöntem" diyorum, adam bastırıyor. Bütün raporlardaki eleştiriler bastırmacıdır. Ben gidiyorum tek bir kelime itiraz yok, neden? Çünkü demokratik yönden kendimi müthiş eğitmişim. Hem yüreğe bir çağrıyım, hem çok zayıf insana bir güç vesilesiyim. Zaten bu kadar kadının bile ayağa kaldırılışını neyle izah edebilirsiniz? Benim demokratik özelliği derinleştirmemle bağlantılı kurabilirsiniz. Bu kadar köylü katılıyor; bunların katılışının bağlantısını benimle kurabilirsiniz. Çünkü ağaları var, o ağaların biraz önünde durduk ve bu köylü hareketi doğdu. Kocalığın etkisini biraz kadın üzerinden kaldırdım dedik, kadın hareketi doğdu. Bu büyük bir demokratizmdir. Kemalizmi şimdi biraz aralamaya çalışıyoruz. İşte "anayasal vatandaşlık" diyor devlet. Eminim ki, biraz daha hareket gelişirse Türkiye demokratizmi gündeme gelecektir. Ve gerçekten de demokratik temelde bir birliğe doğru yaklaşıyoruz.

Benim de Başkan olduğumu unutmayın

Ragıp Duran: Peki bunu bitirmeden önce sizin

sorunuzun bir kısmının cevapsız kaldığı kanaatindeyim. Ertuğrul beyin sorusunun devamı şuydu: 1950'li yıllardan sonraki göstermelik demokrasi döneminde ve "Türk-Kürt kardeştir" anlayışı eşit temelde geliştirilmedi; bunun sebebi neydi?

– Hayır, Bayar'ın, bilmem daha sonraki 1960 sonrası modellerin kemalizmini biraz böyle cilaladılar. Özde hiçbir değişiklik sağlanmadı. Bunu bugüne kadar da getirebilirim; en son Demirel çözümlemesine gelip dayanacağım. Zaten demokrasi ve birlik meselesine girerken son Çankaya'daki durumu da gözden geçirmek gerektiği kanısındayım. Çok ilginç, dün gazete başlığında gördüm: "Ben bir otoriteyim. Mitterrand kadar yetkim var" diyor. Şimdi bu söz çarpıcıdır.

Kürt meselesini yeniden gözden geçireceğiz. Benim de başkan olduğumu unutmayın. Çankaya bu konuda kendisini tamamlamaya çalışıyor. Biz nasıl bir katkıda bulunuruz! Çankaya'dakine yardımcı olmak istiyoruz, şimdi oraya geleceğiz. Onun için 1950 öncesi ve sonrası arasında pek bir fark yok. En önemli fark, gençliğin bir soylu başkaldırısının olmasıdır. O benim açımdan özel bir anlama sahip. Çünkü ben de kendi eylemimi biraz oraya dayandırdım. Öncesi var ama asıl büyük sorumluluk altına beni çekmesi o hareketle ilintili. O hareketin kendisi de 150 yıllık ulusal demokratik devrimlerin Türkiye'deki en çarpıcı yansımasıdır. Şok biçiminde bir yansıma, ama çok feci bir kaybediş de var. Ben o trajediden yola çıkıyorum. Benim bütün büyüklüğüm mü dersin, marifetim mi dersin, ne dersen de, oradaki özü yakalamakla birlikte, dogmatik bir tarzda ele almamaktır.

Cumhuriyeti yine bu konuda oldukça gerçeğe yakın ele almaya çalıştım. Kemalizmin versiyonunu özellikle gerçekçi değerlendirmeye çalıştım ve en önemlisi de bazı katkıları önemle gördüm. Kendi içimde tutucu olmamaya büyük özen gösterdim.

Eğer PKK için de demokrasiyi biraz gerçekleştirmeseydim, 1987 sonrasını getiremezdim, boğulup giderdi. M. Kemal yöntemine sarılabilirdim; açıklık için bunu tekrar söyleyeyim. Ama

onun ortamı bizde yok. Çünkü benim etrafımda güçlü paşalar yok. Güçlü bir devlet kurma durumu yok, her şey elden gidiyor. Neredeyse dağılıp gidecek. Peki ben M. Kemal yöntemleriyle işi geçiştirebilir miydim? Hayır, tam tersine demokrasiyi derinleştirmekle. İşte Türkiye'de solculuğun yapamadığı budur. Türkiye solculuğu demokrasiyi kendi içinde geliştiremedi.

PKK, Türkiye ve Kürdistan'daki anti-demokratik ortamın eleştirisi ve özeleştirisidir

Bütün marifetim, demokrasi denilen olayı kültürel devrime çok çarpıcı bir biçimde sonuca doğru götürmemde yatıyor. Ben bunu sezdim. Neden sezdim? Örgüt kurmak istiyorum, adamlarımız örgüte gelmiyorlar. Katılım istiyorum ki, en önemli bir demokratik göstergedir, katılıma gelmiyorlar. Nedenlerini en ince psikolojik detayına kadar düşünmek zorunda kaldım. Baktım gelişme yöntemim tümüyle demokratik olmak zorunda. Bastırırsam, sizin örgüt deneyimlerinizde bu vardır, örgüt 40'a bölünür.

Türkiye solu habire parçalanıyor. Onun anti-demokratiklikle ilgisi var. Bir yerde parçalanma çok oldu mu, mutlaka demokrasiye gelmeme gibi durumlar söz konusudur. Birlik çok çarpıcı gelişti mi bilin ki orada biraz demokrasiyle ilgili gelişme vardır. Eğer benim M. Kemal olma tehlikem olsa, şu aşamada olabilir. Mustafa Kemal Osmanlı'dan yetki almış, Kazım Karabekir'e dayanmış, Kürt olayına dayanmış, bilmem İslamiyete, şuna buna dayanmış. Ama bakıyorum benim kişiliğim önünde tehlikeli bunlar. Ben peş peşe onları düşürmeye esaslı ağırlık veririm. Çünkü bu anti-demokratik bir yöntemdir. M. Kemal yöntemidir ve benim için böyle objektif bir durum olmadığı için, tarih tam tersini istiyor. Çevreni yücelt, Türk halkına bir demokratik seçenek sun, yine yüzbine parçalanmış Kürt halkına birlik ve demokratik seçeneği sun. Bir de arkadaşla-

rın çok güçsüz, güçlendir.

Şu anda hikayeyi halkın içinde de değil, parti içinde ve hatta partinin geneli içinde de değil, 5-10 kişi çerçevesinde geliştiriyorum. Bir küçük merkez oluşturmak için büyük bir sanatı icra etmeye çalışıyorum: Bir yandan bunları demokratlaştırmak, diğer yandan siyasi güce kavuşturmak. En değerli arkadaşlarım var, benden 40 kat daha fazla canını verebilirler ama iktidar olayına yabancılar. Yemesini, içmesini, yürümesini bile bilmiyorlar. Acı ama bir gerçek. Kimisi de iktidarı anladığı zaman, etrafını bir günde bastırıyor. Ve "oldum ikinci adam, birinci adam" diyor. Şimdi bu bir engel. Bunu söyleyen adam, daha düne kadar "güçlenmek istiyorsan Parti Önderliği'ni kullanacaksın, ona dayanırsan ancak güçlenebilirsin" diyor. Bunu çok iyi biliyor. Daha da kendi anti-demokratik kültürünü konuşturmak isteyince, "dur" diyorum. Buna da, bir diktatörlük teorisi ile karşılık vermek istiyorlar.

Açıklıyorum, sen dün bir hiçtin, bir çorbayı bulamayacak kadar zayıftır. Hem bana bizzat kendin, "dayanıyorum, güçleniyorum" diyeceksin ve şimdi de beni engel olarak göreceksin. Bunun bir üstlükle ne alakası var! Bu demokrasiyi daha da derinleştirmeye götürüyor. Demokrat olunca, biraz güçleniyor. Sonuç bu ve PKK denilen olay gelişiyor. PKK bu anlamda Türkiye'nin, Kürdistan'ın anti-demokratik ortamının özeleştirisidir, eleştirisidir. Kemalizmi de böyle eleştirirken içinde hiçbir şey yoktu demiyorum. Bütünüyle suçlanan bir olay, olgular, süreçler bütünlüğü de demiyorum. Ama eleştiri gerekli, ondan çıkaracağımız sonuçlarla özeleştirimiz de gerekli. Bu ancak Türkiye'nin demokrasisine demokratik temelde Kürtlerle birlikteliğine götürebilir.

Ben, bunu sonuna kadar tartışmaya varım. Tartışma gücünü Türkiye elit kesimi, demokratik veya siyasal eliti acaba gösterebilir mi? Buna ihtiyaç var.

- Şimdi bu tarihi süreç içinde, Kürtlerin özgürlüksüzlüğünün, bastırılmışlığının nasıl Türkiye'deki demokrasi yokluğu ile örtüştüğünü, bu ikisinin birbirini karşılıklı doğurduğunu gördük.

Bir yandan demokrasinin yokluğu, otoriterlik, yukarıdan yönetim, baskı, milli inkar kaçınılmaz bir şekilde Türkiye sosyal ve siyasal yaşamında özgürlük yokluğuna tekabül ediyor. Diğer yandan 1984'ten bu yana özgürlük yokluğu da karşılığında otoriterliği yeniden türetiyor. Başlangıçlarını nerede bulabileceğimizi az çok gördük. Fakat apaçık bir toplumsal ve siyasal proje olarak neler önerir PKK, bu sürecin anlamlı, özgürlükçü, barışçı ve istikrarcı bir tarzda çözümlenebilmesi için?

Anti-demokratlık insanları cüceleştirme eylemidir

– Bu soruya karşılık vermek için şüphesiz bu tarihi temelleri çok kısa ve kalın çizgilerle gösterme ihtiyacını duyduk. Ek olarak şunu belirtmekte yarar var: Anti-demokratiklik insanları cüceleştirme sanatıdır, küçültme eylemidir. Gelişmiş uluslar, demokrasiyi biraz geliştirmiş uluslardır. Bir ulusu küçültmek istiyorsan, yapman gereken en büyük kötülük anti-demokratizmi geliştirmektir.

– Bu anlamda Kürdü küçülten aynı pratik, Türkü de küçült-müyor mu?

– Gayet tabii. Onu demeye getiriyorum. Küçültülen birey bazı kişileri aşırı otoriteye götürebilir. Bu temelde Türkiye siyasal gerçekliği değerlendirilmelidir. Bu siyasal yapı, Türk sosyal yapısını nasıl cendereye almış? İnsanlar küçültülmüş, Kürt hiçleştirilmiştir. Bu kadar küçültülen Kürdün, küçültülen Türklükle ilişkisi vardır. Çok çarpıcıdır. Harap edilen bir Kürdistan gerçeğinin, işlenmez duruma getirilen bir Türkiye ile ilişkisi vardır. Bağımlı kılınan bir Türkiye ile ilişkisi vardır. Türkiye'nin en son "T"yi satma meselesi adı altında, nasıl dışa bağlandığını gördük. Bu da apaçık şunun için yapılıyor: Savaş maliyesini kurtarmak, Kürdün işini halletmek için. Sen Kürdün işini böyle bir sa-

vaşla halletmek istersen, dışarıya da sadece "T"yi değil, bilmem her şeyini satarsın. Türkiye'nin bağımsız aşamamasının altında da bu Kürt gerçeği var. Bu çok somuttur. Ekonomik olarak da güçsüzleşme tümüyle Kürdistan'ın harabe haline getirilmesiyle ilişkilidir. Gerçekler bu kadar birbiriyle bağlantılıdır. Bunu görebilecek miyiz? Çözüm önerilerini peş peşe sunmadan önce bu küçülmelerin birbiriyle bağlantısı gerçekten kavranılıyor mu? Burası çok önemli. Öncelikle dürüst bir Türk yurtseverinin, demokratının, hele hele "sosyalistim" diyenin, Türkiye'nin küçülmesini anlaması gerekir. Türkiye küçülürken, neyin bunu ortaya çıkardığını görmesi gerekir. Ben bunu ispatlamaya hazırım. Kürdün küçültülmesiyle ilişkisini, Kürt tasfiyeciliğiyle ilişkisini karşılıklı olarak ispatlayabilirim. İşte Selçukluların Ortadoğu'da tutunması, Kürtlerle ilişkilerini az çok düzenlemeleriyle bağlantılıdır. Rasyonel düzenleme Selçukluyu Irak'ta, Anadolu'da tutundurdu. Osmanlı Yavuz'la birlikte yeni bir Kürt düzenlemesiyle İran'a karşı doğuyu adeta bir kale haline getirdi. Arabistan'a açıldı. Kürtlerden aldığı güçle Mudanya'yı kazandı, Mecidabık savaşlarını kazandı. Kürt kalesi olmasaydı ne Arap yarımadasına, Kuzey Afrika'ya doğru yayılması mümkün olurdu, ne de İran'a açılması. Ki o zaman Safaviler iç Anadoluya kadar etkide bulunuyorlar Kürt olayı imparatorluğu böyle doğuda çok güç kazanmaya götürdü. Yani Kürtlerle ilişkilerini az çok düzenledikleri için böyle bir güçlenmeyi yaşadılar.

Osmanlı İmparatorluğu veya (bazıları da Osmanlı Türklüğü desin buna) M. Kemal'in kendisi en zayıf döneminde geldi, Kürt ilişkisi ile başladı. Kürt ilişkilerinin düzenlenmesi iki milletin kurtuluşunda bir birlikteliğe yol açtı ve o birliktelik bu kurtuluş savaşında etkisini gösterdi. Dikkat edelim, buradaki ilişkide bir zorbalık yoktur. Önemli oranda halklara saygı gösterileceğine dair tutum vardır. Kurtuluş savaşının başarısında bu çok önemli bir etkendir. Ben fazla tarihi detaylara inme gereğini duymuyorum. Peki zayıflık ne zaman başladı? Bir tarafı tasfiye etme, cücelme ne zaman başladı?

Acaba Türkiye demokrasisinin bu kadar cılız olmasında bu

Kürt meselesinin hiç mi etkisi yok? Olduğunu, 1925'li yıllarını değerlendirirken ortaya koyduk. Kürt isyanı ezildi, anti-demokratizm müthiş bir diktatörlükle birlikte çılgın boyutlara ulaştı. En yakınlarını bile tasfiye edecek duruma geldi.

1950'ler sonrası hep böyledir. Yani Demokrat Parti'nin bunu aşmaması sorununu getirdi. O çok partililik deniliyor, onları CHP'nin fazla açılmış biçimleri olarak görmüyorum. Aynı partidirler. Uluslararası duruma göre biraz CHP'nin uyarlanmış biçimleridirler. Farklı bir parti yok. Farklı parti, Dev-Genç'tir. Varsa biraz İslamcı partilerdir. Şimdi bu partilileşme zorlanıyor. PKK olayına bir de bu boyutta bakarsak en ciddi partileşmedir. Bu cumhuriyet geleneğine karşı çok ciddi bir partileşmedir. Uzun süreli bir partileşmedir, oldukça demokratik bir partileşmedir. Bir anlamda tekrar güçlendirme temelinde ilişki düzenlemesine ihtiyaç gösteriyor.

Güçlenme bu sefer bir dış tehlikeye karşı değil de, bu büyük kaosa karşı olacaktır. Şu anda Türkiye'yi zayıflatan nedir? Ekonomisidir, siyasi istikrarsızlığıdır, sosyal çürümüşlüğüdür. Nereden kaynaklanıyor? Kürdün güçsüz düşürülme savaşından kaynaklanıyor. Daha da Kürt köylerini boşalt, daha da Kürt kentlerini yaşanmaz hale getir. Küçüldükçe küçült, kaçırttıkça kaçırt! Tanınmaz hale gelmiş bir Kürt gerçekliği. İşte çığ gibi İstanbul'a yansır ve İstanbul köylüleşir. Çukurova Kürtleşmiş, Ege giderek Kürtleşiyor. Bu Türkiye için bir çözüm olabilir mi? Zaten giderek huzursuzluk kaynağı haline geliyor. Avrupa'ya taşırsa, orada da bir huzursuzluk kaynağı haline gelecek.

Kürde yapılanın bedelini ödeyen Türktür

Kürt sorununun bu tarz çözümü, Kürtten de öteye Türk'ü de artık düşürmekten, küçültmekten başka bir anlama sahip değildir. Bu ekonomi, bu sosyal yapı, bu siyasal çıkmaz tümüyle Kürdün değil, Türkün aleyhine olmaya başlamıştır. Kürde yaptığınızın bedelini Türke artık ödettireceksiniz. Şimdi bunu göstermek için bu

amansız on yıllık savaşıma ihtiyaç vardı. Bir de geçmişinde on yıllık diyelim, 25 yıla yakın bir savaşım veriliyor. Buna ihtiyaç var mıydı? Eğer rejim demokratik olsaydı ihtiyaç kalmazdı. Ama burada çok iyi bilinmesi gereken, anti-demokratikliğin bu hareketlere yol açtığıdır. Ufak bir noktayı açmakta yarar var. Şimdi her ne kadar demokrasinin kuvvetleri farklı gibi gösterilmek isteniyorsa da, gerçekte 1970'lerin gençlik hareketidir. İslamcılık deniliyor, şimdi demokrasiyi zorluyor. İslamcılık devrimci hareketin açtığı kanalları kullanıyor. Kendi içinde cumhuriyete karşı fazla bir direnmesi yoktur. Çokça iddia edildiği gibi kemalizme karşı da herhangi bir direnmesi yoktur. Devrimci hareketimizin açtığı kanalları kullanarak kendisine yer yapmaya çalışıyor. Bir yerde bizim demokratik mücadelemizin bir yan ürünüdür. Buna iyi anlam vermek gerekiyor. Tabii istismar etmek isteyen bazılarıyla, dış destekleriyle bilmem kendilerine göre bir alternatif olarak, hatta solu da, bizi de biraz tasfiye etmeye çalışarak güçlenmek isterler. Ama gerçek şudur ki, çıkışları devrimci hareketle bağlantılıdır.

– İslamcı hareketin Türkiye'de 12 Eylül sonrası nispi güçlenmesinde bir yandan rejimin şöyle bir çabasının da etkisi var mı? 12 Eylül rejimi her ne kadar büyük Atatürkçülük iddialarını toplumun tepesinde sallandırıp durduysa da, 12 Eylül rejiminin bence Türkle Kürdü ve 1980 öncesinde birbirine girmiş patronla işçiyi, zenginle yoksulu bir arada tutabilmesi bakımından Atatürkçülük tek başına yetmezdi. Bir İslami zırh sanki toplumun yeni çimentosu olabilirdi ve bu bakımdan da zaten Washington-Riyad eksenine oturması müthiş bir Suudi etkisini gerek devlet, gerek dinci kesimi üzerinde doğurdu diye düşünüyorum. Buna siz katılıyor musunuz?

PKK laik bir sosyal zemin yarattı

– Özellikle Kürt meselesi açısından İslamiyet öğesini değerlen-

dirmemiz lazım. Kemalizm gerçekten Kürt olayında aşılmıştı. Kemalist anlamda bir milliyetçiliği savunmak da Kürtler arasında tecrit olmak anlamına geliyor.

- 1980 öncesinde bu açığa çıkmıştı.

– Az çok açığa çıkmıştı, süreç tamamlanmıştı. 12 Eylül başa geldiğinde bunu fark ediyor. Kemalist ideolojiyle Kürdistan'da tutunamaz. Yeni bir ideolojik zırha ihtiyaç var. Bu ABD'nin önerisiyle tespit edildi. Riyad'ın da devreye girmesiyle, etkin biçimde bir İslamcılık devletin en üst düzeyinden topluma doğru şırınga edilmeye çalışıldı.

- Devletleşmiş bir İslam.

– Evet. Adeta solculuğu içine aldı ve özümsettirdi. İslamı da bu temelde kendi içinden almak, hatta başlatmak. Özellikle Kürdistan için böyledir, Kürtler için böyledir. Kürtlerin dini geleneklere bağlılığı vardı. PKK'nin yol açtığı yurtseverlik, kendilerine göre hızlı etkiliyor. Bunu önlemenin yolu İslamcılığı geliştirmekten geçer. Bir yandan resmi Alevicilik, bir yandan resmi Nakşicilik. Ki Özal'ın kendisi de Nakşici geçiniyordu, yine birçok bakan da Nakşiydi.

- Evet.

– İçişleri bakanı Nakşi başıydı.

- Bu Nakşiciliğin Kürtlükle bir ilintisi var mı? Yani Nakşi geleneği Kürtler içinde...

– Etkilidir ve en güçlü tarikattır. Özellikle Batman, Siirt, Mardin, Diyarbakır, Bingöl'de. Şeyh Said'de bile Nakşicilik var. Çok gelişmiş bir tarikattır ve bir yerde anlatım gücünü de teşkil ediyordu. Kurumlaştırıldı. Başka tarikatlar da var. Tabii ki, bir de bu arada İran İslam Devrimi vardı. İran, Suudi kökenli İslama karşıdır. Kendi İslam anlayışı radikaldir ve oldukça da çok çalışması vardır. Bizim hareketin kemalist ideolojiyi geriletmesi bir boşluk yarattı. Hizbullah denilen olayı da, İran böyle kullanmak istedi. Türkiye'nin bu İslama ilgisini de kendine göre değerlendirdi. Sanırım birtakım bağlantıları da vardı.

- Evet, iç içe geçti, hem de çelişiyordu.

– Tabii, "PKK gibi bir komünist harekete karşı birlikte ola-

lım!" Şimdi bunda bir anlaşma var. Fakat kendi aralarında şu çelişki de var: Devlete bağlı İslamcılıkla, İran'a bağlı İslamcılık. Bu çatıştı. İki türlü Hizbullah var. Bunlar hala kendi aralarında çatışıyorlar. Çatışmaların temelinde bu olay var. Bize karşı bir ittifak yapmaya çalıştıkları biliniyor. Ve en azından bu temelde bir İran politikası belirlendi, şekillendi. Türkiye'de bu politikayı hala Demirel götürüyor. İran'dan o son bir grup arkadaşın teslim edilmesinde kendini gösterdi. Dolayısıyla din yoluyla Kürtlerin kontrol altında tutulması, 12 Eylül'ün en temel politikalarından biridir. Şimdi bu kontrolünden çıkıyor, o ayrı bir mesele.

- Neden birçok gizli İslamcı grup ortaya çıkıyor?

– Çıkacağı da başında belli. Hatta giderek iktidarı da tehdit edecek boyuta gelecekler, bu da var. Ama esasında gelişen Kürt ulusal kurtuluş hareketine karşı devletin bir tamponlama tedbiriydi. Ne kadar etkili olduğu ayrı bir tartışma konusu. Bir bu çıkıyor. Şu anda Türkiye'de laiklik-İslam tartışması yapılıyor. Onun da temelinde böyle bir Kürt ulusal hareketine karşı olma durumundan başka bir şey yoktur. Farklı biçimlere taşırılan bir tartışmadır bu.

- Bu anlamda şunu diyebilir miyiz; PKK ya da Kürt ulusal hareketi Kürdistan'da kelimenin gerçek anlamında aşağıdan gelen bir laiklik.

– Gayet tabii, esas taşıyıcısı. Yani 1923'ten bu yana hiç olmadığı kadar Kürdistan'da PKK mücadele süreci içerisinde laik bir sosyal zemine doğru ilerledi. Mücadelemiz böyle bir anlama sahiptir. Kürt olayında PKK, aşiret boylarının din bağlarından az çok çözülmüş Kürtlüğü esas alır.

- Yani Kürtlerin bir anlamda 200 yıl sonra 1789'unu mu temsil eder?

– Bazılarınca çıplak kesim denilir. Fransız İhtilali'nde bunlar en radikal kesimdir sanıyorum, değil mi?

-PKK'nin bu yaklaşımı nasıl karşılanıyor?

– Biz Botan'a girdiğimizde bizi en iyi karşılayan gençler oldular. Ve nereye gittiysek bunlar PKK'nin üyelerini oluşturdular.

Bu dini açıdan da böyledir. Yani aşiret bağlarından koparmak, bir anlamda dini bağlardan da koparmaktır. Doğal plebien laikliği de buradan ileri geliyor. Objektif zemin biraz böyle oluşmuş. Gençler bu anlamda hiçbir otoriteye fazla gelemiyorlar. Bu bizim avantajımızı teşkil ediyor.

- O yüzden ben bunu şundan ötürü de soruyorum. Gelecek açısından düşündüğümüzde, örneğin sabahtan akşama kadar laiklik elden gidiyor diye.

– Hayır, hayır.

- Radikal olduğunu söyleyen cumhuriyetçilerin aslında gerçek cumhuriyetçiler olsalar Kürt ulusal hareketi kadar sağlam müttefikleri olmaması gerekir. Oysa onlar buna karşı Türk-İslam sentezi ile ittifak yapıyorlar.

- O cumhuriyetçilerin fazla laiklikle alakaları yoktur. Biz bıraksak, İslamcılar o laikleri Türkiye'den kovarlar. Şu anda bu laiklerin yaşaması da bize bağlı. Bu anlamda Ortadoğu'nun en güçlü demokrasisiyiz. Biz İslamiyeti de sorguluyoruz. Çok güçlü bir biçimde, İslamiyetin sömürgecilikle, feodalizmle ilişkisini, hatta İslam emperyalizminin kendisini değerlendirmeye tabi tutuyoruz. Yine İslam içindeki mezheplerin sosyal milli gerçekliklerle ilişkisini ortaya koyuyoruz. Şia geleneğini ele almaktan tutalım Alevi geleneğini ele almaya kadar bütün bunlar bizim açımızdan çözümlenmiştir.

Biz Türk-İslam sentezinin çözümlemesini yapmışız. Gerçekten bu anlamda PKK sadece demokratik değil, tutarlı bir laikliği de temsil ediyor. Fakat bu Mustafa Kemal'in laiklik anlayışı ile aynılaştırılamaz. Bizim içimizde epey din adamları da vardır. Şimdi en doğal bir PKK bağlantısı gibi biraz demokrat mı desem veya biraz böyle ulusal değerlere, halk değerlerine bağlı kılmak isteyen mollalar mı desem, çok çarpıcı olarak bizim içimizde rahattırlar. Büyük bir demokrasiyi yaşıyorlar. Bunlar da devletin bazı dini kurumları tarafından mahkum edilmişlerdir. Bizim İslam-laiklik olayına bakışımız bu temeldedir.

Dinini yaşasın ama yaşarken sonuna kadar demokrat, sonuna kadar ulusal değerlerine karşı biraz bağlı olsun. Bundan da kesin tehlike doğmaz.

Direnişle kazandığımız mevzileri İslamcılara vermeyiz

– Nedenlerini de söylediniz, Türkiye'de topyekün bir kimlik bunalımı var. Siz özellikle Kürtler için bir yeni insan tipi, devrimci Kürt veya belki devrimci demek bile değil dürüst Kürt, boyun eğmeyen, düşürülemeyen Kürt oluşturmaya çalışıyorsunuz. Türk kesimine baktığımızda çok çeşitli nedenlerle bir kimlik bunalımı var. Batıcı mıyız, doğucu muyuz vs. gibi. Şimdi bu İslamiyet çerçevesinde, özellikle 1980'den sonra sizin de söylediğiniz çeşitli nedenlerle gelişen İslami akımların yeni insan, 2000 bin yılının Türkü ve Kürdüne bir yeni kimlik kazandırmak için mücadelesi var. İslamcıların da bu tesettürden yaşam tarzına kadar yaydığı bir hayat tarzı var, bir kimlik var bu bağlamda. Diğer yanda sizin önerdiğiniz yeni kimlikle mücadeleci, dürüst, düşürülmemiş Türk veya Kürt amacı var. Sizin açınızdan rekabet var mı?

– Türkiye'nin de derin bir kimlik arayışı olduğu ve İslamcıların da kendilerine göre bir çözüm getirmek istediklerini anlatmaya çalıştım. İslamcılık biraz da tıpkı "komünizm gerekliyse, onu da biz getiririz" anlayışının bir versiyonu gibi "İslamcılık da bize lazım olduğu kadar getiririz." Devlet güdümlü olma durumu var. Türkiye'deki en azından anlaşılıyor. Bizi ilgilendiren yönü şöyle: Bizim yarattığımız iktidar boşluğunu veya olanağını hiç mücadele etmeden doldurmak istiyorlar. Bunun olmayacağını ben vur-

gulamak isterdim. Biz büyük bir emel hareketiyiz. Müthiş bir direnme ile kazandığımız mevzileri öyle İslamcılara vermeyiz. İslamcıların bunu bir defa akıllarına iyi koyması gerekir. Öyle "PKK devleti ezer, geriye de mirası bize kalır" gibi bir hayale kapılmamalıdırlar.

Demokrasiye de gelemiyorlar; "ilişki düzenlemesi bizi nereye götürür" diye korkuyorlar. Çünkü Kürt potansiyelinin hem çok önemli bazı özellikleri vardır, hem de coğrafyası itibariyle taşırılma ihtiyacı vardır.

Kısacası biz kendi çözümümüzü Türkiye'ye böyle dayatırsak, bu aynı zamanda büyük bir enternasyonal olay olur. Bir anlamda işte Çarlık Rusyası'ndan daha fazla bir uluslar ailesi içinde bir devrimin gelişme durumu söz konusudur. Daha doğrusu gerçeklik buna zorluyor. Kürdistan'ın parçalanmışlığı buna yol açıyor. O açıdan bu dışişleri bakanları, sorunu gündemlerine aldılar. Kontrol altına almaya çalışıyorlar. Başka konularda görüş farklılıkları var, ama "bu Kürt sorunu nereye götürecek" diyorlar. Zaten bunun için toplandıklarını basına çeşitli açıklamalarla duyurdular.

İşte hiç olmayan bir sorun diye uzun süre üstü kapalı olarak götürülmek istendi. Belirttiğim biçimde bir PKK çıkışıyla zorun üzerini araladık ve tarihin mirası nedir, mevcut Türkiye gerçeği nedir, onu gösterdik. İyi de, nasıl cevap veriyoruz? Sanırım bundan sonra bu soruya ağırlıklı cevap vereceğiz. Biraz ilerledi.

Mevcut Kürdistan statüsü hiçbir şeyle izah edilemeyecek kadar ucubedir

- Asgari normlar açısından baktığımızda, Türkiye'nin Kürt meselesine yaklaşımda temel farklılıklara işaret etmiştik. Şimdi Almanya ve ABD arasındaki politika farklılıkları nelerdir?

- Kürdistan sorununun uluslararası bir sorun durumuna hızla

geldiğini belirtmek mümkündür. Zaten İsmail Hoca'nın deyimiyle bir uluslararası sömürge konumu da var ve bunda bazı gerçeklikler söz konusu. Hiç şüphesiz sömürgeleştiren veya bugünkü statüden sorumlu olan en başta TC'dir. Ama şimdi kalkıp da tek başına ve her şeyiyle mutlak hakim TC'dir demek, gerçekleri zorlamak olur. Baş aktör o şüphesiz ama onu oynatmak isteyen çok çevre var içte ve dışta. Burayı biraz aydınlığa kavuşturmakta yarar olabilir. Hala TC'nin de nasıl bir sömürgecilik statüsü uyguladığının iyi kav-randığını sanmıyorum.

Ta Osmanlı'dan, hatta daha ötesinden geleneksel bir işgal, istila alanı olarak burayı görmesi söz konusu. Devletleştikçe Selçuklular bir eyalet statüsü verirler dedik. Osmanlılar daha değişik bir statü ile idare ederler. TC'nin oluşumu bunu çok daha farklı bir aşamada ele alır. Özellikle inkarcı politika, milliyetçilikle orantılı olarak gittikçe geliştirilir. Bu konuda tamamen yok etmeye benzer bir statü esas alınır ve oldukça da ilerleme sağlanır.

Şimdi bunun devrimci pratik tarafından sorgulandığını veya 1970'lerden itibaren ideolojide, öncelikle bilimsel sosyalizmin analizlerine dayalı olarak meselenin ele alındığını, üstünün biraz açılmaya çalışıldığını, bizim bununla birlikte ideolojik-siyasal tahlille birlikte ciddi bir eylemlilikle de bu statüyü sorguladığımızı biliyoruz. Bu sorgulamanın beklenmedik bir şekilde mevcut statüyü neredeyse sürdürülemez, parçalanır duruma getirmesi, bundan sorumlu olan bütün güçleri bir yerde kendini sorgulamakla karşı karşıya bıraktı. Bir no'lu aktör TC olduğu için, kayıtsız şartsız bir egemen biçiminde inkar politikasını sürdürme iddiasındaydı.

Bunun fazla geçerli olamayacağını bilen ve kendisinden daha çok özellikle bu sömürgeleşme deneyimlerine oldukça sahip olan ABD, İngiltere, Almanya, Fransa gibi ülkeler, "bu politika yürümez, oldukça çağdışı" diyorlar. Bunu farkettikçe görüş farklılığı daha da gelişiyor. Burada anlaşılması gereken, TC'nin hala nasıl bir statüye oynadığını farketmemesidir. Çağın çok gerisinden gelme ilişki anlayışları var. Devlet hakimi var, ona yerel işbirlikçilik eden güçler var. Bu çok değiştirile değiştirile, dönüştü-

rüle dönüştürüle günümüze kadar getirilmiş. Şu anda TC'nin başındakiler ise bütün marifetlerini kullanarak bu statükoyu hala idare etmeye çalışıyorlar.

Türk-Kürt ilişkilerinde bazı ana gerçeklere baktığımızda, yine bazı temel ana bölümlerde vermeye çalıştığımızda, bunun çok daha karmaşık olduğunu, ilk dönemlerden bile başlatılabileceğini belirtmek zor değil. Buradaki amacımız, böyle bir ilişkinin tarihle de oluşageldiğini, inkar edilemeyeceğini, asıl inkarın TC'nin ulusalcı politikasından kaynaklandığını vurgulamak içindir. Bir inkarın fazla anlam teşkil etmeyeceğini belirtmek içindir.

İlişkilerin mahiyetine bakarsak, gerçekten ne İslamiyetle doğru dürüst izah edebilirsiniz, ne de kapitalist milliyetçilikle. Hatta sömürgecilik anlayışıyla bile izah edemezsiniz. Kapitalizmin de sömürgecilik anlayışında belli normları vardır. Bunu iyi bilmek gerekiyor. Bugün en vahşi ırkçılığı uygulayan bir Güney Afrika ırkçılığı var, ama zencileri bir kültürel varlık olarak kabul ediyor, ona bir şey edemiyor. Sadece kendisinin yaşam sahasından uzak tutmak istiyor. "Sen yoksun, sen siyahsın" diye siyah ırka bir dayatmada bulunmuyor.

Yine Hitler, Yahudiliğe karşı çıkarken sadece burada "sana yer yoktur, seni Almanlaştıracağım, kendini yok sayacaksın" gibi bir gözü karalıkta bulunmaz. İsrail bile bugün Filistinlilere kültürel, hatta idari özerkliği ile açık bir konumu sergiliyor, onca baskıcı konumuna rağmen. Şimdi Türkiye'deki statü çok daha farklı. En gaddar diyebileceğimiz rejimlerin bile ötesinde bir yaklaşım söz konusu. Gerçeğin kendisini kabul etmiyor. Kabul etmediği gibi gerçeği dile getirecek ufak bazı kıpırdanışları bile çok vahşice ortadan kaldırıyor. İşte ucubelik burada. "Burayı sömürgeleştireyim" ama "sömürgelere mahsus bir yönetim de kurayım" demiyor. "Bölünmez bir bütünüz, ayrımız gayrımız yoktur, batıda ne varsa doğuda da olacak, benim vatandaşım, Edirne'den Ardahan'a, Hakkari'den Kırklareli'ye elini kolunu sallaya sallaya gitmeli" gibi son derece içerikten yoksun değerlendirmelerle durumu kurtarmaya çalışıyor. Yani sömürge yok. Olayın gerçeğini biraz anlamaya çalışın. Kapitalist sömürgeci mantıkla

da, feodal sömürgeci mantıkla da, hatta köleci Roma mantığıyla da ele alabilirsin.

Onların bir kolonileştirme çabaları var, kendi memurlarını, valilerini başa dikerler, ama halka da belli bir yaşam statüsünü verirler. Şimdi bütün bu tarihi dönemlere baktığımızda, Kürdistan'ın hiçbiriyle benzeştirilemeyecek kadar kendine özgü bir konumu var. İlişkilerdeki düzensizlik, kaos, karmaşıklık altından çıkılamaz bir durum yaratmıştır.

- Burada bir parantez açabilir miyiz? Kürdistan'ın öbür parçalarındaki durum bu bakımdan da...

Mustafa Kemal'in cumhuriyet kültürü yok

– Biraz daha farklı. Örneğin en gaddar rejim diye tabir edilen Saddam rejimi bile hiçbir zaman Kürt kültürel, kimlik özerkliğini reddetmedi. İran'da Kürdistan hala eyalet statüsündedir. Dilini, kültürünü hiçbir zaman yok saymadı. Suriye de öyledir, bir kültürel faaliyet olagelmiştir.

- Türkiye dışında...

– Gayet tabii. İlişkiyi karmaşık hale getirmekte, yok saymakta ileri düzeydedir. Bu nereden kaynaklandı? Bugünkü durumu anlayabilmek için bazı değerlendirmelerin yapılması sanırsam yerinde olacaktır. Kemalizm yol ağzına gelindiğinde 1925'te ulusçuluk endişesiyle birlikte, "Ne mutlu Türküm diyene", "Bir Türk dünyaya bedeldir" denilerek şoven ulusçuluk gelişti. Ama bundan da önce siyasi zaafları çok önemli.

Şimdi dengelere dayalı, ucu ucuna bir devlet kuruluyor. Burası önemlidir. Sevr'le hemen hemen Osmanlılar tasfiye ediliyor. Yeni bir rejimin kurulma şansı çok zayıf. Burada bildiğimiz gibi Bolşevik devrimi imdada yetişiyor. Bolşevik devrimini hem kendi karşıtı görüyor, hem de onu kullanarak kendisini devletleştirmek istiyor.

Dikkat edelim, çok hassas bir denge. Kürte dayanıyor. Ama

Kürt ertesi gün ne diyecek? Bu çok zayıf, çok çelişkili bir konum. Türk dengesi içinde de benzer durum var. İttihat Terakki kadrolarını kullanıyor. Her an onları tasfiye etmeye çalışıyor. Bir grup paşaya dayanmış, onları da tasfiye etmeye çalışıyor. Bunda da Atatürk'ün sıkışıklığı söz konusu. Hızla siyasal tekliğe, ulus tekliğine sığınmak zorunda kalıyor. Atatürk'ün kendisi o kadar kapasiteli bir kişilik değil, bunu biraz iyi anlamak gerekiyor. Ulus teorilerini, kapitalizmi fazla bilmez. İçer masa başlarında, "Yarın Cumhuriyeti ilan edeceğiz çocuklar" der. Ama cumhuriyet nedir, cumhuriyet kültürü nedir, bir Fransa'da cumhuriyet hangi çabanın, hangi sınıf mücadelesinin ürünüdür fazla bilmez. Karıştırın bilmediği ortaya çıkar. Hatta İslamiyet nedir, İslamiyetle Ortadoğu halkları gerçeği nedir? Onu da fazla bilmiyor. Daha sonradan bazı belgeleri okuduğu anlaşılıyor. Ama birdenbire halifeliği kaldırdı. Halifeyi kaldırmak bir yerde kendini bütünüyle din gerçeği ile karşı karşıya bulmaktır.

Ardından hemen laiklik geliyor. Batı'daki laisizmi de fazla bilmiyor. Bütün bunlar Türkiye'nin sorunlarının daha sonra çığ gibi gelişmesinin nedenleridir. Burada tekrar söyleyeyim: Atatürk'ü küçültmek için değil, onun gerçeğini kavramak, bilimin sorunlarını kavramak açısından çok gerekli. Türk ulusuna önemli ivmeler kazandırmıştır. Bu inkar edilemez. Ama bunu kalkıp da en büyük ekonomist, en büyük siyasetçi, en büyük asker, en büyük bilmem herşey, en büyük, en büyük, en büyük! Böyle yaptın mı başka bir büyüklüğe, başka bir kimliğe, kişiliğe fırsat vermemiş olursunuz. Kendi cüceliğini böyle bir büyüklüğe sığınarak atlatmak olmaz. Basit bir aşiret şovenizmidir, ulus şovenizmi bile değil, kişi putlaştırmasıdır. Kürt meselesi de bu tehlikeli kişiliğin sonuçlarını yaşadı. Aslında normal bir siyasal kişilikle Türk düzenlemesi farklı gelişebilirdi. Kaldı ki kendisi de başlangıçta çok toleranslı, en azından bir özerk düzeni getirmek gerektiğini düşünüyor.

Sonraki isyan ve olası ittihatçı darbe, komplo söylentileri onu çok radikal ve çok aşırı, hatta bilim dışı bile diyebileceğimiz bir konuma itiyor. Ve Kürt ilişkisini, Türk-Kürt ilişkisini ilkçağların

ötesine doğru götürüyor. Bir aşiret diğer aşireti kırar, yok eder ve sonuç Kürdü böyle bir duruma getirir. Baştan sona böyle bir mantık var. Bir klanla diğer klan karşılaştığında ancak biri diğerini yok ederse savaş biter. Bu çok ilkel bir anlayış.

Şimdi biraz uygulanan da bu oluyor. Kürdü tamamen tasfiye, silmek! Tabii eğilim bu olunca herhangi bir düzen arayamazsınız, bir ilişki düzenini yeniden düzenleme ihtiyacını duyamazsınız. Her türlü yöntemi uygulayarak fırsat eldeyken, her şeyi yasakla, kültürünü ortadan kaldır, adını kaldır! Bu devlet çok fırsatçı bir temelde kurulmuş. Bu fırsatçılık daha sonraki bütün ulusal politikaya da yansımıştır. Bu ciddi bir noktadır. Zaten Mustafa Kemal dakikası dakikasına fırsatları kullanarak devletleşir. Bu daha sonraki bütün politik davranışlarına etkide bulunur.

Kürtler söz konusu olduğunda, önce ez, imha et, sonra Kürtlük adına ne varsa tasfiye et! Politik yaklaşımın sonucudur bu. Sonradan ne yapabilirdi, bu o kadar önemli değil. İnönü ve Bayar gibileri de bu politikayı kendi çaplarında sürdürdüler. Demirel daha değişik bir şekilde sürdürüyor. Şimdi bu politikanın çağdaş olması şurada kalsın, ilk çağ Roma sömürgeciliğinden bile çok daha geridir. Biz eylemlerimizle bunu ortaya çıkardık. Gelinen noktada herkes bir ucubenin söz konusu olduğunu görüyor. Bunu Avrupa da, ABD de görüyor. Kimlik yasağını, bilmem TV, radyo yasağını sen Avrupalıya izah edemezsin. Ama Türkiye'de bu büyük bir vakaa. Şimdi bu şüphesiz bir çelişkiye yol açacak. Eğer çok ciddi politik, ekonomik çıkarlar olmasa, TC mantığıyla Avrupalı'nın mantığını birleştirmek çok zor. Bu çıkarlar yüzünden 10 yıldır mücadelemizi "teröristlik" biçiminde yargılayarak birbirlerini idare ettiler.

Bu çok çirkin, çok gizli ve hatta Avrupa'nın, Amerika'nın kendi halkından da gizlediği kirli bir ittifaktır. Şimdi Avrupa halkı da bunu kabul edemiyor, son uluslararası konferans sanırım bunu farklı da olsa kendini ele verdi. Konferansa katılanlar da bunu dehşetle fark ettiler; yoksa kalkıp benim gibi birisini ayakta alkışlamalarının bir anlamı yoktu.

- Türkiye bölümünde, Türkiye kontrolü altın-

daki Kürdistan parçasında hayatın böyle süre gittiğini aslında 1925'ten beri bütün öteki Batılı ülkeler ve Sovyetler Birliği tarafından bilinen bir gerçektir. En azından hükümetler ve istihbarat örgütleri düzeyinde. Ne oldu ki 1990'larda bu onların politik gündeminin Türkiye ile ilişkilerde önemli bir maddesi haline geldi?

Cumhuriyet'te Hitler'in bir kolu vardı

– Hiç şüphesiz buna açıklık getirmekte yarar olabilir. Yine bu, o denge politikası ile izah edilebilir. Çok iyi bilirsiniz 1925'lerde, hatta Lenin bile M. Kemal hareketini desteklerken, güneyde emperyalizmin etkisine girmesin, Sovyetler biraz rahat nefes alsın diye bu politikayı uygular. Orada da çok büyük bir fırsatçılık var ve bu da reel sosyalizmin handikapıdır. Reel sosyalizmin bu hale gelmesinde bence bu politik yaklaşımla çok ciddi bir bağlantısı var.

Daha sonra Stalin bu ilişkiyi stratejik düzeye getirir. Lenin'de bu bir taktiktir, çok açıktır. Ama Stalin için stratejiktir. Bunu Hitler'le bildiğimiz o ittifaka bile götürüyor. Stalin politikacılığının en dikkatli ele alınması ve eleştirilmesi gereken yanı budur. Ve bu politika daha sonra Brejnev'i ve sonrasını da temellendirdi. Daha sonra sosyalizmin böyle yürüyemeyeceği, sosyalizmin böyle yapamayacağı ortaya çıkınca çözümlemişlerdi. Ama Lenin bunu basit bir taktik olarak görmüştü.

Daha sonraki Sovyetler'de devletçilik, Rus egemenliği güçlendirildi. Sonuçta bu kapitalizmin de, milliyetçiliğin de mantığına ters düştüğüne göre, o çözülme gelişti.

Şimdi Türkiye'de neden çözülme gelişmiyor? Aslında buraya gelmekte büyük yarar var. Ben bunu biraz aşiret şovenizmine benzeyen bir ulus şovenizmiyle de izah etmeye çalışacağım. Aslında mantık şudur: 1925-40 yılları arasında hiçbir devletin TC'yi eleştirmemesi sonucu M. Kemal tipik bir denge politikası-

na oynuyor. Sovyetlerle flört 1938'e kadar sürer. Yine daha sonra Stalin'in önemli desteği söz konusudur.

– Yani Sovyetler istikrarlı bir Türkiye istiyorlar!

– Hatta 1930'lardaki Ağrı isyanı olduğunda bile, "bağrımızda emperyalistlerin işbirlikçisi bir hareket" diyerek, kemalizmi destekler. Şimdi bu anlaşılıyor. Stalin mantığına göre, izah edilemeyecek hiçbir yan yok. Reel sosyalizm mantığına göre de öyledir diyebiliriz.

Yine o yıllarda Türkiye'de Hitler'in çok ciddi bir kolu var ve hükümet düzeyinde de etkili olmaya çalışıyor. Biliyorsunuz dünya savaşına doğru gidildiğinde Türkiye üzerinde çok şiddetli bir yanına çekme politikası vardır. Bu sanıldığından daha fazla yoğundur. İstanbul büyük bir karargahtır ve hükümette bir kanat bulunur. Saraçoğlu mudur; öyle bir kanat. Almanya'nın yedeğine alınmaya çalışılır. Sanırım Fransa ile İngiltere'nin bu konuda Türkiye'yi yanına çekmek için çok sıkı bir çalışması vardır. M. Kemal bu çelişkiyi iyi kullanır ve İnönü daha sonra bu işin adeta cambazı kesilir. 1946'ya kadar da bu denge politikasıyla Türkiye savaştan uzak tutulur. Dolayısıyla o zaman bir Kürdistan politikası söz konusu olamaz. Almanlar kesinlikle elit kesimi kendilerine bağlamak istiyorlar. En ufak başka politik bir gelişmeye giremezler. İngilizlerin, Fransızların başka yapabilecekleri fazla bir şey kalmamıştır. Onlar da acaba "kendi saflarımıza çekebilir miyiz" düşüncesindeler. En son Kahire ve Adana'daki Churchill görüşmelerine kadar temel politik yaklaşımlar biliniyor. Daha sonra bir NATO meselesi gelişti. NATO biliyorsunuz Varşova Paktı'na karşı veya Sovyet gerçeğine karşı çok acil ve bir nolu mesele olarak kendini ortaya koyuyor.

– NATO'nun güneydoğu kanadı pozisyonu...

– Hem o, hem de Ortadoğu meseleleri. Yine güneyden Sovyetlere yönelik bir hançer konumu biçiminde oluşturuluyor. Tabii ki NATO'yu bütünüyle Türkiye'nin ileri sürebileceği her şeyini kabul etme durumuna getirdi. Önemli olan burada Türkiye'nin NATO çatısı altında kalmasıdır.

– İnsani değerler açısından, stratejik askeri pozisyonlar açısından baktığımızda...

– Pek tabii, kesin. Ben bunu geçenlerde bir Batılı devlet adamına da söyledim. Kürtler uzun süre İngiliz ve Fransız stratejisinin kurbanı oldu. 1950'lerden sonra da Amerikan stratejisinin kurbanı oldular. Kesinlikle stratejik gerekçelerle Kürt meselesi örtbas edildi. Ne zamana kadar? İşte bu reel sosyalizmin çözülüşüne kadar.

– Peki o zaman şöyle diyebilir miyiz? Türkiye Kürtlüğü açısından, Türkiye'de yaşayan Kürtler açısından, Kuzey Kürdistan açısından perestroika ve sonrasında eski Sovyet idaresinin çöküşü ve böylelikle Batı-Doğu ilişkilerinin parçalanması bir fırsat oldu diyebilir miyiz?

Emperyalizmin amacı Kürdistan'ı Kürdistan devriminden korumaktır

– Oraya geleceğim. Bunu belirtirken yine bir Güney Kürdistan meselesi var. Biliyorsunuz Irak sisteme entegre edilmiş değildi. 1958'de bir Temmuz ihtilali vardır. Bu bir yerde emperyalizmden kopuştur. Bu kopuş sonrası gelişen bir Kürt hareketi var ve bu Kürt hareketi üzerine büyük çekişmeler olur. Irak rejimi giderek Sovyetler'le bağlantısını güçlü kılar ve Kürt hareketi tam bir çıkmazla karşı karşıya gelir. Sovyetlere mi, yoksa Batı'ya mı dayanarak gelişecek! Irak, Sovyetlere yanaşırken, Kürt hareketi Sovyetlerden destek alma konusunda başarısız kalır. Geriye Batı kalır, bununla da ABD ilgilenir. Kissinger benzerleri Barzani'yle ilişkiye geçer. Ve Kürt hareketinin kaderi biraz Batı'ya bağlanmaya çalışılır. Irak rejimi daha güçlü ve bu çelişki neredeyse Kürt hareketini bitirir. Bu da büyük bir trajedidir. Onu da geçerken vurgulayalım.

Türkiye Kürtleri açısından ileri düzeyde stratejik endişeler var.

NATO'nun stratejik endişesi Sovyet gerçeğine karşı 40 tane Kürt veya Türk ulus gerçeği de olsa yerle bir etmesinden yanadır. Yeter ki stratejiye bağlı olsun. Varşova ittifakının dağılması ardından NATO'nun biraz geçersizleşmesi veya en azından Türkiye'ye biçilen rol açısından anlamını yitirmesi, Kürt meselesi için elverişli objektif bir durum yaratıyor. Yani ABD de kendi eski politikasını sorguluyor.

Ortadoğu'daki çıkarları açısından eski Çarlık politikasının Kürt ilgisi çok yüksek. Bunu daha önce de vurgulamıştım. Yine NATO'nun stratejik endişesi ortadan kalkınca hiç şüphesiz "Kürtler kimdir, nedir?" diye bir soruyu gündeme getireceklerdi, tıpkı 1920'lerde olduğu gibi. Fakat şimdiki daha değişik bir biçimde. Bu bir etkendir. Tümüyle buna dayalı olarak Kürt meselesinin öne çıktığını söylemek istemiyorum, ama uluslararası çapta Varşova ve NATO paktı mantığı bozulunca ve eski önemini yitirince doğal olarak Kürdistan yeniden sorgulanacaktı ve TC, Kürt politikasını gözden geçirecekti.

– Körfez Savaşı sonrası Irak rejimine karşı ayaklanma arkasından Türkiye sınırına yığılma ve böylelikle Türkiye Kürtleriyle, Irak ve İran Kürtleri arasındaki tarihi bağı çırılçıplak bir şekilde dünya kamuoyunun gözleri önüne serilmiş oldu. Ve Irak Kürtlerini Saddam'ın şiddetinden korumakla birlikte, bu insani boyutlarıyla tartışılmaya açıldı. Bence dünya kamuoyunun gözünü en çok açan, kimi pop şarkıcılarının bile Kürtler için şarkılar bestelemesine yol açan çok trajik görüntülerle dolu bir dönemdi. Ben kendi payıma, mesela dönüm noktasının medyatik bir süreç haline gelerek bütün herkesin gözü önüne gelmesinin o tarihe denk geldiğini düşünüyorum. Bu Türkiye'deki mücadeleyi küçümseme anlamına gelmez. Daha çok meseleyi bütün dünya çapında tartışılır hale getirme bakımından bunun da etkili olduğu söylenebilir.

– Sanıldığı kadar fazla değil, ama objektif olarak önemli bir gelişmedir. Saddam değişik bir liderlik ve rejimi de oldukça değişik. Sovyet desteğiyle Kürt hareketi karşısında güç kazandığı söylenebilir. Cezayir Anlaşması'yla kendini biraz daha güçlendirir. Kürt hareketini tasfiye etmede hayli usta. Aynı zamanda Kürt hareketi önderliğinin de zaaflarını değerlendirmede usta bir kişiliktir.

Yine Irak-İran Savaşı'nda Batı desteğini alarak kendisini biraz daha güçlendirir. Yani İran devrimine karşı hem Sovyet desteğiyle, hem de Batı desteğiyle kendisini güçlendiriyor. Yine bundan aldığı cesaretle bildiğimiz gibi Kuveyt'i Irak bütünlüğüne katmak istiyor. Kendisine göre Kuveyt Irak'ın ayrılmaz bir parçası. Tabii bunda yanıltıldı mı, oyuna mı getirildi; bazı değerlendirmeler bu anlamdadır. Kuveyt'e girişiyle daha sonra bildiğimiz gibi Saddam'a karşı dünya koalisyonu oluşturuldu. Hesaplayamadığı bir dünya gücüyle çözülüşe gitti. Daha önce Halepçe Katliamı vardı. Neden dünya imdada gelmedi? Hatta Halepçe katliamı yapılırken Türk generallerinin desteğinin alındığı söyleniyor.

Ondan önce Talabani önderliğindeki hareketin Saddam'la uzlaşma çabaları var ve hatta neredeyse anlaşma yapılır. Ama Türkiye'den bazı generaller ve yine hükümet yöneticileri gider "anlaşma yapma, istediğini uygulamakta serbestsin" denilir. ABD'nin de bundan haberi vardır ve ardından Halepçe katliamı yapılır. Dikkat edin o zaman insan hakları endişesi diye bir şey yoktur. Hatta Irak'a tek bir fiske bile dokundurmak yoktur. Neden? Tehlike İran'dadır da ondan. Fakat Körfez Savaşı çok büyük bir olay. İran'ın yıkılması demek, Irak'ın dünyada bir numaralı petrol ülkesi haline gelmesi demektir. Kısacası hesaplar bozuluyor ve bu büyük bir çekişmeye dönüştü. Ve sonunda çözüldü. Şimdi Kürtler burada bir fırsat yakaladılar. Ben bunu Ekim Devrimi'nin Birinci Dünya Savaşı'nda yakaladığı fırsata benzettim. Kürtler bundan büyük bir devrim çıkarabilirlerdi. Nitekim öyle bir kitlesel ayaklanma patladı. Fakat geleneksel işbirlikçi önderlik bu fırsatı kullanamadı. Ama objektif etkileri hayli kapsamlıydı.

Biz bu süreci değerlendirmeye çalıştık. Güney faaliyetlerimizde bu biraz kendini yüzeye vurdu. Tabii Kürtlerin o telaşla içine girdikleri o görüntüler dünya kamuoyunu etkiledi. Bu belirlenen gelişme, medyanın devreye girmesiyle bütün dünyaya yansıdı. Hala bu etki devam ediyor. Bir otonomi veya özerk Kürt bölgesi doğdu. Oluşan bu etkiyi kullanmamızı hazmedemeyen NATO, (şimdi Avrupa'daki komutandır ve Amerika'nın genelkurmay başkanıdır, onun bir talimatıyla) Güney Savaşı'nı başlatı. Yani bu bir anlamda bizim Körfez Savaşı sonuçlarından yararlanmamamız için tıpkı Saddam'a yapıldığı gibi bize de yöneldiler. Güney Savaşı böyle hazırlandı. Çekiç Güç meseleleri bu temelde devreye girdi. Çekiç Güç her ne kadar Güney Kürtlerini Saddam rejiminden kurtarma, koruma gibi bir amaç temelinde oluşturulduysa da asıl en önemli amacı Kürdistan'ı, Kürdistan devriminden koruma gücüdür. Bunu iyi görmek gerekir. Kendisine bağımlı bazı işbirlikçi güçleri kullanarak Kürdistan'ı, devriminden kurtarmak için devreye girmektedir. Ve bizim Güney Kürdistan'daki savaşımız, mücadelemiz hala sürüp gidiyor. Ama biz yine de Körfez sonuçlarından yararlanmaya devam edeceğiz. Devrimi güçlendirmeye devam edeceğiz, gelişme bu temeldedir. Yoksa Kürtler arası bir çatışma değildir. Emperyalizmin sonuna kadar desteklediği bir Kürt işbirlikçiliğiyle Kürdistan devrimini geliştirmek isteyen bir güç arasındaki çatışmadır.

Kürt olayı uluslararası gündeminyepyeni meselesidir

Hiç şüphesiz devrim bu tip koşulları değerlendirebilir, her zaman da değerlendirir. Ve bu Kürt meselesinin daha çok Amerika'nın ve Batı'nın gündemine girmesine yol açtı. Bu aynı zamanda TC'nin geleneksel politikasına karşıtlığı da beraberinde getirdi. Çünkü bölge çapında da bir statüko var; Cento anlaşması, Bağdat paktı var. Bunlar Kürt statülerini belirleme ittifaklarıdır. Şimdi bu statükonun parçalanmasıyla birlikte Kürtlerin birliği biraz gündeme geldi. Zaten ABD, Körfez Savaşı ile çok yakın-

dan ilgilidir. Cumhurbaşkanlığı seçimini neredeyse yakından etkiliyor. Ve Kürt kozu ABD iç politikasına kadar yansıtılmak durumunda kalındı. Türkiye'de şimdiden bir tartışma yaşanıyor. Kürt federe devletini, Çekiç Güç'ü desteleyelim mi, desteklemeyelim mi? Bütün bunlar nedir? Yıkılan 70 yıllık cumhuriyet politikasını ve onun bölgesel statükocu anlayışını sürdürelim mi, südürmeyelim mi? Veya Amerika ile çatışalım mı, çatışmayalım mı tartışmalarıdır. Ama ABD inisiyatifi elinde bulunduruyor. Oldukça da güçlü ve Türkiye ona muhtaç. Misak-ı Milli'den kalma ve kendilerine göre 70 yıllık politika tehlikeye girince, ölçtüler biçtiler kendilerini. Öyle fazla karşı çıkamayacaklarını, en uygununun Amerikan politikasına bağlanmak olduğunu, aksi halde "Kuzey de elden gider" korkusuna kapıldılar. Kapıldıkça da, Çekiç Güç politikasına sarıldılar. Şimdi bütün o ihtilal seslerine rağmen, Çekiç Güç'ü en çok Türk parlamentosu destekledi. Türk generalleri, Milli Güvenlik Konseyi'nden bunu geçirdiler, bunu iyi biliyoruz.

Ama bir çelişki de var. Bu 70 yıllık politika ile ABD'nin yeni bölge politikalarıdır. Bunun arkasında Fransa ve İngiltere de vardır. ABD politikası ile benzer bir oyun içindedirler. Şimdi burada Alman politikacılığı ne olabilir?

Almanların, gerek Sovyetler'in çözülüşünden sonra, gerekse daha önceki iki dünya savaşında da farklı bir Ortadoğu politikası var. Bu politikaları İngiliz, Fransız karşıtıydı. Şimdi de biraz ABD karşıtıdır. Bu Sovyetler meselesinde ve Sovyet mirası üzerinde çok daha belirgindir.

Yine Ortadoğu'da çok belirgindir. Bir karşıtlığı, bir çekişmesi söz konusu. Almanların geleneksel politikası Ortadoğu'ya yayılma politikasıdır. Rusya'ya "Ost-politik" deniliyor. Şimdi bu yayılmada Sovyetler'de belli bir ilerlemesi oldu. Zaten Doğu Almanya'yı kaptı. Polonya'da, Çekoslovakya'da, Hırvatistan'da etkili oluyor. Yugoslavya'da benzer bir gelişme sağladı. Ortadoğu'da da sağlayacak. Ortadoğu'da sağlayabilmesi için geleneksel 150 yıllık müttefik Türkiye var. Bu ilişki Moltke'den başlar, Abdülhamit'le oldukça güç kazanır ve 2. Dünya Savaşı'nda da Hitler'le

gizli bir ittifaka kadar gider. Neredeyse onun lehine savaşa girecek bir kanat var. 1. Dünya Savaşı'na zaten birlikte girmişlerdir.

Enver'den sonra da birinci plana geçti ve ticarette Türkiye'nin Almanya ile ilişkileri birincil düzeydedir. Muazzam bir ekonomik işbirliği var. Hatta bu işçiler vasıtası ile küçük bir Türkiye'nin Almanya'da olması söz konusudur. Bu nedenlerden dolayı Türkiye, Almanya'ya son derece yakındır. Bu geleneksel dostluk ve çok güçlü ekonomik ilişkileriyle birlikte değerlendirmek gerekir. Benzer ilgi, İran'la da vardır. Almanlar geleneksel olarak İran'ı biraz kendilerine bağlamak istiyorlar. İran İslam devrimi bu fırsatı veriyor. Amerikan yanlısı Şah gidince, İran devrimi daha çok Amerikan karşıtı bir konumda gelişiyor ve İran Almanya'yı biraz kendine yakın buldu. Hala etkisi güçlüdür. Irak'ın da benzer bir durumu var, yani anti-Amerikan karşıtlık alabildiğine gelişiyor.

Özellikle Saddam'ın anti-Amerikancı konumu çok açık. Almanların geleneksel Berlin-Bağdat demiryolu hattının da durumundan kaynaklanan bir petrol politikası vardır. Bu politika hala değişmemiştir ve Irak şu anda Almanya'nın ilgi sahasındadır. Buna bir de Barzani olayını eklemek gerekiyor. Barzani'nin Almanya ile güçlü bağları var. Aynı şekilde Barzani'nin İran'la ilişkileri uzun vadeliydi. Irak'la da ilişkileri var, Türkiye ile de ilişkileri var.

Barzani en az Kürtçü veya Kürt ulusal gerçeğine en fazla aşiretçi eğilimi dayatan kişidir. Bir yurtseverin deyişiyle "Çağdaş ulusal Kürtlüğe düşmandır." Yurtseverin değerlendirmesine katılıyorum. Onun Kürtlüğü aşiret şovenizmidir, Kürtlük değildir ve bu anlamda da çok tehlikeli uluslararası bir maşadır. Aşiretini pazarlığa çıkarıyor, kim çok para verirse onun yanındadır. En gerici politika neredeyse oradadır. Bu dörtlünün böyle hafif de olsa bir Kürdistan politikası var gibi gözüküyor. Kürdistan veya Kürt aleyhtarı bir politikadır. En gerici temelde yürütülen bir politikadır.

- Yani İran, Irak, Almanya, Türkiye ve Barzani.

– Şimdi ABD, İngiltere, Fransa biraz daha liberal. Bunlara biraz denk düşen bir Talabani etkeni de var. O da biraz liberaldir,

kendine göre sosyal demokrat olduğunu söyler. Biraz da Suriye'nin konumu var, ABD, Fransa ve İngiltere'ye biraz daha yakındır. Bu da bir nevi blok oluyor. Ama bu çok güçlü bir bloklaşma değil, Kürt politikasında öyle tam şekillenen bir tarafların çekişmesi değil, ama hafiften sezinlenebilir. Net bir karşılaştırma değil.

– Bir yazınızda Rusya'dan bahsederken, "Rusya eski Rusya değildir, Türkiye ile ilişkilerinde Kürt meselesi de gündeme gelecektir" biçiminde bir değerlendirmede bulunmuştunuz. Bildiğimiz kadarıyla sizin partinizin Moskova'da, Bakü'de, Erivan'da, hatta bazı Orta Asya Cumhuriyetleri'nde de faaliyetleri var. Önümüzdeki dönem Rusya'nın Türkiye'deki, Kuzey Kürdistan'daki Kürt meselesine etkisi ne şekilde olacak ve nasıl bir gelişme bekliyorsunuz?

– Evet, bu bloklaşma kalın çizgilerle ayrışmış ve ciddi bir çekişmeye dönüşen bir ayrışma değildir. Fakat etkileri yoktur da denilemez. Uluslararası gerçekliği bir de bu yönüyle değerlendirmek gerekir. Tabii bir diğer yönü de Sovyetler'in çözülüşü ile birlikte Rus ulusçuluğu, Rusya devleti ortaya çıktı. Bunu en azından geleneksel Çar politikasına benzer bir konuma kendisini yükselteceği açık. Eski politika ile yetinemez. Nitekim bu politikanın maddi temelleri ortadan kalkmıştır. Kafkasya'da, Avrupa'da, Asya'da, Ortadoğu'da da epey mevzi kaydetmiş. Son zamanlarda dış politikaya artan bir ilgi var deniliyor. Bu artan ilginin Türkiye üzerine de yansıyacağı açıktır. Nitekim Kafkasya'ya yansıdı, Gürcistan'ı, Azerbaycan'ı tekrar kendine bağladı. Tacikistan'ı bile bağladı. Türkiye'nin sanıyorum bazı hayallerine çok kısa bir süre içinde set çekti. Ortadoğu'da da benzer bir politik yaklaşım içine girebileceği tahmin ediliyor. Filistin meselesine tekrar giriş yapmak istiyor. Aynı girişi büyük bir ihtimalle Kürt meselesine de yapacaktır.

Bizim de izlenimlerimize ve oradaki faaliyetlerimizin durumuna baktığımızda belli bir tolerans var, ama bu henüz resmi bir

politikaya dönüşmüş değil. Dönüşme ihtimali gelişebilir. Orada da bir Kürt konferansı yapıldı. Hatta hükümet düzeyinde de ilgi gösterilmiş. Her ne kadar utangaç bir şekilde "PKK bizi uyuttu" diyorlarsa da, öyle bir uyutulacak durumları olmadığı açık. Yani hafiften bir ısınma hareketi var ve bu da değişik bir biçimde gelişecektir.

Örneğin Ermenistan üzerinde etkili olabilir, hatta Azerbaycan üzerinden bizimle ilişkiye girmek isteyebilir. Ne de olsa Sovyet deneyiminden geçmiş olan bir Rusya'dır, çok çeşitli yöntemleri devreye sokabilir.

Bunun dışında İran'ın ilgisi belirttiğim çerçevededir. İran bir İslami Kürdistan istiyor, ona kısaca dokunmak istiyor. Bir kültürel statünün arayışı içindedir. Hizbullahlar devreye sokuldu, İslami hareket devreye sokuldu. "Kürdistan olsun da İslami olsun" deniliyor. Büyük ihtimalle bu eğilim giderek etkili olabilir. Yani TC ile çalışmayabilir. Bazen çatışıyorlar, özellikle PKK'nin tehlikeli yönleri konusunda. Ama kendi İslami Kürdistan politikası da vardır ve bu konuda hayli de faaldırlar. Onlar da bu anlamda Barzani kliğini İslamlaştırmak istiyorlar. Ve bunun yanında Türkiye'de Hizbullah denemeleri var. Kürdistan'da bu konuda biraz daha faal olmak istiyorlar. Netleşmiş değil, ama böyle bir ilgiden de bahsetmek mümkündür.

Suriye'nin dediğim gibi biraz Irak rejimine karşıtlığı temelinde bir ilgisi vardır. Talabani'yi esas alıyor, ama diğer Kürt örgütleriyle de ilişkisini kesmiyor. Suriye'nin daha çok Irak Kürtlerine yönelik bir politikası var. Genelde bir politikasından daha çok Irak rejimi ile ilişkilerine dayalı olarak gelişen bir politikadır. Henüz somut bir Kürt politikasına da ulaşmış değildir. Gözetliyor, gelişmeleri anlamaya çalışıyor. Bir hayli gözlemci olarak da bakıyor diyebiliriz. Tabii Türkiye ile geleneksel çelişkileri, su meseleleri var, Antakya meselesi var. Suriye'nin bunları unutacağını sanmıyoruz. Yine kendi Kürt meselesi var, bunu da gözardı edeceğini sanmıyoruz. Bütün bunlardan yola çıkarak diyebiliriz ki, Kürt politikası konusunda hasas bir ülke konumuna geliyor.

Ermeniler için birkaç şey söylenebilir. Ermeniler Kuzey Kür-

distan'ın büyük bir kısmını Ermenistan'dan sayıyorlar. Bu konuda bizim tezler onlar için pek çekici olmuyor. "Ermenistan nerede" diyorlar. Dolayısıyla bizimle ilişkilere girmek istemiyorlar. Türkiye gidiyor da, bu her taraf Kürdistan sayılıyor! Bu onların kafasında bir soru işareti. Öyle sanıldığı gibi arkamızda bir güç olarak çıkmıyor.

Yunanistan konusu biraz tarihi Türk-Yunan çelişkisine dayalı olarak ele alınması gereken bir konudur. Kıbrıs, Ege meseleleri var. Kürtlere ilgisi kendi dış politikaları çerçevesindedir. Dış politik çıkarlar veya Yunan kamuoyunun desteğini elde etmek için iktidar bu politikaya, Kürt meselesine biraz daha yumuşak bakıyor.

Kürdistan hareketine Yunanistan'ın düşmanlık etmesinin veya ilgi göstermemesinin hiçbir nedeni yoktur. Böyle genel yaklaşımları söz konusu. Bu PKK'ye özgü bir yaklaşım değil, genel bir Kürt yaklaşımıdır. Suudi belki biraz ilgi duymak isteyebilir. Çünkü İran'ın İslami Kürdistan'ına o da kendi "İslami Kürdistan"ıyla karşılık vermek isteyebilir. Bu fazla gelişkin olmamakla birlikte, önümüzdeki dönem Kürt meselesi ön plana çıktıkça, o da "benden de bir etki olsun" diyecek ve bazı ilişkileri geliştirecektir.

Nitekim bu Irak'taki İslami hareketin de bayağı ağırlıklı bir yeri vardır. Belki kendi yandaşı bir İslami hareketi Kürtler için de, Kuzey için de düşünebilir.

Şimdi bu uluslararası tabloya baktığımızda Kürt olayı dünyanın en eski olayı olmakla birlikte, aynı zamanda tanıdığı yepyeni bir meseledir de.

Şimdi Kürdistan Ortadoğu'nun parçalanmış ulusu, oldukça petrole yakın, suya yakın bir bölgesi ve birçok uluslararası çıkarın kesiştiği bir alandır. Daha da ilginin gelişmesi kesinlikle bizim dengeleri zorlamamıza bağlı. Biraz zorladık, dikkatler uyanıyor. Olası bir kurtarılmış bölge veya Kürdistan statüsünü artık kurmaya doğru gidiyoruz. Devlet olmayabilir de, ona benzer bir durum çıkarsa, kesinlikle bu güçlerin arayışı artacaktır. Politikaları gelişecektir, uygulama düzeyleri çarpıcı olacaktır. Böyle bir sürece

de girildiği görülüyor ve bu gittikçe de ivme kazanıyor. Ciddi bir uluslararası sorun olarak, her ne kadar eskiden örtbas edilse de, sessizce geçiş-tirilse de şimdi tersine bir süreç var. Sanki arı kovanına çomak sokulmuş gibi. Hani cinler şişeden çıktı denilyor ya öyle bir durum. Doğru cinler çıktı, arılar çıktı. Ne olacak, "bizi de ısırmasın, bize de zarar gelmesin" diye bir üşüşme var uluslararası kamuoyunda. Ve cinleri tekrar şişeye koyamayacaklarına göre, bir düzenleme içine almak istiyorlar.

Şimdi burada bir kargaşa var. Nasıl bir düzenleme gerekiyor? Kimi insan hakları, kimi kültürel özerklik, kimi bilmem federatif sistem, kimi şöyle, kimi böyle diyor. Türkiye'nin kafası da tam despot kafası. "Sopa ha sopa" diyor. Şimdi bu büyük tartışmalara yol açacak, açıyor da. Diplomasi ile bu meseleler fazla çözümlenmeye götürülemez ve diplomasiyi burada fazla etkili kılmak mümkün değildir. Tam tersine hiçbir diplomatik mantıkla bağdaşmayacak tutumlar söz konusudur. Ulusal politikaları düşünürsek en çok Türkiye desteklenmiştir. Kürt meselesinde dıştan en çok desteklenen Türkiye'dir. Bunu ters yüz göstermek de Türkiye'nin maharetidir veya bu hükümetlerin maharetidir.

Düşünün, uluslararası strateji yüzünden 150 yıldır Almanlar, İngilizler, Fransızlar tarafından desteklendiği yetmiyor. ABD destekliyor, Sovyetler destekliyor. Türkiye'yi desteklemeyen bir dış güç yok ki. Burada en büyük dış güce dayanan rejim kimdir? Türkiye rejimidir, TC'nin kendisidir. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti uluslara-rası dengelere dayalı olarak kuruldu. Dış güçlerin oluşturduğu bir çerçevenin ürünüdür. Yani dış konjonktüre en çok dayalı olan bir rejimdir. Kürt meselesinde de en çok dış desteği alan, dışa dayalı desteklerle bu politikayı yürüten rejim durumundadır.

Kürtlerin durumu tersidir. Dış destekten en yoksun olan, dış stratejilerin en çok kurbanı olan ve bu konuda belki de dünyada en talihsiz olan bir halk konumundadır. Türkiye'nin söylediği gibi dış destekle yaratılan bir Kürt hareketinden ziyade, dış destekle Türkiye'nin amansız bastırdığı, yok ettiği bir Kürt halkı ve dış kamuoyunun ihanetine uğrayan bir Kürt gerçeği var. Burada dü-

şünceler, tartışmalar biraz derinleştirilebilir, meseleler böylece doğru ayakları üstüne oturtulabilir.

– 1925'ten bugüne kadar, Ankara açısından bakıldığı zaman Şeyh Sait'e, Seyit Rıza'ya, PKK'ye, sürekli (dönem dönem değişiyor tabii) siz veya Kürtler genelde dış bağlantılı gösterildiniz. Şeyh Sait İngiliz emperyalizminin maşası olarak adlandırıldı. Size zaman zaman Amerika'nın, Avrupa'nın ya da Suriye'nin dış bir kolu gibi bakıldı. Bir de sonuç ortada, bir olgu var. Türkiye'de genelkurmay askeri güçlerinize karşı yeteri kadar başarı elde edemeyince, diplomatik sahaya yöneldiler. İşte Tansu Çiller'in Clinton ve Almanya'daki ziyaretleri var. Türkiye kamuoyuna yönelik "tamam biz bunların dış desteklerini kestik ve bu işi bitiririz" şeklinde bir tahlil yaptılar. Oysa gelişmeler böyle olmadığını gösterdi. Benim merak ettiğim şu: Türkiye acaba Kürt ulusal hareketinin ulusal ve demokratik yanını gizlemek için mi sizin bağlantılarınızı sürekli bu şekilde küçümsüyor, küçük gösteriyor. Yoksa başka nedenler de olabilir mi?

Kirli özel savaş bir bayanın maskesi altında yürütülüyor

– Dikkat çekici bir hususa değindiniz. Söylediklerinizde gerçeklik payı var. Kürt hareketinin üzerinde korkunç bir cinayet ve jenositten de öteye bir politika geçerlidir. Türkiye'nin bütün diplomatik hüneri, özellikle son "Tansu numarası" diye çok cicili bicili bir bayanı piyasaya sürmenin altında şu yatıyor: Kürt vahşiliği var, PKK vahşi, terörist bir olay, ama bizim işte gördünüz, ilk defa bir İslam ülkesinde böyle kadın bir başbakanımız var. Amerika'da büyümüş ve de Batı kültürüyle haşır neşir olmuş. Mitterrand "senin yıldızını parlatacağız" diyor! Yine Clinton'la nere-

deyse tek odada buluşacak kadar yakın hissediyor kendisine. Ben hakaret etmiyorum basın, yazdı çizdi.

Bu kadar Batı'nın sevgilisi bir Tansu ile veya bu ayarlamayla benim gibi "son derece vahşi, son derece Batı için kabul edilemez" kişilik olarak, davranış olarak da tam böyle onları kendine özendirecek ne varsa, bağrında temsil eden bir kişilik söz konusu olduğunda kaybedecekti. Nitekim Tansu'nun çok güvendiği, "beni ne kadar seviyorlar, tutuyorlar, nasıl diplomaside büyük başarı kazandım" demesi de anlaşılıyor. Burada gerçekten çok ciddi bir maskelemeyle çok caniyane bir politikanın yürütülmesi söz konusudur. Bu da bir genelkurmay, özel savaş icadıdır.

Genelkurmay başkanının emrine bir çırpıda girmesi öyle tesadüf değildir. Şu anda askerlerle sözde en iyi anlaşandır; genelkurmay bunu bizzat söylüyor. Özel savaşı, o kirli politikayı, bu kadar faili meçhul cinayeti bu hanımın maskesi altında gerçekleştirdiler. Kürt işadamları için cinayet kararı çıkarıldı; hatta Özgür Gündem'in bazı çalışanları için bu maske altında kesin cinayet kararları çıkarıldı. Ayarladık Batı'yı, Amerika'yı, başka cinayetlere emir verildi. Şimdi bu çok ciddi bir araştırma. Kendiniz özel gündemi takip ediyorsunuz ama meseleye sürekli yaklaşmayı beceremediniz. Bunu çok çarpıcı bir şekilde bazı arkadaşlar araştırıp koyabilirlerdi. Bir bayandan kaynaklanan cinayet mekanizması söz konusu. Ersever bize karşı savaştı. 9 yılını resmi bir biçimde bize karşı seferber etti. Şimdi bu adamın öldürülmesinde de böyle bir durum var. Kendisi Aydınlık gazetesine gidiyor ve "benim anlatacaklarım var, ben dayatılan politikaya biraz itiraz ediyorum; PKK'ye karşı bana göre şöyle mücadele edilse daha iyi" diyor. Bu genelkurmay başkanının görüşüne ters düşüyor ve "vurun" deniliyor.

Bunlar son derece hukuk dışı yaklaşımlardır ve hepsi bayanın sayesinde oluyor. Bayan ne diyor burada? Çelişkiler meselesidir! Ama sen başbakansın. Senin yetki ve sorumluluğun altında bu cinayetler işleniyor. İşte "Batı beni güzel buluyor, bana şöyle işte yıldızdır dediler" diyor. "Adım neredeyse listelerin kaçıncı sırasında geçecek!" Başardı, özel savaştır, kutlu olsun kendilerine.

Tabii ki, altında, Kürt meselesi ve onun dolaylı sonuçlarına çok acımasız bir özel savaş politikasını dayatmanın ürünüdür. Aynı zamanda bir diplomatik saptırma olayıdır. Kısmen de başarılı olduğu anlaşıldı, ama artık bu politikanın bu şekilde sürdürülemeyeceği açıktır. Batı da bunu kavradı. Ve Batı'nın en çok öfkelendiği husus burası. Bunun somut örneklerini gördüm. "Bu bayan bizi kullandı, onu böyle bırakmayacağız" diyorlar ve şimdi bu bir telaşın gelişmesine yol açıyor. Yeterince bir cevap oldu mu?

– Yeterli. Yine de anlamadığım şu var: Siz Tansu Çiller hükümetinin diplomatik alanda yürüttüğü faaliyetlerin belli bir ölçüde başarı kazandığını söylediniz. Ama bir soru öncesinde yanıt verirken, diplomasi bizde, diplomasi yapıyorum ama çok önemli bir alan değildir. Burada çok fazla şey elde edilmez dediniz. Halbuki son yıllarda, özellikle son iki yılda partinizin çok önemli bir diplomatik çalışmasını gözlüyoruz, gözlemliyoruz. Bu diplomatik alandaki mücadelenin önümüzdeki dönemdeki hedeflerini saptamak mümkün mü?

TC'nin diplomatik rezervi tükeniyor

– Biz TC'nin geleneksel Kürt politikasının kabul edilemezliğini çok iyi biliyoruz. ABD'nin bile bu politika ile çelişeceğini biliyoruz. Hatta bütün dünya Türkiye'nin bu politikası ile çelişecektir. Biz diplomasiyi bu çelişkilere dayandıracağız. Bu dayatılan katliam politikasına dünyada hiç kimseyi ortak edemezler. Geçmişte NATO stratejisi sayesinde bu politikaya ortak etmişler. İki savaş arasında Hitler'in bir Türkiye'ye ihtiyacı var, ona dayandırmış. Ama bütün bunlar ortadan kalkıyor. Saddam vardı, Saddam da tehlike değil artık. İran da bir tehlike değildir ve dolayısıyla Türk politikasıyla geleneksel iş yapma rezervi tükeniyor, yani kendini bir uluslararası stratejik coğrafya alanı olarak, yine

stratejik bir rejim olarak sunma rezervi tükeniyor.

Dolayısıyla TC eski tarz bir diplomasiyi de yürütemez. Bizim ise tam tersine gelişiyor ve yeni bir sürece giriyor, muazzam bir rezerv oluşturuyor. Kürt hareketinin coğrafya rezervi şimdi oluşuyor. Kürt hareketinin ve Kürdistan gerçeğinin, rejim itibariyle da biraz demokrasiye yaklaşma durumu var, Ortadoğu açısından.

Dolayısıyla büyük bir rezerv, diplomatik potansiyel oluşturuyor. Bunun yanında bir de kendi içinde tehlikeli bir gelişmesi olacak, yani Ortadoğu'nun birçok ülkesini etkilemesi var, ciddi bir uluslararası siyasi rezervi söz konusu. Bütün bunlar birçok gücün Kürdistan'da yeni bir anlayışa, yeni bir diplomasiye başvurmasına götürecektir.

Bir anlamda TC'nin tüm hükümetleri için tükenen diplomatik rezerv ki, bunda Kürdistan'ın payı çok belirgindir. Bizim için yeni rezerv açılmaya başlıyor. Dolayısıyla diplomasi yapma şansı var ve bundan sonra daha da hızlanacaktır. Ama buna rağmen diplomasiye fazla bel bağlanılamayacağını, diplomasinin kesin bazı gerçekleri esas aldığını biliyorum. Ama bu alanı da kullanmamanın mantıklı olmadığının ve bir devrimi geliştirmek istiyorsan Amerika ile bile ilişkileri iyi götürmek gerektiğinin bilincindeyim.

Bazılarının bunu eleştirmesi çok alçakçadır veya bilinçli ajanlıktır ya da politikadan hiç anlamamaktadır. Çok iyi bilinmeli, bir Lenin bile Brest-Litovsk Anlaşması'nı imzalıyor. Bu bir teslimiyet anlaşması değil miydi, deniliyor. Ben ondan da öteye diplomatik sahayı devrimciliğin iyi kullanması gerektiği kanısındayım. Türkiye devrimciliği bunu bir türlü kavrayamadı, her ilişkiye emperyalist ilişki dedi. Ama emperyalizme her türlü bağlılığı da doğru dürüst değerlendiremedi.

Eskiden her şey emperyalizmin oyunuydu. Şimdi ise gırtlağına kadar emperyalizmle bağlılık var. Herkes köşe kapmaya çalışıyor. Bu bir ucubedir, değiştirilmesi gerekir. Biz her iki duruma da düşmeyeceğiz. Ne öyle her şeye ucuz bir anti-emperyalistlik biçiminde karşılık vereceğiz, ne de emperyalizmin gerçekten ba-

ğımlılaştırıcı her türlü ilişkisine, "kendimiz de bir yer yapalım, nasıl olursa olsun, bir devlet bizi desteklesin, nasıl desteklerse desteklesin" gibi bir duruma düşmeyeceğiz.

Bu anlamda bazı Kürtlerin politika yapması var, bizim adımıza da yapmaya çalışanlar var. Onları kovacağım, yüzlerine tüküreceğim. Öyle diplomasi yapılmaz. Bir halkın bağımsızlık mücadelesine, özgürlük iradesine ve adalet anlayışına böyle ticaret metasıymış gibi diplomasi yapılmaz. Bazıları, beni buna ikna etmek istediler veya "diplomasi yapıyoruz, nasıl?" diye sordular. Ben cevabımı hala bunlara vermemişim. Diplomatlık adı altında çok kötü bir ticaretin başlama tehlikesi olabilir. Harıl harıl yapıyorlar. Kimisi Alman taciri, kimisi Fransız taciri, kimisi bilmem ABD taciri. Bunlara son vereceğiz. Ama ilişki de olur. Birçok solcu da bu konuda ucuz eleştiri geliştiriyor; sağcısı da, İslamcısı da geliştiriyor. Sen iliklerine kadar bilmem Suudi'den para alacaksın, bilmem nereden alacaksın, nereye ne kadar yataklık edeceksin, sınırlı geliştirilen bir diplomatik ilişkiyi de böyle suçlayacaksın! Bu kurnazlığı herkesin bırakması lazım. Yine böyle bir sürü Kürt var; kendini, kendi ailesini, çıkarını garantiye almak istiyor. "Fırsat çıkmış devlete ajanlık yapayım, filan yerde kendimi pazarlayayım" vb. sanatı terk etmeleri gerekecektir. Geliştirmek isteyeceğimiz devrimci diplomasi gerçekçi, saygın ve olgundur. Bu biçimde geliştirilmek istenen diplomatik faaliyeti biz böyle ellerle kirletmeyeceğiz.

– Bununla ilgili, hemen bağlantılı olarak, sizin partinizin özellikle Avrupa'da son 6 ay içerisinde yürüttüğü diplomatik faaliyetlerin bir kısmını, sınırlı bir kısmını ben de bir gazeteci olarak gözleme imkanını buldum. Burada şöyle bir sorun var gibi: Genellikle sizin diplomatik faaliyetleri FKÖ'nün ya da Mandela'nın bazı zamanlar yürüttükleri faaliyetlere benzetiyorlar. Bu benzetme de şuradan kaynaklanıyor: Mücadele yöntemi olarak bir yandan ülke içinde silahlı mücadeleyi, savaşı yürütüyorsunuz, bir yandan

da yurt dışında diplomatik faaliyeti yürütüyorsunuz. Ancak somut bir örnek verebilirim: Bu Madam Daniel Mitterrand, "biz Kürtlere Batılı dostları olarak elimizden geleni yapmaya çalışıyoruz, fakat zaman zaman PKK'nin bazı askeri eylemleri bizi güç durumda bırakıyor" şeklinde bir yakınması var. Bunu da açık olarak İngiliz parlamentosundaki konuşmasında söyledi. Önümüzdeki dönemde silahlı mücadele ile diplomatik ilişkiler arasındaki dengeyi nasıl görüyorsunuz?

Diplomasi küçük tüccarlık işi değildir

– Böyle eleştirileri bazı çeşitli çevreler bize yaptı. Ben bunda da fazla bir ciddiyet göremiyorum. Çünkü o çok eleştirdikleri bazı askeri eylemler aslında yok. Olsa da esas alınamaz. Bayan Mitterrand'ın konumu biraz daha değişik. Aslında nasıl bir yönelim içinde olduğunu iyi bilmek gerekiyor. Benim anlayabildiğim kadarıyla Fransa'ya dayalı Kürtleri kullanmak istiyor. Örneğin bize "gelin, siz çok ciddi bir mücadele veriyorsunuz" deyip asla ilişkiye girme gereğini görmedi. En son Kürt konferansında bile ortaya çıktı. Kendisine bağlı bazı kişiler, Kendal Nezan gibiler konferansa gelmediler. Yine Kendal Nezan da kendilerine benzer bazılarını Türkiye'de bağlamış. Şimdi bunlar tam bir çıkar şebekesi; ayıptır, bunu bırakmaları lazım. Yine DEP'li bazı milletvekillerini kullanmaya çalışıyorlar, gizli gizli Amerika'ya gönderiyorlar.

Bu diplomasi değil, ticarettir. Fransa'yı da kandırmasınlar. Ben Fransız diplomasisinin tümüyle gereksiz olduğunu ve hiç kullanılmayacağını söylemiyorum ama bu biçimde olmaz. Sen bir maaş karşılığında yapıyorsun, sen Kürtler için yapmıyorsun bunu. Bayanı Mitterrand'ı kullanıyorlar. Mitterrand'a bu konuda biraz daha ciddi olmak zorunda.

Bir yanda dev gibi bir hareket var, onun çok saygınlıklı bir konferans çalışması var, anlamlı bir karşılık vermeyeceksin! Diğer yanda Kendal ne yapıyor, Feridun ne yapıyor? Feridun, Karayalçın'la bilmem ne yapıyor? Bunlar kirli işler. Böyle diplomasi olmaz. Böyle kısa bir eleştiriyi belirtmek istiyorum.

Bizim Madam Mitterrand'ın işini zorlaştırmamız şurada kalsın, gerçekten Kürtlerle ilgiliyse, kendine yakın bellediği insanlarla bu kadar ilişki yerine, gelsin bu halkın gerçek temsilcileriyle ilişki kursun. Yoksa çalışmaları bize de fazla anlamlı gelmiyor. O eylemler de bahane gösterilmesin. Bizim diplomatik faaliyetlerde eleştirilecek yanlarımız biraz daha değişik ele alınabilir. Diplomatik faaliyet, üslup ister, yenilik ister; bunun da henüz PKK çizgisinde tam sağlandığını belirtemem. Çok çiğ ve hamlar, bir konuşma üslupları bile fazla gelişmiş değil.

Yine Kürt geriliği bütün yanlarıyla diplomasiye yansıyor, bu biraz bizi güç duruma düşürüyor. Ben söyleyeyim; Batı beni çok eleştirmesine, çıkarı benden çok sarsılmasına rağmen oldukça ilgi çekici buluyor. Yani zorlamıyor, neden? Diplomatik açıdan ciddi yaklaşıyorum, yerinde yaklaşıyorum. Küçük basit bir tüccar gibi yaklaşmıyorum. Örneğin ben fazla eleştirmek istemiyorum. Kendini çok anlı şanlı sanan Kürt diplomatlar var, sürekli bana şunu söylüyorlar; "sen Batı'nın mantık yapısına göre davranmıyorsun." Şimdi ben çok iyi görüyorum, gitmiş Paris'te, şurada burada biraz sözde Batı'nın mantık mentalitesini yakalamış. Bazı özelliklerini taklit eder, ikide bir yanındaki Batı'ya bakıyor, "nasıl ayarlamam iyi mi?" Sanıyor ki Batı'nın çok gözüne giriyor.

Benim yanımdaki Batı hiç konuşturmak bile istemiyor, çünkü uşak olduğunu biliyor. Ama benim gibi biraz orijinalitesi olan, ilginçliği olanı daha ciddiyetle dinliyor. Yani uşaklık kafasının fazla iş yapamayacağını bilmek gerekir. Ama çok kaba bir Kürt kafası da Batı için gülünçtür tabii. Hiçbir fikri yok, zır zop, "bana şöyle vurdular, şöyle tekmeyi salladılar, hadi Batı gel imdadıma." Batı böyle ağızlara fazla ilgi göstermez. Onu da biliyorum. Bunun yanında bizi anlamak isteyecektir. Çünkü hem çıkarları açısından, hem de gerçekten bir devrim olayı olarak ilgi çekici bazı yönleri

olduğunu görecektir. Ben Batı'da bile bir incelik görüyorum. Ama bizim adımıza hareket edenlerin bunu fazla gördüğünü sanmıyorum. Bizim hareket ciddi soru işaretleri uyandırıyor.

Ciddi olarak aydınlar düzeyinde de ilgilenme gereğini duyanlar var. Ama gidiyorlar bunu basit ticaret mantığıyla kullanmak istiyorlar. İlkel Kürt kafasıyla bunu değerlendirmek istiyorlar. Buna benzer sorunlarımız vardır. Bunları telafi etmek önemlidir. Fakat genel olarak da Kürdistan açısından bir diplomatik faaliyetler dönemine girildiğini belirtmek mümkün. Diplomaside dağılan TC'dir, gelişen, gittikçe alan kazanan Kürt hareketidir. Kesinlikle işbirlikçi temelde bunun ele alınmasına karşıyım. Yine küçük bir ticaret biçiminde küçük tacirler eliyle yürütülmesine karşıyız.

Seviyeli bir diplomasiye ben varım. Eskiden Türkiye solculuğunun yaptığı gibi "emperyalizmle ilişkilerdir", yine ilkel bazı Kürt milliyetçi grupların yaptığı gibi "sömürgecilerle ilişkilerdir" biçiminde bir hafiflikle karşılık vermeyeceğim. İlişkiler önemlidir ve mutlaka seviye gerektirir. Pratik sonuçlarının da iyi değerlendirilip hayata geçirilmesi gerekir. Bu anlamda bir diplomasiye evet diyorum.

– Sayın Öcalan Kürdistan devriminden bahsediyoruz. Kürdistan devriminin silahlı cephesi kendisini iyi bir şekilde götürüyor. Bu devrimin arka bahçesindeki Kürt kültür rönesansı diye bizim nitelendirdiğimiz yerde ne oluyor? Diplomasi kısmından bahsettiniz, ben orayı açmanızı istiyorum.

Bizdeki diplomasi Arafat ve Mandela diplomasisine benzemez

– Sanırsam Ragıp arkadaşın sorusuna tam yanıt veremedim. O diplomatik cephe ile askeri cephe arasındaki dengeyi nasıl değerlendiriyorsunuz kısmı idi ve bizim bu konuda FKÖ ve Man-

dela örneğini izlemeye çalıştığımız söylendi. Buna açıklık getirmekte yarar olabilir. Benim yaklaşımlarım veya PKK'nin çizgisine göre geliştirmek istediğimiz diplomasi bu iki örnekten de oldukça farklıdır. Afrika Ulusal Kongresi olsun, FKÖ olsun, onların çalışma tarzında diplomasinin çok ağırlıklı yeri vardır.

Arafat'ın önderliğindeki FKÖ bu konuda gerçekten gerillayı tam da diplomasinin hizmetinde en usta kullanan liderdir. Yani gerilla tamamen bir diplomatik araçtır. Ve bunun sınıf temeli var, belli bir siyasi bağlantısı var. Çokça uzun uzun üzerinde durulabilir ama özcesi silahlı mücadeleyi, gerilla için, diplomasi için bir araç olarak geliştirmektedir.

Diplomaside bir hamle yapmak için devreye bir gerilla eylemini sokar. Bu konudaki eylemliliği meşhurdur ve bazı sonuçlar da almıştır. Tümüyle aleyhine de olmuştur diyemeyiz. Ama Filistin hareketi içinde bu ciddi bir darboğazı temsil ediyor. Diplomasi onu en son olarak İsrail ile büyük tartışma, eleştiri ve hatta karşıtlık içeren bir uzlaşmaya itti. Bu, Arafat'ı ne yapacak, nereye götürecek daha da belli değil.

Şimdi Mandela'nın da buna benzer bir konumu vardır. Diplomaside özellikle Batılı ülkelerle ilişkileri iyi ayarlamak istedi. Mandela olumlu bir kişiliktir ve Batı'yla ilişkilerinde de çok dikkat etmiştir. Onu Arafat'tan daha ileri bir temsil olarak değerlendiriyorum. Öyle fazla devrimci değerlere, sosyalizme küfür ederek bir diplomasi aramamıştır. Kendi cephesinde komünistlerin de, bir sürü radikal görüş sahibi olanların da yeri vardır. Ama eleştirilebilir, yani diplomasiye tanıdığı ağırlık biraz daha fazla.

Biz devrimimizi partimizin ve halkımızın özgücüne dayandırıyoruz

Bizimki, anlattığımızdan da ortaya çıkıyor ki, Kürdistan gerçekliğinden kaynaklanan PKK'nin sadece Kürt halkının özgücüne dayanma da değil, partinin özgücüne (ki buna kültür devrimi

de diyebiliriz), çok ağırlık vererek bir çıkış arama durumu vardır. Yani çözümü önce PKK içinde arıyoruz. PKK'yi militanlaştırma diyoruz. PKK'yi dönüşen ve kendini üreten bir parti olarak çözümlüyoruz. Ardından Kürt halkının gücüyle iş yapmak; bu çok önemli. Örneğin bazıları, "PKK dış dengelere nasıl dayanıyor, bu diplomasi olmasaydı acaba PKK yaşayabilir miydi" diye soruyorlar. Ben de "evet" diyorum, bu dış dengeler veya benim faaliyetim olan 15 yıllık diplomasi faaliyeti olmasaydı gerçekten de PKK olmazdı. Ama bu böyledir diye esas belirleyici olanın diplomasi olduğu da söylenemez. Bir önceki ne kadar doğruysa, bu sonuç da o kadar yanlıştır. Ben burada bir Kürt diriliş mücadelesini yürüttüm. Küçük bir Lübnan dağına yerleştim, onu küçük bir Kürdistan dağı say. Aynen öyle bir statüde kaldım. Ama diplomasiyle bağlantısı var. Nedir o? Lübnan sahasındaki çelişkileri, Ortadoğu sahasındaki Arap-İsrail çelişkilerini değerlendirme, kendi konumunu buna göre belirleme ve buna göre küçük bir dağı işgal etme...

Evet bu bir diplomasidir. Ama dikkat edin, buna dayanarak "Kürdistan'ı kurtarayım, bir sürü üs elde edeyim" diye bir durumum da yok. Diplomasi gerilla için araç yapılmıştır. Diğerinde gerilla araçtır. Bende ise diplomasi gerillasal bir çıkış için, ülkede bir diriliş için araçtır. Güney Kürdistan'daki diplomatik faaliyet için de bu böyledir. Orada gerillayı güçlendirmek için bir diplomatik faaliyet vardır. Yoksa Güney Kürt önderliği modeli, ilişkileri geliştirmek, ona dayalı olan bir anlayışla diplomasi yürütmek gibi bir anlayışım yoktur.

Buna, bizim Osman Öcalan yönelmek istedi. Sonuçları da hem kendisi için çok yıkıcı oldu, hem bizim için tehlikeli oldu. Tam böyle bir Arafat diplomatlığına soyunmak istedi; "gerillayı yanıma çekerim; işte oradaki dostlarım sayesinde, ayda yılda birkaç gerilla eylemi düzenleriz; gerilla, siyasi-diplomatik faaliyetler için bir araçtır" diyerek bu eğilime yöneldi ve buna benzer bazı anlayışlar içine girdi. Sonuç, PKK'ye dayatılan tasfiyecilik. Tabii çok sert karşılık gördü. "Ya defol git, bir sigara bile bulursan git bu diplomasiyle bul, senin olsun" denildi. "Ama PKK'nin

büyük savaşım değerleri üzerine sen böyle diplomatlık, siyasal önderlik numaralarına girişemezsin, haddini bil" denildi.

Şimdi bunu bilinçli mi yaptı? Hayır, ama özendi. Böyle bir diplomasiye çıkış yaptırmak istedi. Buna benzer birçok öğemiz de çıktı: "Siyasi faaliyeti, diplomatik faaliyeti öne alalım!" Aynı tehlike bu DEP bünyesi içinde söz konusu. Ona da bir-iki kelimeyle daha sonra dokunacağım, ama diplomasi anlamında dokunmam gerekiyor.

Şimdi açık belirteyim, Talabani de yanımıza gelir ve der: "Ben 40 yıllık büyük diplomatım, diplomasinin olanakları şimdi çok arttı." Hatta şunu çok çarpıcı söyler: "30 yıl Türkiye'ye gidip geliyordum, küçük bir memur gibi bana kıymet vermezlerdi ama şimdi benim önüme kırmızı halı seriyorlar, bu da sizin sayenizde." Şimdi gerçekler bu kadar çarpıcı.

Ama şimdi kalkıp da bu gerçekleri gözardı ederek, "bende siyasi yetenek var, diplomatik yetenek var" diyeceksin. "Amerika bizi görüşmeye çağırmış, Fransa ardına kadar kapıları açıyor" deniliyor. Şimdi bunun neye dayanarak yapıldığını göreceksin. Diplomasinin de kuralları var. Talabani gibi "büyük" bir diplomat bile bunu böyle ele alıyorsa, senin de dayandığın toprağı değerlendirmen gerekir. "Apo saftır, kullanırız" diyecekler. Beni kullanın ama ben de sizi kullanırım! Bunu hepsinin bilmesi gerekiyor.

"DEP'i vurmaya geldiler Ankara'ya? DEP'i aslında Apo vuracaktı da biz korumaya aldık" diyorlar. Burada bir ilginçlik var. Onları böyle çok tehlikeli bir diplomasiye itmek istiyorlar. Ben DEP'li arkadaşların böyle olduklarını söylemiyorum. Ama bazıları bir Fehmi Işıklar'ı nasıl getirdiler; ona dayalı olarak Kürt hareketini nasıl bir konuma getirmek istediler. İşte Hikmet Çetin, hükümetteki Kürt bakanıdır. Şimdi diplomasinin en önemli ustasıdır, daha önce de Kamuran İnan vardı.

O Kürt diplomatlara dayanarak evimizi başımıza yıkmak istediler. Kürtün idam fermanını geliştirdiler. Bunu Fehmi devam ettirmek istedi; tabii yüz bulamazdı. Şimdi başkalarını devreye sokmak istiyorlar. Yapmayın diyorum, bu tehlikelidir. Benim Talabani ile de çatışmam, Barzani ile çatışmam şöyledir: Sen bir halkın

aleyhine böyle diplomasi yapamazsın. Bu diplomasi değil, ihanet çalışmasıdır. Buna benzer bazı diplomatlar ortaya çıkıyor.

Umarım bundan sonra biraz daha ayaklarını denk atarlar. TC de buna benzer bazı diplomatlara epey para vermeye çalışıyor; bakan yapıyor. Açık, belki daha da yapmak ister. Demirel'in de yeni açılımlarında sanırım bu tip Kürtlere epey yer verilmek istenecektir. Bu bir savaş mantığıdır. Benim mantığımda böyle bir diplomasi yoktur, olamaz da. Batı da bunu bilir. Bizim PKK'nin içindekilere de bunu söylerim, kardeşim olana da söyledim. Böyle diplomasi, siyasi önderlik olmaz.

Ben bu kadar şehidin kanı üzerinde, bu kadar günlük direniş-çinin eziyeti, işkencesi, acısı üzerinde böyle soytarı bir diplomasiye yer vermem. DEP'lilere de bu uyarıyı yaptım. Ankara lojmanlarında böyle politika yapılmaz. Başınıza gelecek felaketi önceden görün dedim. Parlamento kullanılmaz değil, ama halk çıkarları adına daha değişik kullanılabilirdi. Bu uyarıyı yapmıştım. Bu politikacılık da fazla uzun süreli olmaz. Ona göre ayağınızı denk atın veya daha doğru platformlarda politika yapın.

Bazıları ABD'ye, Avrupa'ya gidiyorlar, çok fazla başarılı olmayan bazı adımlar atıyorlar. Önemli bir kısmı dostumuzdur, onu da belirteyim, çalışmalarına da değer veriyorum. Ama bazıları "tefecilikle, köylü kurnazlığıyla acaba ben de bir şeyler koparamaz mıyım" diye düşünüyorlar. Bu biraz Barzani kafasına göre diplomatlık yapmaktır, fazla anlamlı değildir. PKK özünde buna karşıdır. Bu anlamda sizin sorularınıza açıklık kazandırıyorum. PKK'yi dost düşman herkes doğru kavrasın. Neye "evet" der, neye "evet" demez, hangi diplomasiye "evet", hangi diplomasiye "hayır" dediğini bilmeleri lazım. Türk solcularının da bunu iyi anlaması lazım. İkide bir uluslararası ilişkilerimiz üzerinde ahkam kesmesinler. Herkes söylediği lafın anlamını doğru bilmeli. Eğer iftira atıyorsa, eğer özel savaşın PKK'yi tecrit etme politikasına hizmet ediyorsa, ben de bunun üzerine çok açık konuşmalar yapacağım.

Anladık, bir Tansu ile maskelemenin nasıl yapıldığını. Ama solun da en ufak bir insani ilişkiyi bile yaratma çabası yok. Be-

nim bu sahada da yürüttüğüm bir insani ilişkidir. Suriye'yle bile yürüttüğüm bir insani ilişkidir, diplomatik ilişki değildir. Sen buna bile işte "Suriye'nin sahasından çıkamaz, Suriye'nin nesidir" dersen, bu büyük saygısızlıktır ve gerçekleri zorlamaktır.

Yine Avrupa'da ufak bir ilişki arayışına "emperyalizme sığınma" denilirse, sen kimsin derler adama? Sen faşizmle ne yapıyorsun? Bu güvenliği faşizm sana nasıl verdi? Sosyalistlik, Stalincilik yapıyorsun öyle mi? Mümkün müdür? Yani haddinden fazla ucuz eleştiriler oluyor.

Ama ben dediğim gibi mütevazi bir diplomasinin de yapılması gerektiğine inanıyorum. Uluslararası olmak hiçbir devrimci teze de aykırı değildir. Kaldı ki kendileri gidiyor, Rus gerçeğiyle, Çin gerçeğiyle, Küba gerçeğiyle ilişki kuruyor. Şimdi bütün bunlar acaba sosyalizm ilişkileri midir? Burası bu kadar önemli değildir. Önemli olan PKK'nin doğru bir diplomasi anlayışının olduğudur. Devrime hizmet eden, silahlı mücadeleye hizmet eden bir diplomatik anlayışı var. İçimizde olsun, dışımızda olsun, bununla çelişik bazı davranışlar ortaya çıksa da oldukça titiz, ilkeli davranıyoruz.

Türkiye devrimciliğinin de bu açıdan hassas bir konumu, ortodoks bir konumu vardı. Biz onu biraz aştık. Yani hiç ilişki kurulamaz demiyoruz. İlişki kurulursa tümüyle TKP örneğinde olduğu gibi bu eşittir enternasyonalizm olmadığı gibi, hiç ilişki kurmamak da devrimci saflık veya devrimci ortodoksluk değildir. Bu konulardaki bazı çıkmazları aşmaya çalışıyoruz. Biraz başarılı olmaya doğru gidiyoruz ve diplomaside de daha iyi iş yapacağımız kesin.

Kürdistan devrimi bir kültür çiçeklenmesidir

Kültür rönesansı ile diplomasi arasındaki ilişkiye gelince: Hiç şüphesiz Batılıların her şeyi diplomatik çıkara bağladığı, yine siyasi çıkarlarına, ekonomik çıkarlarına göre yön verdiği iddiasında değilim.

Kürtlerdeki kültürel uyanma ilgi çekiyor. Ve bu daha da gelişecektir. Bu da kendine göre bir platform oluşturacaktır. Sanıyorum bu biraz oluşmuş da. Giderek Kürt rönesansına ilgi artacak, aydınların ilgilenmesi olacaktır. Bu da değişik bir ilişki sürecinin başlamasına yol açacaktır. Kürt aydınlanmasına ciddi bakılması gerektiği kanısındayım. Ciddi bir Kürt rönesansı var ve bu rönesans öyle sanıldığı gibi sadece dar Kürt milli çıkarlarını elde etmekle sınırlı kalmayacaktır. Ortadoğu'nun demokratikleştirilmesinde, tarihi gerçeğinin açığa çıkartılmasında, yine uygarlığın dünyaya taşırılmasında bence bu dar, küçük-burjuva millici rejimler, şovenist rejimler, başta Türkiye büyük uygarlığı örtbas etti.

Bizim hareket bu uygarlığı gün yüzüne çıkarma hareketidir. Büyük bir halklar uygarlığını yayma hareketidir, biz buna çok büyük özen gösteriyoruz. Bir Süryani kültüründen tutalım Ermeni kültürüne, bir Anadolu halklar mozaiğinin bütün o kültür sahiplerine kadar büyük ilgi gösteriyoruz. Bu konuda bizim devrim tam bir açığa çıkarma hareketidir, kültür çiçeklenmesidir. Bu dünyayı daha yakından ilgilendirecektir. Bu konuda çok katı milliyetçiliklerin bastırdığı halk kültürlerinin ortaya çıkarılmasına yüksek değer biçilecektir. Bu da önemli bir ilişki, hatta diplomatik etkiye de yol açabilir. Bu yönlü de bir gelişme bundan sonra daha çarpıcı gelişebilir.

– Şimdi tüm bu politik, diplomatik, askeri faaliyetler uluslararası dengenin bugün elverdiği çerçeve içerisinde Türkiye'ye Kürtlük açısından ne gibi bir yeni düzenleme dayattı ve bunun pratik imkanları nelerdi? Yani orta vadede gerçek olan, mümkün olan nedir? Yine bu arada bir soru sormak istiyorum: Almanya-Türkiye ilişkileri Kürt meselesi açısından giderek önem kazanıyor. Son açıklamaları duydunuz. Bu Almanya'daki son gelişmeleri, daha doğrusu Alman hükümetinin Kürt meselesinde Türkiye ile olan ilişkilerini, Almanya'nın Amerika ile olan rekabeti, Almanya'nın TC ile daha sıkı işbirliği gibi unsurları izah ettiniz.

Bu unsurların dışında Almanya'da yaşayan Kürtler ve Alman hükümeti arasındaki ilişkiler itibariyle bunu ne şekilde açıklamak mümkün? Çünkü giderek Avrupa demokrasisine aykırı uygulamalar gerçekleştiriliyor Almanya'da Kürtlere yönelik, bunun gerçek nedeni ne olabilir?

PKK Almanya'nın kafasını karıştırmıştır

– Bu konuya ufak bir açıklık kazandırmak yerinde olabilir. Almanya'nın geleneksel bir sosyalizm düşmanlığı vardır. Dikkat edelim, sosyalizme karşı en etkili politikayı Almanlar oluşturmuştur. Özellikle Hitler'in şahsında dünya çapında bir sosyalizmin imhası amaçlanıyordu. Bu politika değişik biçimlerde de olsa devam ediyor.

Doğrudur söylediğiniz, yalnız diplomatik tahammüle uygun bir Türkiye yandaşlığı Almanlar için söz konusu değil. Onu aşıyorlar, bu giderek neredeyse bir Kürt düşmanlığına dönüşüyor. Halbuki diplomatik üsluba göre, hatta siyasi, ekonomik çıkar gerçeğine göre böyle olmaması gerekir. Ama oluyor; onun da en temel nedeni geleneksel devrim, özellikle de sosyalist devrim düşmanlığıdır. Almanya dünyada belki de denilebilir ki sosyalist gelişmeye en çok burjuvaca, biraz sosyal demokratça, biraz faşistçe karşılık veren ülkenin adıdır.

Şimdi PKK, Alman mantığına göre çok aykırı bir iş yaptı. "Sosyalizm" dünya çapında yerin dibine girmiş, rezil olmuş; "devrim" de öyle! Hem sen sosyalizmi böyle geliştireceksin, hem de en çarpıcı, devrimci tarzda bunu uyarlayacaksın. Almanya'nın kafasını karıştıran, öfkelendiren budur. Ben bunu Almanlara da söyledim: "Neden Almanlar böyle büyük bir hışımla üzerimize geliyorlar" dedim. PKK'nin ideolojisi teslim alınmak isteniyor. O bir sosyalizm anlayışının temsilcisi ve çok sert bir cezaya çarptırılmak isteniyor.

Yine PKK devrimciliğini ezemedi diye Almanya Türkiye'ye öf-

ke duyuyor. "Sen bu devrimden sorumlusun" diyor; yani çok baskılı olduğu için değil, Türkiye bu devrim karşısında başarısız olduğu için Almanya öfkeli. Bu çok önemli bir husustur. Almanya, Amerika'dan daha fazla kendini dünya çapında devrimlere karşı bir can verme olarak görüyor. Bu Amerika'nın etkisine de bağlanamaz, kendisi bir özgüç. "Ben sosyalizm ve devrimi hiç uygun görmüyorum, olacaksa faşist olsun, olacaksa sosyal demokrat olsun" diyor. Alman sistemini yakından gözleyenler sanırım bunu çok iyi bilirler ve bu anlamda da otoriterdir. Hatta çokça söylendiği gibi de çok sesli değildir.

Alman mantığında sanıldığından daha fazla diktatöryel eğilimler vardır. Boşuna sosyal demokratlığın kalesi veya faşizmin kalesi olarak değerlendirilmiyor. İkisi arasında da sıkı bir bağlantı vardır ve bence biraz bununla izah edilebilir. Almanya bize çok öfkeli. Gerçekten burada anmak gerekir: İki değerli Kürt kızının kendini yakarak bu politikaya karşılık verme durumu var. En azından Alman anlayışsızlığına karşı, bunun bir eylem olduğunu belirtmek gerekir. O Alman şovenizmi, Almanya'nın bir halkın devrimine, bir halkın özgürlüğüne karşı çok anlayışsız davranışı, işte bu son kendini yakma eylemlerine götürdü. Belli ki Almanlar daha da inat edecekler. Kendi panzerleriyle Kürdistan'daki devrim tasfiye edilmek isteniyor. Bütün o mermiler, kleş mermileri de dahil. Doğu Almanya'dan getirilip verildi Türkiye'ye. Gözükara bir Alman saldırganlığı var. Dediğim gibi Türkiye ile çelişkisi öyle Kürt halkına saldırıdan da kaynaklanmıyor. Devrimi bastıramadığından dolayı öfkelidir Türkiye'ye.

– Bu Kıbrıs'taki cinayet... Daha önce basında yer almıştı. "Sağa sola timler gönderdik. PKK'nin önder kadrolarını imha edeceğiz" şeklinde birtakım açıklamalar vardı. O bakımdan belki şaşırtıcı değil, ama bu tür ilk cinayetin Kıbrıs Rum Kesimi'nde gerçekleştirilmiş olmasının sizce özel, ayrı bir anlamı olabilir mi?

Cinayetler işlenerek bir taşla

– Anlamı şudur: Teofilos, Kürdistan Komite'yi işletiyordu. Gerek uluslararası konferansın gerçekleştirilmesinde ve bazı ilişkilerin sağlanmasında, özellikle ABD'de Rum lobisinin devreye girmesinde belki de bir rol sahibi olabilir. Bu Türkiye açısından ciddiydi. Yunan ve Rum kamuoyuna bir tehdit olarak bu cinayet gerçekleştirildi. Ki o ara bazı söylentilere göre iki Rum teknesinin boğazda şaşırtılarak birbirine bindirilmesi durumu var. Bu aslında bir tehdit oluyor. Yani "PKK ile, Kürtlerle ilişkilerinizi geliştirirseniz ve aleyhimize döndürürseniz sizi vuracağız" deniliyor. Ekonomik çıkarlarına bir darbe, ardından böyle bizim dostumuz olan bir kişiye saldırı bu tehdidin bir parçasıdır.

Kesinlikle bu anlamda gelişen Kürdistan diplomasisinin veya diplomatik alanda ciddi bir gelişmenin sembolü olduğu için Theofilos arkadaşımızı cezalandırdılar. Buna benzer bazı cinayetler daha da işlenebilir. Bunlar stratejik cinayetlerdir. Behçet Cantürk'ün durumu da buna örnek olarak gösterilebilir.

Bazı çevrelere, "faaliyetlerinizi durdurun veya fazla öne çıkmayın" anlamında uyarı cinayetleridir. Belki daha da gelişebilir. Zaten her gün bir yerde bir bir cinayet geliştiriliyor. Böyle işadamlarına, din adamlarına yönelik bazı cinayetler oldu. Zaten faili meçhul cinayet anlayışının temelinde de böyle kamuoyunu kesmek ve kendilerine göre zararlı gidişatın önüne geçmek içindir. Bunun ülke içi ve ülke dışı ayrımı pek o kadar önemli değildir.

Buna benzer bazı gelişmelerin Avrupa'da da yaratıldığını belirttik. Biz Palme cinayetini de uluslararası boyutlu olarak bu çerçevede değerlendirdik. Bu cinayetin, hatta Papa suikastinin altında Türk kontrasının kamuoyunu şaşırtma anlayışı vardır. Papa suikasti ile yapılmak istenilen şudur: Avrupa'ya büyük bir solcu akını, büyük bir göçmen akını vardı. Bunlar gelip ortalığı karıştırırlar deyip Avrupa kamuoyunu yönlendirmek istediler.

Türkiyeli göçmenlere büyük bir antipati yaratmak için Avrupa'da böyle bir eylem düzenlendi. Yani Avrupa kamuoyuna "işte

Türkiye'de olup biten terördür, sağ terördür, sol terördür, farketmez" mesajını verdiler. M.Ali Ağca aslında özel savaşın bir elemanıydı. Maltepe Cezaevi'nden nasıl çıkarıldığını herkes biliyor.

Yine Abdi İpekçi cinayetindeki konumu da biliniyor. Sırf Türkiye'de olup biten "bir terördür, işte sağ terör var, sol terör var, bunlara Avrupa destek olursa Papa gibi en mukaddes kişiliğe yönelebilirler" anlamında bir uyarı cinayetidir.

Palme cinayeti de böyledir. Palme, Kürtlere, ulusal kurtuluş hareketlerine en dostça yaklaşan kişilikti. Amerika'nın Vietnam politikalarına karşı çıkmış birisidir; yine benzer böyle liberal eğilimlerin sözcülüğünü yapan bir kişiydi. Reagan, Thatcher, Kohl politikalarına ters düşmüş en etkili bir Avrupalı önderdi.

Palme engel olarak görülüyordu. Bir de bu özel savaş cinayetini PKK'ye yıkarak, bir taşla iki kuş vurmak istiyorlardı. Nitekim CIA da var işin içinde, Türk MİT'i de var.

- Birleşik komplodan bunu mu kastediyorsunuz?

– Evet, birleşik komplodan bunu kastediyorum ve ben buna inanıyorum.

- CIA, Alman polisi ve İsrail var mı işin içinde?

– Evet, kesin. Tarih de bunu bütün yönüyle bir gün gösterecektir.

- Şimdi sizin çizdiğiniz bu konjonktürel, tarihsel, diplomatik ve uluslararası çerçeveyi (aslında yeni bir unsur olarak Kürt özgülü, Kürt ulusal kurtuluş hareketi çerçevesinde) ele almak üzere bu tabloyu çizdiniz. Fakat yine de sizin söylediğiniz gibi, haklı olarak, nasıl bir sonuç; hiçbir siyasal sonuç diplomatik alanda elde edilmeyecekse, Türkiye Kürdüyle ilgili hiçbir sonuç da esas olarak uluslararası alanda sonuçlandırılmayacak. Bu Türkiye'nin siyasal yapısı, sosyal yapısı, kültürel, hukuksal yapısı içerisinde; eğer bir çözüm mümkün olacaksa çözüme

kavuşturulacaktır.

Şimdi, gerek uluslararası konferansta ERNK Temsilcisi Kani Yılmaz'ın konuşmasından gerek buradaki konuşmanızda sizin belirttiklerinizden, Türkiye'nin önünde şu iki seçeneğin olduğu ortaya çıkıyor: Birincisi; gerillaya karşı özel harbi devam ettirmek ve misliyle büyüyen ve yayılan çatışma alanına doğru süreci geliştirmek, ya da bir tarihi uzlaşma için müzakere sürecine girmek. Şimdi böyle bir müzakere sürecine girebilmek bakımından PKK'nin öngördüğü asgari koşullar neler olabilir? İkincisi, böyle bir müzakere sürecinin sonucunda elde edilecek gerçekçi ve gerçekleşebilir çözüm ne olacak? Bu bakımdan önümüzdeki bir yılı hesaba kattığınızda gelişmenin doğrultusunu saptayabilir misiniz? Tabii bu çok genel ve büyük bir soru belki, dünya çapındaki sorunun bir parçası. Ama isterseniz bunu tartışmanın gidişatı içerisinde parçalayarak tartışmaya devam edebiliriz. İsterseniz bir de şununla ilişkilendirin bu cevabınızı: Süleyman Demirel, "1991-1992'deki Kürt realitesini tanıyoruz" açılımının ardından yeniden özel savaşa ricat etmişti. Bunun arkasından iki yıl sonra bir kere daha Kürt realitesini tanımak, hem de üstelik anayasal düzeyde tanımak bir yeni açılışı dillendiriyor. Dolayısıyla cevabınızı bununla ilişkilendirirseniz, belki de aktüel bir karşılık bulmuş oluruz soruya.

Etle tırnak gibiysek et kim, tırnak kim?

Hiç şüphesiz bütün bu anlattıklarınız Kürt-Türk ilişkilerine bir düzen verme sorunsallığına dayanıyor. Nasıl başladık sorusundan başlayayım. Diplomatik anlatıma kadar anlatılmak istenen, ger-

çekten dünya çapında çok karmaşık, oldukça kaos haline gelen bir soruna çözüm nasıl geliştirilebilir? Şimdi, bunun çok büyük bir sorun olduğuna, sokaktaki vatandaştan, dağdaki çobandan, metropollerdeki en büyük tekelci, holding sorumlusuna kadar herkes ilgi gösteriyor. Sorun vardır ve mutlaka bir çözüm bulunmalıdır. Bugün bile, mevcut hükümet (her ne kadar terör kendilerinin olsa da) "terör var, ona bağlı olarak ekonomik soruna çözüm bulunmalıdır" diyor. Sorun bu kadar günceldir. Kesinlikle bazı ulusal kurtuluş hareketleriyle bunu karıştırmamak gerekiyor. Son günlerde bir Filistin-İsrail diyaloğu ve Güney Afrika'daki siyah ırkla beyaz ırkın diyaloğu hiç şüphesiz önemlidir. Birçok sömürgeci ve ulusal kurtuluşçu ülke diyaloğu hayli öğreticidir. En son İngiliz-İrlanda diyaloğu gelişmeye başlıyor. Şimdi burada bir Kürt-Türk diyaloğu olabilir mi diyeceğiz. Belki bu kavram bile başkalarına acayip gelebilir. Zaten, "biz etle-tırnak gibi iç içe girmişiz, bizi ayıramazlar" diyorlar. Tabii bu resmi ideolojinin görüşüdür.

Evet birisi et, birisi tırnak. Kim et, kim tırnak, bu ayrım önemli. Kaldı ki, anayasada da ifadesini çok açık bulmuş; "ülkesiyle, milletiyle, devletiyle bölünmez bir bütün" deyip duruyorlar. Ve bu kulakları sağır ediyor; hayatın amentüsü. Onunla yatılıyor, onunla kalkılıyor. Bununla aslında bir olay gizleniyor: Kürt-Türk ilişkisi. Bu ilke, amentü, onun için getirilmiş. Eğer bu kadar etle-tırnak gibi birbirleriyle bütünleşmişlerse ve bu kadar bütünlerse, bunu anayasaya geçirmenin gereği yok. Bir doğal olay ise, birlik birliktir, ulus ulustur! Neden başkaları bölsün ki? Ülke-devlet birlik olmuşsa, neden birileri çıkıp karpuz gibi bölmeye çalışsın ki? Onun temeli yok. Ulus bir doğallık olayı, devlet hakeza. Şimdi asıl üzeri örtbas edilen, ayrı olanların nasıl birleştirilmesi gerektiğidir. Yalnız ayrı olanların varlığı inkar edilmiyor, olası bir birlikteliğin de önüne geçilmek isteniyor. Anayasalara hüküm koymakla, görünüşte halka hoş gelebilecek laflar söylemekle bir sorun ortadan kaldırılmıyor. Tam tersine daha da ağırlaştırılıyor.

Şimdi, Kürt-Türk ilişkilerinin bir mantığı tarihte de vardır. Bunu bir defa kabul etmek gerekiyor. Bu sözümona "çok düşünen" elite, siyasi elite, aydın elite söylüyorum: Tarihte böyle ilişkiler vardır.

Yavuz'a, Selçuklu sultanına, Mustafa Kemal'e bakın derim. Bir ilişki mantığı var. Evet, çeşitli dönemlerde ilişkiler değişik olmuştur ama inkar yoktur. Bu inkarın bu kadar gelişmesi özellikle 1925'ler sonrasıdır. Hatta Mustafa Kemal'i bile iki döneme ayırmak mümkündür. Mustafa Kemal'e göre düşünülecekse, bir de ilk dönemi var. Ona göre de düşünmeyi bilmek lazım. Biz bunları diyoruz; "vay bölücü, vay ayrılıkçı" denilip, başka bir şey söylenmiyor. Böyle kafalarla Türkiye hiçbir yere varamaz. Türkiye'nin birlik bütünlüğü de korunamaz. Kısacası, derinlemesine çok karmaşık bir sorun var.

Burada bir İngiliz sömürgeciliği mantığını göremeyiz. Bir beyazların, bir İsrail siyonizminin mantığını göremiyoruz. Onlar çok ehven-i şer gibi geliyor. Türkiyeli yöneticilerin de pek bir şey kavradıklarını sanmıyorum. Geliştirmekte oldukları ulusal baskı sistemidir. Sürdürdükleri ulusal baskıyı nemenem anladıkları tartışılmalıdır. Herhalde çok kitap okuyup şimdi aydınlanıyorlar. Zaten bu görüşmeyi biraz aydınlanmaları için böyle dallı-budaklı yapmaya çalışıyoruz. Mazur görün beni, çok cahil kalmışlar. Böyle çok gözükara sövenler bilhassa cahil olur. Gerçeklerin bilimle bağlantısını koparmak böyle olur. Saygıyla analım, İsmail Hoca'nın karşısında "Türk bilim yöntemiyle" bazı tespitler yapmaya çalışıyorlar. Adamın başına gelmediği kalmadı. Yoktur, gerçekten herhangi bir örgüt bağı yok, herhangi bir eylem bağı yok. Bazı gerçekler var, o da kendine göre yorumlayıp söylüyor. Halbuki şükür etmek lazım, sen bilimsel çalışma yapıyorsun, bizim de bir ulusal politikamız var, meselemiz var, bunu daha bilimsel kılmak için bir veridir. Hatta madalya vermeleri gerekirdi.

– 27 Mart'ta Türkiye'de yerel seçimler yapıldı. Yalnız Türkiye'de ister yerel, isterse genel seçimler sonucu gelenler, sorunları çözmede bir şey yapamadılar. Hatta halk içerisinde bu seçimlerin birer aldatmaca olduğu kanısı yaygın. Kürt sorunu konusunda hiçbir şey değişmediği gibi, Türk halkının da sorunları çözülemedi. Sizce Türkiye'de yapılan bu seçimler ne anlam taşır?

Türkiye demokratik seçimlere yabancıdır

– Her şeyden önce Türkiye Cumhuriyeti'nde seçim olgusunu doğru tanımlamak gerekiyor. Hiç şüphesiz seçim demokrasi gerçeğinden ayrı ele alınamadığı gibi, seçim var diye de demokratik bir rejim söz konusudur denilemez. Özellikle cumhuriyetin kuruluş döneminde sınırlı bir seçim söz konusuydu. Yarı-feodal taşra komprador burjuvazisinin pek öyle bir seçimle iktidara gelmesine ihtiyaç yoktu. Ağır basan bir sivil-asker bürokrasisi vardı. Cumhuriyeti de bunlar kurmuştu veya kurmaya öncülük etmişlerdi. İlk çok partili deneyim bir seçime de yol açabilirdi. Fakat çok güçlü olan askeri ve sivil bürokrasi bu fırsatı vermediği gibi, kurulan Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası'nı da kapatmıştı. Serbest Fırka deneyimi de seçimlere girmek istiyordu, ona da bu fırsat tanınmamıştı. Burada aslında önemli olan seçimle iktidar, hangi sosyal kesimden diğer bir sosyal kesime kaymada rol oynayacak.

Kim seçimi istemiyor? Kemalist diktatörlük döneminde, gerçekten gerek toprak ağalığı olsun, gerekse komprador burjuvazi olsun kendi çıkarlarına denk gelen bir parti kuramadıkları gibi, seçimle de daha fazla iktidara sahip olmayı başaramamışlardı. CHP içinde DP'nin ortaya çıkmasının da böyle bir sosyal gerçeklikle bağlantısı vardır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, uluslararası alanda demokrasi cephesinin başarı kazanmasıyla birlikte, Türkiye'deki diktatörlük kendini oldukça sıkışmış hissediyordu. Buna hiç şüphesiz içeride, biraz devlet eliyle burjuvalaşan ticaret kesimiyle, yine çok güçlü olan toprak ağalığı ve bunların giderek daha da kapitalistleşme isteği önünde cumhuriyet bürokrasisi engeldi. DP bunların çıkarlarına sahiplik etti. Uluslararası konjonktürle de birleşince 1950 seçimleri, (ki daha önceki 1946 seçimleri de var) iktidarın, devletin koruyucu kadrolarından, onun bürokrasisinden ve bir anlamda tekelci devlet kapitalizminden de kopuş-

ma sürecini yaşayan kesime aktarılmasında veya bunların paylarının bu yöntemle daha da artırılmasında bir rol oynamıştır. 1950 seçimleri, esas itibariyle tekelci devlet kapitalizminin fideliğinde büyüyen, ama artık devleti kendisi için engel gören bir kapitalizmle, kendisini baskı altında hisseden feodal ve komprador kesimlerin devlet içinde daha ağırlık kazanması, yine ekonomideki çıkarlarının daha da geliştirilmesinin sağlanması gibi bir amaca da yönelikti. Nitekim 1960'lara doğru geldiğimizde bu sefer yine geleneksel asker-sivil orta kesim ve küçük-burjuvazinin daralması, oldukça eski, daha güçlü olan konumundan uzak düşürülmesi söz konusuydu.

Zayıf olduklarından ötürü de ancak 27 Mayıs darbesiyle, ya da anti-demokratik veya seçim dışı bir yolla tekrar eski ağırlıklarına kavuşmak istemişlerdir. Seçimcilik bir anlamda 1960'lardan sonra kendisini iktidarı paylaşmada etkili bir yöntem olarak ortaya koydu. Bu yıllardaki seçimler esas itibariyle cumhuriyetin kuruluşundan beri güçlü olan ve çıkarları devletçe de geliştirilen ama devleti de kendileri için biraz engel gören veya devletçilikle oldukça palazlanan sanayi kesiminin öncülüğünde bir çıkış daha çok o dönemin AP'sinde yapılmış gibi bir durum söz konusuydu.

İktidarın paylaşılmasında 1965 seçimleri önemli rol oynadı. AP'yi tek başına iktidar yapabildi. Ama sınıfsal-sosyal kargaşa daha da arttı. Çünkü sanayi kesiminin devletin olanaklarını neredeyse ağırlıklı olarak kendisi için kullanması, bir yandan geleneksel bürokrasiyi ve özellikle onun küçük-burjuva kesimini sıkıştırması, onun çıkarlarına epey engel çıkarması, yine bunun yanında toprak sahipleriyle komprador kesimi de biraz dıştalaması veya çıkarlarına zarar vermesi nedeniyle 12 Mart'la bir kez daha yine seçimsiz ve anti-demokratik bir baskıya maruz kalındı. Ve bilinen o koalisyonlar dönemi gelişti.

Bütün bu dönemlerde seçimler yapıldı. Fakat bu seçimlerin hiçbir galibi yoktu. Dolayısıyla seçimlerin, iktidarın kaydırılmasında etkili bir yeri olmadığı gibi, kargaşanın gelişmesine yol açma durumu söz konusuydu. Kitle partileri parçalanıyordu. Sağ-

da birçok parti, yine sözümona solda birçok parti dağılıyordu. Aslında bu merkez anlamında bir sağ ve sol'dan bahsetmek gerekir. Gerçek anlamda öyle bir sağ da, sol da yoktu. AP'nin temsil etmek istediği sınıfsal çıkarlar diğerlerine dar geliyor, zarar veriyordu. Ona karşı her taraftan etkili muhalefetler gelişti. Tabii bunda dipten devrimci hareketlerin de etkisi vardı. Yine sağda, faşist hareketin de gittikçe etkileme durumu vardı. Kargaşa içinde 12 Eylül'e gelindi. 12 Eylül oldukça anti-demokratik ve seçimlere fazla itibar etmeyen bir rejimdi. Kendi anayasasını çok göstermelik bir seçimle onaylattı. Tıpkı 27 Mayıs darbesinden sonra nasıl AP bir çıkış yapıp, iktidara sanayi kesiminin çıkarlarına öncelik veren bir yaklaşımla tek başına iktidar olduysa, onun benzeri bir çıkışı ANAP yaptı bu sefer.

Gerçekten neredeyse yirmi yıl sonra ANAP tıpkı AP gibi sanayi ve mahalli kesimin çıkarlarına ağırlık veren bir programla tek başına iktidara geldi. Bu da tabii "dört görüşü birleştiriyorum" adı altında hem sosyal demokrat kesimi, hem de daha sağdaki kesimi dıştalıyordu veya sınırlı bir payla tutuyordu. 1987 seçimleri de tıpkı 1969 seçimleri gibi dalgalanmaya, çok başlılığa yol açtı. Özellikle 1989 yerel seçimleri ANAP'ın durumunu sarstı; hatta % 21'e düşen ANAP'la cumhurbaşkanının seçilemeyeceği bir tartışma konusu haline geldi. Daha sonraki genel seçim gerçekten parçalanmaya götürdü.

Geleneksel CHP, DP veya daha sonra AP biçimindeki bir ikilemin aşılmasına ve farklı kuvvetlerin, birbirine denk kuvvetlerin doğmasına benzer bir düzen sınırları dahilinde partilerin ortaya çıkmasına yol açtı. Yerel seçimlerde bu tablo daha da karışık hale geldi veya parçalanma neredeyse kesinleşti. Dört parti de % 20'ler civarında seyrediyor. Bu hiç şüphesiz siyasi istikrarın değil, istikrarsızlığın gelişmesine yol açabilecektir. Kaldı ki, Refah'ın durumu diğer partilerden biraz farklı, sosyal demokrat adı altında geçinen parti eriyor. ANAP'la DYP birleştirilmek istenecektir. Bu tablonun sonucunda büyük ihtimalle Anayol benzeri bir parti hız kazanabilir.

Refah'ın gelişmesi sürebilir. Sosyal demokratların durumu il-

gınçtir. Onu ne bekliyor, ayrıca değinmek gerekebilir. Kürdistan'da ortaya çıkan çarpıcı bazı durumlar söz konusu. Yani özetlemek istersek, Türkiye'de seçimlerin belli bir işlevi vardır. Başlangıçta tekelci devlet kapitalizmiyle çıkarları çelişen kesimler iktidarı paylaştırmada bir rol oynamışlardır. Bu 1970'lere kadar böyle olmuştur. 1980'lerdeki 12 Eylül deneyimiyle birlikte özellikle ANAP'la bir kez daha diğer birçok kesimin çıkarları aleyhine seçimlerin oldukça göstermelik anlama geldiği açıktı. Bu, aynı zamanda demokrasinin de biraz göstermelik olduğunu ortaya koyuyor. Çıkar çelişkilerinin 1990'lardan itibaren yoğunlaşması ve seçimlerin biraz daha çetin bir mücadele olarak halk yığınlarınca yaşanmasına da yol açtı. Şimdi düzenin hiç de hazırlıklı olmadığı, özellikle istikrarsızlığa yol açtığında önleme yeteneğinde olmadığı bir durumun gelişmesine neden oluyor. Sanıyorum en çok düşündüren husus da bu oluyor. Yani mevcut seçim gerçeği düzenin artık düşündüğü gibi sonuçlara yol açmıyor. Zaten RP deneyimi de bunun çarpıcı bir ifadesidir. Buna seçim oyunu, seçim hilesi de diyebiliriz. Rejimin artık bir koruyucu maske olamayacağı ve onu örtbas etmede kullanılamayacağı, zararlarına da yol açabileceği ortaya çıkınca, çok anti-demokratik bir yaklaşımla bastırıldı ve dıştalandı.

– Yapılan 27 Mart yerel seçimlerinin sonuçları, bir erken genel seçimi gündeme getirebilir mi?

İktidar dağılımı değişik mekanizmalarla yapılıyor

– Bir erken seçim olacak mı veya bununla ne çözümlenecek diye soruyorsunuz. Biraz daha derinliğine rejimin gerçeğini anlamak gerekir. Rejim için seçim ne anlam ifade eder? Hatta rejim için seçim çok mu gerekli? Bu gibi konulara biraz değinmekte yarar var. Bizim mücadelemizin de sıcak pratiğinden anladığımız kadarıyla, son yıllardaki seçimler özel savaşın çıkarlarına göre yönlendirilmiştir. Bu hususu önemle vurguluyorum. Oldukça da

kontrol altına alınan bir özel savaşın taktiği olarak gündeme getiriliyor seçimler. Eğer özel savaşın tercihi uygun değilse, seçimler rahatlıkla tu-ka-ka edilebiliyor, saptırılabiliyor, hileli yapılabiliyor. Yok eğer özellikle kamuoyunu kargaşaya itmede, kafasını karıştırmada, esas gündem maddelerini saptırmada bir rol oynuyorsa, o zaman seçimler sonuna kadar körükleniyor. Yani vurguladığım gibi seçimin sosyal, ekonomik, hatta siyasal çelişkileri gidermede bir yöntem olarak kullanılması aslında 1980'lerden sonra oldukça gelişmiştir. Seçimler özel savaşın çıkarlarına elverdiğince ilgi görüyor veya yapılmasına ses çıkarılmıyor. Şimdi eğer özel savaş yönetimi devletin bütün kurumlarını kontrol altında bulunduruyorsa, şüphesiz bunun bir parçası olarak partileri de kontrol altına alacaktır. Bize göre özel savaş önemli oranda kendi kadrolarıyla bu partileri kuşatmaya almıştır. En son Refah Partisi'ne ne kadar emekli albay, general ve subayın girdiğini biliyoruz. Bu ne anlama gelir? Bu, basına da yansıdı. "Özel harp, Refah'ı da kontrol altına alıyor" denildi, bu doğrudur.

Zaten Mesut Yılmaz'ın Özal'a karşı ağırlıklı olarak bir dengeleme noktası gibi dikildiğini biliyoruz. Biraz devletin karanlık kesimlerinin Özal'a karşı legal sözcüsü gibiydi. Özal'la çelişkisini biraz burada aramak gerekiyor. Yine Aydın Güven Gürkan'a karşı Murat Karayalçın da bu karanlık güçlerin bir sesi olarak ortaya çıktı. Öylece SHP'nin başına getirildi. Tıpkı Evren döneminde Necdet Calp başkanlığı gibi bu başkanlığa getirildi. Daha fazla kontrol altında tutmak için. Yine aynı şey DYP için de geçerlidir. Tansu'nun nasıl gizli bir kuvvetle, bir darbeyle başa getirildiğini bilmeyen yoktur. Eski demokrat geleneği olan bazı kişilerin DYP'nin başına getirilmesi, bazı çevrelerin hesaplarını bozabilirdi ve dolayısıyla engellendi. Ecevit, tamamen kontrgerillayla danışıklı dövüşü oynuyor. Türkeş, bu savaşımın en uzun süreli ve önde gelen yürütücüsü durumundadır. Dediğim gibi Refah biraz kontrol dışına çıkabilirdi, onu da son dönemlerde kontrole aldılar.

Bizim destekleme durumunda olduğumuz DEP gerçeği vardır. Bu parti de oldukça kontrol altına alınmak istendi. Ben bu vesi-

leyle burayı da açma gereğini duyuyorum. Gerçekten DEP içinde bizim de bir mücadelemiz oldu. Devlet yanlıları mı bu partiyi götürecekler, yoksa yurtsever-demokrat kesimin sesi mi bu partiyi kontrol altına alacak; bunun savaşımı verildi. Nitekim son kongrede yurtsever-demokrat kesimin adayı kazandı. Bu, daha sonra çok sert bir baskıyla ve neredeyse idamla yargılanmayla karşı karşıya bırakılarak bir seçim dışına itilme durumuna düşürüldü. Sırf bu gerçek bile bütün partilerin güdümlendiğini ve öyle bir seçime koşturulduğunu açıkça gösterir. Yani 1980'ler öncesinde olduğu gibi partiler ve seçim sistemi ekonomik, sosyal ve siyasal iktidarın kaydırılmasına uygun bir yöntem değil.

Devlet içinde bu kaydırma farklı yapılıyor. Artık partiler yoluyla ve seçimle değil. Örneğin bir MGK gibi veya cumhurbaşkanlığının başkanlığında toplanan önemli zirveler vardır; ekonomik zirveler var, güvenlik zirveleri var. Oralarda iktidar paylaşımı kararlaştırılıyor. Çok az kişi bu hususa dikkat ediyor. Fakat seçimlerin yerine böyle zirvesel toplantılar geçmiştir ve seçimler bunu örtbas ediyor. Erken seçim olsa da bana göre kesinlikle anlamı olmayan, bu haliyle bu statü altında (tabii olursa diyorum) işlemsel önemi olmayan bir gösteridir. Sadece gündemi saptırmada, kamuoyunun kafasını bulandırmada, boş bir süreçle uğraştırmada bir özel savaş taktiği olarak gündeme gelebilir. Zaten 1982 anayasa oylamasında da görüldüğü gibi, Evren gidiyordu, "işte ben tek başıma adayım" diyordu. Ve nitekim %90'la kendini seçtirdi. Bu bir seçim değil, toplumda kendini meşru kılma çabasıdır. Daha sonraki seçimler de aşağı yukarı buna benzer. Hiç şüphesiz ANAP, özellikle MDP'ye karşı biraz daha farklı bir ses, daha farklı bir kesimin çıkarı gibi hareket etti. Sanayi kesimine biraz ağırlık verdi. Ama 12 Eylül'ün güdümü veya özel savaşın güdümü dışında olduğunu söylemek çok zor.

Özal biraz özerk kalmak istedi veya biraz kişinin ağırlığını bazı politikalarla yansıtmak istedi. Ona karşı da Mesut Yılmaz'ın güdümlülüğü ortaya çıktı. Yani Türkiye'de artık seçimler özellikle 1950'lerde, 1960'larda olduğu gibi sosyal-siyasal güç kaydırmalarına aracılık edemeyecektir. Güç dağılımı değişik mekanizma-

larla yapılıyor ve kamuoyu da bundan habersiz. Bir yürütme kurulu bunu sağlıyor. MGK bu güç kaydırmayı veya paylaşmayı yürütüyor. Başbakan kendine göre biraz yapıyor. Hatta bu anlamda parlamentonun da fazla işlevi kalmadığını herkes söylüyor. Parlamento sadece MGK'den çıkan kararları bir oylama organıdır.

Kaldı ki, hükümetin içindeki elemanların önemli bir kısmının özel savaş bağlantılarını biliyoruz. Hükümet olsa da olmasa da bunlar güç kaydırmayı, olanak dağıtmasını kararlaştırabilirler. Burada artık seçimler bir hakemlik rolünü oynamıyor. Şimdi Türkiye gerçeğinde seçimler değişik bir anlama sahiptir. O açıdan da filan partinin zaferi veya filan partinin yenilgisi bana pek anlamlı gelmiyor. Hiç şüphesiz özel savaş tıpkı Evren anayasasında olduğu gibi 2,5 partiyle bu işi götürmek istiyordu. Bir merkez sağ, bir merkez sol; böyle bir sistem geliştirmek istiyordu. Bu sistem dilediği gibi işlemedi, bozuldu ve bozulma işi devam ediyor. Bu istikrarsız bir durumdur. Sanıyorum özel savaş kurmayları bu duruma müdahale edeceklerdir. DEP olayına yaptıkları müdahale gibi.

Acaba Refah istikrarsızlığı bozar mı? Bozarsa, ona da bir müdahale beklenmelidir. Yine bu sosyal demokratların parçalanmışlığı sisteme zarar verebilir mi? Verirse ona da müdahale edebilirler. Yani rejim için düşünülen göstermelik anlamda bir merkez parti (ki buna "Anayol partisi" deniliyor), gelişebilir. Herhalde bunun gelişmesi için de biraz çaba harcanacaktır. Diğer taraftan çok parçalanmış ve artık rejimi örtbas etmekte bir alet rolünü oynayamayan, oynayamayacak durumda olan bu sosyal demokratları birleştirmek isteyeceklerdir. Yani böyle zaman zaman halkı veya sol kesimi aldatmakta bir fren rolünü, bir örtbas rolünü oynayabilecek hatırı sayılır bir sosyal demokrat adlı partiye ihtiyaç var. Bu erken seçim oyunundan sonra böyle bir partinin oluşumuna hız verecekler.

Refah için de sanırım bazı şeyler düşünülecektir. Büyük bir ihtimalle Refah'ı serbest bırakacaklar; ama içine daha fazla özel savaş generali, subayı, emniyetçisini sokarak, Refah'ı da böyle

merkez sağ bir parti olarak tutacaklar. Kısaca; üçlü sisteme tekrar dönme yönünde bir eğilim ağırlık kazanacak ve bunu da planlayan özel savaş kurmaylığıdır veya MGK'dir.

Seçimler özel savaş partisinin kazanmasına göre ayarlanmıştır

Şimdi bunu görerek seçim olacak mı? Olursa ne olur? Bence seçimleri bütünüyle hangi parti kazanırsa kazansın, kazanacak olan özel savaş partisidir. Niçin isteyebilir? Bir halk dört yıl bir partiden bıkmışsa, "ben diğerine gideyim" diyecek. Onunla da 4 yılı kurtardı, daha sonra sol kalır. Sol'u da 4 yıl kullanır; nitekim bu geçmiş dönemde de öyleydi. Halk, Evren-Bülent Ulusu hükümetinden sıkılmanın veya ondan çekilen baskının, yoğun sömürünün acısını, onların devamı gibi olan MDP'yi çok geri bir duruma düşürerek gösterdi. Ama ANAP var, ANAP adaydı. ANAP da güdüm altındaydı. ANAP yedi yıl toplumu kasıp kavurdu. Toplum gerçekten radikal bir çıkış istiyordu. Kendi çıkarlarına denk gelebilecek gerçek bir partiyi desteklemek istiyordu. Sosyal demokratları yine destekledi. Fakat bu "zafer" İnönü etkeniyle sosyal demokratların koltuğu altına alınmıştı. Nitekim genel seçimlerde muazzam bir üstünlük sağlamışlardı. Fakat güdümlenmişti İnönü. Daha sonra işte ANAP'ın yıpranması Doğru Yol'a yaradı. İktidar Doğru Yol'a kaydı. O da güdümlenmiş. Zaten dediğim gibi kontrol dışına kaydığında genel başkanları değiştirildi. SHP biraz gerçek sol partiye dönüşebilirdi. Onu da Karayalçın'la önlediler. Hem Amerika onay veriyor bu liderliklere (Tansu'da olduğu gibi), hem de özel savaş kurmaylığı. Sonuç; bu yerel seçimlere geldiğimizde kendine göre ortada, sağda, solda partiler var. Hangisi kazanırsa kazansın özel savaş hükümeti iktidar başında olmaya devam edecektir. Şimdi muhtemelen DEP partisi işleri biraz bozabilirdi.

Demokrasi Partisi biraz daha demokratik seçeneğe doğru yol almada bir rolün sahibi olabilirdi. O bildiğimiz gibi bastırıldı. Refah belki ortalığı karıştırabilir. Onu da çeşitli yöntemlerle bir

merkez sağ partiye dönüştürebilirler. RP öyle söylediği gibi ne anti-Batıcı, ne de anti-faizci bir parti olacak. Düzen onun toplumda yaydığı etkiyi iyi kullanacaktır veya özel savaş Refah'ı da toplumu kandırmada ciddi bir alet olarak kullanabilecektir. Bütün bunlar yeniden planlanacak. Planlamakla birlikte erken genel seçime gidebilirler de. Tansu hükümeti daha iyi bir hizmet verecekse, toplumda biraz meşruiyeti varsa, işleri biraz bir bacı olarak, bir ana olarak götürmede eğer daha böyle ehven-i şerse, erken seçime ihtiyaç duymazlar. Yok işler karışırsa, toplumsal homurtu artarsa, kesinlikle "hemen bir yeni seçime başvuralım ve bu toplumsal homurtuyu tekrar saptıralım" diyecekler. Ve seçim, bu toplumsal bunalımdan çıkmak isteyen halk yığınlarının öfkesini yatıştırmada bir araç olarak kullanılacaktır.

Gelecek bir seçimin anlamını böyle çizmek büyük önem taşıyor. Ve çok az kişi seçim meselelerini böyle değerlendiriyor ve ben hayret ediyorum hala. Sol da dahil, sanki seçimleri çok ciddi bir iktidar paylaşımında araçmış gibi değerlendiriyorlar. Sanki bilmem nereden nereye iktidar kayacakmış gibi veya hatta bir partiden diğer partiye geçiş büyük bir zafer olacakmış gibi. Hatta sağ veya solun zaferiymiş gibi değerlendiriyorlar. Bu doğru değildir. Özellikle içinde bulunduğumuz hayli gelişkin özel savaş ortamında, böyle bazı sol partilerin gerilemesi veya sağ partilerin ilerlemesi gibi görüşler gerçekçi değildir. Tamamen toplumsal meşruiyeti sağlamada özel savaşın bir ayarlaması olarak düşünmek gerekiyor seçimleri.

– Sizin söylediğiniz bu genel özel savaş çerçevesi içerisinde, acaba şöyle bir tehlike var mı: Geçmişte Kürt meselesini örtmek, ikinci plana atmak için Alevi sorunu ortaya çıkarıldı. Acaba şimdi hem Kürdistan'da, hem de batıda Refah'ın belirli yükselmesi, Avrupa açısından da önemli. Fakat yeniden bir laik-şeriatçı çelişmesini ön plana çıkarıp, Kürt sorununu ikinci plana itmek şeklinde bir taktik olabilir mi?

– İsabetli sordunuz. Şüphesiz, özel savaşın çok somut olarak

böyle suni sorunları ortaya çıkarıp asıl sorunu ikinci veya daha da geri planlara itmek gibi bir taktiği vardır. Refah, Kürdistan için düşünülmüş bir özel savaş partisidir. Bu partinin içinde iyi niyetli radikaller de olabilir. Ama önemli olan, yürütülen siyaset ve onun önderliğidir. Refah adı altındaki siyaset adil düzenle, onun önderliği ise özel savaşla güdümlenmiştir. Yine bu partinin içinde çok sayıda emniyet ve ordu gücünden kimseler vardır.

Şimdi bu çelişki neden yaratıldı? Alevi-Sünni, laik-Müslüman çelişkisi, gerçekten çok yoğun bir özel savaşla gündeme getiriliyor. Batı biraz buna ilgi duyabilirdi, bu ilgiyi saptırmak için, sanki çok ciddi laiklik tehlikedeymiş gibi bir politka geliştirildi. Bunun amigoluğunu da Murat Karayalçın yaptı. İşte "bacı" da laik kesildi, ama diğeri de Müslüman kesildi. Batı gerçekten bu konuda biraz oyuna getirilmek isteniyor. Devlet eliyle, göstermelik bir Müslüman tehlikesi yaratılıyor. Bunun karşılığında da laikliği kim koruyacak! O Batı gözdesi laikliği diyelim. Orada da başka bir güç çıkarılıyor ve ikisi arasında çok sert bir tartışma var. Çok ilginç bazı provokasyonlar da bu arada yapılıyor. Sivas katliamı bir provokasyondur. Maalesef aydın geçinen yazar, çizerler bu olayı doğru ortaya koymadılar. Halk kurban edildi, o değerli sanatçılar kurban edildi bu oyuna. Sağdan da, soldan da bazılarının eli bunun içindeydi. Adeta kışkırtıldı, aslında ileride tarih bunları biraz daha açık yazabilir. Sivas'ta öyle bir katliamın geliştirileceği gittikçe kendini belli ediyordu. Refah'ın yükselişinde olduğu kadar, bu laiklerin hamle yapmasında da bunu görmek gerekir. Hatta Uğur Mumcu'nun katledilmesinde aynı anlayışın etkisi vardır. Uğur Mumcu büyük bir laik savaşçısı kesiliyordu ve Uğur'u böyle kullanmak isteyenlerin kim olduğunu iyi biliyoruz.

Yine Müslümanlar eliyle nasıl vurulduğunu söylemek isteyen kesimler vardı ve hala Uğur Mumcu'nun cinayeti esrarengizliğini muhafaza ediyor. Daha önce de bazı laikler vuruldu. Bunlar için de, "gericiler vurdu" diye yaygara koparıldı. Muammer Aksoy, Bahriye Üçok cinayetinde olduğu gibi. Bunların da söyleme göre katilleri belli değil ve kesin burada da bir provokasyon vardır. Ve işte gelişen savaşı örtbas etmede ve en önemlisi toplumu ya-

pay bir sorunla meşgul etmede, bu provokasyonlar kullanılmıştır. Bu, hem gerçekleştirilmiş hem oldukça da kullanılmaya müsait uzun süreli bir değerlendirme durumları olmuştur.

Şimdi daha da geliştirebilirler mi bunu? Tabii ki geliştireceklerdir. Hatta "Refah büyük bir tehlike olarak yükseliyor, neredeyse bir kabus gibi İstanbul'u, Beyoğlu'nu da ele geçirdi" diyorlar. Bana göre gidip incelemek gerekir. Belki de Beyoğlu'nun ele geçirilmesi bir provokasyondur. Yani oranın özellikleri bellidir. Refah orada, o keyf düzenine, düzenin aleyhine birtakım düzenlemeler yapacaktır. Ardından laiklik bu sefer çok daha böyle kendini piyasaya sürme gerekçelerini bulacaktır. "İstanbul tehlikede" denilecektir. "İşte bu yüzden Anayol partisi, sosyal demokratların birliği çok gerekli" denilecek. Böyle birkaç yıl daha bu senaryoyla idare edilecektir. Bütün işaretler bunu gösteriyor. İşte ekonomik sorunlar biraz daha örtbas edilecek. Gerçekten cendereye alınan toplumu oldukça basit gibi göstermeye çalışacaklardır. Çok iyi biliniyor, bu seçim günlerinde bir hafta içinde doların devalüe derecesi %20'ye yakındı ve yutturuldu. Bugün yine büyük bir ekonomik istikrar paketi çıkarılıyor, o da seçim hengamesinde çıkarılıyor. Yine daha dün Şırnak çevresinde çoğu kadın ve çocuk olmak üzere uçaklarla bir köyde 23, birisinde 16, birisinde 5-6, böyle 50'yi aşkın insanın katledilmesi vardır. Basın tek bir kelimeyle buna dokunmamıştır. Cenazeler daha orada, telsiz haberleri geliyor. Ve seçim hengamesinde o da gitti.

– Hemen burada bir parantez açabilir miyim? Partiniz seçimlerden önce halkı boykota çağırmıştı. Ayrıca adaylara yönelik olarak da cezalandırma yolunda bir uyarıda bulunmuştu. Şimdi ilk gelen sonuçlara göre, gerek Refah, gerekse MHP kazandıkları yerde halkın veya seçmenlerin oldukça küçük bir kesiminin oyunu alarak kazanmıştı. Dolayısıyla arkasında herhangi bir seçmen desteği olmayan insanlar belediyeye getirildi. Ki yerel halka en yakın yönetimler olması

gerekir teorik olarak. Böyle bir durumda herkes tahmin ediyor ki, bu belediyeler çalışamayacak, işleyemeyecek. Bölgede bu Refah ve MHP, söylediniz ki özel savaşın araçları olarak oraya getirildi, korucubaşlarına bir de belediye başkanlığı sıfatı verildi. Belediyeler, belediye başkanları sizin uyarılarınızı dinlemiyor, belediye başkanlarına karşı tutumunuz ne şekilde gelişebilir, önümüzdeki dönemde?

Seçim adına dayatılan özel savaşa bizim de dayatacağımız devrimci savaştır

– Politikamız yürürlükte olmaya devam edecektir. Ve bunların hepsinin özel savaş tarafından tayin edildikleri açıktır. Diyarbakır da dahil (ki isim isim de bunu gösterip kanıtlayabiliriz), tamamen atama usulüyle getirildiler. Her birisinin de oy alma durumu %5-10 arasıdır. Refah'ın adayı Diyarbakır'ın toplam oyunun %10'uyla seçilmiştir. Seçime o olağanüstü baskı koşullarına rağmen katılım yarı yarıyadır. Bir de katılanların yarısı boş oy kullanmıştır, geçersiz oy. Geriye kalanı da biraz diğer partiler arasında dağılmıştır. Belediyeye geçen, bir tayinden öteye anlamı olmayan bir konumda, bu mevkiyi işgal ediyor. Kabul etmeyeceğiz. İsterse %100 oyla da gelmiş olsunlar. Nasıl geldiklerini biliyoruz. Yani gidin bakın, mutlak silahların gölgesinde bir seçimdir. Bizim herhangi bir seçime girme durumumuz yok. Meşru olmadığı gibi hedeftir. Biz yöneleceğiz bunlara. Belki bir teslim olma, kendini affettirme fırsatı tanıyabiliriz. Eğer ısrar ederlerse, halk düşmanlığı tutumlarına yavaş yavaş yöneleceğiz. Bunda da istisna görmüyoruz.

Gerçekten belediyeler özel savaşın etkili bir karargahıdır. Bun-

dan sonra bu yönlü biraz daha şiddet eylemleri gelişebilecektir. Daha önce biz bu konulara özel bir ağırlık vermiyorduk. Sonuç olarak bu yerel seçimler, özellikle Kürt kitlesi içinde özel anlamı olan bir biçime dönüştürüldü. Kürt halkı DEP'e ilgisini göstermekle demokratik bir adım atmak istiyordu. Maalesef tüm iyi niyetlerimize rağmen buna fırsat verilmedi. Ve ille "bu yerel seçimin özgünlüğü nerededir" denilecekse şunu söyleyebiliriz: Özünlüğü, eğer DEP katılabilseydi, demokratik yanı ağır basan bir seçim olabilirdi.

Ama bu da çok yönlü planlandığı gibi, fırsat verilmeyen, birçok hesabı bozabilecek bir gelişmeydi. "Şöyle PKK'nin sesidir, şöyle Apo'nun talimatıdır" deyip bu parti gerçekten işlemez duruma getirildi. Bu sadece Kürtler açısından da bir anti-demokratik gelişme değildi. Bu temelde Türkiye halkının da demokrasi seçeneği biraz gelişme sağlayabilirdi. Bundan da korkuldu. Çünkü ilk defa geniş bir halk yığını demokratizme açık bir partiye taban teşkil edecekti. Cumhuriyet tarihinde bu oldukça yeni bir gelişmedir. İşte burada darbe yapıldı diyoruz. Halkın legal bir partiye demokratik bir temel olmaması için özel savaş çok etkili devreye girdi. Bu önemli bir gelişmedir.

Ama bu böyle oldu diye de sessiz mi karşılanacaktır? Hayır, vurgulandığı gibi Kürdistan'da dayatılan bir özel savaştır. Ona karşı da bizim dayatacağımız bir devrimci savaştır. Biz, bunu demokratik biçimde götürelim, siyasal yanı ağır basan bir tarzda götürelim. Ama fırsat verilmediğine göre bu şiddete dayalı olarak götürülecektir. Bundan sonra Kürdistan'da iç savaşın daha da yoğunlaşması gibi bir sonucu da bu yerel seçimler doğurabilir veya böyle çatışmaların yoğunlaşması, bu seçim mantığıyla da bağlantılıdır. Seçime girilseydi de, girilmeseydi de böyle bir hazırlığımız vardır. Kendi kitlemizi her koşul altında hem koruyabilecek, hem savaştırabilecek durumdaydık. Siyasi seçeneğe işlerlik kazandırmak için de kendimizi hazırlamıştık. İşte işin bu yönü biraz işlemez duruma geldi. Belli ki şiddet yönü bundan sonra daha ağır basacak.

Bu sivil odaklar diye tabir edebileceğimiz kesimler de daha

genişçe hedef durumuna gelecektir. Özellikle MHP başta olmak üzere. Bu konuda devrimci hareketin üzerine gelen siyasi çevreleri çok etkili bir biçimde karşımıza alacağız. Bizim daha somut olarak yapacağımız yakın süreçte bir af çıkarma, bu hem köy korucuları için olur hem de seçimle sözümona başa gelenler için olabilir. Değerlendirirlerse, politikamız tabii ki başka türlü olur. Değerlendiremezlerse çok sert bir şiddetle karşılık görmeleri gibi bir durumla da karşı karşıya gelebilirler. Bu da iç savaşın daha da gelişmesidir.

SHP'ye verdiğimiz ders çok uyarıcı ve bitiricidir

Sorunuza ilişkin ufak bir ek daha yapma gereğini duyuyorum. Bilindiği üzere bizim kitle tabanımızın, Kürt halkının özellikle yoğun bulunduğu alanlarda mevcut düzen partilerinin kendi aralarındaki konsensüsü bozma ve derin bir istikrarsızlığa yol açma gibi bir gelişmeyi ortaya çıkarması da vardır. Ki bu, 1991 seçimlerinde SHP ile bir protokol dahilinde seçime girmenin etkisini gösterdi. Aslında SHP ile bir seçime giderken veya desteklerken iyi niyetliydik. Demokrat olduğuna ihtimal vermek istiyorduk. Fakat kendilerinin demokratlıktan, özellikle de siyasal gelişme ve çözüm yollarından bir şey anlamadıkları ortaya çıkınca, bilindiği gibi o protokol işlemedi. İnönü önderlikli ve daha sonra Karayalçın ile birlikte HEP ve DEP'lilerin üzerine şiddetle gitmeleri söz konusu oldu, dıştalandı, parçalanmak istendi. Kısaca teslim alınmaya çalışıldılar.

Buna karşı bizim de bir etkimiz oldu. Ve dayatılan teslimiyetin, devletin dayatması olduğu, DEP'in buna alet olmaması gerektiği, kitlelerimizin buna fırsat vermeyeceği biçiminde bir tavrımız söz konusu oldu. Nitekim bu tavır SHP'yi oldukça zorladı. Bilindiği üzere ortak katılımla zorlandı. Protokole sahiplik edemedi, tutarsızlıktı. Tutarsız olduğu için kitlelerden onay da alamadı. Aslında tutarlı olsalardı, sonuna kadar protokolü savunabilirlerdi. Kürt halkının temsilcileriyle parlamento çatısı altında

bulunmak demokratik bir tutumdur ve sonuna kadar da savunurduk. Bu ilkeli yaklaşımdır. Eğer her türlü şoven saldırılara karşı bu cesareti göstermiş olsalardı, kesinlikle bu seçimlerin kaderi değişik olurdu. Ben bu konuya da açıklık getirmenin çok önemli olduğu kanısındayım. Onun için biraz açtım. Tersini sergiledi. Neydi o? Örneğin Fehmi Işıklar kişiliğinde görüldüğü gibi belli bir koltuk karşılığında parçalamaya çalıştı. Gösterdikleri tutumdan vazgeçirilmeleri ve düzen sınırlarına çekilmeleri şart koşuldu. Tabii bu bizim kitlemizde de nefretle karşılandı. Geleneksel kemalist politikanın teslimiyetidir denildi ve böylece SHP'den uzaklaşma oldu. Gittikçe Kürdistan'da SHP'nin tabanı eridi.

Bir de önemli oranda metropolde Kürt yığınları vardı. Gerçekten yüzbinlerle ifade edebileceğimiz bir kitleydi. Bunlar da bizim tabanımızdı. Bunların en başta da İstanbul, Ankara, İzmir, Adana'da SHP'den çekilmeleri söz konusuydu. Nitekim çok çarpıcı bir biçimde yerel seçimlerde bu etkinin nasıl belirleyici olduğu ortaya çıktı. Son değerlendirmelerin ışığında rahatlıkla söyleyebiliriz ki, SHP %12'ye düşmüşse ve bütün o büyük şehir belediyelerini kaybetmişse desteğimizi çekmemizden ötürüdür. İstanbul'u bizim desteklememiz halinde (ki bizim desteklememiz Türkiye solunun da önemli bir kesiminin desteklemesi haline gelirdi), kesinlikle kazandırırdı. İzmir'de, Ankara'da kesinlikle kazandırırdı. Adana'da bu tamamen böyledir. SHP gerçekten böyle çok kör bir siyasi yaklaşımla kendi sonunu getirdi. SHP'yi böyle tüketen ve onun ardından da CHP geleneğini, en eski kemalist partiyi bugün %10'lara düşüren, tamamen devrimci demokratlıktan hiç nasibini alamamaları, hatta buna karşı olmalarıydı. Geçmişte de özellikle komünist harekete, yine diğer devrimci-demokrat hareketlere karşı aynı oyunu oynadılar. Onlara karşı oynadıkları oyun başarılıydı. CHP geleneği, M. Kemal geleneği komünist partileri de çağırdı, ama komployla götürdü. Dev-Genç hareketi zamanında da belli bir ilgi gösterdi, sonra ihanet etti. Ve böyle hep üstte de kaldı, varlığını sürdürdü. Solu oldukça kullandı.

Bu gelenek bizim hareketi de bu temelde kullanmak istedi.

Zaten yaklaşımları bunu ifade eder. Ama bizim de gerçekten devrimci bir taktiğe ağırlık vermemizden dolayı, bizi kullanmak isteyenleri kullanma durumumuz ortaya çıktı. Birinci kullanışı; parlamentoyu en azından demokratik tartışmaya götürmede değerlendirdik. Tümüyle parlamentoyu kapattıklarında etkili bir boykot taktiğiyle genelde CHP geleneğini, özelde SHP'yi tükenmekle, erimekle yüz yüze bıraktık.

İkinci önemli bir husus Refah'ın durumudur. Bu Refah denilen çok çarpıcı bela nasıl ortaya çıktı? Onun da bizim ortaya çıkardığımız gelişmelerle yakından bağlantısı var. Burada adını vermek istemediğim çok önemli bir devletin büyükelçiliği şunu söyleyebiliyor: "Siz büyük boşluk yaratıyorsunuz. Bu boşluktan İslamcılar yararlanıyor ve biz bundan çok rahatsızız. Ulusal sorun çözümlenmezse bu büyük tehlike orada bitebilir." Böyle net dile getirilen bir görüş söz konusu.

Bize legal siyaset yapma fırsatı verilmediği için, kemalizm de Kürt kitlesi üzerinde etkinliğini tümüyle yitirdiği için, geriye etkili bir ses olarak İslamcılık kalıyor. İslamcılık da özellikle Batı'nın hesabını bozuyor.

Batı için İstanbul'un gitmesi tüyler ürperticidir. Erbakan'ın deyişiyle, "İstanbul'un ikinci defa fethedilmesidir." Yeni bir Fatih olarak görüyor kendisini. Bakalım Erbakan'ın sonu nasıl olacak? "İkinci bir Fatih" diye ben kanı belirtmiyorum, öyle iddia ediliyor; sonuçları olacak. Bunun yanında bütün Kürt kitlelerinin olduğu yerlerde de gelişmesi var. Kürt illerinde kesin üstünlüğü var, hem de ezici bir biçimde. Buradaki boşluğumuz ortaya çıkıyor. Biz Refah'a da fırsat vermeyeceğiz. Özel savaşın emrindeki kişiliklerin hepsine yöneleceğiz. Ama yine de bir gelişmedir. Ben bu Türkiye'nin siyasi durumunu da yakından etkiliyorum. Kim bunu ortaya çıkardı? Biz.

Bu konuda bir noktayı daha vurgulamak istiyorum. Özellikle Demirel başbakan olduğunda bu konuyla ilgili değerlendirmede şunu söylemiştim: Nasıl başbakan olduğunu bilmiyor. O zaman 100 bin oy farkıyla siyasi haklarını elde etti. Bir ANAP iktidarına karşı bizim çok amansız mücadelemiz olmasaydı, değil Demi-

rel'in siyasi haklarını elde etmesi, çoktan mezar olup çıkmıştı. Siyasi mevta olduğunu zaten kendisi söylüyordu. "Daha ayaktayken beni bir siyasi mevta yapmak istiyorlar" diyordu. Onu dirilten bizim hareketin ANAP'ı geriletmesiydi. Eğer biz ANAP'ı geriletmeseydik, mümkün müydü Demirel gibi bir kişiliğin tekrar siyasette yükselmesi. Nitekim başbakan oldu, cumhurbaşkanı oldu. Yola çıkış vizesini veren biziz. Bunu kimse inkar edemez. Erbakan'a da çıkış vizesini veren biziz. Kürdistan'daki boşluğu biz yaratmasaydık, bunu herkes çok iyi bilir. Eskiden oralar hep CHP'nin, DYP'nin kalesiydi. Ama onları vura vura, gerilete gerilete boşluk çıktı ve onu da Refah değerlendirdi. Tabii nasıl vermişsek, almasını da biliriz, o ayrı mesele.

Şimdilik bu önemli bir siyasi gelişmedir. SHP'nin eritilmesi bizimle çok yakından bağlantılıdır. Ve şunu çok açıkça belirtmek istiyorum: Devrimciler kendi yasal partileriyle böyle siyasi platformlara kolay kolay giremezler. Girmek isteseler de gerçekten alınan tedbirlerle çok sınırlı bir oy yüzdesine ancak sahip çıkabilirler. Ama etkilemeleriyle bütün düzen partilerini sarsarlar. Nitekim ortaya çıkan da bu gerçeklik. Çok ciddi bir siyasi istikrarsızlık söz konusudur. ANAP lideri, denk kuvvetlerin bir siyasi ortamı daha da dengesizleştirerek gerginliğe doğru götürme durumu vardı, şeklinde konuşuyor. Şüphesiz özel savaş tugayı istikrar isteyecektir; iki buçuk parti isteyecektir. Ama kitleler bu defa biraz homurdanmıştır, onlar bunu kolay kabul edemezler.

Yani her şey özel savaş kurmaylığının kafasına göre gelişmez. Kargaşa gelişerek devam edecektir. Biz de devrimci iç savaşı dayattığımız için, bu işler de hızlanıp gidecektir. Bu siyasal çözümle, o çok partili, gerçekten demokratik bir seçimle aşılabilir, ya kargaşa derinleşir, derinleştikçe de bunalım gelişir. Bunalım da savaşı besler. Böyle somut bir etkileme durumumuz da var. Belki sık sık sormak istiyorsunuz. Yakın seçimlere ilişkin neler söylenebilir? Daha ileride sohbetlerde sorulacaktır. Şimdi genel bir cevap vermekle yetiniyorum. Aslında boykot olayının %60 civarında olduğunu söyleyebilirim. Kaldı ki bu gerçekçi bir rakam da olamaz. Çok ağır baskı ortamında böyle bir oranı yakalamak ba-

na göre %80'den aşağı bir rakam değildir.

Boykot taktiği tutmuştur ve en önemlisi de siyasi sonuçları anlamlıdır. Kürt kitlemizin SHP'ye verdiği ders çok uyarıcıdır ve SHP'yi bitiricidir. Bunun yanında ortaya çıkan boşluğun Refah tarafından doldurulması da bizim için pek kayıp anlamına gelmez. Nasıl vermişsek öyle almasını da bileceğiz. Biz taktik yapmasını biliriz.

– SHP'nin yanısıra koalisyonun diğer ortağı DYP seçim kampanyası boyunca sık sık partinizden söz etti. Hatta DYP Genel Başkanı ve Başbakan Tansu Çiller "DYP'ye verilen her oy PKK'ye sıkılan kurşundur" şeklinde bir seçim propagandası yürüttü. Ve sonuç olarak gelen son bilgilere göre DYP belirli bir düşüş kaydetmesine rağmen Türkiye'de şu anda son seçimlerde en çok oy alan parti durumunda. Bu seçimlerin sonuçları Kürt meselesinin çözümünü ne şekilde etkileyebilir sizce?

Özel savaş taktiklerine kanacak değiliz

– Gerçekten Tansu Çiller bütün gücüyle üzerimize geldi. "Bir oy PKK'ye bir kurşun demektir" sloganıyla çok aşırı kışkırtılan, şovence bir histeriye kapılan yığınları DYP'ye çekmek istemiştir. Aldığı oy gerçekten gittikçe düşme eğilimindedir. Devletin olağanüstü desteğine (ben bunları söyleıniyorum, muhalefet lideri de söylüyor) yine hiçbir partinin kullanmadığı bir biçimde devleti kullanmasına rağmen ancak %20'lere ulaşabilmiştir. Bu kadar devleti arkasına alan bir partinin (ki buna en son ABD liderinin de desteklemesi dahildir), bu duruma düşmesi onun başarılı olduğunu göstermez; önemli bir çözülüşle karşı karşıya olduğunu gösterir. Eğer başlangıçtaki gibi ılımlı bir politikayı esas alsaydı, eminim ki Doğru Yol'un ve bununla bağlantılı olarak SHP'nin oy yüzdesi %40'lardan aşağı düşmezdi. Yani baskı politikası, ko-

alisyon hükümetini yenilgiye götürmüştür. Hiç şüphesiz bunda bizim direnişimizin çok büyük rolü var. Onlar amansız saldırdı, biz de amansız direndik. Sonuç ise Türkiye'nin siyasi yapısının muazzam bir altüst oluşudur. Cumhuriyet tarihi ilk defa kurucu partinin eridiğini görüyor ve karşı olduğu bir partinin yükselişine tanık oluyor. Gerçekten bunu doğuran temel de bizim devrimci taktiklerimizdir.

- Bu arada "Anayol" formülünden çok söz ediliyor. Bu konudaki görüşünüz nedir? Seçimlerden sonra böyle bir olasılık söz konusu olabilir mi sizce?

– Böyle bir gelişme olabilir. 12 Eylül anayasasında iki buçuk veya üç parti düşünülüyordu. Bir merkez, bir merkez sağ, bir merkez sol. Özellikle çok parçalanmışlık siyasal istikrarsızlığa yol açıyor. Hele bize karşı yürütülen özel savaşım söz konusu olduğunda bu daha da önem kazanıyor. Dolayısıyla düzenin merkez bir partiye şiddetle ihtiyacı vardır. Bu merkez partisi (düzenin mantık sınırları dahilinde söylüyorum) "Anayol" formülünde ancak dile getirebilir. Bu yönlü çalışmalar hız kazanabilir. Bunun dışında merkez sol bir parti olarak da, sosyal demokrat geçinen partilerden yeni bir partinin ortaya çıkarılması yönündeki çalışmalar ıslah olabilir. Yani bir de bu yönde toparlanmış bir parti sanıyorum gündemleştirilecektir.

Üçüncüsü Refah'ın koltuk altına alınması, yani bir merkez sağ partinin düzen mantığına gelmesi, denetimle yeniden geliştirilmesi söz konusu olacaktır. Seçimlerden önce Refah'ın birçok emekli generali (bunlar bize göre özel savaş elemanlarıdır) bünyesine kattığı ve bu yönlü Refah'ın koltuk altına alınma sürecinin hız kazanacağı, dolayısıyla Refah'ın da merkez sağ parti olarak düzendeki yerine oturtulmaya çalışılacağı kesindir. Bu yönlü çalışmalar hız kazanabilir.

- Refah Partisi'nden söz ettiniz. Refah, genel Kürt seçmenler arasında ve ayrıca belki de beklenmedik bir şekilde İstanbul gibi Türkiye'nin çok önemli bir kentinde de son gelen bilgilere

göre büyük başarı kazanmış durumda. Acaba Batı'nın da Türkiye'deki son seçim gelişmelerinden, Refah'ın gelişmesinden sonra ürkeçeği düşünülebilir mi? Ayrıca Refah'ın gelişmesi Kürt meselesini ikinci sıraya itebilir mi?

– Sanmıyorum. Bizim de edindiğimiz izlenimlere göre gerçekten Batı, Refah'ın yükselişini, özellikle de İstanbul gibi bazı metropol kentlerde de varlığını etkili bir biçimde göstermesini kuşku ve derin bir endişeyle karşılamaktadır. Yalnız bu konuda yapay bir müslüman-laik çatışması yaratıldı. Bizce bu çatışma Kürdistan'daki özel savaşı örtbas etmek için geliştirilmiş bir taktik manevradır. Hatta bunun için bir Sivas katliamı bile düzenlenmiştir. Hepsi gündemi saptırma girişimleridir. Ama Batı için Refah'ın gelişimi son derece endişe vericidir. Onlar bu gelişmelerin Kürt meselesine bağlantısını çok iyi biliyorlar ve bize de söylüyorlar: "Siz siyasi boşluk yaratıyorsunuz. Bu siyasi boşluğu Refah dolduruyor ve biz de bundan oldukça rahatsızız. Ya Türkiye Kürt meselesiyle çözüm getirir, ya da Refah'ın bu durumunu halletmesi gerekir." Dediğim gibi bu da iki yolla olur: Ya Kürt meselesine ilişkin siyasi çözüm hız kazanacak; ya da Refah'ı sıkı bir denetim altına alacaklardır.

– Aşağı yukarı önemli bütün partileri gözden geçirdik. Bir de geçtiğimiz hafta içerisinde Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in önemli bir açıklaması oldu. Hatırlarsınız iktidara geldiği zaman Diyarbakır'da yaptığı bir açıklamada, "- Kürt realitesini tanıyoruz" demişti, ancak bu konuda bir gelişme olmadı. Son açıklamasından sanıyorum sizin de haberiniz var: "İsteyen Kürt'tür, isteyen Kürtlüğünü savunabilir" şeklinde bir açıklama yaptı ve hem de ilginç bir dönemde. Sizce Cumhurbaşkanı Demirel'in son çıkışı Türkiye'nin Kürt meselesindeki politikasında herhangi bir değişikliği ifade ediyor mu, yoksa başka anlamları mı var?

– Dikkat ederseniz ben geçen yıl Mart basın toplantısında bir hususu vurgulamıştım. Yine o günlerde Özal'ın ateşkes çağrımıza olumlu yaklaşımı söz konusuydu. Özal'ın ölümüyle veya öyle bir duruma düşürülmesiyle ateşkes bozuldu, yürüyemez duruma getirildi. Çünkü bir muhatabı Özal'dı, bir muhatabı da bizdik. Bu konuda sayın Celal Talabani de az çok arabuluculuk rolüne benzer bir rolün sahibiydi.

Daha sonra Demirel'in o sertlik politikasını esas aldığını, "28 isyan bastırıldı, 29'uncusunu da ben bastıracağım" diye büyük bir hırsla baskı politikasına sarıldığını biliyoruz. Bu baskı politikası Tansu Çiller hükümetiyle daha da şiddetlendirildi. Az önce bahsettiğim gibi kendi hükümetinin önemli ölçüde yıpranmasıyla sonuçlandı. Tam bu sırada Demirel'in tekrar başbakan olduğu zaman söylediğine benzer "Kürt kimliğini kabul ediyorum" şeklinde bazı sözler sarfettiğini biz de basından izledik. "İsteyen Kürdüm diyebilir" ifadesi yorumculara göre de "bu yeni projenin bir başlangıcıdır" şeklinde değerlendirildi.

Şunu da eklemiştim: Eğer Demirel 6 ay bu özel savaşın gelişimini görürse ve biz de kendi devrimci savaşımımızı sürdürürsek, Özal'ın olduğu noktaya tekrar gelebilir, şeklinde bir değerlendirmem vardı. Bizim devrimci mücadeleyi böyle geliştirmemiz Demirel'i de Özalvari bir tutum içine çekebilir. Eğer bu noktaya biraz gelmişse veya zorunluluktan dolayı böyle sözler söylüyorsa bu demokratlığından veya ulusal soruna iyi niyetlice çözüm getirmek istediğinden değil; Türkiye'nin başka seçeneğinin kalmamasından dolayıdır. Ağır ekonomik bunalım Demirel'i Kürt meselesinde daha ılımlı bir noktaya getirebilir. Ama bu konuda kesin bir şey söyleyecek durumda değilim, çünkü Demirel'in çok taktik yaptığını da iyi biliyorum.

– Bu 12-13 Mart tarihli Brüksel Konferansı'nda yeni bir ateşkes önerdiniz. PKK'nin ikinci ateşkes planı diye gazetelere yansıdı. Fakat bu konuda Türk makamlarından herhangi olumlu, ciddi bir yanıt gelmedi. Acaba partiniz şimdiye kadarki girişimlerinde, özellikle bu son girişi-

Biz kan dolu bir yola girmeden muhatap istiyoruz

– Bu, düzenin kendisine duyduğu güvensizliğe bağlanabilir. Dikkat edilirse halkın demokratik tavrı temelinde siyasal çözüm yolunu önermek, kendine güven meselesidir. Haklılığına ve halkına güvenme meselesidir. Biz haklılığımıza ve halkımıza güvendiğimiz için demokratik yöntemle ve askeri çözüm yerine giderek siyasal çözümle ifade edilmesini doğru buluyoruz. Böyle bir mücadeleyle de kendi amaçlarımıza ulaşacağımıza inanıyoruz. Daha uygarca bir yöntem de görmüyorum.

Şimdi TC yetkililerinin bu konuda bizi muhatap kabul edip etmemesi sadece kafalarını kuma gömmekle ve deve kuşu politikasıyla bağlantılıdır. Bir gerçek vardır ve bu gerçeğin temel gücü biziz. Şimdi yapay bazı partiler oluşturmak istiyorlar. Ben çok erkenden bir uyarı yapmıştım. Kaldı ki hükümetin sağında solunda iki tane işbirlikçi Kürt de var. Amerika'ya da gittiler. Bir Kürt projesini de onlarla yapmak istiyorlardı. Aşiret şeflerini Ankara'ya çağırdılar. Onlarla birkaç proje geliştirmek istediler. Şerafettin Elçi ve KDP'nin bazı temsilcileri eliyle sahte bir Kürt partisini tekrar gündeme sokup bir Kürt muhatabı yaratmak isteyebilirler. Öyle Kürtleri yaratmak hiç zor değil, yanlarında çok.

Ama bu çözüm olamaz. Çözüm gerçekten hem böyle sorunu ortaya çıkaran, hem de çözmek için siyasal, askeri olarak bu seviyeye gelmiş olan hareketin kendisidir. Bunu görmek, gerçeği görmektir, devekuşu politikasından vazgeçmektir. Hükümetin bu konuda kendisini daha da tüketecek bir konuma getirmemesi için yapacağı en anlamlı seçenek siyasal görüşme yoluna hızla kaymasıdır. Yine Demirel'in de Özal döneminde olduğu gibi siyasal çözüm yoluna zorluk çıkarması değil, bu çözüm yolunun geliştirilmesi için kendi yetkisini veya varsa gücünü doğru kullanmasıdır.

Eğer bunlar tarafından gerçekten sınırlı da olsa bazı olumlu

adımlar atılırsa biz de oldukça hazırlıklıyız. Eğer siyasi çözüm yolu olmazsa, askeri çözüm yolunu da gündeme sokabiliriz. Zor yolundan, kan dolu bir yoldan dönmek isteriz. Ama bütün bu iyi niyet çağrılarımız, ikinci ateşkes çağrımız da karşıdan muhatap bulamazsa (aslında biz muhatap bulamıyoruz, yoksa biz muhatap olarak ortadayız), ısrarla kendilerinin muhatap olmadığını söylerlerse, sanki karanlığa konuşuyormuşuz, duvara konuşuyormuşuz gibi davranırlarsa dökülecek kandan kendileri sorumludur. Bu vesileyle de gerçekten kamuoyuna şunu söylemek istiyorum: Biz sonuna kadar barışa, siyasi çözüm yoluna ve onun demokratik tarzına varız. Türk halkıyla eşit ve özgür koşullarda çözüm yoluna varız.

– Burada hemen bir şey sorabilir miyim? Bu siyasi çözüm veya demokratik çözüm deyimlerini çok sık kullanıyorsunuz. Özellikle Brüksel Konferansı'na gönderdiğiniz mesajda, başka birtakım açıklamalarınızda (askeri çözümün ne olduğunu şimdi herkes biliyor, sizin telsiz haberlerinden her gün çok yoğun çatışma haberleri, operasyon haberleri, ölüm haberleri vs. geliyor) siyasi çözüm veya demokratik çözüm dediğiniz nedir; somut bir projeniz var mı, bunu açıklayabilir misiniz?

Duyarlılığımız ve kontrolümüz olmazsa sokaklar her gün cehenneme çevrilir

– Gayet tabii. Tarih boyunca var olan Türk-Kürt ilişkilerini yeniden düzenlemek istiyoruz. Türk-Kürt ilişkileri tarihte vardır. Sultan Selçuk'tan başlar Yavuz'da doruğa ulaşır. M. Kemal'le cumhuriyetin kuruluşunda temel teşkil eder. Bu ilişkinin önce kabul edilmesi gerekir. Tarih kitaplarında ciltler dolusu işlenir. Ön-

ce kabul edilmesine, sonra baskıyla Kürt halkının aleyhine tüm ulusal demokratik taleplerinin tasfiyesine, kimliğini inkara ve hatta yok etmeye kadar giden kör bir şiddet politikası vardır. Bunun aşılmasını istiyoruz.

Belli başlı birkaç esastan bahsedeceğim: ***Bir***, Kürt-Türk ilişkilerinin kabul edilmesi. ***İki***, Kürt halkı üzerindeki şiddet politikasının, asimilasyonun ve Kürt kimliğinin eritilmesinin artık sona erdirilmesi. ***Üç***, her halkın ulusal kimliğine uygun ortak kurumlaşmalara dayanan yerel, federal meclisler ve onlara dayalı hükümetlerle ortaklaşa federal meclis ve parlamentolar sistemine geçilmesi gerekiyor. Bizim çok somut olarak çözüm yolu diyebileceğimiz budur.

Yani bütün ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesi ve düzenlenme gereğinin kabul edilmesi; silahın gölgesi, baskının etkisi altında değil, tam bir özgür iradeye dayalı olarak bunun geliştirilmesidir. Bu kabul edilirse Türkiye'nin mevcut sınırları dahilinde iki halkın gerçekten özgür iradelerine dayalı ve şimdikinden çok daha güçlü kardeşliğe imkan verecek düzenlemelere rahatlıkla gidilebilir. Fazla kavga etmeden de bu mümkündür. Ben buna inanıyorum, fakat karşıda muhatap yok.

– Zor kullanmamak, asimilasyona son vermek, hatta silahların gölgesinin dışında olmaktan bahsettiniz. Ancak bugün başta genelkurmay başkanlığı, daha sonra kamuoyunun önemli bir bölümü partinizi şiddet uygulamakla, vahşet, katliam gerçekleştirmekle suçluyor. Dolayısıyla şimdi "şiddete karşıyım" diyorsunuz. Ama bir yandan da partinizin böyle bir pratiği suçlanıyor, eleştiriliyor. Burada bir çelişki yok mu?

– Şimdi bunu bana soracağınıza okudunuz; tekrar benim de okumama gerek var mı? Gabar eteğinde, Şırnak ve Şoke köyünde bombardımanda yaşamını yitirenlerin isimlerini ve soyadlarını vermiştik. Doğum tarihleri de vardır. Tam 16 kişi burada ölmüştür. Yine Eruh'un Ziver köyünde bombardıman sonucu yaşamını yitiren köylülerin adlarını, soyadlarını ve doğum tarihleri-

ni de aldık. Burada da sayı tam 23'tür ve listenin altında da daha diziliyor. Yalnız seçim günündeki bombardımanlarda katledilen köylü sayısı 50'yi aşkındır. İsimleri bellidir, ben bunları abartmıyorum. Basına da tek kelimeyle yansımamıştır. Vahşeti uygulayan kim? Çoluk çocuk vuruluyor deniliyor? Yaşları kaçtır, onu da inceleyin. Biraz gerçekçi olmak gerekiyor. Biz kaç çocuk ve kadın vurmuşuz? Kontrolümüz dışında, özellikle çok öfkeli bazı gençler bir yerlere bomba bırakıyorsa buna PKK'nin taktiği diyemezsiniz; biz bunları önlemeye çalışıyoruz. Önlemezsek, sokaklar cehenneme çevrilebilir. Son derece insani ve savaş kuralına bağlı olarak hareket ediyoruz. Bu konuda gerekeni yapmayan genelkurmayın kendisidir.

– Sizin "Benim esas amacım Kürtlerin siyasal, kültürel ve tarihsel haklarının tanınması ve Türkiye'ye gelip legal alanda halkımı temsil etmek" şeklinde açıklamalarınız da olmuştu yanılmıyorsam. Gerçekten sizin bu idealiniz, önümüzdeki hangi dönem içinde gerçekleşmesini umut ediyorsunuz?

Şiddet için şiddet diye bir derdim yok

– Şimdi 15 yıl gibi çok uzun ve yaşamın en önemli bir dönemini Ortadoğu gibi çelişkili bir alanda geçirdim. Bu bir tutku değildir. Çok zor ama çok temel tarihi, siyasi ve hatta insani durumlar söz konusu olduğu için bu tahammülü gösterebildim. Gerçekten benim için idealdir: Kendi halkımın arasında ve hatta Türkiye'de politika yapmak. Silahla politika yapmak tutkusunda değilim. Ama eğer bize idam fermanından başka bir seçenek bırakılmazsa ben de koyun gibi kelleyi uzatmak niyetinde değilim. Dünyanın herhangi bir yöresinde çok sınırlı bir imkanı bulsam bile onunla kendimi sonuna kadar savunacağım. Kendi savunmamın, halkımın savunmasıyla ve partililerin savunmasıyla ilişkisinin olacağı açıktır.

Bütün bunları neden yapıyorum? Politika yapmak için. Şiddet için şiddet diye bir derdim yok. Politik amaçlar, ulusal, demokratik talepler var; bunlara işlerlik kazandırmak istiyorum. Bunu anlamayan Türkiye'nin rejimidir. Bu rejim, biraz sorunların çözümüne yönelik iyi niyetini belirtsin, karşımıza bir muhatap çıkartsın veya ben şart değilim, sorunu çözebilecek durumda olan muhataplar yan yana gelsin, her ikimiz onları destekleyelim. Ama iyi niyetimizi ortaya koyalım. Tekrar söylüyorum. Sonuna kadar iyi niyetimi koymaya varım. Ama bir halkın da ulusal demokratik taleplerinin çiğnenmesine, hele hele inkara kadar götürülmesine asla izin vermem. Gerekirse amansız şiddeti bunun için kullanırım, gerekirse de en demokratik politikacı olarak bu görevlerimi yerine getiririm.

– Bir kısmı son dönemlerde gelip kentlerin gecekondu semtlerine yerleşen yoksul Kürtlerin (bunların sayısının tahminen 5 milyon civarında olduğu söyleniyor) bu kader tayin edici süreçte rolü ne olmalıdır?

– Bunu da cevaplandırmak o kadar zor değil. Düzenlemeler kapsamında kurumlar oluştuktan sonra veya en azından bir anayasal çözüme gidildikten sonra her şey biraz tersine çevrilecek. O bahsettiğiniz nüfus batıdan doğuya çekilecektir. Başka türlü İstanbul'u, İzmir'i kurtaramazsınız. Bazıları kalır, kendilerine Türkiye kurumları içinde yer bulurlar. Bu söylediğim, Kürt gerçekliği, yani gövdesiyle ilgilidir. Yoksa saçaklarla ilgilenemeyiz. Saçakların düzenlenmesi için de anayasada fazla yer vermeye gerek yok.

Gürül gürül işleyecek bir Kürdistan Türkiye'ye zenginlik katar

Kürtler evvel ezeldir bu coğrafyada yaşıyorlar. Bu coğrafyaya Türkler sonradan geldiler. Kürt coğrafyası veya Kürtlerin mes-

kun alanları olarak tabir edeceğimiz yerler kimlik gerçeğine göre zaten ele alınır. Oraya göre bir meclis gerekecek, oraya göre yerel kurumlara ihtiyaç olacak. Şimdi bunun bütünlükle de ilişkisi var. Böyle oldu diye bütünlük elden gitmiyor. Almanya da böyle birçok bölgeye bölünmüş, ABD çok açık bölünmüş, İspanya, İsviçre bölünmüş, Araplar 23 devlete bölünmüş, yine bir Arap birliği var. Sovyet federasyonu daha yeni çözüldü.

Hırvat-Bosna ittifakı yine gelişiyor, anayasası oluşuyor, kanlı-dövüşlü olmuşlardı birbirleriyle. Bu düzenleme neden Türkiye için olmasın? Bu kadar örnek varken "bir Kürt coğrafyası olsun" diyenler, neden vatan ihanetçisi olsun? Bu büyük "vatanseverler", dünyanın hepsini vatan haini ilan etsinler o zaman. Böyle düşünüyorlar ve böyle kurumlara sahipler. Bunlar keskin zekalı değiller. Yoksa dayattığımız bütünlüğün böyle ifade tarzı da vardır. Hem de halkların kimliğine, tarihine ve hatta ekonominin büyük ihtiyacına göre bir düzenlemedir bu. Gürül gürül işleyecek bir Kürdistan veya bir Kürt coğrafyası Türkiye'ye zenginlik akıtır. Sen bu politikayı dayattın ve şimdi kanı kurutuyor.

Ekonomi çöle çevrildi, kurudu. Türkiye'de şikayetler son zamanlarda çok artmış. "Kürdistan artık bizden çok şey alıyor, verelim de kurtulalım" diyorlar. Yukarıda değindiğim sakat anlayışlar yerine sürekli oraya mal, can, kan vermeye veya eskiden olduğu gibi talan etmeye değil de burayı zenginleştirelim. Türkiye çok şey versin, Türkiye çok zenginleşir, bu karşılıklı zenginleşmedir. Buna da şiddetle ihtiyacı vardır. Ben buna işlerlik kazandırılması gerektiğini söylüyorum; bunun yolu da vardır. Bu model, bu öneri paketi, bu anayasal sistem bunun için gereklidir. Gerçek bütünlük de budur.

Misak-ı Milli sınırları söylendiği zaman bir laftı. Birkaç kişinin lafıydı ve bu sonradan büyük bir anayasa ismi haline getirildi. Kaldı ki, söylendiği zaman içinde Türk-Kürt kardeşliği vardı. Bakın Amasya Tamimi'ne. Eğer M. Kemal'in bu dönemleri sizin için çok önemliyse Sivas Kongresi'nin tutanaklarına, Erzurum Kongresi'ne bakın. Hatta Ankara meclisinin tutanaklarına bakın. Başlangıçta böyle bir kardeşlik esprisi vardır.

Sonradan güçlüler güçsüzleri ezmiştir. O ayrı bir mesele. Ama işin adalet yanına, hatta tarihi gerçeklik yanına bakacaksak, durumun Misak-ı Milli altında böyle bir anlamı da vardır. Misak-ı Millicilik Kürdün toptan yok edilmesi, imhası değildir. Öyledir diyen varsa, kanıtlarım öyle olmadığını. Eğer bu da "doğrudur" diyorsanız, o zaman gerçek anlamını verelim diyorum. Coğrafya da bunun için engel olmak şurada kalsın, çok rahatlıkla gerçek bir zenginlik ifadesi olarak anayasada ifadesini bulabilir. Beğenmediğimiz İran'da bile bir Kürdistan eyaleti vardır. Bir Irak rejiminde bile Kürdistan eyaleti vardır. Osmanlı'da var, Selçuklu'da var, yine anayasada da olsun, kıyamet mi kopar?

Bunu da böylece hal yoluna koyduk. Yani bütünlüğün böyle bir ifade tarzı da vardır. Devlet birliğinin böyle bir ifade tarzı da vardır. Devlet konusunda da biraz zengin düşünelim. Biraz siyasi bilincimizi, hukuk bilincimizi zenginleştirelim, biraz da demokratlaştıralım ve halklaştıralım. Dev-Genç o kadar boşuna "halklara özgürlük" demiyordu. Halklara özgürlük demek, böyle çözüme gitmek demektir. Somut olarak hukuki ifadesi ancak böyle sonuca bağlanabilir.

- Sizin bu projenize, bence en çok işbirlikçi Kürtler karşı çıkacak.

– Bir de işbirlikçi Kürtlerin sahibi olan Türkler karşı çıkıyor.

- Evet genel kurulda.

– Bu işbirlikçilerin kuvvetini azaltalım. Bu doğru sestir bence. Normal olan ses, halkların kütlesine hitap eden sestir. Normal çıkar, halkların kütlesine, gövdesine ilişkin olan çıkardır. Bazı işbirlikçiler, aileler zarar görebilir, varsın görsün. Bizim için önemli olan halk kimliğidir, halk bütünlüğüdür, halk çıkarıdır, halk seçeneğidir. Önerilerimin özünde bu vardır. Kendi halkınıza anlatmalısınız, Türk halkına anlatmalısınız. Karar versin, ben uyayım. Doğru propagandasını yapsın medya. Türk halkının bütün kararlarına içtenlikle varım. Yeterince seslenme, propaganda yapma hakkım olsun. Bunların bu kadar ters propagandalarına karşı ben sınırlı bir katkıda bulunayım, halklar sonuçta doğru kararı verecektir.

Biz adaletin, mazlumun ve yiğitliğin sesiyiz

Halkların mantığına inanıyorum. Hem Türk halkını, hem de sizleri de tanıyorum. Fazla öyle anlaşılmayacak bir durum yoktur. Ama bazı ne idüğü belirsizler, kimliği belirsizler, cinsiyeti, cibiliyeti belirsizler halkların başına bu felaketi yağdırmaya devam etmesinler, vazgeçsinler. Benim gerillaya bu kadar büyük bir tutkuyla yaklaşmamın nedeni, böyle halklara reva görülen büyük haksızlık ve zulmü ortadan kaldırmak içindir. Yoksa benim gibi bir köylü parçası asla böyle bir gelişme imkanını bulamazdı. Ama böyle bir haksızlığın, büyük bir düzensizliğin olması beni olağanüstü kıldı. Bir adalet insanı güçlü kılar, bir de zulüm insanı güçlü kılar. Bir eşitlik güçlü kılar, bir de eşitsizlik; bir zorbalık güçlü kılar, bir de yiğitlik.

Gerçekten adaletin, mazlumun ve yiğitliğin sesi olmaya çalışıyorum. Hiç kendimi övmeye ihtiyacım yok. Ama bu noktada halkayı yakaladım ve yiğit insanlar vardır; yiğit Dev-Genç'liler vardır. Türkiyeli yiğit birçok savaşçı vardır. Onlardan aldığım cesaretle ben yüklendim ve kendi cesaretimi de kendi halkımın cesareti ve yiğitliğinden kaptım. Sorunun böyle ele alınması gerektiğini söylüyorum. Çankaya'daki de kendisinin köylü çocuğu olduğunu söyler. Köylülüğün adalet anlayışına sığınmasını talep ediyorum. Kendi halkı bu kadar Kürdü, o kadar inkar etmezdi.

Hiçbir Ispartalı, İslamköy'ünden olan köylü, Kürdü bu kadar inkar etmez. Kendisi inkar ettiriyor. Çok çarpıcı söylüyorum, kendisi gitsin İslamköylülere sorsun, Kürt var mı, yok mu? Eğer İslamköylü kabul etmezse, siz de gelin başımı kesin. Neyse, şimdi bu büyük düzenlemeye ilişkin de çok kısa bir öneriler paketini böyle sunuyorum. Benim derdim, burada tartışmayı başlatmak veya meseleyi böyle çok yönlü çözüme götürmek değildir. Tartışmanın buna ihtiyacı var. Buna çok genel sınırlar dahilinde dokunuldu.

Herşey böyle olsun da demiyorum, bu bir tartışma önerisidir.

Diyalog için bazı pratik adımlar atılamaz mı?

Büyük Kürt-Türk diyalogu diyelim buna. Acaba bunun için bazı pratik adımlar atılamaz mı? Belki şunu demeye getirmek istiyorsunuz, "bu söylediklerimiz daha çok orta vadesel bir çözümdür, daha pratik, çok acil olan bazı sorulara nasıl yaklaşım gösterilmeli" diyebilirsiniz. Çok çarpıcı olarak burada belirteyim; benim bir çözüm tarzım gerilladır. Neden gerilla? Çünkü, sorunu canlı tutuyor, sorunu halka mal ediyor. Yalnız Kürt halkına değil Türkiye halkına da mal ediyor. Bunun için şu anda gerilladan bu haliyle vazgeçemem. Sorunun siyasi çözümü tam garantiye kavuşturulana, kesin güvence oluşturulana kadar bu gerilla kalacaktır, gelişerek devam edecektir. Kimse de ne kendisini ne de bizi bu konuda yanıltmaya çalışmasın.

Ama bununla tam askeri çözüm sağlarız, mutlak her şeyi silah çözer diye bir fetiş, fanatik yaklaşım içinde de değilim. Karşı taraf böyle bir konumdadır. Askeri çözüme çok sevdalanmış. Ben askeri çözümü tek seçenek olarak görmüyorum; ki imha çözümüdür. İşbirlikçi Kürtlerle çözüm geliştirilmek isteniyor. O aşiret ağaları Ankara'ya çağrıldı. Nedir o bir eşkıya başı vardı: Tahir Adıyaman. İlk Kürtçe konuşmayı ona yaptırdılar. Şimdi Tahir Adıyaman'ın gerçekten ulusal meseleyi çözme yeteneği var mı? Size söylüyorum, o aşiret fukaralarını toplamışsınız, başımıza bela ettiniz, bir de Türkiye'nin, Ankara'nın başına bela etmek istiyorsunuz. Bunlar hangi sorunu çözecekler? Kimin kafasıdır? Şaşıyorum buna. Dediler "emniyetin kafasıdır" bazıları daha değişik, "şunun bunun kafası" dediler. Bu adamlar hiçbir şeyden anlamazlar. Dört bin yıl öncesinin fosilleşmiş kafa yapısını temsil ediyorlar. Bunlardan bir Kürt belası daha çıkarmayın karşımıza. Zaten ölüyorlar, öldürüyorlar. Türkiye'nin de başına bela olurlar. Kaldı ki, bunların karşılığı sizde savaşan güçlerdir, kontrgerilladır. Şimdi bunları bir defa engel olmaktan çıkaralım. Bunlar çok gerekli kurumlar da değil, acilen ortadan kaldırılması gereken kurumlardır. Bir yerde korucu ve kontrgerillayı hemen durdurmak gerekiyor. Hiç olmazsa cinayetlerini hemen durdurmak gerekiyor.

Gerillayla da fazla başedecek durumları yok. Çok anlamsız kan dökmeye götürüyor. O kadın, çocuk ölümü de budur. Bir mermi düşüyor, o çocuklar da gidiyor; bu bizi kahrediyor. Bunu durdurmak gerekir. O karanlık cinayetleri de öyle. Bunlar hangi anayasaya bağlı. Anayasaya mı bağlılar, babayasaya mı, belli değil. Bir "babayasa" vardı, son dönemde işin içine bir de "anayasa" girdi. Ananın yasası da girdi işin içine ve çok kötü cinayet işliyorlar. Bunu durdurmak gerekir. Çünkü bunların öyle çözüm getireceklerine inanmıyorum ve bizi de kırıp yok edeceklerini de sanmıyorum.

Bazıları öyle söz veriyorlar, Türkeş diyor "bana da bir yıl verilsin." Aman Allah, ona da bir yıl verilse Türk halkına yazık olur. Bir öneri olarak söylüyorum: Devlet içinde bazı kademeler bunlara güvenmemeli. Acil bir tedbir olarak bunu düşünmek gerekir. Yine bazıları, "yayın izni, yayın hakkı bu haliyle bile yeterlidir" diyorlar. Şimdi bu o kadar önemli değildir. Radyolar, televizyonlar dışarıdan bile inşa edilerek kurulacak, gündeme geçirilebilir. Artık bu konudaki yasaklamaların da fazla anlamı olmadığını kavramışlar, basın-yayın özgürlüğü gelişmek zorunda.

Söylediğiniz köy göç ettirmeleri var. Zaten bu kontrgerilla durursa, o köyler eski yerlerine giderler. Bununla bağlantılı bir olaydır. Bunlar normal bir hükümetin, hatta böyle birazcık "Türkiye'nin sorunlarını hafifletmek" istiyorum diyecek bir hükümetin ilk ele alacağı tedbirlerdir. Yalnız bunlar öyle sorunun çözümü değil de önünü açma tedbirleridir.

Suç işlemedik ki af isteyelim

Tabii. Bizimle savaşan çok etkin komando askerleri yakaladık, 50'yi aşkın. Bu savaş senin çıkarına değil dedik, kişiliğine hakaret etmedik ve bıraktık. Gerçekten esirleri böyle tutmanın hiçbir anlamı yok. Zaten bir savaş olduğunu genelkurmayın kendisi kabul ediyor. Gerçekten de bir savaş var. Türk-Yunan savaşından 100 kat daha kapsamlı bir savaş sürüyor. Savaş statüsünün gereklerini yerine getirelim. Esirlik statüsü uygulansın. Eğer bırakıl-

mayacaklarsa bile biz bırakırız. Alacağımız esirleri, tek taraflı bırakmaya devam edeceğiz. Ama kendileri de Cenevre Konvensiyonu'na göre esirlik statüsüne uysun. Esirlik statüsü ayrıdır, bu terörist yasası ayrıdır. Buna işlerlik kazandırmak gerekiyor.

Şimdi bir genel af yaparlar mı yapmazlar mı, bu onların bir meselesidir. Biz affedilmeyi de beklemiyoruz; suç işlemedik ki af isteyelim. Biz çok zorlu bir mücadele veriyoruz, halkların kutsal çıkarlarına yönelik bir mücadelemiz var. Kendi günahlarını azaltmak istiyorlarsa, hatta kendilerini hızla suçlu konumundan çıkarmak istiyorlarsa o gencecik insanları bir an önce bırakmaları, buna göre bir düzenlemeyi geliştirmeleri kendi çıkarlarınadır.

– Türk medyası siz ve partinizi başlangıcından beri büyük ölçüde tahrif ederek kamuoyuna yansıtıyor. Acaba önümüzdeki dönemde bir yumuşama başladığı zaman, medya da devletin bir yan kolu olarak bu yumuşamaya uyar mı? Yoksa medya "bağımsız" bir odak olarak sizi karalamaya ve kötülemeye devam eder mi?

– Eğer Türkiye'de siyasi bir irade oluşursa medya bu olumsuz yayınlarına bir sınır getirebilir. Birdenbire belki olumlu bir çizgiye gelmez. Çünkü en az bürokratlık ve paşa kültü kadar bir medya kültü de oluşmuştur ve bazıları bunu neredeyse meslek edinmiştir.

Bazıları fanatik davranmaya devam edeceklerdir. Hatta yakın dönemde medyanın biraz daha olumlu yaklaşacağı kanısındayım. Çünkü onların içinde de epey çözüm isteyen, yoğunlaşmak isteyen bir kesim var. Siyasi irade biraz yeşil ışık yakarsa medya sorunun olumlu ele alınmasında büyük bir rol oynayabilir. Bence medya gittikçe daha fazla devreye girmeli. Özel televizyonlar biraz soruna girmeye çalışıyorlar. Yine bazı basın organları özel çaba harcıyorlar. Bu da hız kazanacaktır. Yakın dönemde böyle bu yönlü bazı gelişmeler beklenebilir. Ben medyayı o kadar olumsuz görmüyorum. Fakat ısrarla medyayı çok çirkince kullanmak ve bu karanlık çevrelerin sesi dahilinde tutmak isteyen

kalemşörler de var. Onlara dikkat etmek gerekiyor.

– Türkiye'de askeri darbenin tekrar gelmesi tartışılıyor.

Darbe yapan generalin ilk 24 saati balayı olabilir, fakat sonrası kabustur

– Darbe için çok kısa bir cevap vereyim. Yani olası orta vadeli çözüm yollarına ilişkin önerileri ve bir de sorunu diyalog yoluyla çözmede yardımcı olabilecek bazı tedbirleri sıraladıktan sonra, acaba beklenmedik bir darbe tehlikesi yok mu diyorsunuz? Her şeyi allak-bullak edebilecek bu yönlü bir gelişme beklenebilir mi? Bu da biraz tartışılıyor. Bana göre yürürlükte olan aslında bir gizli darbe var. Örtülü darbe de diyebiliriz buna. Bu Özal'ın ölümünden sonra biraz daha gelişti.

Tansu Çiller hükümetini, biraz daha darbesel bir hükümete yakın tabir etmek fazla gerçekleri zorlamak olmaz. Özellikle hükümetin askerin denetimine girmesi, darbe özelliğinin örtünerek daha da geliştiğini gösterir. Bu yönlü darbesel bir gelişme var. Darbeyi tıpkı 27 Mayıs'ta, 12 Mart'ta, 12 Eylül'de olduğu gibi, işte saat 5.00'te kalkarlar, radyoya gelir işgal ederler, "darbe yaptık" derler; böyle darbe beklemeyin!

Türkiye'de bu anlamda bir darbenin gelişeceğini ben tahmin etmiyorum. Ama yürürlükte bir darbe anayasası var. Yürürlükte darbesel adımlar var. Örneğin dediğim gibi, ikide bir genelkurmayın MGK'ye sunduğu reçeteler var. O reçetelerin hepsi darbenin biraz daha geliştirilmesidir. Bir sürü yasa taslakları var. Bu son istenen, DEP'li milletvekillerinin içeriye alınması var, bunların hepsi darbesel gelişmelerdir. Böyle bir darbesel gelişme var, belki biraz daha da gelişir. Ama bütün bunların acaba çok açık bir askeri rejimle sonuçlanması düşünülebilir mi? Bunu biraz zayıf bir olasılık olarak görüyorum. Bazı generaller belki bunu şahsi ikbal meselesi yaparak düşünebilirler. Eğer düşünürlerse Tür-

kiye'yi bitirirler. Düşünen böyle bir general çıktı.

Şimdi ekonomi tükeniyor. Bu kadar ABD'ye söz vermiş bir başbakan bile eğer ABD tarafından pek kabul görmüyorsa, Avrupa bu kadar karşı duruyorsa, yine bu kadar ülkeler kredi limitini durduracak noktaya gelmişlerse, bir generale hiçbir şey vermezler. Ve generalin ilk 24 saati balayı olabilir, ondan sonrası kabustur.

Batı veya Amerika bir generale açık çek vermezse çok zordur, gelişemez. Şimdi de böyle bir generale çek vereceğini ufukta gösteren bir işaret yoktur. Bunun yanında daha alt düzeyde bu Portekiz tipi Afrika, Latin Amerika ülkelerinde, hatta Arap aleminde gelişen subayların radikal darbe deneyimleri var. Bunlara artık bazıları sol darbe de diyebilir veya radikallerin darbeleri de diyebilir, mümkün müdür bu Türkiye'de? Bunu teorik olarak imkansız görüyorum. Hatta biriken sorunlar eğer siyasiler tarafından daha da içinden çıkılmaz bir hale getirilirse ve üst düzeydeki paşalar tarafından bu durum (kendi sürelerini biraz uzatmak istiyorlar) daha da katlanılamaz bir biçimde yürütmek isterlerse, muhtemel alt düzey subaylarda bir arayış gelebilir.

Kaldı ki, bu 12 Mart'ta da vardı. 27 Mayıs'ta alt düzey subayların hareketliliği çok önemlidir. 12 Mart'ta başaramadılar, 12 Eylül'de de tasfiye oldular. Ama muhtemelen yeni mayalanma olabilir. Sorunlar kendini biraz daha dayattıkça Türk ordusunun bünyesinde böyle bir gelişme, gruplaşma beklenmelidir. Ama şimdi bunların düzeyi ne kadardır, organizesi var mı, bunun bir planlaması içinde olanlar var mı? Bu konuda kesin bir şey söyleyemem. Benimkisi sadece teorik ve olabilir biçiminde.

- Belki bir tarihsel nokta. Bu Portekiz'deki darbeyi üstlenenlerin hemen hemen hepsi Angola ve Mozambik'teki sömürge sürecini sürdüren subaylardır.

– Evet, Şırnak Tugay Komutanı Mete Sayar giderken bir şey söyledi (Moskova'ya tayin edildi): "Bu iş asmak, kesmekle olmaz!" Çok çarpıcıydı, adamı sonra kaldırdılar. İnanmıyordu o savaşın başarılı olabileceğine. Ersever'in de buna benzer bir yak-

laşımı vardı. Tasfiye edilen o jandarma kuvvet komutanlarının da, artık bu yöntemlerle bu meselenin içinden çıkılamaz gibi bir yorumları vardı. Gerçi bunlar tasfiye edildiler ama Kürdistan'da savaşan subayların önemli bir kısmı, tıpkı Portekiz'in sömürgelerinde savaşanlar gibi, bir darbesel hazırlığa girişmeleri de kuvvetlidir. Savaştan en çok bıkan kesim bu Kürdistan'da savaşan subaylardır, hatta lanetleyen kesim de bunlardır.

Çok ilginçtir, savaşla ilgisi olmayan bir grup üst düzey general ısrarla çok sayıda subayı ve askerlerini zorla bir savaşa itiyor. Şimdi bunlar güçsüz. Öyle cunta olabilecek, örgüt kurabilecek durumda değiller. Bazı sözcüleri olursa da, onları faili meçhul cinayetlerle ortadan kaldırıyorlar. Şimdi, bütün bunlar bir eğilim olabilir mi? Çünkü o Lice'deki, Dersim'deki albayın katledilmesinde savaşı dayatıldığı gibi götürmeme durumu olduğu açıktır. Hatta bunlar "ne PKK bize fazla karışsın, ne de biz fazla üzerine gidelim" diyen kesimdir. Bu yönlü birçok belirti var.

Şimdi bunlar bir kuvvet haline gelebilir mi, organize olabilirler mi? Bu konuda dediğim gibi, fazla bir şey belirtmiyorum. Ama sorunlar çok ağırlaşırsa, savaş çok genişlerse, içinden çıkılmaz bir hal alırsa, kesin böyle bir gelişme beklenebilir. Teorik olarak da mümkündür, pratikte de gelişmesi sorunların ağırlaşmasına ve sivillerin çözüm gücü bulamamalarına yakından bağlıdır.

– Şimdi bütün konuştuklarınızda şöyle bir paradoks var: Aslında iyimser gelecek tahminleri yapabiliyoruz. İlk defa belki şu son on yıldır bir iyimser gelecek tahminidir. Öneri üzerinde tartışabilir hissediyoruz kendimizi. Fakat buraya son derece kanlı bir çatışmadan geçerek geldik ve özellikle geçtiğimiz yılda beliren sizin ateşkes çağrınızla bir iyimserlikten sonra çok kanlı, sert bir gerilla mücadelesinden geçildi, karşılıklı bir çatışmadan geçildi. Bu son bir yılın gerilla açısından bilançosunu ve gerillanın gelişme ihtimallerini açabilir misiniz?

Kürdistan gerillası siyaseti öğrenme okuludur

– Bu çözüm önerilerimizden sonra, gerilla mücadelesine geçerken şunu vurgulamakta yarar görüyorum: Bizim gerilla ne diplomasinin basit bir aracı olarak düşünülüyor, ne de çokça sanıldığı gibi kör şiddet olarak, yani her şey silahtır, şiddettir, kavgadır biçiminde düşünülüyor. Tam tersine biz gerillayı yoğunlaşmış siyasi faaliyet olarak değerlendiriyoruz. Bizim için gerilla tamamen bir siyasi çalışmadır. Hem dışa yönelik, hem içe yönelik bir siyasi ve hatta parti çalışmasıdır. Bu husus fazla bilinmiyor. Gerillayı geliştirirken tam bir partiyi geliştirdiğimizin farkındayız ve partiyi geliştirmekle ulusal gerçekliği biraz aştığımızı çok iyi görüyoruz. Ve işler hatta o noktaya geldi ki, gerilla tam bir sosyal dönüşüm aracı oldu. Kendi içinde bile öyledir. Ve buna bir de kadın gerillasını ekledik. Şimdi neredeyse oluşturacağımız toplum modelinin bütün belirtileri bu gerilla ordusunda böylece şekillenmiş oluyor. Yani gerilla bizim için neredeyse geleceğin prototipi, bir kültü, bir demokratik dönüşüm aracı, bir kişilik bulma aracı, bir siyaset öğrenme okuludur.

Gerillayı bu kadar kapsamlı bir faaliyet olarak değerlendirirken, bunun küçük bir parçası da dışa yöneliktir. İşte Türk ordusuna yönelmede kullanılan bir askeri araç ve hatta belki de bu işin %5'idir, %95'i diğer görevlere ilişkindir. Bir bu yönüyle gerillayı tanımlamak önemlidir. Gerillamızın tarihçesine ilişkin kısa bir hatırlatmada bulunmak isterim. Türkiye'de ilk gerilla lafları 1970'lerde edildi. Denizler THKO'yu oluştururken Nurhaklara çıkmışlardı, Mahirler Karadeniz dağlık sahasına ilişkin bazı hazırlıklar içindeydiler.

Dolayısıyla ilk gerilla sözcüklerini Türkiye devrimciliğinden öğrendik, oradan esinlendik. Hiç şüphesiz Vietnam gerillası vardı. Yine Che Guevera bir gerilla önderi olarak kendisini 1970'lerde çok güçlü hissettiriyordu. Bunun yanında Güney Kürdistan'da bir silahlı mücadele vardı. Bunlar bizim biraz esin-

lendiğimiz kaynaklar oluyor. Ama dikkat edilirse silahlı propaganda anlayışı Mahirlerde güçlüydü ve suni dengeyi bozmada bir ana konu olarak kullanılıyordu. Şimdi, bütün bunlar o dönem uygulamaya geçmedi. Daha Nurhaklara varır varmaz hazin bir biçimde can verdiler. Yine Mahirler daha kırsala çıkmadan yarı yolda can verdiler. Barzaniler de aslında Kürt gerillasını önleme hareketidir. Barzani'nin görünüşte silahlı peşmergesi var, ama özünde çok iyi gördük ki Kürdistan'da halk savaşımının, gerillasının özellikle canını alan bir kontra hareketidir. Bunu şimdi çok açıkça belirtebiliyorum. Biz bu gerçekleri süreç içinde çok daha yakından gördük. Ve ben hemen işe bir THKO modeliyle, bir THKP/C modeliyle bu anlamda başlayamazdım.

Çok gevşek bir grup, ideolojik grup hareketi olarak başladık. Bu aşağı yukarı 1970'lerden 1978'lere kadar gelir. Bir de silahların daha çok kullanılması, özellikle Haki Karer'in şahadetinden sonra bir ihtiyaç haline geldi. Hilvan, Siverek olayları başladı. Silahlar daha çok işin içine girdi. Zaten bu da 12 Eylül olayına yol açtı. Bu dönemlere biz, PKK'de bireysel şiddet dönemi de diyebiliriz. Henüz gerilla yok, hatta silahlı propaganda da yok. Siverek'teki bir köylü çarpışmasıdır; onu fazla aşamadı. Ama bunu bile rejim bir darbe yapma gerekçesi olarak değerlendirdi ve çok tehlikeli olarak gördü. Evren "Biz işte Siverek'ten, Batman'dan geçerken darbeye karar verdik" derken, bunu kastetmek istiyor. Potansiyel vardı, ama henüz örgütleyecek durumda değildik.

Bucak eylemi biraz ilk adım olabilirdi, maalesef fazla başarılı olamadı. Bir nevi yurt dışına çekilip başladı. Yurtdışına çekilişin bir-iki yılı askeri eğitimdir. Filistinlilerin katkısı oldu. 300'e yakın bir grubu eğitebildik 1982'lere kadar. Bu aynı zamanda bir parti eğitimiydi de. Son derece iç içe, ayrı bir parti örgütü, ayrı bir askeri örgüt yoktu ve ülkeye dönüş 1982'lerde hız kazandı. 1983'te devam etti ve bize göre 15 Ağustos ve benzeri yaygın hareketlilikler 1983'te de başlayabilirdi. Ama taktik önderlikte yer alan sorumlu düzeyin zamanında hereket edememesi biraz işi uzattı. Fakat 300'e yakın silahlı güç de ülkeye aktarılmıştı, oldukça da eğitilmişti. Mutlaka başlatabiliriz demiştik kendimize.

15 Ağustos, gerçekten bir nevi Kızıldere gibi beklenmedik bir yıldırım hareketidir. O da iz bırakan adımlardan birisidir. Suni dengeyi bozmada olsun, daha sonraki bütün süreci etkilemede olsun, anlamlı olan bir eylemdi. Ordu Kızıldere'de olduğu gibi "48 saatte bitiririz" diyordu, başarılı olamadı. O zaman bunun coğrafyayla da ilişkileri vardı. Bizim hareket çok parçalanmıştı, birimler dağınıktı, karargahlar çeşitliydi. Bir birimi bile yakalayamadı, üzerine bile gidemedi. O da çok ilginç bir durum. O bizi gittikçe cesaretlendirdi. Ama daha çok 1985'te ordu kendini toparladı. Koruculuk, pişmanlık yasasına yöneldiler. Tam önleyemedi ama daraltti biraz. Bunun üzerine bız bir kez daha durum değerlendirmesi yaptık. Silahlı propagandadan giderek gerillaya geçmek gerektiğini anladık ve 1987'den itibaren. Ki 3. Parti Kongremiz de vardı, o da böyle başarısızlıkları biraz kişisel düzeye kadar indirgeyip çözümleme anlamına sahipti.

Yeni bir hamleyi biz 1987'den itibaren başlattık. Olağanüstü Hal de buna dayalı olarak gelişti. Büyük bir gerilla adımıydı bu, Türkiye'de tutunacak mıyız, yoksa atılacak mıyız, böyle büyük bir çekişme başladı. Çok zorlu bir süreçti. 1987-88 özellikle gerillayı geliştirip, geliştirmeme konusunda soru işaretleriyle doluydu. Çok zor, sancılı ve böyle yavaş gelişen bir anlama sahiptir. Ama özellikle de bize dayatılan provokasyonlar vardı; zindanda, Avrupa'da, ve dağda. Ne kadar MİT'le bağlantılıdır, onu irdeleyecek durumda değiliz. Ama ciddi tasfiye girişimleri vardı; gerilladan uzaklaştırmak, çok legal, reformist bir hareketle noktalamak, PKK'yi bu duruma getirmek isteyen çabalar çok yönlüydü.

Bu işte Avrupa'da avukat Hüseyin Yıldırım gibi kendini dışa vuranlar olsun, daha önce bir sürü buna benzer hareket var. Şener çıkışı denilen olay olsun veya onun faaliyetleri olsun; bunlar zindanda militanlıktan uzaklaştırmayı dayatır. Yine bu Hogır olayı vardır, o da eşkıyalaşma diyebileceğimiz bir yozlaştırma çabası içindeydi. 1988 bunlarla mücadele ile geçti. 1989 biraz daha eylemlerde gelişme yılı oldu. 1990 yine serhildanların, halkın çok aktif mücadeleye katıldığı bir yıl oldu. 1991-92'de Körfez Savaşı'nın sonuçlarını değerlendirmemizle

birlikte büyük bir gerillasal patlamaya yol açtı. Hem derinliğine, hem genişliğine yayılma oldu. Oldukça silahlanma imkanı elde edildi. Gençlik de saflara epey kayıyordu ve buna yönelik o Güney Savaşı başlatıldı. Onu da bir biçimde atlattık. Ağır bir krize yol açabilirdi ama tedbirlerimiz vardı. Biz gerillayı bir noktaya bağlayamazdık; bir yer gider on yer kalırdı.

– Güney Savaşı'nın bilançosu nedir?

Büyük imhayı durdurmayı başardık

– Güney Savaşı'nda olsun, daha önceki yıllar olsun biz bu savaşı en az kayıpla atlatmayı bilen bir hareketiz. Örneğin en çok darbenin vurulduğu iddia edilen o Güney Savaşı'ndaki bilanço 130 civarında bir kayıptır.

– Ordu kaybı nedir?

– Fazla kestirememekle birlikte bizden az olamaz. Daha da ötesi, o yalnız bir alanda.

– Bunun sonuçları çok abartıldığı için...

– Hayır, hayır öyle bir tehlike vardı. 2000-3000 kişi belki tasfiye olabilirdi. Fakat bu önlenebildi diyebiliriz.

– Peki Osman Öcalan'ın daha sonraki kaderinde bu Güney Savaşı etkili oldu mu?

– Gayet tabii. O savaşta gerillayı geliştirememesi, bir dar vadiye sıkıştırması, anlaşmaya gitmesinin özüdür. Bunun daha öncesiyle de ilişkisi var. Güney'deki faaliyetlerin dağlık alana göre yayılmaması (bu konuda talimatlarımız vardı), genişleyememesi, bu daralmanın esas nedeniydi. Yoksa biz Güney'de Türk ordusunu felakete uğratacaktık. Bir köy kurdu adeta, bir köye tıkanma oldu; orada da kuşatmaya alındılar. İşte anlaşma bir yerde imhanın önlenmesi adımıydı da. Yani kendi olumsuzluklarını böyle bir anlaşmayla bertaraf etmek istediler. Osman'ın konumu budur.

Tabii bunun olumsuz yönü de var, olumlu yönü de vardır. Fakat biz bu büyük savaşı çok az bir kayıpla atlattık, eğer biraz daha devam etseydi veya bu tarzıyla devam etseydi kayıplar 3000-

4000 olabilirdi. Genelkurmay da bunu söylemek istedi ama orada bir oyunun bozulma durumu vardır. Yani bunu böyle cevaplandırmak mümkün. Fakat gerilla için başka alanlar da vardı, orası sadece önemli bir çalışma alanının boğuntuya getirilmesi olacaktı. Bitmezdi gerilla, onu demek istiyorum. 1993'te biz çok kapsamlı bir atak geliştirdik. Denilebilir ki derinliğine genişliğine en çok yayıldığımız bir yıl oldu.

- Ateşkes sonrası?

– Evet. Çünkü hükümetin bu konuda kendine en çok güvendiği ve "sonuç alınacaktır" dediği yıldır. Tansu Çiller hükümeti dönemine denk geliyor. Gerçekten işe muazzam paralar sarfederek girdi. Ama gerillanın değil engellenmesi, hızlanmasının önüne bile geçilemediğini söyleyebilirim. Gelişme temposu bile durdurulamadı.

- 1993'te 3 misli büyüdük dediniz!

– Evet.

- Peki bu 1993 yılı Türkiye ordusunun en çok gerillaya karşı araç, gereç, silah ve teçhizatı...

– Devreye girdiği...

- Temin ettiği yıl. Yani skorsky ve kobra helikopterlerinin alımı yapıldı çok yüksek miktarlarda. İşte gece aydınlatan silahlar vs.

– Muazzam teknik, muazzam sayıda askerler devreye sokuldu.

- Gerilla savaşı karşısında anlamı nedir?

– Yine korucu sayısı ikiye katlandı. Şimdi bütün bunlar kesin sonuca gitmek içindir ve ne denilirse denilsin, Güreş'in de görev süresinin uzatılması bu tasfiye planının bir gereğidir. Batı da bu konuda kredi vermişti. Ama süre sonsuz değil de bir yıla göre verilmişti, ona göre ayarlanmıştı. Gerçekten bu ciddi bir imha süreciydi. O generalin bile tasfiye edilmesinde bunun bir payı olabilirdi. Güreş kesin gözünü imhaya dikti ve bu konuda Tansu'yu da başlangıçtaki mızmızlarını sert bir tavırla cevaplandırarak bağladı. Demirel'in söyleyeceği fazla bir şey yok. Sosyal demokratlar zaten ipi vermiş özel savaşın eline.

Dolayısıyla köylerin tahribatı, tümüyle yok edilmesi ve her

türlü vahşet, normal bir yöntem olarak benimsendi ve 1993'e öyle yüklendiler. Buna rağmen gerillada gerileme olmadı. Tam tersine bilindiği gibi üçe katlanma gelişti, rakamlar da bunu doğruluyor, coğrafik denetimimiz de bunu doğruluyor. Nasıl oluyor diyeceksiniz? Biz 1992'nin derslerini iyi özümsettirdik. Özellikle ateşkes sürecinde de bunu biraz daha derinleştirdik. Yapımız ilk defa gerillaya benzer bir savaşıma girmeye başlamıştır.

Daha önceki, "gerilla savaşımına girecek miyiz, girmeyecek miyiz" gibi tereddütlerle dolu bir süreci ifade eder. Tam böyle kendine güveni, tam böyle oturmayı sağlamış değildir. Ama 1992'nin yazına doğru geldiğimizde oldukça iddialı bir konuma gelmiştik ve bu biraz durumu hem kurtardı, hem de geliştirdi. Bundan daha önce şunu dile getirmek istiyorum: O Türkiye devrimcilerinin önüne koydukları silahlı mücadele, silahlı propaganda, gerilla aşamalarını biz başarıyla ve hatta bir anlamda Türkiye adına da sağladık. Türkiye solu bunu iyi izleyemedi, fazla derinliği göremedi, kapsamını iyi değerlendiremedi. Bu bir eksiklik ve hala da bütün boyutlarıyla devam ediyor.

- Bugünlerde Dersim'de Doktor Baran'ın intihar ettiği yönünde bazı değerlendirmeler var. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir? Yine eyaletlerde gerillanın gelişim durumu nasıldır?

"Başarılı olamazsam Parti Önderliğinin karşısına sağ çıkmam" diyor. Birkaç gün önce tartışmalar oluyor; "Pratiğimiz çok yetersiz, ne yüzle Parti Önderliği'nin karşısına çıkacağız" diyor. Bu kadar romantik bir biçimde, duygulu bir biçimde intiharı seçiyor. Aslında o kadar da başarısız değil Dersim. Şu anda 600'ü aşkın bir gerilla gücümüz var. Bize göre o çok az. İstediğimiz gelişmenin yarısından bile az.

Kürdistan'ın her tarafı tutulmuştur

Planlamalarımıza göre gerilla çok daha yüksek bir gelişme seviyesini tutturabilir. Bu yönlü sorunlarımız epey işleniyor. Ama

buna rağmen gerillanın hacmini size biraz vereyim: Bugün bütün o Güney hudutlarında gerilla kamplarımız var. Hem de 1992'den daha güçlü bir biçimde. Hatta o zaman biraz engeller vardı, şimdi onlar da kalktı. İstenildiği gibi silah alınabiliyor. Bir de Güney faaliyetlerini gerilla düzenine oturttuk. Zele Kampı bizim için çok önemsiz bir alan. Olsa olsa bundan sonra lojistik, sağlık, siyasal ve bir de basın-yayın anlamı olan bir kamp olarak düşünülebilir. Bunun dışında ve en önemlisi de ülke içine biz büyük taşırmayı gerçekleştirdik. En kuzeyden Ağrı Dağı'nı, Tendürekleri bırakmadık, Sarıkamışı ve Allahuekber Dağları'nı bırakmadık hiçbir zaman. Her gün çatışmalar hazırlanıyor. Bütün buralarda gerilla var. Serhat'ta gerillamız 1000'e yakındır.

Oradan geçelim Erzurum'un ilçelerine; orada da gerilla vardır. Bingöl, Erzurum, Erzincan arasında epey gerilla birikmiş. Buna biz Erzurum Eyaleti diyoruz. Gerilla sayısı yaklaşık 600 civarındadır. Ordu birçok sefer yapmasına rağmen, tasfiye şurada kalsın, yanına bile yaklaşamadı. Hınıs, Karayazı, Tekman, Erzincan'a kadar gidiyor. Bingöl'ün bütün kuzeyini içine alıyor. Yine Dersim'e gidiyoruz. Dersim'in birçok sahası tutulmuş. Dört önemli bölgeyi tutmuşuz. Sivas'a, Erzincan'a açılım var. Malatya'nın kuzeyine doğru da gidiyoruz. Diyarbakır'a gidiyoruz. Diyarbakır'ın gerçekten yine ne kadar tutulduğunu biliyoruz. Diyarbakır'da gerillayı sökmek için, devlet çok büyük operasyonlar düzenledi. Bitlis, Muş, Siirt üçgenli saha var. Batman'da dört temel bölge var ve yine 1000'e yakın gerillası var. Diyarbakır'ın yine 1500 civarında gerillası var.

Gelelim Mardin'e. Çok düz, çok az bir dağlık alanı olmasına rağmen 500'ü aşkın gerillası var. Milis olarak da epey örgütlü. Güneybatı dediğimiz Adıyaman, Maraş, Malatya, Antep'te de gerillamız var, Binboğa'da da gerilla çekirdekleri var; birtakım düzeyindedir. Yine Nurhak, Engizekler'de bir birlik düzeyinde var ve hızla çoğalıyor. Şimdi 100'leri buldu belki. Adıyaman'da bir-iki takımlık güç var. En zayıf olduğumuz yerler ki, orada da gerillanın küçümsenmeyecek çekirdekleridir bunlar. Botan zaten kurtarılmış bölge durumundadır. Botan'da toplam

gerilla 5000'i geçiyor, 7000'e doğru tırmanıyor. Zaten arazinin %60'ı, %70'i denetim altında. Diğer yerlerde de arazinin yarısı denetim altında sayılır. Halkla ilişkiler devam ediyor. En az gerilla kadar milis var. Yine en az yarısı kadar şehir kitlesinin desteği var. Şimdi çapı bu kadar geniş olan bir gerilla hareketi ile karşı karşıyayız. Ben kaba olarak gösterdim. Daha da derinliğine milyonlarca cephe çalışanı, milis, yurtsever var.

– Peki gerillanın kaynağı, her bölgede oluşturulmuş gerilla müfrezelerinin, takımlarının kaynağı yerel nüfus mu? Oradan mı akıyor, yoksa siz buradan size yazılan gerillaları tasnif edip o bölgelere dağıtıyor musunuz? Yani her gerilla da asker topluyor mu ayrıca?

– İkilidir. Hem asker topluyoruz, hem yerelden sağlıyoruz. Genellikle yereller ile, dışarıdan gelenlerin oranı yarı yarıyadır. O dengeyi bulduk. Yalnız yerellerden gerilla oluşturmak sakıncalıdır. Çünkü bu mahalliciliğe, giderek yerel ağalara yol açıyor. Bu tehlikeli. Ama sadece yabancı diyebileceğimiz kesimlerden oluştursak, o da yerel halk tarafından kabullenilmeye götürmüyor. Bu iki tehlikeyi de bertaraf etmek için karma bir düzeni esas aldık ve az çok bu sağlanmış durumdadır.

– Peki, kimi zaman basından, özellikle Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin açıklamalarından işitiyoruz; kimi zaman da İstanbul'da yaptığımız çeşitli röportaj ve görüşmelerde genç Kürtlerin bir zorunlu askerlik yasasına tabi olduklarını söylediklerini işitiyoruz. Sizin koyduğunuz bir yasa bu. Bu ne kadar gerçek, yararı ve anlamı nedir?

Yasalarımız kurtuluş yasalarıdır

– Bu yasa fazla işlerliğe sahip bir yasa değildir, daha çok propagandasaldır. "Bu da bir ordudur, Türkiye ordusu da bir ordudur. Ama sen gidip o orduya askerlik yapamazsın" diyoruz.

Böyle bir simgesel değeri vardır. Gönüllülüğe dayanmayan gerilla düşünülemez. Gerillanın özünde gönüllülük esastır. Sınırlı sayıda bu yasaya göre bazıları alınmıştır. Bunun ilginç yanı şu; bir nevi kurtuluş oluyor bu yasaya göre alınanlar. Daha sonra, "kurtuluş hareketi, yani birileri geldi, beni kurtardı" diyorlar. Zorunlu değil, bir insanımızı kurtarma kanunudur. Öyle bir işleve sahiptir. Çünkü, aldıklarımızın büyük bir kısmı memnun. "Beni zorla aldı, gerillaya kattı" değil, "beni kurtardı" diyor. Yani ilginç bir durum ortaya çıkıyor. Böyle gerilla komutanları da var. "Nasıl alındın diyor" soruyorsun "askerlik kanunundan" diyor. Hiç "kötü oldu, benim irademe kendinizi dayattınız" şeklinde bir şey düşünmüyor bile. Anlamlıdır da kendisi için; çünkü uykuda, gafil, böyle sarsınca "ah" diyor, "ben kurtarıldım"

- Sadece bu değil, örneğin siz başka yasalar da koydunuz. Sosyal hayatı düzenleyen, hatta merkezi hükümetin yasallığına, yasal güvencelerine meydan okuyan, ya da onları tehdit eden, onlara alternatif oluşturan yasalar... Şimdi bu durumda gerillanın bölgede üstünlüğünü kimi alanlarda elde ettiğini ve yasa yapıcı bir konuma geçtiğini söylemek mümkün mü?

– Şüphesiz, birçok kural oluştu. Ekonomiye ilişkin, sosyal yaşama ilişkin. En az devlet kanunları kadar etkilidir bu kanunlar.

- Mesela ekonomik yasa olarak nasıl bir düzenleme var?

– Ekonominin felç olmasının bununla ilişkisi var. Yollar durduruldu, zozanlar (yaylalar) kapatıldı. Bizim iznimiz alınmadan ekonomik faaliyette de bulunulamaz. Yine ticaret durdu, kontrolümüze giriyor. Hatta devlet, kontrol altındaki yerlerde gümrük alamıyor. Biz savaş ekonomisini geliştiremiyoruz.

- Bundan kastınız?

– Savaşta gerillanın ihtiyacına göre ekonomi şekilleniyor alışveriş oluyor.

- Alışverişten ziyade ayrı vergi...

– Gerillanın ihtiyacına göre tahıl alım satımı, kendiliğinden

gelişiyor.

– Peki, yargı müesseseleri de oluştu mu? Örneğin kimi zaman bölgeye giden gazeteci arkadaşlardan (ben hiç gitmedim ama) işitiyoruz, gerek arazi ihtilaflarında, gerek aileler arası çatışmalarda, kız kaçırmalarda, yani ceza yasası, hukuk yasaları ve medeni hukuk alanına giren birçok alanda PKK'nin sadece kanun koyucu değil, aynı zamanda yargı organı görevini icra eden yerel mahkemeler oluşturduğu söyleniyor. Bunlar en çok hangi bölgelerde olabilir?

Bizde ceza intikam amaçlı değil

– Şimdi her devrimci hareketin kendi kurumlarını yaratma anlayışı vardır. Bir hukuk sistemi gelişiyor. Yargı, ceza ve infaz da gelişiyor. Bu konuda güçlü bir düzenleme düşünüyoruz, bir istiklal mahkemeleri örneğinde olduğu gibi.

– Olağanüstü hal mahkemeleri?

– Evet. Diğeri askeri mahkemeler. Bu da gerillanın kendi iç disiplin işlerini yargılayan bir mahkemedir. Bir de halk içi çelişkileri çözmekle uğraşan halk mahkemeleri var.

– Adı istiklal mahkemesi mi olacak?

– Bağımsızlık mahkemesi de diyebiliriz.

– Yani, istiklal mahkemesi deyince çok başka şeyleri çağrıştırıyor da.

– O mahkemelerin görevi daha çok ihanet suçlarını cezalandırmakla sınırlıdır. Halk mahkemeleri, halk içindeki bu bahsettiğimiz, kız kaçırma, arazi ihtilafı, kamu davaları ve benzeri halk içi çelişki diyebileceğimiz sorunları çözümleyen bir mahkemedir. Askeri mahkemeler de gerilla suçunu işleyenler daha çok yargılanıyor.

– İnzibati suç?

– Evet, kendi içindeki inzibati suçları yargılayan bir mahkemedir. Böyle bir düzenlemeyi şimdilik geliştiriyoruz ve biraz işlerliği

var. Gittikçe de kurumlaşmaları düşünülebilir.

– Peki şimdi bir ceza hukuku oluşunca ister istemez bir de ceza sisteminin oluşması gerekiyor.

– O da var.

– O da mı var?

– O da var şimdi. Hemen hemen her eyalette az çok tutukluluk yerleri var.

– Mahkumlara nasıl muamele ediliyor? Biliyorsunuz İnsan Hakları Derneği bu işlere de bakıyor?

– Şimdi tutukluluk süreci oldu; bazı askerleri uzun süre yanımızda taşıdık. O da egemen olduğumuzun bir göstergesi. Askerler Dersim'de, Serhat'ta, Garzan'da, Amed'de, Botan'da da uzun süre yanımızdaydılar. Aslında değişik bir tutuklama biçimi. Öyle fazla elini kolunu bağlama gibi bir durum da yok. Bir yerde "bizimle kalacaksınız, kaçarsanız cezası ağır olur. Böyle bir hürriyeti bağlama cezası da vardır. Özellikle bu Güney'de söz konusu olabildi. Bazıları kendi arkadaşlarına bile şiddeti uygulayabiliyor. Biz bunları cezalandırıyoruz. Böyle olamayacağını, yine ajan, korucu da olsa işkence edilemeyeceğini kavratıyoruz.

Sanılanın aksine, özellikle insana kişilik olarak zarar vermemeyi temel almıyoruz. Bir de cezayı bir ıslah aracı olarak düşünüyoruz. Bu çok daha önemli ve bütün cezalar, idam cezaları bile olsa ıslah etmeyi içeriyor. Gerçekten cezanın bir intikam aracı olarak değil de, bir ıslah etme yöntemi olarak devreye sokulması var. Bu konuda biraz gelişme sağlandı. Islaha yönelik cezalandırma sonuç veriyor. Oldukça eğitici bir anlama sahiptir. Bunu neredeyse bir politika haline getirdik.

– Burada benim bir sorum olabilir mi? Toplumsal hayata ilişkin yasalarda, gerilla veya genel anlamda PKK içki, kumar, fuhuş gibi konularda yasaklamalar getirdi. Uygulamada bu yasakların şekliyle henüz bir devlet olamamışken, böyle birtakım kurallar uygulatıyor. Devletin de benzer kuralları var. Bu ikisinin arasındaki,

özellikle uygulamada ve sonuç almadaki farklar nedir?

– Şimdi bazı sosyal suçlara ilişkin, öyle çok açık değil de, tahmin halinde gelenekler konuşuyor. Bizim girdiğimiz yerlerde içki duruyor zaten kendiliğinden, fazla anlamı kalmıyor. Bir sosyal olay olarak hırsızlık hızla ortadan kalkıyor. Fuhuş yine hızla ortadan kalkıyor. Bunlar hareketimizin doğal bir etkisinin sonucudur. Bazı olaylar söz konusu oldu mu, biraz sert bir tavır almakla önleniyor; bunlar öyle fazla yargılanmalık suçlar değil. Etkimizle doğal olarak aşılan toplumsal hastalıklardır. Bizim toplumu, insanı ele alış tarzımız, düzenden çok farklı. Çok farklı olduğu için de halk oldukça yüksek ilgi duyuyor. Hiçbir sorununu mahkemelere götürmüyor. Şimdi, TC mahkemeleri neredeyse bomboş. Bütün sorunlar bize geliyor. Her tarafta bu böyle, Avrupa'da da böyle. Ciddi bir aşiret çatışması oluyor, bana kadar bile geliyorlar. Gerçekten hukuki çözüm yolu veya mercii olarak PKK düşünülüyor. Birçok arazi ihtilafları, eski kan davaları, aile davaları tümüyle şu anda PKK'nin ağırlıklı olarak çözüme doğru gittiği toplumsal hastalıklardır.

– Şimdi bu sizin neredeyse hakimiyet altına aldığınız alanlarda bir yerleşik düzene doğru gidiş var mı? Örneğin, bu köy boşaltmalar, göç ettirmeler nedeniyle insanların yaşayamaz hale getirilmeleri söz konusu. Bu, kimi bölgelerde, insanların bir yerden bir yere taşınmalarına, hızla kentlere, büyük kasabalara doğru kaçmalarına ve göç etmelerine yol açtı. Fakat birçok insan da gerillanın hakimiyeti altındaki bölgelere doğru geliyor olabilir. Bu ister istemez bir yeni toplumsal yaşantı, yani sadece harbe dair olmayan, aynı zamanda gündelik yaşantıya ilişkin de bir hayatın ortaya çıkartacak; okuma, üretim, sağlık, bakım vb. birçok ihtiyaç şimdi gerillanın denetimi altında gelişebilir gibi gözüküyor. Burada yeni bir toplumsal hayat, toplumsal şekillenmenin

oluşması ihtimali ya da gerçeği var. Ben bilmediğim için soruyorum. Gidişat bu yönde mi?

Gelişmeler kendiliğinden federasyonlaşmayı doğuruyor

– Tabii, buna yönelik de gelişmeler var. Örneğin Botan'da eğitim okulları bile açılabiliyor çocuklar için.

– Açılabiliyor mu?

– Tabii, bir sürü insana, halka eğitim verilebiliyor. Bir de sağlık ocaklarına benzer düzenlemeler oluyor. Bu daha da gelişeceğe benziyor. Egemenlik alanı özellikle geliştikçe yavaş yavaş bir devlete mahsus işleri de biz üstlenmek zorunda kalıyoruz. Böyle gelişmeler var.

– Bu durumda örneğin önümüzdeki 1994-95 döneminde bir kurtarılmış bölge hukuku oluşmak üzere mi? Bunu öngörüyor musunuz?

– Evet. Bu konuda bizim ayrıca eyalet meclisleri ve buna dayalı eyalet hükümetleri kararlılığımız da var. Sanıyorum bu 1994 yılında biraz hayata geçecektir. Oldukça bu iki düzenlemeye ihtiyaç duyuyoruz. Yasama kurumunun teşkiline yine ihtiyaç duyuluyor. Ben buna kendiliğinden bir federasyonlaşma diyordum. Bu tür gelişmeler hız kazanacak. Çünkü toplum, halk gerçekten devletin etkisinden büyük oranda kurtulmuş. Şimdi bu düzenlemeye örgüt çerçevemiz de yetmiyor. Yoksa halk, bizi bir devlet olarak görmeye veya bu temelde örgütlenmeye hazır.

Bazı yetersizliklerimiz var. Bunları gidermekle birlikte, devletten daha çok etkili bir iktidar durumumuz var. Zaten şimdi yaşanan bir dereceli veya ikili, üçlü iktidardır. Bazı ülkelerde devrim olunca, iktidar bir sınıftan diğerine ya da bir ulustan diğerine devredilir. Şimdi bizde sömürgecinin karakterine yine savaşımın uzatmalı karakterine uygun olarak bazı yerlerde biz %90 egemeniz, bazı yerlerde de devren hakimiz. Ama bunun çok karma biçimleri de var. Ben buna dereceli iktidar durumu diyorum. Devlet gerçekten birçok yerde devlet olmaktan çıkmıştır. Devletin

fonksiyonlarını artık görmüyoruz. Devlet bazı yerlerde ise ezici hakim, bazı yerlerde de biz. Buna ne ad verirsiniz? Parçalı bir iktidar durumu.

– İkili iktidar?

– İkili de değil, parçalı, dereceli bir iktidar durumu.

– Yani oynak?

– Oynak, kaygan bir iktidar durumu. Şimdi böyle ilginç bir model yaşanıyor. Daha da gelişeceğe benziyor. Yalnız bu yıl yerel meclisler, gerilla karargahlarıyla, gerilla çalışmalarıyla paralel olarak bir cephe merkezi, bir cephe meclisi (ki buna yerel meclis, eyalet meclisi), giderek ulusal meclis de ortaya çıkıyor. Muhtemelen bunlara dayalı bir hükümet, en az Güney'deki federe hükümet kadar bir kuzeyde Botan'ın da bir federe hükümeti gelişebilir.

– Peki, şimdi bu tarif ettiğiniz coğrafik alan üzerinde, baskın olarak nüfus Kürtlerden oluşsa bile, Kürt olmayan halklar, Türkler, Lazlar, Süryaniler vs. var. Fakat daha çok Türklere yönelik soracağım. Bu alandaki Türk köyleriyle, kasabalarıyla olan ilişkilerinizde şimdiki durum nedir? Bir onu öğrenmek istiyorum. Örneğin Türk ahali size karşı nefret, dostluk, korku, sempati vb. duygulardan hangisini besliyor, siz onlara nasıl yaklaşıyorsunuz? Bu egemenlik ilişkisi çerçevesinde onların şimdi oluşan kendiliğinden statüleri, konumları nedir?

– Tıpkı Türkiye'deki duruma benziyor. Faşistlerin denetiminde olan köyler devletin köyleridir, faşisttirler. Kürt korucu köyleri de vardır. Bizim için bir hedef durumundalar. Yine dost olan Kürt köyleri gibi, dost olan Türk köyleri de var. Kesinlikle burada temel kriter ırkçılık veya milliyetçilik değildir.

– Siyasi kriterler?

– Burada belirleyici olan, siyasi ölçülerdir; milli ölçüler, etnik ölçüler değildir. Bir aşiretin içinde milliyetçi olan da, çok sayıda bizim yanımızda olan da vardır. Bizden yana tavır alan Kürt de

vardır, aleyhimizde tavır alan Kürt de vardır. Yine yanımızda yer alan Türk köyleri de vardır, karşımızda olan Türk köyleri de vardır. Burada da belirleyici olan ideoloji ve siyasettir. Yoksa milli temelde bir ayrım kesinlikle yoktur.

– Demin eyalet meclislerinden bahsettiniz. Sizin önemli özelliklerinizden biri de, kendi militanlarınıza ve kendi partinize karşı, başka örgütlerde görülmeyen sertlikte eleştiriler yöneltmeniz. Bunun en son örneği de, sadece dün 3. Ulusal Konferans'a gönderdiğiniz açış konuşmasını da gördüm. Biraz önce gerillaların yetersizliğinden de bahsettiniz. Acaba sonuçları alınmışsa, sizin açış metnini okuduğunuz 3. Ulusal Konferans'ın kararları hakkında, haber niteliğin de bilgi vermek mümkün mü?

PKK'nin yüksek uluslaşma, demokratikleşme ve siyasallaşma gereği var

– Bu konferans sürecine ilişkin kapsamlı bir değerlendirme yaptım ve o belgeyi olduğu gibi alabilirsiniz. Hatta önemli kısımlarını yayınlamalısınız da. Çünkü o aynı zamanda Türkiye'nin siyasi durumuna da çarpıcı bir yaklaşım getiriyordu. Haber niteliğindedir. Fakat en önemlisi iç yapımıza; gerilla, ordu gerçeğimize, savaş gerçeğimize, hatta parti öncülüğüne ilişkin değerlendirmelerle doludur. Çok çarpıcıdır ve oldukça da eleştiriseldir. Biçim olarak bu konferanslar bir yerde yapılmadı. Avrupa'da yapıldı, hemen hemen bütün eyaletlerde yapıldı. Ortadoğu'da yapıldı. Yani böyle bir anlamı var ve hepsinin içeriği olabilecek bir değerlendirmeyi sunduk. Orada en çok işlenen hususlar, ağır eleştirilerdir ve bu aynı zamanda 1994 yılı planlamasıdır da. Şimdi orada ilginç yaklaşımlar vardır. Bizim gördüğümüz ve bize çok daha çarpıcı gelen olay, gerilla genişledikçe çok sayıda katı-

lım oldukça her alandan bir köylüleşmeyi ve yine ilkel klan, kabile, aşiret bağlarını taşırma; onu aşmama gibi durumlar söz konusudur.

Şimdi bizim hareketimizin radikal, sosyalist, ulusal kurtuluşçu bir yanı var veya çok daha gelişkin bir siyasallaşmayı esas alma durumu var. Bu kadar yapı genişledikten sonra yine de siyasetten köylü kurnazlığını anlıyorlar. Önderlikten de aşiret, kabile başkanlığını anlıyorlar. Bunu çok ciddi olarak gördüm ve bir yerde bizim Osman Öcalan'ı bile eleştiriye almamızın nedeni budur. "Salt kardeşlik bağına dayanarak bir köy ağalığının veya bir savaş ağalığının pratiği içindesin" dedik. PKK'nin yüksek bir uluslaşma, demokratlaşma ve siyasallaşma gerçeği vardır. Sen buna ulaşacak mısın, ulaşmayacak mısın? Yetkilerini bu temelde kullanıyor musun, kullanmıyor musun? Bunu sorduk. Tabii, ben bunu örnek diye epey işleme gereğini duydum. Aslında bu bir genel gerçeğimizi ifade ediyor. Dar aile, kabile, etnik bağlar aşılmak istenmiyor tersine sarılıyor. Buna bölgecilik, mezhepçiliği de eklemeliyiz. Hatta Kürtçe lehçeleri var; Zazacılık, Sorancılık, Kurmancılık gibi. Yani bunlar da biraz uluslaşmanın önüne engel olarak çıkıyor.

Ben ısrarla şunu dayatıyorum: Üst bir ulusal biçimlenişe ulaşacak mıyız, yoksa Barzani gibi mi kalacağız? Biliyorsunuz Barzani diğer bütün aşiretler içinde kendi aşiret tekelini, bütün Kürt halkı içinde de kendi parti geleneğini hakim kılmak, yine tam hükümdarlık sistemini geliştirmek istiyor. Bu da görünüşte Kürt veya Kürtçülük gibi gözüküyor ama aslında anti-ulusalcıdır. Hatta Barzanicilik en anti-ulusalcı akımlardan, eğilimlerden birisidir. Kürdistan'daki aşiretçi, feodal yapıyı en az sömürgecilik kadar ayakta tutuyor. Şimdi biz bunu böyle kabul edemezdik. Bu konuda hayli yoğun bir ideolojik, siyasi mücadelemiz vardı. Uzun süre teoride bunu yürüttük ve biraz ulus teorisi ortaya çıktı.

Yine ideolojik mücadeleyle ilkel milliyetçilik, Türkiye içinde sosyal-şovenizm biraz aşıldı. Politik mücadeleyle ağaların etkisini biraz sınırlandırdık. Ama partimiz içinde büyümüş, kendi içimizde yeni ağalar ortaya çıkmış. Kendi başına karar veriyor, uzlaş-

ma imzalıyor, hatta teslimiyet. Canı istiyor, hiç gerillacılık yapmıyor, siyasi çalışma adı altında gerillayı tasfiye ediyor. Kendi adına, örgütü bastırarak, yönetimi dıştalayarak, tek başına neredeyse bir eyaletin derebeyi haline geliyor. Tabii ben bunları görmezlikten gelemezdim ve bu kış boyu özellikle çok kapsamlı yöneldim. Burada şunu da gördüm: Sorun sanıldığından daha fazla derinmiş. Örneğin Osman'da bu kadarının gelişebileceğini tahmin etmiyordum. Yine en son Dr. Baran örneği çıktı. O da işte Dersim'de çok sayıda halktan insanı duygusal olarak bağlamış. Aslında çok dürüst.

Osman da dürüsttü. Ama aşiret geleneği var, hemşericilik bağları çok güçlü, çok duygusallar. Siyasi gerçeklik yerine, duygusallığı esas alıyorlar. Gerilla, çok sert ve siyasi yanı ağır olan bir örgütlülük biçimidir. Model ideolojik, model siyasi ölçüler ister. Buna güçleri yetmiyor, daralıyorlar. Üzerine biraz gidip, "gerillalaşın, uluslaşın, bu klan, kabile, akraba, mahalli bağları bırakın" diyorum. Ora-da daralma ve tepkiye bir de özel savaşın yüklenimleri eklenince, bazıları gidip teslim oluyorlar. Mardin'de bir Agit vardı. Korkudan paniğe kapılıp ya oraya gidiyor, ya hasta oluyor, yatağa düşüyor, ya da intihar ediyor. Bu gelişmeler ortaya çıktı. Eskiden de vardı ama bu yıl biraz daha fazla kendini yüzeye vurdu. Tabii bu da gelişmelerin ortaya çıkardığı bir durumdur. Yine tekrar vurgulayarak belirteyim ki, PKK bir anlamda Kürtlerin ilk defa özgüce dayalı bir partileşme hareketidir. İlk defa bu gerçekleşiyor. Bu da Kürdistan tarihinde çok önemli. PKK partileşmesi, eşittir Kürt partileşmesidir.

Bu işbirlikçi örgütleri böyle adı parti ama gerçekte her şeye benzeyen, bir aşiret kadar bile olamayan basit grupları parti yerine koyamazsınız. Belki ideolojik olarak örgütler ama toplumsal bir temele veya gerçeğe oturtulmuş değillerdir. Bu anlamda kitle partileri sayamayız bunları. İdeolojik gruplar olarak değerlendirebiliriz. Ama PKK öyle değil, çok güçlü bir Kürt partileşmesi, Kürt toplumunun partileşme sürecine alınması oldu. Buna bir de uluslaşmaya başlamasını da eklemeliyiz. Yani Kürt partileşmesi veya Kürt toplumundaki partileşmeyle birlikte Kürtlerin geri, il-

kel, klan, kabile, etnik bağlardan ulusal bağlara doğru sıçramasını eklemelisiniz. PKK eşittir, Kürt uluslaşmasıdır. Şimdi bir yandan toplumsallaşma, bir yandan uluslaşma, buna bir de ilk defa siyasallaşmayı, özgüce dayalı siyasi savaşmayı ekleyelim.

– Çok ağır yük, hepsi!

Dörtbin yılın yoksulu, PKK gelişimini hazmedemiyor

– Dikkat edin, başka ulusların tarihinde sosyalleşme bir ekonomik pazar sonucudur. Siyasallaşma süreci 50 yıllık deneyimlerine dayalı olarak gelişir. Siyasal partiler kurulur. Uluslaşma pazar etrafında birkaç yüzyılın işidir. Buna kültürü de eklemek lazım. Başka ulusların tarihinde 300 yıl süren bir süreci, biz 10-15 yıllık parti tarihimize sığdırmak zorunda kaldık. Şimdi çok ilkel geri alanlarımız söz konusu. İşte siz de çok iyi bilirsiniz; şehir görmemiş köylüleri İstanbul'a doldurmuşlar, hepsi köylü. Üniversiteyi okumuşlar, köylü. Kürdistan kentleri aslında bir köyden farksızdır. Modernizeyi yaşamamışlar. Biz bunun acısını çekiyoruz. Şimdi PKK'ye geldik, baktık vayy... Bu geri yapı olduğu gibi hortluyor.

Çünkü sorunun boyutu başta (eskiden bir küçük gruptuk ve gerillanın başlangıcındaydık), kendini fazla göstermiyordu. Göstermesi de mümkün değildi, çünkü sınırlı bir kapasitesi var. Ama milyonlar katılınca, bütün Kürdistan yöreleri işin içine alınınca sorun ağırlaştı. Bir de mevki, itibar arttı. En önemli bir neden de bu. Örneğin bizim Amed sorumlusu arkadaşımız "Başkanım, en çok sizin işlemeniz gereken veya benim gördüğüm bu artan olanaklar üzerine kendini yaşatma meselesidir" diyor. Şimdi ilginç bir olay. Türkiye'de de bir ara "aferimciler" mi gelişmiş oluyor bu cumhuriyetin başlangıçlarında; "arpalıklar" meselesi...

– Aferistler...

– Aferistler, şimdi böyle tipik bir olayla karşı karşıya geldik. Biraz mevkiler oluşuyor. Komutanlıklar diyelim.

– Mevki rantları oluşuyor!

– Evet. Mevki rantları. Bunların elinde gerçekten önemli para birikiyor. Önemli otorite birikiyor.

– Prestij!

– Evet. Prestij, ün birikiyor. Hatta bir kadın ordusu var; onun üzerindeki erkek egemenliği denilen olay var; onun etkisi birikiyor. Daha da sayabilirsin ve bu yeni yetme daha doğru dürüst uluslaşma nedir, siyasallaşma nedir, kolektif örgütlenme nedir, bilmeyen bir kişilik, bir kültür veya kültürsüzlük olayı veya çok yoksul birisi (bunlar aynı zamanda iki keçi güdemezlerdi, bir çoban bile olamazlardı), birdenbire oldu bir komutan! Şimdi gözü dönüyor veya gözükara oluyor. "Ne oldum delisi" oluyor ve bir de bırakmıyor. Birisinden şu deyimi duydum: "Ben böyle bir gün yaşamayı, bir ömrüme tercih ederim, paşa gibi üzerine kurulurum böyle, yaşayacağımı yaşarım. Gerçekten bir günlük paşalık uğruna, bizi mahvedenler çok çıktı, canavar gibi. 4000 yılın yoksulu, çok yoksul. Hep ağa karşısında böyle put gibi kesilmiş. Bir jandarma, bir polis onlar için bir ilah. Şimdi birdenbire PKK otoritesi bu kurumları zayıflatınca ve eskinin kölesinin kölesine ikbal yolunu açınca...

– Hazmedemediler...

– Hazmedemiyor. Osman, bana dayanarak, çok geniş bir itibar gördü. Diyor ki, "Talabani, Barzani benim elime su dökemez artık. Şimdi şu sözü bizzat söyleyebiliyor: "Güney halkı 'Ferhat', 'Osman' diyor, başka bir şey demiyor, bana tapıyorlar" diyor. Halbuki öyle değil, onun nasıl olduğunu ben çok iyi biliyorum. Yani yapma, etme, senin böyle bir durumun yok. Sen siyaseti çok gafil anlıyorsun. Kardeşini de çok kötü kullanıyorsun. Bir Osmanlı şehzadesi bile böyle değildi, böyle olamazdı. Kaptırmış gidiyor kendisini.

Bir takımlık bayanı da kendi korumasına ayırmış; "işte bak, bu kadar etkili bir adam" desinler diye. "Yapma" dedim. Biz kadınları böyle eğitmiyoruz. Bu işin özü farklı. "Ben daha iyi yapıyorum" demiş. "Benim kadroların eğitimi daha güçlü" demiş. Yahu sen kadro nedir bilmezsin. Dur hele, sen işi karıştırıyorsun birbirine. Bu sefer de kendini yere atmasın mı? "Bu bana haka-

rettir" diye. Büyük bir iktidar meselesi yapıyor. "Ben filan devlete gideyim, bana yardımcı olun ben yeni önderlik" gibi abuk sabuk konuşmalar... Zaten mümkün değil, bizim kurduğumuz dengeler var. Bize az çok danışmadan ya da bizim gerçeği görmeden kim onu ciddiye alacak?

Sonra bir tek kişi çekemeyeceğini görünce ağlıyor, sızlıyor. Bu sefer de "intihar edeceğim" diyor. Yahu yapma, ne intihar et, ne de bizi böyle kullan. Hikayenin özü bu. Şimdi bugün en yakınımızda yer alan ve bir de 17 yıllık, 18 yıllık tecrübesi var. Bu böyle olduğuna göre, diğer yoksulları düşün. Diğer köylüleri düşün. Ki bu da biraz okumuş oluyor. Tam bir sorun yumağı oldu. Ben onun için bu 3. Konferans süreci diye bahsettiğim sürece, çok kapsamlı değerlendirmelerle açıklık getirmeye çalıştım. Açıklık getirdiğim hususlar: Partileşmeyi kavramak zorundayız, partileşme gereklidir. Uluslaşmayı bu kabilecilik, aşiretçilik bağları yerine koymak zorundayız. Yani bu Barzanicilik kültürünü aşmalıyız. Yine, işte demokrasiyi uygulamalıyız.

Kadın sorununda olsun, halkla ilişkilerde olsun, ağalığı değil, özgür yaklaşımı esas almalıyız. Yine bu köylü kurnazlığını değil, doğru, modern, politik yöntemleri esas almalıyız. Bu konuda çok kapsamlı bir çalışmayı geliştirdik ve sanıyorum bazı olumlu sonuçları hızla ortaya çıkabilir. Çünkü buna Kürtlerin genelinde ihtiyaç var. Kürtler gerçekten ilk defa ciddi bir devrimci uluslaşmayı, ciddi bir devrimci partileşmeyi, ciddi bir siyasallaşmayı yaşıyorlar. Teorik açıklık gerekiyor buna. Sıkılan var tabii. Buna tepki duyan çok Kürt çevresi de var. "Apo kendini nasıl bir diktatör yerine koymuş" diyorlar. Muazzam bir demokratikleşme süreci, muazzam bir uluslaşma sürecini yaşatmaya çalışıyoruz. Birçok çevre şimdi bundan rahatsız. Ailecilik yapmak istiyorlar. İşte dedim ya en yakınımdır, köylü kurnazlığını geliştirmek istiyor. Ben de "dur" diyorum.

Şimdi "Apo diktatörlüğü" de burada ortaya çıkıyor. Diktatörlük değil, kendi küçük ağalıklarına karşı sürekli engel koyuyorum ve bu bir sürü provokasyona, bir sürü böyle kaçışa, bazı intiharlara yol açıyor. Sancılı gelişiyor. Fakat bu da hızlı bir siyasallaş-

ma, uluslaşmadır. Başarı yönü oldukça gelişkindir ve adeta bir kültür devrimi gibidir. Ona benzer bir olaydır ve çok kapsamlı çözümlemeler gelişti. Neredeyse duygu çözümlemesine kadar indirgendi.

– Şimdi ona bir adım sonra geçelim. Ben bu arada yapıya ilişkin birkaç soru sormak istiyorum. Çünkü, bunlar hem benim merak ettiğim, hem de merak edildiğini sandığım konular. Şimdi şu kendi kardeşiniz veya başka komutanlarla ilgili söylediklerinizden, şöyle bir genellemeye varabilir miyiz: PKK'nin ilk kuşağı, çekirdeği büyüdü. Şimdi kabuk haline geldi, o patlıyor ve başka bir şey çıkıyor. Yani eski önderlik oluşturan insanlar gelişme karşısında belki doğal bir ayıklanmaya uğruyorlar. Bu doğru mu?

– Bir bu, devam edin.

– İkincisi, bir de şunu öğrenmek istiyorum: Şimdi burada, bu mekanda önderlikten değil ama sizden söz ediliyor. Ben önderlik dediğim zaman daha kalabalık bir grup var sayıyorum. Bu önderliğin sosyal yapısı, dokusu, eğitim düzeyi nedir? Bir ortalama olarak ne söyleyebiliriz? Şimdi bir kolektif önderlik varsa, bunların yapısı nasıl gelişiyor? Karşılaştırabilir miyiz?

Bizde hizipleşmenin ideolojik-politik ve sosyal zemini yoktur

– Bu eski kadrolar meselesine, bir de yeni katılımlara açıklık getirmek biraz önemli. Doğrudur, bu eski kadroların kabuk bağlattığı. Aslında çatlamaktan ziyade, kabuk bağladığı, hatta kireçleştiği biraz söylenmelidir. Bunlarla da gerçekten bazı sorunlarımız var. Şimdi Kürt sorununu açarken, bunları önceki konu baş-

lıklarında, daha çok Türkiye'ye yönelik, diplomasiye yönelik, tarihe yönelik yollarını açtım. Ben bunları kendi çalışmalarımın çok cüzi bir parçası olarak değerlendirdim. Son bir-iki yıldaki süreçte, ezici bir çabayı bu kabuk bağlama meselesine, kabuğu çatlatma, çatlatırken kırıp dökmeme meselesine hapsettim. Eski kadro büyük bir çözümsüzlükle karşı karşıya. Bu Baran örneğinde olduğu gibi, görünüşte çok bağlı, çok sadık. Ben bir şey söylüyorum, o neredeyse ağlayacak. Cesaret veriyorum; büyü, siyasallaş, uluslaş, gerillalaş! Ne istiyorsun, "gitmiyor böyle" diyor. En son hazin bir sonuçla bizi karşı karşıya bıraktı. Kardeştir, o kadar cesaret, güç veriyorum. Neredeyse elimizde bir bela. Şimdi buna benzer birçok örnek vermek mümkün.

Şimdi bunlar kabuğunu da kıramıyorlar. Derin bir özel tahlille açıklığa kavuşturulabilir. Ki, Türkiye'nin de oluşumunda buna benzer hikayelere çokça rastlandı. Buna benzer örnekler devrimci harekette görülebilir. Bizde görülmesi fazla yadırgatıcı olmamalıdır. Hatta bazı yerlerde klik-hizip çatışmasıdır, biliyorsunuz.

Bizde hizip çatışması olmadığı için, böyle kişisel düzeyde trajik gelişmelere yol açılabiliyor. Hizip olamıyorlar. Bey de olamıyorlar. Eskiden Osmanlı şehzadesinden birisi sivrilirken diğeri isyan ederdi. Tabii onun da arkasında hizbi vardı. Yine bir parti içinde de hizip imkanı varsa, hizip olurdu. Şimdi benim aldığım tedbirler hizip olmayı oldukça olanaksızlaştırmış. Neden, o benim aldığım tedbirlerle ilgili bir olay. Yani bir kişiye hizip yapma şansının verilmesi için, o hizip için bir sosyal ortam gerekiyor. Veya şöyle diyelim: Lenin menşeviklerle ortak bir parti birliğine girdi; yani liberaldir, ya da marksisttir, bunları tek bir partide bütünleştirmek istedi. Bu anlamda farklı sınıf orijinine geliyorlar. Dolayısıyla hizip potansiyelleri hayli düştü ve bir de şahsiyetli adamlar, yani bir Martow, bilmem bir başkaları...

– Plehanov...

– Evet, Plehanov. Bunlar çok güçlü kişilikler. En az benim kadar etkilidirler. Bizimkiler çocuk gibi. Sosyal orijinleri de o kadar farklı değil. Bir bu yönüyle hizip olma potansiyeli yok. Oldukça

ideolojik açıklık getirmişim. İstersen diplomasi ve siyaset, istersen gerilla. Yani bir hükümet durumuna uygun ne çalışma varsa yap, ama gevezelik yapamazsın. Birkaç laf üzerine hizip kuramazsın. Bu yönlü bir de tedbir almışım. Şimdi bunu aşmak, gerçekten çok yetkin bir militan olmak demektir. Aşamadı mı hizipliğe yönelmek isteyecek, olmuyor; beyliğe yönelmek isteyecek, olmuyor. Bu kez bunalım teorisine, hastalık teorisine sıra geliyor. Onu da artık giderek olanaksızlaştırıyor.

PKK'de uzun süre kimse hasta olamaz. Hastalığın zamanı geçmiştir. Bu konuda da önlem çok aşikar. Diyorlar ki, "bu adam kendisini esas alan bir partileşmekten başka bir şeye fırsat vermiyor." Hatta bu söz de Osman'ındır; "bir şehitlerin partisi, bir de senin partin; biz yaşayanların partisi olmayacak mı?" Çok ilginç.

- İlginç.

– Tabii çok ilginç. Siyasi faaliyetlere ağırlık verecek, gerillayı ikinci plana düşürecek. İşte diplomasiye ve yanındakilere de bakarak. Çok çocukça bir taktik. Onlara bakarak, biraz medyaya da yansıdı.

- Evet ben televizyondan dinlemiştim, çok derli toplu güzel bir konuşma yapmıştı. Etkilendim de doğrusu, haklıyı söylemek gerekirse.

– Yooo, konuşmada güçlü, yani kendisini benimle kıyaslıyor. O yetenekleri biraz kazanmış. Yalnız burada anlamadığı bir şey var: PKK'nin oluşması. Burada artık PKK'nin doğru anlaşılması gerektiğini herkese vurguluyorum. Çok önemli bir oluşum. Yani ben THKP/C'yi de iyi anlayayım veya Mahir'i iyi anlayayım derken, bir tarzdan, bir üsluptan bahsettim. Onu yakalayamayan kişi, Yusuf Küpeli gibi işte bir bela olur çıkar. Çok çarpıcıdır, o süreci biraz yaşadınız ve fazla çözümleyemediniz.

O örnekleri oldukça çözümledim. Yoksa her birisi hizipti; hizipler de büyük çatışmaya yol açar. Böyle çatışmaya girmeye niyetim yok. Zaten söylüyor, "ben inanamazdım, Apo'nun kardeş katili olabileceğine." Belki de olabilir. "Senin ne derdin var, ben sana sadece hizmet ediyorum" dedim. Ama benim gerilla yasa-

larım, benim ge 'lla çalışmalarım var. Neden bundan alıkonulacağım! Senin ne yetkin var? Çok ciddi bir şey. Gerillayı zayıflatma sürecine girdi mi, PKK'liler bunu kabul etmez. Bu büyük bir çatışmaya yol açar. Gücü de benden alıyor. Savaşçılara karşı beni kullanmak istiyor. "Yapma" diyorum, bu sefer silahı bırakıyor: "Ya benim tezlerim kabul edilir ya ben silahı patlatırım" diyor. "Ne yaparsan yap" dedim. Bir ulusun kaderiyle, bir halkın kaderiyle biz oynayamayız.

Şimdi diğer örnekler de buna benzerdir. Diğer provokasyonların da MİT kökenli olduğunu söylemiyorum. Teşvik vermiş, biraz beslemiş. Bir Semir provokasyonu vardı; "Apo, hepinizi ölüme götürüyor, ben sizi Avrupa'da yaşama çekiyorum" diyordu. Doğrudur yani, Hakkari'ye giden ezici bir biçimde şehitliğe, şahadete gidebilir. Avrupa'da yaşatabilir ama benim için o bir ulusal imhadır. "Yapma Semir, etme Semir." Ama o, "bana gelen bilmem ne kadar dinlenebilir, yumurtanın sarısını yer, beyazını atar" diyordu. İşte "nişanlısını şöyle ülkeden çağırır, şöyle bir normal yaşamdan söz eder; bu insani yaşam değil midir!" gibi anlayışlar dayatıyordu. Şimdi bu yaşam eğer birkaç haftada PKK içine yayılsa ben tek bir militanı tutamam. "Ben gerçekçi düşünüyorum, ben ılımlı PKK'yi temsil ediyorum, ben demokrat PKK'yi temsil ediyorum" diyordu. Bu da 1983'lerdeki numaraydı. Uzun süre bizi uğraştırdı.

Şimdi daha sonra bir yığın "demokratik PKK"yi ortaya çıkarma kişilikleri söz konusu oldu. En son cezaevinden çıkan Mehmet Şener olayı vardı. Kendine göre "aşk teorisi"nin geliştirilmesiyle, bir aşkıyla işe başlıyor güya. İnsan hakları modeline göre sözde bir yaşam geliştirmiş! Kesinlikle direnme yok, askerileşme hiç yok. Komiser, cezaevinden çıkan birçoğuna, "oğlum siyasi faaliyet yap, başka işlere karışma, sana bir şey yapmayacağız" diyor.

Bir baktık komiserin talimatını her tarafta uygulamaya çalışıyor. Geldi, 4. Kongre'de "kitle çalışmasının önemi ve gerillanın sakıncalı yolları" biçiminde bir tutuma girdi. Bu da bir çırpıda yüzlerce kişiyi gerilla dışı bırakmaya götürecek. Yapma bunu de-

dik. Bundan sonra başladı; "ben ayrı bir PKK kuracağım. İsmini koydu: "PKK-Vejin", "PKK-Diriliş!" Neye dayanıyor? "Ben senin evine geleceğim, orada Vejin'i geliştireceğim" diyor. Gelme, benim evimde mümkün değil. Bir misafir olarak gelebilirsin ama, burada beni nasıl tasfiye edeceksin? O, "ben Mazlum'un halifesiydim, elini bana verdi" diyor. Yani halife derken, işte, "yardımcısı benim" diyor. Hüngür hüngür arkadaşların gözlerini yaşartıyor. Meğer ki, bunu daha sonra siyasete dönüştürüyor. Bütün belirtiler zindanda veya dışarıda devletle ilişkili olduğunu gösteriyor.

Bu, Özal'ın "gerillayı bıraksınlar, dağdan insinler, biz onlara af çıkarırız, normal vatandaşlar haline gelirler" sözlerine dayanıyor. Büyük ihtimal böyle bir anlaşma yapmış ve harıl harıl bunu uygulamak istiyor. Benim karşıma geçiyor hüngür hüngür ağlıyor. Ben buna "izin vermem" diyorum. Benim Kürdistan halkına yapabileceğim en büyük kötülüktür bu. PKK'ye bunu dayatma dedim.

Tabii, işte o bilinen hikaye; gitti Barzani'nin yanına, gitti bilmem şunun yanına. Şu devlete sığınıyor, Avrupa'ya sığınıyor. "PKK'yi demokratlaştıracağız, bize yardım edin" diyor. Bazı devletlerin bunda çıkarı var. Körüklüyorlar ve üzerimize salıyorlar. Bu iç çatışmaya yol açıyor.

Bu bir hizip hareketi de değil, yanında iki kişi bile yok. Mümkün değil, çünkü bizim gibi hazırlıklı değil. Şimdi bu provokasyonlar meselesinde hizip gibi davranmak isteyip de hizipleşememenin hikayesi de böyledir. Ben onu daha kapsamlı açabilirim ama özeti budur.

Bizde cesaret ve fedakarlık sorunu yoktur

Bu eski kadrolar meselesini biraz açayım, tamamlayayım: Bazıları var, çok dürüst; sizinle gelen iki değerli arkadaşımız da söz konusuydu. Oldukça ideolojik, siyasi bağlılıkları tam. Almanlar oyuna getirmek istediler, mümkün değil. Direnişçi arkadaşlardır.

Fakat bir eksiklikleri var, pratik politikayı bir türlü beceremiyorlar.

Şimdi bu eski Bolşevikler meselesine benziyor. Pratik politika ayrıdır. Bir de çok günlük yaratma işidir. Eski ideolojik-ortodoks kalmak ayrı. İdeolojik çizgide çok iyi olabilirsin, ama pratik politika, örgütlülük apayrı bir olay. Şimdi arkadaşlardan bazıları bu yenilenmeyi gösteremiyorlar. Eskilerin şu an en can alıcı sorunu bu. Pratikte tam bir hamal pratiğini sergilemek, ideolojide de kalın çizgilerle bazı genellemelere bağlı yaşamak. Şimdi bununla politikanın fazla ilerleyemeyeceğini söylüyorum kendilerine. Çoğu dürüşt, değerli arkadaşlardır, ama tam pratik politika, pratik örgütçü, kolektif örgütçü duruma gelememeleri bizi zorluyor. Bu da zaman zaman bu eleştirilerin dozajının gelişkin olmasına yol açıyor. Bu eksiklikleri araştırmaya çalışıyoruz. PKK'nin bu konuda epey deneyimli kadroları var.

- Bu eski kuşağın yaş ortalaması kaç?

– 40'ı geçiyor.

- 40'ı geçiyor...

– Tabii.

- Yani 1970'lerde üniversite öğrencileri çoğu.

– Kesin.

- Kesin.

– Kesin. Tabii 40'ı geçiyor ve hala da hareketimizin saygıdeğer bir kesimidir.

- Peki şimdi onlar pratik önderlikte yer alamadıklarına göre?

– Alıyorlar, daha yeni yeni.

- Arkadan bir yeni önder kuşağı geldi mi?

– Onların hala etkileri var. Ve önemli pratik sahalarda da çalışıyorlar, fakat benim ölçülerime göre...

- Peki anladım.

– Kendileri de bunu şu sözcükle kabul ediyorlar: "Biz merkezin bütün işlerini size yükledik. Ordu kurmanın bütün işlerini size yükledik, hatta diplomasinin işlerini de." Böyle özeleştirileri kendileri yapıyor, ama değerli arkadaşlar olarak, birçokları saygınlı-

ğıyla hala katkılarını sürdürüyorlar. Şimdi bir de değişik bir kadro tipi ortaya çıkarıyoruz. Biz buna biraz da ortaboy kadro tipi de diyebiliriz. Bunlar yaygın ve şu anda pratiğin yükünü biraz bunlar çekiyor. Fakat bunların da tam uluslaşamama, siyasileşememe, köylülükten ve 12 Eylül'ün etkilerinden kurtulamama gibi sorunları var. Bu çözümlemeleri biraz da bunlar için geliştirdik. Yoğun bir eğitime tabi tutuyoruz.

Yeni katılımlarda fazla sorun yok. Muazzam bir fedakarlık, cesaretle geliyorlar. Eğer komuta, yönetim düzeyi biraz cevap verirse, bizde PKK katılımı müthiştir. Yani çok gözükara bir eylemcidir ve bu her harekette yoktur. Örneğin işte Almanya'da en son kendini yakacak kadar eyleme giden iki genç kız. Aslında etkilenmişler, son konuşmalarımı okuyorlar. Ülkeye dönüş çağrımı kavramışlar. Kendi aralarında anlaşmışlar. "Nasıl bir ülkeye dönüş çağrısı yapalım? Kendimizi yakarak, kendimizi çağrı haline getirebiliriz." Bu PKK'nin özünde yatan bir eylem tarzıdır. Büyük bir fedakarlık ruhu, büyük bir cesaret ruhu var. Şimdi bu da çok yaygın gelişiyor.

Maalesef, yöneticiler buna gözkulak olmalıydı. Böyle ağır eylemlere yol vermemeliydiler. Böyle en azından engelleme durumları da olabilmeliydi. Bu kendilerini yakanların hepsi sempatizan yeni katılımlardır, ama böyle bir gelişme de vardır. Yani engin bir cesaret durumu var ve asla teslim olmayarak, örneğin yüzlercesi teslim olmaktansa bombayı kendinde patlattı. Yüzlercesi! Son kurşun ve bomba onlar için adeta bir fiske gibi geliyor. Ciddi bir cesaret işi, ama gerçekleştiriyorlar. İşte Baran da bunlardan bir tanesi. Yani eylem biçimi çok sakat, karşıyız ama biraz anlamı böyledir. Layık olma biçimi olarak değerlendiriyoruz. 12 Mart'ta bunu yapmış. 12 Mart'ın bir direniş biçimi. Garip, çelişkili bir durumla karşı karşıyayız ama bir gerçek. Bunları iyi komuta etmek gerekiyor, bunları iyi yönetmek gerekiyor. Böyle sorunlarımız var.

– Şimdi anlattığınız bütün hikayeden anladığıma göre işin başından bugüne kadar (zaten onu başka yerlerde de okuduk) elinize hiç silah alma-

dınız, hiç kimseye ateş etmediniz, hiçbir askeri birliğe saldırmadınız, hiçbir suikast, sabotaj yapmadınız, gerilla operasyonuna katılmadınız. Fakat elinizin altında müthiş, yaygın, derin ve hareketli bir gerilla, neredeyse ordusu diyebileceğimiz bir yapı, onun üzerinde ve içinde bir siyasi parti var. Bunun Kürt diasporasının yayıldığı her yere uzanan kolları olan müthiş, bence çok müthiş bir organizmayı, şurada oturduğunuz yerden idare ediyorsunuz. Şimdi Mahir Çayan der ki "Politik-askeri liderlik birdir..."

– Ben tam tersiyim.

– Sizinki tam tersi ve nasıl oluyor da bu nüfuz, örneğin Kars'ın ucundaki bir Digor'dan, ABD'deki bir profesöre kadar yaygın bir etki uyandırabiliyor? Larnaka'da bir Rumu sizin diplomatınız...

– ...haline getirebiliyor.

– Vs.vs...

– Şehit oluyor.

– Şimdi bence siz bizi kandırıyorsunuz. Aslında arkada kocaman bir şey var. Başka bir örgüt var, o yönetiyor.

– Evet evet. Ha bunu Türkiye'nin önde gelenlerinden Demirel söylüyordu, "mümkün değil bu adamın böyle bir örgütlenmeyi yönetmesi, mutlaka başka bir güç vardır." Siz de tam bunu söylüyorsunuz bana.

– Hayır, şimdi benim de...

– Mahir'e göre de bu böyle olmamalıydı.

– Evet.

– Politik-askeri önderlik kesindir ve işin başında olmalıdır.

– Ben demin de söylediğimin tam tersini söylüyorum.

– Evet.

Bütün boğazları kapatacak

kadar öngörülü ve tedbirli çalışıyorum

– Ben diyorum ki arka işini tek başına yönetiyormuş gibi gözüküyorsunuz. Oysa arkada son derece yetkin bir kolektif kadro var. Bunlar tıkır tıkır; biz onları görmüyoruz. Belki de görmememiz gerekir, belki de görüyoruz da onlar olduğunu bilmiyoruz. Örneğin şurada gördüğümüz arkadaşların bazıları onlar belki. Öyle mi?

– Tabii öyle. Şimdi size söyleyeyim: Bütün bu eleştirilere rağmen, muazzam bir kadrolaşmanın da mevcudiyetinden bahsetmeliyim. Biz bir önderlik olayıyız. Hatta kendimi bu anlamda şöyle değerlendiriyorum: Bir önderlik kurumu oluşmuş. Benim birinci işim önderlik kurumunu, müessesesini oluşturmaktı. Ama şimdi bunu "Apo" dolduruyor. Yani önderlik ayrı, "Apo" ayrı. "Apo" aslında bir militan. Herhangi bir militan, sınırlı, böyle kendine göre sıkışmış bir alanda biraz işi yapan bir militan. Ama bir de önderlik kurumu var. Ulusal düzeye tamamen hükmediyor. Çok ciddi bir kurum.

Şimdi diyeceksiniz, bu ikilemi nasıl geliştirdin? Bu yaratıcılık isteyen bir iştir. Hem ulusal kurumu geliştiriyorum çok üst düzeyde, hem de bir militan olarak kendimi çalıştırıyorum. Bu dengeyi kurmuşum ve bu denge de çok çarpıcıdır. İhtiyat götürmez bir militanlığım var. Örneğin nasıl kanıtlıyorum bunu bizim savaşçılara? Sizde olsa kesinlikle kabul etmezler ve atarlar adamı. Nasıl atarlar? Ben birçok çalışmamdan biliyorum. Önder dediğin adam silahlı birliklerinin başında olur. Daha geçenlerde bir haber geldi, bizim Türkiyeli grubun sorumlusu olabilecek birisi (PKK'nin yanında kaldı, ama demek ki PKK'leşmemiş) şunu demiş: "Yanımıza gelmezse onu atarız, bizden saymayız." Bu yaygın bir hastalık. Bize karşı da bu epey bir zamandır sürdürülüyor. Ağa, bilmem nereden ötüyor, hangi şehirden. Gerilla bambaşka bir olay.

Benim kapasitem olsun, çizdiğim çerçeve olsun, çok farklı. Bütün boğazları kapatabilecek kadar hem öngörülülüğü, hem tedbirliliği yürütüyorum. Örneğin gerilla nasıl olmalı sorusuna, bu kamp sahasında çok yetkin cevap verdim. Diz çöktüm oraya, 10 yılı aşkın bir süre boyunca nefes nefese bir çalışma yürüttüm. Birisinin elinde çakı, bıçak yoktu. Hepsini en modern silahlarla donattım. Bu bizzat kendi çalışmamdır. Eğitimi bizzat verdim, verdirttim. Buna benzer böyle bitmez tükenmez bir enerji ve imkan üretme; yani bir yerde kendi önderliğimin böyle işlevsiz bir önderlik olmadığını, müthiş işlevi olan bir önderlik olduğunu kavratma...

Bensiz nefes bile alamayacaklarını en değme komutanlarımız bile bilir. Bu konuda "sen uzaktan hazır okuyorsun" demek şurada kalsın, Baran örneğinde görüldüğü gibi, aslında bir Dersim'de çalışmış; birkaç yıl o operasyonlara karşı ayakta durmak bile bence önemli bir olay. Buna rağmen büyük bir suçluluk psikolojisi içinde. Neden? Öngörülen hedeflere tam ulaşamadı. Durum bu. Bu biraz kendini çalıştırmak, kendini kurumsal olarak ifadeye kavuşturmakla ilgilidir ve bir de yedekler çok devreye sokulmuş durumdadır.

Örneğin böyle bir kişinin çıkıp da, "artık kafa tutuyorum" demesi mümkün değil, alttan onu kimse dinlemez. Onun yerini dolduracak 10 tane adam da devrede bekliyor. Dolayısıyla o kariyeristlik yapma imkanı elinden alınmıştır.

– Peki bu söylediğiniz latifeyi bir yana, benim yaptığım latifeyi bir yana koyarsam, yine de sizin varlığınıza ve sağlığınıza hala büyük ölçüde dayanan bir mekanizmadan söz etmemiz gerekir. Peki, şimdi sizin hayatınıza kastetmek isteyenler var. İşte doğanın cilveli oyunları var. Örneğin sizin yokluğunuz halinde, yapı kendisini hızla üretebilir mi? Nedir bu konudaki tedbirler?

PKK'yi ben olmasam da

– Bu tedbirliliği düşünmüyor değilim. Bu sorunları da görmüyor değilim. Dikkat edin, size oldukça çok sıradan bir sempatizan durumundan buraya geldiğimden bahsettim. Doğrudur, doğal afetler bir insanın fiziki yaşantı süresinde bir yük ve bunlar da ciddi ilişkiler içerir. Her an aldığımız tedbirlere ne diyeceksiniz? Size rağmen gerçekten bu hareketin yürüme şansı çok azdır da diyebilirsiniz.

– Bilmiyorum, onu size soruyorum.

– Bu tip tartışmalar yapılıyor. Bizimkiler bile "aman gitme, sen bize şöyle lazımsın" diyorlar: En oportünisti de dahil, "mutlak olarak, sen bize gereklisin" diyor. Oportünist, işini yürütmek için bile bunu söylüyor.

Tamam, "ben size gerekliyim" diyorum. Bu ihtiyacı da gideririm. Şimdiki duruma bile bakarsan Kürt hareketi kendi ayakları üzerinde yürüyecek duruma biraz getirilmiştir. Ben olmasam da bu hareketin artık geriletilemeyeceği ortaya çıkarılmıştır. Ben, bu hareketin öyle kendiliğinden, bilinçsizce bu aşamaya geldi de diyemem. Kesin kendi çabalarımın çok amansız yürütülmesi var. Neyi, nereye kadar yaşattığımı çok iyi biliyorum.

Süreçlerin kritikliğinin nerede ve nasıl aşılması gerektiğini biliyorum. Nerede hayati tehlike var olduğunu, nerede olmadığını yürek atışlarım bana bildiriyor. Şuraya, şu döneme, şu biçimde karşılık verdin mi kurtardın. Şu süreci, şu dönemeci, şu kadar sürede, şu kadar ustalıkta aşamadın mı gittin. Adım gibi biliyorum bu hususları. Kısaca, o tehlikeli veya çok kritik, komalık süreçleri atlattık. Şimdi gelinen süreçte de benim çok etkili, yetkili ve gerekli olabileceğim söylenebilir. Ama hareketin de kendi özgücü ve ayakta durma şansı çok artmıştır.

Halkın kendi özgücüyle ayakta durma şansı artmıştır. Kaldı ki, aldığım tedbirler bana rağmen çalışacak, hatta ters düştüğümde bana karşı bile çalışabilecek tedbirlerdir. Belki de öyle bir noktaya getireceğim ki, fiziki olarak varlığım sona erse bile, kendini hızla üretebilecek tedbirlerdir. Nitekim o söylediğiniz organizma-

ların oluşumuna bakın, kendi kendini hızla üretiyor ve bunu ben de izliyorum. Daha iyi üretmesi, daha bağımsız üretmesi için ne yapılması gerektiğini biliyorum.

Özellikle bu iç savaşı size anlattım. Bu iç savaşın tehlikelerinden arındırmak için ne yapılmalı? Bu büyük icadı ben burada yürütüyorum ve çok çarpıcı. Size Stalin örneğini biraz anlatmalıyım. Stalin'de gördüğüm önemli bir eksiklik, kaba bir köylü devrimci olmasıdır; ki bizde de bunun örnekleri çok var. Eğer bu kaba köylü devrimciliğini aştıramazsak, bizde de 50 tane Stalin çıkar ve hepsi de çarpılıp gider. Stalin ufak bir hizip tereddütü gördü mü, sert bir şekilde üzerine gidiyor. Ya onlar geri çekilip kendini gizliyorlar, ya da biçiliyorlardı, değil mi? Kaba taslak yöntem böyledir. Ben de bunu denemedim değil veya bilmiyor değilim. Sertlikte, istesem çok güçlüyüm veya sertlik yanlarımı açığa çıkarsam Stalin solda sıfır kalır. Yumuşaklıkta en değme liberalden daha liberalim. Bu yeteneğim vardır.

Şimdi neden bu yeteneği geliştirdim, biliyor musunuz? Bizim toplum çok ikiyüzlü, çok yalancı, çok sahtekar, çok tembel, çok cüce, fakat fırsat doğdu mu kendini birdenbire Allah yerine de koyan bir toplumdur. Bu toplum gerçekliğini görmeden önderlik olayını icra etmemiz mümkün değil ve bu da esnekliği gerektiriyor. Aksi halde bir sıkılırsın, tokadı patlatırsın.

Kürtlerde her şey tokatla idare edilir, temel eğitim yöntemi tokattır, küfürdür, sert bakmaktır. Şimdi tümden böyle düşünülmeseydi, bu işi buraya kadar getiremezdim. Her türlü oyuna, her türlü tembelliğe, her türlü yanlış hakimiyete korkunç bir öfke var. Stalin burada solda sıfır kalır. Ama buna rağmen bu sertlikle bu işin, görevin yürüyemeyeceğini çok iyi biliyorum. Çünkü böyle üzerine yürüsen altına edecek, kaçacak. Hıyanet yolu, Kürtte sonuna kadar vardır. Sonuna kadar cücedir, bir de ben vurursam; haydi sen Allah'ından bulmuşsun, çekilip gider. İşte yüceltme olayını öyle önüne koyuyorum. Böyle birçok ince tedbirler. Artık bu bir operatörün meselesidir.

PKK'de herkes bir psikolog

– Evet. Sizde ben şunu çok görüyorum: Kadrolarla ilişkide, hatta politik yaklaşımda, açıklamada, örgütlemede hiç şimdiye kadar görmediğim kadar çok psikoanalitik yaklaşım görüyorum. Ben bunu sosyalist hareket tarihinde ilk kez bu kadar, belki adını koyamadım ama, bu kadar yoğunlukla kullanıldığına ilk kez tanık oluyorum.

– Tespitiniz doğru. Beni buna mecbur eden olaylar var. Kaba sosyalizm, reel sosyalizmin de çözülüşü ortaya çıktıktan sonra biraz daha gerçeği anladım. Stalin'in de başına gelen hazindir. Bir Kruşçev, kendi döneminin MK üyesidir ve kendisini gizlemiştir. Birçok eski Bolşevik vardı ve bunlar rahatlıkla birlikte yol alabilecek kişiliklerdi, muazzam tasfiye gelişti ve ardından sosyalizmin başına gelenler belli. Sovyet deneyimi çözüldü. Mutlaka bazı sonuçlar çıkarmam gerekirdi. Çünkü Stalin kültü de biraz bizim toplumların kültüdür, değil mi? Ha Gürcistan, ha Kürdistan, iç içe. Ha papaz okuluna giden o, ha köyde cami imamının kuyruğuna takılmış olan ben. Çok az fark vardır.

Bunları görmüyor değilim. Bu konuda denemeler de oldu. Çünkü bizde kendini gizleyen kişilikler 40 tane Kruşçev eder. "Vay sen misin başkaldıran, hemen başını vuralım" diye bir mantığım yok; zaten böyle bir mantıkla da iş bitmez.

Sizin söylediğiniz psikoanaliz yöntemimize ben çözümleme diyorum. Bu terim bizde çok meşhurdur ve herkes ezberlemiştir. Herkes bir psikolog olmuş. İstersen şu küçük Agit'i konuştur, seni derhal çözümlemeye tabi tutar, bir psikolog. Bu da PKK'de bir olay. Sıradan bir çoban bile sana şakır şakır Freud'u konuşturur. Ağzı laf edemeyen bir köylü kızı gelir, senin özelliklerini sıralar, tam bir psikolog. Bu, PKK'de artık bir yöntem olarak işleniyor. Faydaları var, belki zararları da oluyor olabilir, ama başka çaremiz yoktu.

Psikoloji, sosyoloji hep toplumsal dönemlere denk gelen bilimlerdir. Bizde bunların hepsi iç içe. Bu bilimleri birdenbire si-

yaset bilimine uygulayacaksın. Sosyoloji ve psikolojiyi tarih bilincine uygulayacaksın. Din ortamı var. Din psikolojisini anlayacaksın, yapamazsan toplumu tahlil edemezsin. Bu yetmiyor, sert bir baskı ortamı söz konusu olduğu için, hepsini çözümleyeceksin, alternatif olacaksın. Alternatif olamazsan, örgüt 40'a parçalanacak, lime lime olup gidecek.

Türkiye solunun durumuna gelirken bunun etkisini biraz çözümlemeye çalışacağız. Türkiye solunun çözümleme yeteneği yok ve orada fazla derinleşmedi.

Mahir'in durumuna biraz geleyim. Mahir, çok düz, gözükara gitmek isteyen bir konumda. Bazıları yetmedi. Yetmediği için çok sert tavır koydu, "şöyle ihanete uğradık" dedi. Ona tepki olarak daha yoğun bir eylemliliğe yöneldi, sonuç kendisinin kaybetmesidir. Bende bu böyle olmadı, istersen buna akıllılık de, istersen öngörü de; bu sorunların böyle çözülemeyeceğini farkettim. Sabır, inat ve keskinlik kadar, derinliğe önem verdim. Yüzeysel kabalık yerine incelik dedim. Yıllarca kendi kendimi eğitime tabi tuttum. Sonuç: Al sana önderlik gerçeği, al sana militan gerçeği, al sana katılım gerçeği ve al sana demokrasi. Herkes ne istiyorsa ve ne yapabilecekse ona göre bir meşguliyet.

Örneğin, Ankara'da Kürt politikasına ilişkin bir politik ortam belirdi, al sana bir parti; yazmak mı istiyorlar, al sana istediğin kadar olanak, her türlü kişi gelsin. Böyle olunca da gelişime yol açılır, çünkü yapılan makuldur. PKK'de askerlik mi yapmak istiyorsun; al sana komutanlık. Şimdi de söylüyorum; isteyen tugay komutanlığı, isteyen takım komutanlığı, isteyen savaşçı olur. Hepsi için yer vardır, açmışız kademeleri, mevkileri. Ama diğer yandan tedbiri de elden bırakmıyorum; çalışacaksın! Bana göre, sosyalist ilkeye göre, demokrasi ilkesine göre katılım olmadan, çalışma olmadan kimse herhangi bir çıkar bekleyemez. Bu konuda çok sistemli bir dayatmam var. Bu da sosyalist ilkelerin için için harekete özümsetilmesidir. Çalışmayana ekmek yok! Bütün bunlar iç içe gelişince karmaşıklık oluyor ve o olay gelişiyor. Washington'daki bir profesörden tut, Hakkari'deki bir çobana kadar hepsini aynı tempoda yürütüyoruz.

– Parti üyeleri ile savaşçılar arasındaki oran nedir? Sayı olarak...

– Kaba bir rakam verebiliriz. Merkezi düzeyimiz var; bu rolü icra edebilecek sayı sıkıntımız yoktur. Eskiler, ortalar, yeniler de var. Daha da kaba ele alırsak 40 yaşında olanlar var, bir düzineden az olmamak kaydıyla. 30'undakiler var, 300'den az olmamak kaydıyla. Yine 20-25'indekiler var. Bunlar da 3 binden az değil. Yalnız Avrupa'da 5 bini aşkın parti-cephe çalışanı var. Ortadoğu sahasında rahatlıkla bini aşkın parti-cephe çalışanı var. Dağlarda vurguladığım gibi 15 bine yakın parti-ordu çalışanı var.

Daha somut bir ifadeyle, PKK kadrosu diyebileceğimiz profesyonel çalışanlar 5 binden aşağı değildir. İleri düzeyde kadro diye tabir edebileceklerimiz 300'den aşağı değildir. Merkez ya da politik büro diye tabir edilenler de 30'dan aşağı değil. Bunlar her zaman bulunur. İstersek yedekleriyle birlikte 3.katına da çıkarabiliriz. Bu anlamda sorunlarımız yok. Kitlemiz çok kapsamlıdır; Avrupa'da yüzbinleri, Ortadoğu'da yüzbinleri, ülke içinde milyonları, metropollerde milyonları aşmıştır. Kürt diasporasının olduğu her alanda kitle temelleri sağlamdır. Bu konuda sıkıntımız yok. Mali yönden de ciddi bir sıkıntımız yok. Muazzam maddi imkanları halk desteğiyle sağlıyoruz. Bağışlar var, gümrükler var, cezalandırmalar var. Bütün bunlar epey bir mali imkan sağlıyor.

– Mali konuya değinmişken; iki noktaya açıklık get irmenizi istiyoruz. Birincisi; Türk emniyeti ve İnterpol sizin zehir ticaretinden ve haraç toplamaktan mali gelir elde ettiğinizi öne sürüyor. İlke olarak böyle bir kaynaktan gelir elde etmeye karşı mısınız? İkincisi, bu iddialar doğru mu?

PKK'nin uyuşturucu ticaretiyle suçlanması en üstten planlanmıştır

– Kesinlikle doğru değil. PKK, bu uyuşturucu kaçakçılığına bulaşmamıştır. Bu kesindir ve ilkeseldir. Eğer bizim adımıza bazı taraftarlar kullanılmışsa, bulduğumuzda onları çekmek ve kurtarmak istiyoruz. Politikamızın özü bu. Fakat bu tezin altında çok ciddi bir gerçek yatıyor. Bana göre, nasıl ki, Ağca'nın Papa suikastinde "teröristin sağı solu olmaz, hepsi teröristtir" diyerek, Avrupa kamuoyunda olumsuz bir imaj yaratma çabasının sahibi kontrgerillası varsa ve yine Palme olayında buna benzer PKK'yi ve Kürtleri Avrupa genelinde "terörist" gibi yansıtma planı varsa, uyuşturucu meselesi de Kürtleri karalamak için ortaya atıldı. Çok ciddi bir karalama kampanyasıyla karşı karşıyayız. Bu ta 1980'lerde planlanmıştı.

Tez şu: "Kürt işini uyuşturucu işi yaparız, PKK'yi bu işin içinde gösteririz. Avrupa, ABD uyuşturucu işine çok karşı, çok tedbir alıyor, dolayısıyla biz Kürdü, PKK'yi bu işe bulaştırdık mı, özellikle de bazı PKK yandaşlarını kullandık mı, içine sokup İnterpol tarafından da yakalayıp teşhir ettik mi (ki etmişler), Kürt işinin, esrar işi olduğunu kanıtlamış oluruz. Kürt işi, terörist işi, Papa'yı vurur, Palme'yi vurur. Bir de esrar kullanır. İşte Kürt budur." Bu bir tez ve kesin en üstten planlanmıştır. Planlamada Alman polisi v'e CIA vardır. Büyük bir tezgahtır. Maalesef bununla biraz iş yaptılar. Örneğin çok ilginçtir, kullandıkları tipler hep bu Bingöl'ün Zazalarıdır. Eskiden faşist hareket onları Elazığ'da kullanıyordu. Hepsi Paluludur. Palulüları önce faşist maşa olarak kullandılar, şimdi de esrar taşıyıcıları olarak kullanıyorlar.

Daha dün bir arkadaş anlatıyordu. Diyorlarmış "bir kilo toz, bir otobüs!" Yani bir kiloyu kurtar, kendine ömür boyu yetecek büyük bir otobüs al! Bu işe bu kadar alıştırılmışlar. Çoğu da bizim sempatizanımız olarak geçiniyor veya polis o biçimde ayarlamış. Bunlar epey yüksek bir sayıyı teşkil ediyorlar.

Alman cezaevlerinde epey varlar. Hastalar, el atıp kurtarmak, polisin bu oyununa son vermek istiyoruz. Avrupa polisi de bu işin içinde olduğu için kolay kolay yakamızı bırakmıyorlar. Bu, kesinlikle bir özel savaş politikasıdır; çokça umut bağlanmıştır. Nasıl, "PKK ve Kürtler teröristtir" imajıyla Avrupa'da bizi teşhir

ve tecrit etmek için ağır cinayetler işledilerse, "Kürt uyuşturucu satıcısıdır" imajını yaratarak, o denli teşhir edip, Avrupa'da barınamaz ve destek alınamaz bir duruma getirmek istiyorlar.

Zaferden önce kültür devrimini yaptık

Bu konuya böylece kısa bir açıklama kazandırdıktan sonra, PKK'nin iç yaşamını, kültürleşme durumunu, siyasallaşma, uluslaşma, kolektif örgüt düzenlenmesini biraz açıklığa kavuşturalım. Bir sonuca gidiyoruz. Özellikle bu son yıllarda muazzam gelişmeler yaşanıyor. Sizler, sosyalistler ve demokratik kamuoyu bunu fazla izleyemedi. Bence dikkate değer bir çalışmadır ve izlemeye de yakıcı ihtiyaç vardır. Çünkü Türkiye solunun da birçok gerçekliğinin izah edilmesinde önemli bir rol oynayabilir. Çok yoğun bir durumu yaşadık. Büyük değerler sağlam ayakta kaldı. Çok az kayba yol açıldı, örgüt birliği çok iyi korundu. Yine ideolojik-politik gelişme dogmatizmden kurtuldu. Ki, Türkiye'de hepsi dogmatizmle sonuçlanmıştı. Ve o da dağılmaya, 40'a bölünmeye götürdü. Biz dağılmayı da bu çizgimizle önledik. Biz bu örgüt anlayışıyla muazzam bir kitleselleşmeye ulaşırken, onlar kitleselleşemediler. Biz bu anlayışla gerillayı genişletip ordulaşmaya ulaşırken, onlar gerillaya ulaşamadılar. Bunlar Türkiye solunun da en temel meseleleridir.

Merkezileşme, kolektifleşme, kitleselleşme, gerillalaşma, giderek iktidarlaşma sonuç olarak çok önemli süreçlerdir. Bunların hepsine az çok açıklık getirdik. Bu açıdan, bu deneyimin iyi incelenmesinin çok olumlu ve faydalı sonuçları olacağı kanısındayım. Fakat hala içeriği anlamadan, gelişmeleri görmeden ucuz eleştirilerle yetiniyorlar, "Apocu diktatörlük teorisi" diyorlar. Ben size bütün açıklığıyla anlatmaya çalıştım. Gidin kitleleri, kadro-savaşçı yapısını görün; ben buradayım. Diktatörlük yapacak halim yoktur; ulaşacak halim bile yoktur. Benimki bir örgüt anlayışı, bir çalışma tarzı, bir tempo anlayışını örgüte mal etmektir. Hayatımı gerçekten buna adadım ve bu konuda başarılı olduğu-

mu söyleyebilirim.

Kadroyu oluşturma, onun çalışma tarzını belirleme ve en önemlisi de temposunu belirleme, bu konuda bazı yan tedbirleri, yedekli çalışma tarzlarını devreye sokma, bu işin yürümesine yetti. Eğer her birimin başında olsaydık, bu çok daha bir büyüme anlamına gelebilirdi. Binlerce birimin başında olamayacağıma göre, yine binlerce dış birimin faaliyetlerini yürütmem de imkansızdır. Bu yöntem bence bir insanın kendi kapasitesini doğru değerlendirmesine yol açacak bir durumdur ve hayli de öğreticidir. Dostların ve Türkiye solunun bu gelişmeleri iyi incelemesi ve kendilerine dersler çıkarması gerektiğine kanısındayım.

Ayrıca bu hususlar bir kültür devrimine eşlik ediyor. Kültür devrimleri birçok ulusta devrimden yıllarca sonra düşünülmüştür. Fakat bizde ulusal baskı düzeyi ve geri toplumsal özellikler, çok önceden, devrimin zaferinden de önce hatta partileşmenin belli bir aşamasında bir kültür devrimine yol açmıştır. Ben bunu, diğer devrimlerin ihmal edilmesinin, o devrimlerin yozlaşmasının önemli bir nedeni olarak görüyorum. Doğru, yaratıcı bir sosyalizm anlayışının ilkin kişilikte kültür devrimi yapması gerektiğini düşünüyorum. Parti içinde özellikle, kültür devrimi ve onun tüm sonuçları yaşanmadan çok faal, yaratıcı bir sosyalist anlayış, demokratik anlayış oturtulmadan kesinlikle reel sosyalizmin başına gelen gelir. Bunu önlemenin tek yolu, kaba Stalin uygulamaları olmamalı.

Yine, ne revizyonizmde ifade edilen sağa savrulma, ne de sol sekter gruplarda görüldüğü gibi kendisini bitirme gibi bir biçimde olmamalı. Bu anlamda, kendi deneyimimizin çok yaratıcı evrensel çapta bir deneyim olduğunu söylemiyorum ama, geri bir toplumun sorunlarını çözmede dikkatle değerlendirilmesi gereken bir deneyim olduğu kanısındayım.

– Bence ayırt edici bir yanı şu: Siz çetrefil bir işle karşı karşıyasınız. Yani, Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın deyimiyle "en antika", sosyal zemin üzerinde, köylülük üzerinde, en modern sınıf ideolojisini, sosyalizmi yürütmeye çalışıyorsu-

nuz. Bu arada bir dolayım da yok. Siz her şeyi ya yurt dışında, ya dağın başında, yani insanlar önce kendi oldukları yerde bir toplum oluyorlar ve onun üzerine ancak her şey bilinç ve kültürle inşa edilebilir. Bunun maddi zemini de bir parti veya ordu yapısı. Fakat, bunun şöyle bir riski var diye düşünüyorum; sizin partiniz, cepheniz, ordunuz ve militanlarınızdan oluşan PKK toplumu, diğer yandan da geleneksel hayatını sürdüren bir Kürt toplumu var. Yarın bunlar ikisi buluştuğunda, yan yana geldiğinde, bütün öncü partilerin karşı karşıya kaldığı bir problem, yani giderek toplumun üzerine yukarıdan devrimi dayatmaya çalışan bir tür devrimci Kürt bonapartizmi tehlikesi sizi bekliyor, bunun farkında mısınız?

Elimdeki en önemli dönüşüm araçlarından birisi de duyguları kullanma sanatıdır

– Evet. Bunu örgüt içinde yaşıyoruz. İlkel geleneksel toplumla her gün karşı karşıyayız. Buna bonapartizm mi dersiniz, despotizm mi dersiniz, aşiret sistemi mi dersiniz, Kürtlerde çok güçlü olan aile, kabile, ağalık kültürü mü dersiniz, ne derseniz deyin bunlar yoğun olarak nefes alamaz bir durumu dayatıyorlar. Bu gelişmenin farkındayım, bu kültürün, bu kişiliğin farkındayım, fakat buna teslim olmayacağım.

TC'yi bir tarafa bıraktım. TC ile savaşımımız %5'lik bir zamanımızı ya alır ya almaz. Esas yoğunlaşma ve ilgimin en büyük odağı, bu yapıyı nasıl dönüştürürüm noktasıdır. Dönüştürmede modeller, anlayışlar kadar tedbirler düşünüyorum. Hatta duygu-

lara el attım. Benim elimdeki en önemli dönüşüm araçlarından birisi de duyguları kullanma sanatıdır. Belki size çok ilginç gelebilir, kadın-erkek ilişkilerinin çözümlenmesinde en önemli yaklaşımlardan biri de cinsiyeti değerlendirme. Yani bir cinsiyet politikasıyla partileşmeyi nasıl geliştiririm, bunu nasıl dönüştürürüm çabası. Şimdi "tam bir Freudizmle karşı karşıyasınız" diyeceksiniz ve inanın bu nokta tam bir Freudizm.

– Freudizmin mutlaka kötü olmadığına dair marksist çevrelerde epey tartışmalar var Türkiye'de.

Freud'un en yetkin uygulayıcısıyız

– Öyle mi? Bilemiyorum. Tam bir Freudizm var burada. Yanlış anlaşılmasın. Cinsiyete dayalı olarak birçok durumu izah ediyorum, çözüyorum ve sonuç da alıyorum. "Freud'u Kürt toplumuna uygulamak da nereden aklınıza geldi" diye sorabilirsiniz. Hiçbir Freud klasiğini okumadım. Ama çözümleme yöntemi olarak, beni onun en yetkin uygulayıcısı durumuna getirmiştir. Açımlayabilirim. Kürt toplumunda cinselliği inceliyorum. Kendim de bunun etkisi altında yetiştim. Ana-baba cinselliğinden tutalım, kadın-erkek cinselliğini analize kadar gidiyorum.

Parti yaşamına etkisini inceledim, örgüt yapısına etkilerini inceledim. Çünkü kadın, kadınlığına dayanarak partiyi işlemez hale getirebiliyor, kadroyu tasfiye edebiliyor, yaşamı durdurabiliyor. Bunu neye dayanarak yapıyor? Tabii ki cinselliğine dayanarak yapıyor. Bundan dolayı haklı olarak incelemem gereken sorun, cinsellik ve politikadır, cinsellik ve örgütsel yaşamdır. Bu yalnız bir örnek değil. Bir bakıyorum, kadro bir bayanı almış kaçmış. Hani bu kadar yüce amaçları vardı. Nasıl bu amaçlara ters düşüp de kaçtı? O zaman, Kürt kaba cinsellik yorumuna geliyorum.

Aile içinde kaba bir cinsellik söz konusu. Aile içinde kadının yeri nedir? Aslında kadının en büyük silahı cinselliği kullanmasıdır. İlkel toplumların özelliği olan bir olay daha var: Fazla kültür

ortamı yok, sosyal kurumlar yok, siyasal kültür yok, diğer eğlencelik kültür diyebileceğimiz bir şey yok. Böyle olunca da, bir tutku olarak, bir güdü olarak cinsel güdüye çok aşırı bir yer kalıyor ve cinsellik açlık güdüsü kadar etkili olabiliyor. Her şeyden yoksun bir Kürt köylüsü, cinsellikle kendisini tatmin ediyor, yüksek bir tatmin ve hatta biricik tatmin.

Bu kadar kaba cinsellik düşkünü bir Kürt, ulusal faaliyete imkan bulamıyor. Daha üst bir norm, kültür oluşturamıyor, sosyalleştiremiyor. İlkel kalıyor. Tıpkı ilkel Afrika kabilelerindeki gibi. Ama değişik bir biçimde. Bizde buna "namus" derler, Afrika bunu daha ileri yaşar. Cinselliği bol yaşar. Bizde o da yok. Bu büyük bir çıkmazdır. Bu analiz sanırım bizi biraz Freud'a kadar götürüyor.

Yine kadının daha 25'ine gelmeden 10 çocuk sahibi olması kadını da, erkeği de bitirir. Ben kadına; böyle bir cinsellik ister misiniz, böyle bir tutumu dayatan erkek olursa kabul eder misiniz, diyorum. Erkeğe, böyle bir kadın hoşunuza gidebilir mi, diyorum. Bütün yanıtlar "Asla" oluyor. Geriye ne kalıyor, fiziği güçlü kadın. Bu nasıl yaratılır, elbette ki gerilla savaşıyla yaratılır. Daha güçlü tohumlar nasıl elde edilir; yurtseverlikle, yoldaşlık duygularıyla. Buna ulaşmadan hiçbir şey yapılmaz.

Kaba bir cinsel yaklaşım için normal ilişkiler yeterli midir? Yeterli değil. O zaman, engin duygular gereklidir. Bu, neye dayalı olarak gelişir? Gelişmiş bir toplumsal kültür, yurtseverlik, kolektivizm, yine sosyalliğin geliştirilmesiyle mümkündür. Bu gelişince duygular yücelir, ilişkiler içerik kazanır ve bu da aşkın temeli olabilir. Herkes "biz bundan yanayız, biz bunu istiyoruz" diyor. Böyle bir gerilla kültürü.

– Şimdi gerilla yaşamı, genel olarak sizin teşvik ettiğiniz yaşam mı ya da aseksüel mi?

Cinsel enerjiyi politikanın emrine veriyoruz

– Aseksüellikten ziyade herkes şimdi doğru tarzı araştırmakla

meşgul. Bazıları aşıyor. Yönetici olmuş. Ki ağalıktır, mevkiciliği kullanıyor. İlişkilerde tekliğe doğru gidiyor, bu da oldu mu istediği bayanla kalabiliyor, sığınakta da kalabiliyor, köy odasında da kalabiliyor. Bu ihanete kadar da götürüyor ve buna dayalı olarak birçok imha gelişiyor.

"Alıp kaçarız," bu da çıkış yolu değil. Kızlar bu konuda direngen, kaçmaya fazla gelmiyorlar, çünkü bir çıkarları yok. Ayrıca kızlar biraz daha özgürlüğe yakın oluyorlar, çünkü eski yaşam tarzından çok irkiliyorlar, korkuyorlar. Erkek bu kadar yetkisini kötü kullanmak istiyor, ona da örgüt engel oluyor. Sen yetkiye dayanarak kadını etkileyemezsin, para yiyemezsin, rahat yaşayamazsın. Yetkiyi örgütün geliştirilmesi için kullanırsan seni yetkilendiririz, yetkilerini artırırız. Ben iyi bir yönetici olacak mıyım, kolektif bir yönetici, kadın özgürlüğüne veya toplumsal özgürlüğe yatkın bir önder olacak mıyım? Olursam yaşamın yolu açılır, aşkın yolu da açılır diyorum. Öyle olmazsa çatışırız, kafayı götürürüz. Böyle erkeğe kız yok, böyle kıza erkek yok. Formül çok sade. Başarmak zorundayız, başarmak zorundayız. Tansu Çiller; "Ya bitecekler, ya bitecekler" bizimkiler de "Ya kazanacağız, ya kazanacağız" diyorlar. Cinsel enerjiyi bu konuda politikanın emrine veriyoruz veya cinselliği politik enerjiye dönüştürmenin felsefesini gerçekleştiriyoruz.

- Bunu anladım fakat...

– Yetersiz diyeceksiniz. Bu aşama için çok gerekli, bizim için.

- Gerilla savaşında aşkı ideolojikleştirme ne kadar doğrudur?

– Benim için doğrudur. Bu aşama için çok önemli. Ben bu aşamada gerillayı kurtarmak istiyorum, bir partiyi öncü kılmak istiyorum. Bu gerçekleştikten sonra kesin değişmeli, hatta bütünüyle değişmeli. Ama bu aşamada şimdilik sorun ancak böyle çözümlenebilir.

- Bu beyanı çok iyi anladım. Ragıp'la şaka yapıyorduk, aramızda, siz gittikten sonra, sizin dedikodunuzu yapıyorduk. Ben dedim ki, Abdullah Öcalan en az Murat Belge kadar sivil toplumcu;

fakat devrimci sivil toplumcu.

– Gayet tabii. Murat Belge askerdir. Onun sivil toplumculuğuna ben fazla ihtimal vermiyorum. O çok katı bir bürokratik gelenekten gelir.

– Ailece öyle, ama kendisi öyle değilim diyor?

– Burada Türk ordusu nasıl bütün sosyal ve sivil değerleri, kendi içinde eritmiş ve fırsat vermemişse, ben de bütün askeri değerleri, sivil değerler içinde eritiyorum. Benim için bütün askeri değerler, sosyal, sivil değerler içinde eritilmelidir. Askerliği öldürüyorum, bunu çok açık bir biçimde söyleyebilirim. Askerlikle uğraşmamı, askerliği öldürmek biçiminde de değerlendirebilirsiniz. Hani derler ya "sosyalizmde devlet söner", işte gerillada da askerliği söndürme gibi bir çabam da var. Bunu biraz derinliğine irdelerseniz, ne anlama geldiğini farkedersiniz.

– Bunu anlamaya başladığımı sanıyorum. Bir ikinci sorum vardı maliyeyle ile ilgili. Mahir Kaynak bir röportajda veya yazısında "benim tahminime göre Apo'nun muhasebecisi bile yoktur" diye bir iddiada bulunuyor. Bu bir, ikinci bir soru sizin arkadaşlarınızdan birisi PKK'nin yıllık bütçesinin birçok 3. dünya ülkesinin bütçesinden daha büyük olduğunu söylüyor. Bu tür iki iddia var, hangisi doğru bunların?

Parayı korkunç bir biçimde düşürüyoruz

– İkisi de doğru. Henüz modern muhasebeciliğe başlamadık veya öyle bir muhasebecilikle işleri fazla kurtaracağımızı sanmıyoruz. Uyguladığımız yöntem, daha çok dürüstlüğe dayalıdır. Paranın politikaya tabi tutulmasına, çok büyük özen gösteriyorum. Parayı da, siyaseti de, siyasi yetkiyi de biraz ideolojinin emrine sokmaktır. Bu da bir tedbir ve olağanüstü geliştirmek durumunda olduğumuz bir tedbirdir.

Parayı başkaları ne kadar üstün, erişilmez bir güç olarak de-

ğerlendiriyorsa biz de onu çok korkunç bir biçimde düşürüyoruz. Örneğin elimizde bir birikim var. Yıllardır bir köşeye atmışız, paslanıp duruyor. İnanılmaz bir şeydir ve zorluyor. Yani bir muhasebecim yok.

Şimdi zaman zaman soruyorum. Ben iktisattan anlamayan birisi de değilim, onu da size söyledim. Şu anda bu işe soyunsam iyi bir maliye bakanı veya iyi bir iktisat bakanı olabilirim, güç yetirebilirim. Fakat parayı çürütüyoruz. İnanır mısın yatırsak kimbilir kaç milyon dolar gelir olurdu. Yapmadık, ihmalkarlık mı dersin, muhasebesizlik mi dersin, ne derseniz deyin. Böyle bir durum var. Aşmaya çalışıyoruz. Şimdi diğer yönde de muazzam bir masraf veya gelir imkanı var, yani milyarlarla değil artık, yıllık masrafımız trilyonları aşıyor kaba-taslak hesaplarsak.

Herhalde Türkiye'nin en büyük kapitalistinden daha yüksek bir kapital durumunu ifade ediyoruz, ona ulaşmışız diyebilirim. Tabii bu görülen defterdir, bir de görülmez defter var.

- Örtülü ödenek filan mı?

– Hayır.

- Halk yığınlarından, halktan gelen katkılar?

– Halktan gelen. Örneğin halk evinde yatırıyor. Her gün onbinlerce insanı besliyor.

- Kasadan geçmeyen.

– Evet, onbinlerce kişiyi besliyor. Şimdi bunlar da büyük bir masraf. Yatırıyor, giydiriyor, büyük bir masraf ediyor. Daha büyük bir ödenek var, kendini feda ediyor insan. Çok aşırı, hiçbir ücret beklemeden örgüt için yaşama. Bu da bir maharet. Şimdi bütün bunları dahil ettiğimizde; büyük bir devletin bilançosu ortaya çıkıyor.

- Bu sizin muhasebe anlayışını anlıyorum çünkü, kökeninizi...

– İlke ile bağlantılıdır. Yoksa bu parayı bankaya yatırmam ve çok kâr elde etmem benim için o kadar zor değil. Benim bir diğer ilkem de parayı küçültmektir. Türkiye'de nasıl en üst değer ölçüsü haline getirildiyse, her şey oraya bağlandıysa, mutlak egemenliği vardır değil mi, paranın şimdi...

– Her şeye.

– Ve bu son yıllarda çok gelişti. Biz onu ayağımızın dibine aldık, böyle bir intikam aldık paradan.

– Hatırlarsanız Lenin şöyle der, çok ünlü ifadedir sosyalizmde, "Altının ya da paranın en münasip yeri tuvalet taşı yapmaktır."

– Ya, duymadım gerçekten veya ayakaltı diyelim.

– Normal, bir de 1968 kuşağından etkilenmeniz itibariyle, bu kuşağın Fransa'dakilerinin en önemli laflarından biri de "Para her türlü kötülüğün kaynağıdır." Yani paraya bu kadar önem...

– İnanıyorum, baştan çıkartıcı da diye de tamamlayabilirsiniz.

– Sormak istediğim, muhasebe meselesini anladım. Ayrıca başka bir örnek yaşadık sizin karargahda. Oradaki görevli arkadaşlarla ve buradaki arkadaşlarınızla da konuştuğumuzda sizin teknoloji ile olan ilişkiniz konusunda benzer bazı şüpheler doğdu. 1980'lerden sonra Türkler, Kürtler zamandan enerjiden tasarruf etmek için eskiye oranla çok daha fazla teknoloji kullanıyorlar. En basit örneği bugün artık gazetelerde, çalışma olanağım olduğu için söylüyorum, daktilo yok bilgisayar var, artık teleks yok faks var, her şey elektrikleşiyor ve müthiş bir teknoloji var. Sizin, örgütün yapısı içerisinde teknolojinin ne derece kullanıldığını tabii ki ancak gidebildiğim yerlerden biliyorum, ama edindiğim izlenim, sizin teknolojiye karşı belirli bir ihtiyat sahibi olduğunuz. Bu doğru mu, doğruysa neden?

Teknoloji bir bilim sorunu değil, bir felsefi, ahlak sorunu olarak ele alınmalıdır

– Evet, doğrudur. Teknolojiye kuşku ile bakıyorum, bu da felsefi bir anlayıştır. Bana göre teknoloji kontrol altına alınamazsa, bir kanser hastalığı gibi toplumu günün birinde tahrip edebilir. Hele bu Almanlar'daki teknolojiyi görünce daha da irkiliyorum. Yani aşırı teknolojist değilim ve birçok sakıncasını görüyorum. Doğanın tahribatının teknolojiyle ilişkisi vardır. Hatta bu anormal nüfus patlamasının teknolojiyle ilişkisi vardır. İleride dünyanın bir beton yığını haline gelmesinin teknolojiyle ilişkisi olacaktır. Teknoloji artık sıradan bir bilim sorunu değil de bir felsefi, ahlaki sorun olarak ele alınmalıdır. Bu kadar işi beceren, bu kadar azim, iradeyi gösteren tekniğin de alasına ulaşabiliriz. Biraz hor görmem, fazla güven duymamam böyle derin bir felsefi anlayıştan kaynaklanıyor.

– Teknolojinin gayri insani yönüne karşı bir tutum olarak algılıyorum bunu.

– Gayet tabii. O yönü olduğuna inanıyorum. Bir de şu sorun var: Teknolojiye dayanarak örgütü çalıştırma. Biraz deniyorum, "vay pek de güzel çalışıyor" diyorum. Fakat ya bu olmasaydı diyorum, şimdi sen böylé iş yapamaz bir durumda mı kalacaktın? Yani tekniğe çok güvenerek mi devrimcilik yapıyorsun. Kendimi sorguluyorum. Aşırı tekniğe dayanarak devrim yapmak ciddi bir eksikliktir. Bir insan sadece tekniğe dayanarak ilerleme veya başarı kazanma yoluna sapmamalıdır. Bu da bir felsefi anlayıştır. Teknolojisiz de bazı işlerin yapılması gerekir. İşte bunun içine inanç giriyor, irade giriyor, diğer etkileme gücü giriyor ve ben gücümü biraz buradan alıyorum. Teknikten almaya yatırsaydım, belki de Türkiye'de tekniğe dayalı olarak bazıları hızla yükseliyorlar; ki ben bunu bir sakınca olarak görüyorum ve kendi yöntemim olarak kabul edemiyorum. Ciddi kuşkularım endişelerim var ve insanlık için bu bir felaketin en önemli nedeni olabilir diye düşünüyorum.

Almanlar'ın geldiği düzey tehlikelidir, Amerikalılar'ın da. Hele Japonlar için "karıncalaşmış halk" deniliyor, bu bana ürküntü veriyor. Bana göre, insanlık ya bundan dönecektir, ya da teknik tarafından

yutulacaktır. Şimdi bu uygulama sorunu değil, olası bir toplumsal projede veya toplum kuruluş çabasında bu teknik sorunu kesinlikle çözebilmeliyiz. Buna ilişkin ahlaki, felsefi normlar olmalıdır. Örneğin, sokaklarda gördüğüm bu arabaların büyük bir kısmı bana bela gibi geliyor.

– Ben bununla tamamen hemfikirim. Aramızda belki şöyle bir fark olabilir. Ben örneğin bilginin sınıflandırılması, sayılması, tasnif edilmesi, yeniden dağıtılması ve herkes için erişilebilir kılınması açısından iletişim teknolojisindeki sıçramayı çok önemli buluyorum. Diğer yandan iletişim teknolojisindeki sıçrama herhangi bir biçimde doğaya geri döndürülemeyecek bir sonuç yaratıyor. İşte kumdan yapıyorsunuz, silikonu esas olarak, elektrik enerjisini sudan elde ediyorsunuz, o havada dağılıyor ve herhangi bir biçimde zararlı bir çöplük oluşturmuyor. Fakat bu elektronikteki sıçrama bütün öteki sıçramaların da bir sonucu olduğu için bunlardan ayrı düşünülemez. Bu, teknolojiye karşı genel tavrınızı benimsiyorum. Hatta kısmen çevreci ve yeşil eleştiriden etkilendiğinizi, pay aldığınızı düşünüyorum.

Araba ve beton yığınlarından nefret ediyorum

– Aslında o kadar değil. Ben çevrecileri, yeşilleri özel olarak incelemedim, hatta yaklaşımımın köklü, radikal olduğu kanısındayım. Oldum olası yeşile kıymayı felaket olarak gördüm. Yeşilden, doğadan uzaklaşmayı felaket olarak değerlendiriyorum. Araba ve beton yığınlarından korkuyorum. Hiçbir zaman ilgimi çekmedi. Ben ortaokul ya da lisedeyken Ankara'da bir hocama şunu dediğimi hatırlıyorum: "Bu beton yığını yerine ortaçağı özlüyorum. Bu bir gericilik değil, geriye dönüş de değil. Bana göre insanidir ve kesin dönüşüm yapılmalı veya buna ulaşılmalı mıdır? Kesin bir

şey söylemiyorum. Yani ilerlemeyi bir teknik mesele olarak görmüyorum açıkçası.

– Peki tamam. Buna katılıyorum, ama bilgisayar iyidir.

– Fazla ilişkim yoktur...

– Sizin söylediğiniz aşırı teknolojiye karşı bir tutum olarak, benim kabul edip etmemem önemli değil ama sanki daha çok öyle anlamış oldunuz. Somut bir örnek verirsem daha iyi olur.

– Bir burayı tamamlayayım. İnsan doğasının, özellikle tekniğe karşı dayanma gücü ölçülmelidir ve bir bilim geliştirilecekse, yani ne diyelim, tekniğin insan bilimine, insan bünyesinin tekniğe ne kadar elverişli olduğunu incelemek gerekir.

– Dayanıklılığı...

– Dayanıklılığı... Bu çok önemli bir bilim olmaya doğru gidiyor gibime geliyor. Yarın psikolojinin en önemli çalışma alanı olabilir, bu. İşte, eğer bu çevreciler de derinleşmek istiyorlarsa, özellikle teknik saldırıya karşı, (ben tekniği bir canavar olarak değerlendiriyorum) teknik canavarına karşı insanı savunma hareketi. Ruhunu savunma, hatta fiziğini savunma hareketi. Şimdi stres denilen olay ortaya çıkmış; o diğer yeni birçok hastalıklar var: Kanser gelişti, AIDS gelişti. Yarın ne malum bambaşka bir hastalık daha gelişir ve bu gerçek bir veba olabilir. Bunu önlemek için şimdiden çare almaya ihtiyaç vardır ve ben bunu çok önemli görüyorum.

Açıkça söylüyorum, insanın geleceğini değil teknik ilerlemede görmek, ölümü teknik ilerlemede görüyorum. Yani bunun için de şunun incelenmesine ihtiyaç vardır. İnsan ne kadar doğaya bağlıdır, demin yemekte söyleyecektim, yeşil yeme içme meselesinde hemen aklıma geldi. İnsan önemli oranda yeşile dayanarak ortaya çıkmıştır. Sen yeşilden onu tümüyle koparırsan, çok doğal bir gereksinimden koparıyorsun. Ne malum insanı onunla zehirlemeyeceğin. Nitekim ediyormuş da, işte kolestrol, bilmem şu bu daha da arttırılabilir.

İnsan gerçekten belli bir bitki örtüsü, belli bir hayvansal varlık, yine hava temizliği ve su isteyen bir varlığın adıdır. Şimdi bütün bunları dengesiz bir biçimde tahrip et; insan ölür. Bu bence yeni yeni inceleniyor. Buna karşı dikkatli olmalıyız, tekniğe sevdalanmaya hiç gerek yok. Herkesin bu kadar arabası olmasına, hatta yarın bir uçağı olmasına (yarın feza içinde bilmem bir füzenin olması diyecekler) hiç gerek yok. Bunu düşünmek, Amerika'nın düşlediği rüyayı kabul etmektir, belki süper ilerleme de diyebiliriz. Ben ilerlemeden bunu anlamıyorum ve anlamak da istemiyorum. İnsan ruhunun yüceltilmesine, insan sağlığına yönelinmelidir. İnsan tarihine yönelinmelidir, insanı da doğal bir varlık olarak değerlendirmeliyiz. Onun da yaşamsal bazı sınırları vardır.

İnsanın bu yaşamsal sınırlarına, tarihiyle geleceğiyle dikkat göstermeliyiz. Yine insanın maneviyatıyla bağlantısı vardır. Manevi değerlerine, moral değerlerine kesin ilkesel düzeyde bir yaklaşım göstermeliyiz. Hiç şüphesiz, insan bir maddi varlıktır ve maddeye ihtiyacı vardır. Ama onu da eğer teknikle süperleştirirsen, bu insanın sonu demektir.

Zamanı müthiş kullanıyoruz

– Sizin bu görüşleriniz Batı dünyasında çok etki yaratacaktır. Çünkü takdim ettiğiniz manzara, yani teknolojinin artık insanları yozlaştırması, insanlığından arındırması yönündeki görüşünüzün, belki daha Ortadoğu'da değil ama Almanya'da, Avrupa'da bayağı taraftarları var. Ben yine de düzeltmeye çalışayım, somut örnek verirsem anlayacaksınız ya da ben kendimi daha iyi anlatabileceğim. Siz yakın zamana kadar ülke ile iletişiminizi bildiğim kadarıyla kuryeler ile yapıyordunuz. Bu tür insanlar gidiyordu. Halbuki bugün çok gelişmiş bir telsiz sisteminiz var. Demin teknolojiye karşıyım derken bunu kastediyor-

dum. Oturup tırnağı ete batıran ve geç yazı yazan ve çoğaltması zor olan daktilo yerine bilgisayar kullanma. Ben sadece günlük, pratik hayatta ve işinize gelen teknolojiyi kullanmak anlamında söylemiştim, halbuki siz işin daha çok makina ile insan arasındaki ilişkisini açıkladınız. Bence iyi de oldu, çünkü bu görüşler son derece çağdaş görüşler. Yani, hatta Avrupa'da ilericiliğin kriterlerinden bir tanesi de (bu bir tanesi diyorum) özellikle bu nükleer santrallere karşı çok geniş bir kitle hareketi var, işte yeşil hareketin sizin oralarda gelişmesi var. Benimki daha çok günlük pratik alanda hem sayı olarak insanı, ayrıca siz savaşan bir örgütsünüz. Bildiğim kadarıyla elinizde modern silahlar da var, yani orduya karşı sapanla savaşmıyorsunuz. Benim kastettiğim esas oydu. Yani günlük hayatta, zamandan ve insandan tasarruf etmekten sonuç olarak, yine insan sağlığına hizmet edecek birtakım teknolojileri kullanmaktan bahsediyordum.

– Bu konuda imkanlar değerlendiriliyor. Zamanı müthiş kullanılıyoruz. Zamanı en çarpıcı değerlendiren bir hareket olmasaydık, binlerce yıllık boşluktan, karanlıktan ibaret olan Kürt tarihine bu aydınlanmayı getiremezdik. Bu, zamanı müthiş kullandığımızı gösterir. Ama değişik yöntemlerle ve yaklaşımlarla. Ben buna tempo diyorum. Bu hiçbir örgütte bulunamayacak bir tempodur. Bence insanı en çok zorladığım nokta da burasıdır. Teknik meseleye de deminki eleştiri anlamında, karşıyım. Fakat tekniksiz yürümenin olamayacağının da farkındayım.

Benim burada formüle etmek istediğim, teknik ile insan doğallığı arasındaki sınırı doğru tespit etmektir. Tekniksiz insan bir maymundur. Çok açıktır değil mi? Değneği eline alır, insanlaşma başlar. Değneği eline alıp ağaç dallarına çarptı mı yerden kopar insan. Nedir bu? Değnek tekniği ile insanlaşmaya başlamaktır. Bunu da çok açık bir biçimde ifade edebilirim. Ama diğerini de,

bir gün o değneğin veya o değneye benzer bir tekniğin de başına inip, seni yerin dibine de batırabileceğine dair endişeliyim.

- Teknolojinin insanlığa hükmetme tehlikesi...

– Sınırı çok iyi değerlendirmemiz gerekiyor. Çevreci harekete bu anlamda değer biçiyorum. Avrupa'nın bu tehlikeyi bu kadar çarpıcı görmesi, teknikteki gelişmesindendir. Mutlaka çok köklü değerlendirmeler, hatta politik hareketler çıkabileceği kanısındayım. Olası bir toplum inşaasında, bu kadar arabanın asla bizim topluma ulaştırılmaması, beton yığınlarının bu kadar geliştirilmemesi, nüfusun bu kadar artmaması ve buna benzer bazı tedbirlere kesinlikle başından itibaren başvurulması kanısındayım. Şöyle nüfusumuz arttı, şu kadar herkesin bir arabası olsun, böyle sevdaların pek tutarlı olamayacağı kanısındayım.

- Şimdi bu gerilla tartışması çerçevesinde buraya bağlandık herhalde, sizin ekleyeceğiniz sorular var mı Ragıp?

– Bu bölümle ilgili son sorularınızı bekliyorum. Yani bu parti, gerilla, halk bağlantısını veya bizdeki klasik tanımıyla parti, cephe, ordu bölümünü.

- Bütün bu konuşmalarımızdan çıkan toplam sonuç son derece yüksek insani ilkeler, değerler, oluşmuş bir silahlı yapı. Fakat kendisini en çok fiziki şiddetle duyuran bir yapı. İnsani değerlerinin bu kadar yüceltilmesinin çelişkili bir yanı ve sonucu kaçınılmaz olarak bir savaş pratiği ve bu savaş pratiği içerisinde ister istemez ölmek ve öldürmek var. Şimdi belki de Gündem'de okudunuz, sizin Türkiye'de gerçekleştirdiğiniz iki pratiği, daha doğrusu size bağlı olduğunu varsaydığım iki pratiği eleştiren iki yazı yazdım. Bunlar beni kişisel olarak etkiledi. Türkiye kamuoyunda da oldukça sert ve ters yankılar uyandırdı. Bir tanesi geçen ateşkes sürecinin sona ermesi sırasında, karayolunda öldürülen 30 asker olayı ve ben yazdıktan bir hafta ya da 1,5 hafta sonra siz de o olaya ken-

dinizin emir vermediğinizi söylediniz ve eleştirdiniz. İkincisi de bu büyük kentlere eylem sürecini taşırma sırasında yolcu otobüslerine karşı girişilen sabotajlardı ve ben bunu da eleştiren bir yazı yazdım. Her ikisinde de benim ilkem şu: Ben bir savaş olduğu gerçeğini görüyorum. Ordu ile gerillanın karşılıklı savaşının eşitsiz bir savaş olduğunun farkındayım. Yine de bir kurtuluş hareketinin Türkiye toplumunun, yani esas olarak Türklerin, hakim milletin ezilen sınıfının, hakim milletin ezilen kitlelerinin vicdanına seslenmesi gerektiğini ve bu vicdanı yaralamaması gerektiğini düşünüyorum. Bu iki eylem de bence bu vicdanda problemler yaratıyor. Örneğin ben herhangi bir biçimde bunun nesnel olarak böyle olduğunu insanlara söylemekte çok güçlük çekiyorum. Çünkü böyle olmayabilirdi, bu bir zorunlu sonuç değil. Hatta o otobüste Ragıp olabilir, bir başkası da olabilirdi. Şimdi bu kadar şansa, rastlantıya bağlı olmamalı, bir savaşı yürütmek ve bu kadar vicdanı hesaba katmaktan uzaklaşmamak gerekir diye düşünüyorum. O toplum her ne kadar vicdanını yitirmiş gözükse, yüzünü bu acı gerçeğe dönmüş olsa bile, ölmez, vicdanı ölmez, bir gün ayaklanır. Bu ayaklanma karşısında, bu ayaklanmaya hizmet eden bir süreç haline nasıl getirilebilir silahlı çatışma? Türkiye'de devletle gerilla bir çatışma sürdürürken bu askeri sahada kazanılmaktan çok Türkiye halkının vicdanında kazanılacak bir savaş olduğu hakikatını hatırlıyor mu gerilla ve bu eleştirilere ne cevap veriyor?

Türkiye toplumu kendisine özeleştirisel yaklaşmalı

– Böyle bazı eylemlerin olduğunu duydum. En son buna Tuzla'yı da dahil etmek gerekir. Yine Çetinkaya mağazası olayı. İki şeyi burada birbirinden ayırt etmek gerekir. Partimizin böyle özel planları yok, yine hedefler programımızda kesinlikle bu eylemlere yer yoktur. Bu arada eylem hedeflerimize de açıklık getireyim. Ekonomik içerikli hedefler var, hatta son olarak, kültürel hedeflerin de olabileceğini söyledim. Sosyal hedefler, siyasal, askeri hedefler var. Nedir askeri hedefler? Silahlı kuvvetlerin saldırı pozisyonlarıdır ve Kürdistan'da ağırlıklıdır.

Türkiye'yi fazla düşünmedik bile. Türkiye karakollarına özel olarak yönelme gibi durumumuz da yok. Bu Türkiye devrimcilerinin işidir. Yine siyasal hedefler: Bu demokrasiyi rafa kaldıran, demokrasiye bağlılığını göstermeyen, özellikle de Kürdistan'da özel savaşın emrine girmiş partiler var. Örneğin RP bile muhalif geçinir. Cizre'de kitlenin %95'inin PKK'yi desteklediğini bildiği halde, gidiyor "tutar mı" diye en tehlikeli hasım olan korucubaşını belediye başkanı olarak aday gösteriyor. Bu bir parti çalışması değil, MİT'in bir özel savaş çalışmasıdır. Dolayısıyla RP gibi muhalif bir partiyi yasakladığımıza göre, diğer partilerin ne kadar özel savaşın emrinde olacakları çok açıktır. O açıdan kimse "PKK anti-demokratiktir, işte partileri yasaklıyor" demesin. Senin partin ortada inceleyelim, hepsi az çok korucubaşlarının çiftliği haline gelmiş veya onlar bu partileri temsil ediyorlar. Bunlar da hedef, askeri hedef. Çünkü kendileri de zaten bize karşı kurulmuş ve birçok parti böyle.

Yine birçok sosyal, kültürel kurum var; sağlık ocaklarıdır, öğretmen okullarıdır. Şimdi hepsinde asker var, hepsinde özel timler var. Adı üstünde, çok kapsamlı bir özel savaş ile karşı karşıyayız. Öğretmenler yine bu konuda önemli oranda kullanılıyor.

Şuna özen gösterdiğimiz kanısındayım. Bunların içinde dostlarımız varsa, bunları değerlendirmeliyiz. Sıradan insanlar varsa asla hedef olamazlar, yeter ki özel savaş karşıtı olduğunu bilelim. Ama özel savaşa hizmet ediyorlarsa hedeftirler.

Ekonomik olarak da hedefler var, işte ekonomiyi ne kadar zayıflatırsak, askeri olarak da çözümü o kadar dayatırız. Bunu da

böyle belirledik.

Şimdi akılda şu yok, gidin işte otobüse bir bomba koyun, sarsıntı yaratsın, şok olsun toplum veya bir mağazaya atın, böyle bir talimat yok. Yine kitlenin kalabalık olduğu yere bombayı bırakın, böyle bir durum da yok. 4-5 eylem oldu böyle, daha önce de işte o köy korucularının evlerine de böyle bazı bombalama eylemleri oldu. Şimdi bütün bunlara karşı biz tavrımızı değerlendirdik. Bunlar partinin taktikleri değil ve partiyi zor duruma düşüren gelişmelerdir, yapmayacaksınız, dedik.

Köylü intikamcılığında bu çok çarpıcı ortaya çıkıyor. Örneğin ilk kadın, çocuk eyleminde bunu yapanın neredeyse bir köylü intikamcısı olduğu ortaya çıktı. Habersiz, kendi başına, bir yakını ölmüşse, kendisi de diyor "ben onu vuracağım." Tüm Kürdistan yıkıntıya boğulmuş, "ben de Türkiye'yi harap edeceğim" diyor. Böylece kendilerine göre bir eylem anlayışı tutturmak istiyorlar. Biz daha sonraları bunları uyarıyoruz ve tümden çekiyoruz.

Bu tiplere bizi zor duruma düşürebilecek eylemleri yapamazsınız diyoruz, nitekim ardı gelmiyor dikkat ederseniz. Bir tanesi oluyor ama ikincisi gelişmiyor. Bunu örgütün denetim kabiliyetiyle bağlantısını kurmalısınız. Yoksa örgüt eğer isterse birkaç yüz bombayı götürür herhangi bir kente, her gün birçok yerde birkaç tanesini patlatır, bu da tam bir bomba furyası olur. Böyle bir şeye izin vermediğimizi rahatlıkla burada belirtmem mümkün. İstisnaların da olabileceği mümkün, çünkü bunun da biz de çok güçlü olan köylü intikamcılığıyla, eylem anlayışıyla ilişkisi vardır. Ben kendi içimizde savaş yürütüyorum. Adam bombayı kendisinde patlatıyor. Görülmüş bir olay mıdır? Bu anlayıştan demek ki bunlar çıkar. Tam parti çizgisine göre yürüyemediği, kendisini bile tahrip edebildiğine göre bu tip gelişmeler ortaya çıkabilir. Ama en aza indirgiyoruz, onu vurgulayabilirim. Toplum bu konuda anlayışlı olmalı veya toplum vicdanı bu konuda gerçekleri görebilmeli.

Toplum bir de şunu görmeli: Buna yol açan bizimkilerin durumu değil. Adamın köyü viraneye çevrilmiş, ailesi yok edilmiş, yani intikamcılık için binbir neden var.

Türkiye toplumu bu konuda kendisine biraz özeleştirisel yaklaşmalıdır. Karşı tarafın köyünü, kentini bırakmadı. Bir-iki bombayı Türkiye'de görürse, çok mudur bu? Ben de bu eleştiriyi yöneltiyorum. Evet teşvik etmeyeceğiz, ama siz de bu kadar köy yakıp yıkmaları normal bir savaş olarak görmemelisiniz.

- 1994 Kürdistan veya gerilla planlaması hangi düzeyde olacak?

Stratejik saldırıya geçeceğiz

- Hacim olarak gerillayı tırmandırmaya çalışıyoruz. Hatta 50 bin kişilik gerilla ordusu diye bir tabir de kullandık. Bununla bağlantılı olarak milisleri bir o kadar daha geliştirmeyi düşünüyoruz. Yani gerilla kadar aynı zamanda bir milis gücü de oluşuyor. Derinliğine oturtuyoruz. Üst komuta düzeyini, en az bir tugay komutanlığından tutalım da en alt düzeye kadar bir kademeleşmeyi biraz oturtacağız. Karargah düzenliliğini oturtacağız. Kurtarılmış bölgeler hem sayı olarak artacak hem de genişleyecek. Bir de gerçekten burayı denetim altına alacaktır. Böyle bir gelişme beklenebilir. Botan'daki düzeyi Dersim'e, Ağrı Dağı'na, Sarıkamış'a, Serhat'tan tutalım Güney sahasına, hatta Güney Kürdistan'ın da önemli hudut boylarına taşırmayı planlıyoruz. Yüzlerce karargah oluşacak, uçak saldırılarına karşı yeraltı geliştirilmiştir. İstihbarat, keşif faaliyetleri yoğunlaşıyor. İrtibatlar gelişiyor. Tüm gelişmeler iç içe devam ediyor. Yine teknik donanım olarak da havanlar, doçkalar, BKC'ler, B-7'ler var. Bunlar orta boy silahlardır ve gittikçe daha çok kullanılıyor. Küçük boy silahlarda herhangi bir sıkıntı yok. Bugün teknik anlamda da en az şu andaki sayıdan fazlasını dayatabilecek kadar imkanımız var.

– En büyük korkulardan birisi de sizin elinize Stinger füzelerinin geçmesi...

– Bu o kadar önemli bir konu değil. Şunu da belirteyim ki, hava saldırılarında yüzde bir civarında bile kaybımız yok. Korkunç masraf yaptılar. Her bir sorti için ne kadar masraf yapılıyor bilmiyorum. Uçak saldırılarında şimdiye kadar bizim kayıplarımı-

zın 15'i geçmediğini söyleyebilirim.

Bu hava saldırılarında gerillanın morali düşürmek, kendi morallerini yükseltmek için yapıyorlar savaşta da en az sonuç veren de bu hava saldırılarıdır. Skorskyler, pumalar, panterler, kobraların da fazla etkisi kalmamıştır. Bizimkiler buna karşı savunmalarını başarıyla yaptılar.

Kürdistan'a çok sayıda panzer ve tank getirildi. Bunlar da işlevlerini fazla görmediler ve dağların eteğinde duruyorlar. Askeri durum hem derinlik, hem teknik, hem de genişlik kazandı.

Coğrafyayı biraz vurguladım. Bu coğrafyada yayılma daha da devam edecektir. Sayı olarak da buna ulaştıktan sonra stratejik savunma döneminden stratejik denge dönemine rahatlıkla ulaşıyoruz. Botan'da buna ulaşılmıştır, birçok alanda Garzan, Amed, Dersim ve giderek daha da genişliyor. Böyle dengeli bir stratejik denge dönemi değil, eşitsiz bir stratejik denge durumuna doğru ulaşıyoruz.

Ordu bir yerde durmuş, biz bir yerde durmuşuz. Ordu, istediğini bize karşı tam uygulayamıyor, biz istediğimizi tam uygulayamıyoruz. Bu neyi ifade eder? Buraya gelip dayanmışız. Yani bu bir anlamda ordunun dayattığı askeri çözümün tam başarıya gidememesini ifade ediyor. Bizim gerilladan vazgeçmemiz mümkün değildir. Fakat bizim de gerilladan bir yok etme ordusuna, yani kendi karşı askeri çözümümüze kolay geçebileceğimizi gösteriyor. Bu alanda gerçekten bir stratejik duruma hızla yükselme var ve bunun karşılığı da siyasi çözüm olabilir. İki taraf da askeri olarak birbirini zorlayamadı mı, tasfiye edemedi mi siyasi görüşme yöntemi ağırlık kazanır. Dolayısıyla önümüzdeki bir yıl içinde askeri dengenin gelişmesi kaçınılmazdır. Ordunun geçen yıllarda askeri olarak hakimiyete tam ulaşmadı ve bu orduyu da çok yıprattı.

Son dönemlerde Türk ordusunda çözülmelerin olduğu biliniyor. Terhisler zorla durduruldu ve yine büyük firarlar yaşanıyor. Ordu hayli yıpranmış ve alınan bütün tedbirler de boşa çıkıyor. Orduyu besleyen ekonominin durumunu ve yine siyasi istikrarsızlığı göz önüne getirirsek, TC'nin daha büyük bir yok etme se-

ferine girişebileceğini tahmin etmiyorum. Kesinlikle düzeyi, daha geri bir aşamaya çeviremez. Bizim imha seferimizi çok hızlandırmamız acaba mümkün müdür? Bu yönlü bazı adımlar atacağımızı da vurgulayalım. Eğer siyasi çözüme gelmezlerse 1994 ve sonrası için gerillayı yarı hareketli orduya dönüştüreceğiz.

Bunun gerilladan farkı şudur: Yarı mevzi savaşına girişir. Bir alanda iki günlük savaşa tutuşabilir, bir garnizonu, bir korucu köyünü kuşatmaya alabilir. Geçen yıl bunlar biraz yapıldı. Bu yıl ise yaygınlaştırılacaktır. Buna da gerillanın bir üst biçimi ve hareketli savaşı diyoruz. Hem sayı hem de teknik olarak buna biraz imkanımız var.

Bu biçimiyle biz 1994'ü gerilla açısından yaygınlaştırma, hareketli savaşı devreye sokma ve şehir baskınlarını geliştirme yılı olarak ele alıyoruz. Serhildanlara eskisi gibi fazla yer vermeyeceğiz, çünkü katliamlar dayatılıyor. Onun yerine bu sürecin biçimlerini geliştirmeye ağırlık vereceğiz. Ordunun sayısal gelişmesi de biraz buna doğru seyrederse ufukta siyasi çözüm yoluna başvurmaktan başka çarenin kalmadığı görüşündeyim. Özellikle içinden geçtiğimiz bu günler, biraz daha aşılırsa ve biraz da biz işleri tam yoluna koyarsak, mevcut hükümetlerin dayanması, direnmesi bizim bu hamle dönemimizde daha fazla olamaz diye düşünüyorum. Tabii ki eğer biz içte herhangi bir çözülmeyi yaşamazsak.

Eğer biz kendi elimizle kendi kendimizi tasfiye etmezsek ve bu gelişmeyi normal bir tempoda sürdürürsek, siyasal çözüm neredeyse daha şimdiden kendisini ufukta gösteriyor. Ama bu bir olasılık. Birçok belirti veya hazırlık düzeyi bunun yabana atılmayacağını gösteriyor. Türkiye'deki ekonomik durum, siyasi istikrarsızlık, ordunun yıpranmışlık düzeyi de bunu gösteriyor. Kimyasal silah kullanabilir mi, atom silahı kullanabilir mi? Kullansa da fazla etkili olamaz. Bütün halkı asker yapıp gönderebilir mi? Ekonomisi buna dayanamaz. Aslında bir çözümsüzlük yaşanıyor. Sanırım bu siyasi çözüme giderek ağırlık verme biçiminde bir etkide bulunacaktır ve bu da ufukta düzen açısından da siyasi seçeneğe gittikçe ağırlık verme gibi bir sonuca yol açabilir.

– Bence bu bölüm tamamdır. Ama şunu ekleyebilir miyiz, geçen sene turistlerin Türkiye'ye gelmemesi yönünde bir çağrı vardı.

Turizm işletmeleri hedeflerimiz arasındadır

– Bu iş o kadar önemli değil. Turistik hedeflere yönelik olarak da değerlendirmeler yaptık. Ekonomik hedeflere, turistik hedefler de girer. Sermaye konusunda şu andaki düzeyden de daha geri duruma düşebileceklerini söyledik. Fabrikalara yönelme de hız kazanabilir. Bunlar hedefler programımızda var. İnsana kastetmeyeceğiz, bunu da söyleyeyim. Daha çok sermayenin fiziki varlığına yöneleceğiz.

Yine turistik tesislerin fiziki varlığına yöneleceğiz. Bunu da yürütülen özel savaşa, özellikle de Kürdistan'daki ekonominin tahribatına ve yine ormanların tahribatına yönelik bir cevap olarak değerlendiriyoruz. Daha da tırmandırılırsa buna benzer bir tırmanışı batıda biraz geliştirebiliriz.

Turistlerin Türkiye'ye gelmemesi önemlidir. Çünkü savaş ekonomisini besleyen sektör turizm sektörüdür. Uyarıyoruz. Bazı turistik tesisler sabote edildiğinde turistler zarar görürse bunun sorumlusu biz değiliz. Çünkü bu turistler de çok iyi biliyorlar ki bir savaş yaşanıyor. Belli bir süre bu tesislere gelmesinler. Bu uyarıyı defalarca yaptık. Eğer birkaçının canları yanarsa sorumlusu kendileri olur.

Özellikle batıdaki bu turistik işletmelere ilişkin olarak söyleyeceklerimiz bunlar olabilir. Sermayenin her zamankinden daha fazla hedef olabileceğini söyleyebiliriz. Bu özel savaştasn desteklerini kesmeleri, bütün ekonomilerini özel savaşa seferber etmemeleri gerekiyor. Ekonomiyi demokrasinin hizmetine seferber etmeleri gerekir. Ekonomi özel savaşa, özel sermaye çok alet edildi. Hala birçok otobüs şirketi asker taşıyor. Bazıları bombalanıyorlar. Gerçi yolcularını indirdikten sonra yapıyoruz. Bu da bize yönelik bir savaş oluyor ve alet olmamaları gerekir. Sırf göz-

lerine gireyim diye bu kadar otobüsü emirlerine vermemeleri gerekir.

Bunu hala dayatmalarının altında da bu gerçeklik yatıyor. Yine ekonomiyi özel savaşın emrine veren birçok kuruluş var. En azından buna karşı durmaları gerekir. Çok beslerlerse, finanse ederlerse tabii ki hedef haline geleceklerdir.

– Şimdi bu hareketin doğuşunu ben şununla ilişkili görüyorum. Türkiye solunun Kürdistan'daki mücadeleyle olan ilişkisinin zayıflığı belki de sizi böyle bir yaklaşımda bulunmaya davet etmiş, çağırmış olabilir. Oradan başlamak istiyorum. Sizin için Türkiye solunun analizinde Kürdistan'a bakış ne kadar önemli bir kriter? Genel olarak Türkiye solunun toplumsal devrim, dönüşüm ve Kürt ulusal sorununun durumu konusundaki yaklaşımlarını nasıl buluyorsunuz? Bu 20 yıllık süre içerisinde nasıl değişti, nasıl gelişti? Sizi özel olarak ilgilendiren bir eğilim, gelişme son yıllarda var mı?

Devrimci Halk Partisi deneyimi canlı ve devrimci dinamiklere çağrıdır

– Tıpkı Türkiye gerçeği gibi en karmaşık olgulardan, ilişkilerden biri de bu sol olgusu ve ilişkisi, hatta yaşam tarzı oluyor. Bir sosyal, siyasal olgu olarak insan nasıl değerlendireceğine ilişkin bile güçlüklerle karşılaşıyor. Solcu diye tabir edilen tipin sınırı nerede başlar, nerede biter? Türkiye'nin sosyal, siyasal pratiğinde yeri nedir? En önemlisi de maddi bir gerçeklik olarak, o çok büyük iddialarından öteye, gerçeği nedir? Pratik, politik değeri var mı? Yine o çokça bayıldığı bir söylem var, yani sol söylem. Bunu nereye götürmek istiyor?

Oldukça da marksist-leninistlik sözde bir yöntem, bir bakış

tarzı olarak benimsenir, ama bir türlü bunun hayata geçirilemeyişi çok açık olarak kendini gösterir. Yani sağın onca gericiliğine ve hatta toplum karşısındaki iflasına rağmen solun alternatif olamaması çok çarpıcı bir gerçeklik olarak kendini gösteriyor. Kısacası ister sol diyelim ister devrimci-demokratik değerler bütünü diyelim, ister sosyalizm diyelim kendini tam formüle edip bir toplumsal seçenek olarak geliştirmekten çok uzak, hatta karmaşıklığı arttırıyor.

Hiç şüphesiz biz de bu yapıdan etkilendik ve bunun ne kadar önümüzde zorluklarla dolu bir yaşam bıraktığını biliyoruz. Umut var, heyecan var. Belki de çok ısrarlı takip edersen bir anlamda kurtuluşu da getirebilir. Ama Türkiye tarzı son derece şaşkın mı desek, çarpık mı desek, hani derler ya, "Türkiye kapitalizminin çarpıklığı, Türk demokratlığının, işte liberallığının lafta şöyle olup da pratikte bilmem anlamsız olduğu." Aynı değerlendirmeler biraz solda da kendisini seslendiriyor. Fakat yine de solun içeriğinde halktan yana, halkın seçeneği olma iddiası var ve bu temelde seçenek olmaya çalıştığı da açık. Yiğitçe direnişler, şahadetler verdiği de çokça bilinir. Dediğim gibi biz de ondan etkilendik. İlk çıkışımızı, hızımızı oradan aldık. Ama buna rağmen kendi pratiğimi çok iyi bildiğim için çok ürkütücü ve sıkıcı buluyorum. Fazla da laftan anlamadığı için pratik seçenek olmaya doğru yaratıcı, üretici bir kabiliyet gösteremediği için çekinik duruyorum.

Mevcut durumlarıyla fazla tartışmak bile istemiyorum. Çünkü eğer tartışmalar belli doğruları içerse bile pratik politikaya dökülmediği belli bir tutarlılığı yakalayamadığı için ilgi duyamıyorum. Ve böylece sol adına yapılan birçok soylu çabanın, işte sosyal demokratlar tarafından kullanıldığı ve hatta sağ partilerin malzemesi haline getirildiğini de biliyoruz. Yani 1970'lerden sonraki sol, en azından 1960'lardaki ve sonraki sol, yeni sol diyelim, bu durumu aşamadı.

Bazı dönemlere de ayrılıyor. En eski sol deniliyor, yeni sol ayrımı da yapılıyor. Eskisi bizi fazla ilgilendirmez, ilgilendirse bile bize göre tasfiye edilmiş ve düzeni güçlendiren konumda. Özel-

likle TKP deneyiminde bu çok somuttur. Yeni sol iddialıydı, devletten bağımsızdı. Gerçekten devrimci bir atılımdı ve 1970'lere doğru geldiğimizde kendini partileştirmeye hatta silahlı mücadeleye başvurma cesaretini gösterdi. Fakat, birkaç eylemle kendini adeta yeniden üretemez, üretse bile çok kolay düzen güçleri arasında sıkışıp eritmeye götürmekten kurtaramadı.

1980'lere doğru geldiğimizde sol, onca patırtı-gürültüye rağmen sınırlı bir direnmeyi fazla gösteremedi. Gösterdi de mi böyle kolayca ezildi? 1980'den sonra oldukça bir boşluk bırakarak ve kalan elemanları da büyük oranda düzene entegre olarak, hatta rantiye sınıfına biraz mensup olarak zayıflayıp gittiler. Yerine yeni sol da çıkamadı.

Bizim o Devrimci Halk Partisi (DHP) deneyimi öyle ne çok yeni bir şey, ne de öyle çok iddialı bir pratikle başladı sürece. Bu 1970'lerden beri sürüp gelen bir sol arayışının bizim deneyimimizden de esinlenerek en azından anlayış düzeyinde bazı doğruları öne sürme sembolüdür veya bir çıkışıdır. Fakat onun da pratik yeteneği olmadığı çok kısa bir sürede aşıldı. Türkiye kökenli bazı kadrolar polis denetiminden çıkma becerisini gösteremediler. Onca desteğimizi de polise teslim etmekten kurtaramadılar.

Çok ilginçtir. Örgütsüzlüğü, örgütsel tecriti ve tekleşmeyi yaşadılar. Hiç şüphesiz suçlamak için söylemiyorum. Türkiye, gerçekten bu anlamda Kürdistan'dan biraz farklı. Kürdistan tipi bir çıkışın aynısını beklemek zorlamak olur. Ama bütün orijinalitesine rağmen Türkiye'nin de başarılı bir devrimci çıkışa 1990'larda henüz tanık olmadığı da bir gerçek. Devrimci Halk Partisi deneyimi de böyle. Bu partiyi ölen bir parti olarak görmekten ziyade, acaba solda canlı olan damarlar birleştirebilir mi? Buna benzer bir çağrıydı. Bir partiden çok bir çağrı. Bazı doğrular var, biraz da PKK deneyimini dikkate alarak acaba bu damarları birleştiremez miyiz? Yoksa şu kadar gizli örgüt, şu kadar komitesel bir hareket biçiminde anlaşılması doğru değil. Zaten böyle bir partisel gelişme de olmaz. Ama süzülmüş doğrular var, PKK deneyiminin Türkiye üzerindeki etkileri var. Bunların birleştirilmesine bir çağrı diyorum. Bunun altını çizerek belirtiyorum.

– Bir anlamda böyle bir çağrıya yol açan şey, çağrı ne kadar zayıf yankılanmış olursa olsun, Türkiye solu ile ilgili kritiğiniz de bir eleştirinin dışa vurumuydu diye düşünüyorum. Yoksa şöyle görülebilirdi, sizin baktığınız yerden bakıldığında, yaşayan canlı bir sol olsa onunla doğrudan doğruya ilişkiye geçmek, onu bir şeyle itham etmekten yeğ tutulabilir. Fakat onu anlamak için gözlüyorsunuz. Türkiye'de toplumsal hayatın, siyasi ritmin, gündelik hayatın çelişkileri, toplumsal yaşam 1980 öncesine göre çok farklılaştı. Diyeceksiniz ki ne kadar tayin edici? Belki de Türkiye'nin bütün tarihi açısından o kadar tayin edici değil. Ama son on yıl içinde baktığımızda epey büyük bir değişiklik oldu. İki şey oldu diye düşünüyorum. Birincisi paranın toplumun tüm dokularına sirayeti, kapitalizmin hakimiyeti, Türkiye'nin batısında kendisini tamamladı. Yani Türkiye çok eskiden beri, hani milli-demokratik devrim tezinde içerilen burjuva devrimini de işte sosyalistler üstlenecek hikayesi. Bence sosyalistlerin hiçbir şey yapmasına gerek kalmaksızın aşağıda kendi yapısını tamamladı diye düşünüyorum. Bu da Türkiye solunun geçmişte üstlenmeyi amaçladığı, sınırlı, asgari, program ve hedeflerin aşılmasına yol açtı. Oysa sol kendisini bu asgari program hedeflerine göre çoğu kere şekillendirmişti. Dolayısıyla yeni yaptırım, yeni toplumsal dokunun ortaya çıktığı her türlü problem, solun eski referans manzumesine yabancıydı. Böyle bir şey, solun kendisinin öngörmediği bir gelişme hızı, aşağıda kapitalist toplumda solun bütün yapısını, örgütlenme stratejilerini, kavramsal çerçevesini karşıladı ve sol fiziksel ezilmenin yanısıra Türkiye'de böyle bir şaşkınlığı yaşıyor. Kürdistan'da tam tersibir du-

rum ortaya çıktı: 12 Eylül öncesinde Kürdistan'ın sömürge olduğu tezi pek çok kimse tarafından olumsuz karşılanabilirdi. Teorik olarak doğru ama pratikte çok görülen bir şey değil. Fakat 12 Eylül rejimi bunu çok görünür kıldı. Dolayısıyla iki toplumsal ve siyasal bütünlük arasında bir gelişme farkı var. Yani sol batıda inandırıcılığını yitirirken, Kürdistan'da inandırıcılığının maddi zemini daha fazla gelişti. Bu açı farkını burada görüyorum. Siz buna ne dersiniz?

– Hiç şüphesiz bu yaklaşımda gerçeklik payı var. 12 Eylül rejimi bir ayrışmayı sağladı. Türkiye toplumunun üzerine kapitalizmin değer yargılarını alabildiğine serpiştirip, hatta özümsettirip, solu bile geride bırakabilecek bir toplumsallaşmayı kendine göre geliştirirken, Kürdistan'da adeta kendini çıplak bir askeri rejim olarak açığa çıkardı. Bir anlamda solun tezlerini geçersiz kıldırması veya asgari programın uygulaması konusunda Türkiye toplumuna bir şeyler verildi. Yano solun sollaması diyebileceğimiz bir durum ortaya çıktı. Bunda Özal'ın işbirlikçiliğinin etkisi hayli büyüktür.

Böyle bir gelişmeyi çarpıcı kılarken, rejimin Kürdistan yüzü askeri ve onun çıplak yüzü kadar anlamsızlığını mı diyeyim veya herhangi bir gelişmenin sahibi olamayacağını ortaya çıkarması mı diyelim, böyle bir sergilenmeye yol açtı. Ama burada daha da belirleyici olan, objektif farklılıktan çok, bizim hareket olarak 12 Eylül'ü değişik ve önceden ayak seslerini görüp 1979'da dışarıya çıkışı başarmamız, yine Kürdistan'ın doğusunda bir İran devriminin gelişmesi, Ortadoğu kargaşasında bir yer buluşumuz ve Güney Kürdistan'daki hareketle işlenmemiz bizi çok farklı bir zeminde bir sol olmaya doğru itti. Bunun hem olanaklarını artırdı, hem de bakış açımızı Türkiye solundan farklılaştırdı. Biraz daha çağdaş, biraz daha gerçeklerle uyarlı hale getirdi. Yani hem uluslararası ve bölgesel siyasi gerçekliği görüyoruz, hem oldukça denetimden çıkmış durumdayız. Kürdistan'ın diğer parçalarının etkisi altına girmişiz. En azından bir objektif yansıması

olacaktı. Onu partiye açtı. Bir de askeri rejimin çıplak yansıması var. Yansıttıkça bizim bunu kavramamız ve buna etkili bazı cevaplarla karşılık vermemiz çok rahat oldu.

Bir de tarihi, TC uygulamaları var. Buna seslenmek o kadar zor değil. Bütün bunlar bizim için bir avantajdı. Türkiye'de ise bunun tersi gelişmeler söz konusu oldu. Sol zaten kendini dışarıya açamadı. Sovyet çizgisinin hala etkisi altındaydılar. Diğerlerinde de Arnavut, Çin benzeri grupların çok dogmatik yaklaşımları söz konusuydu. Bizim gibi bir dışarı çıkışın avantajını yakalamadılar, değerlendiremediler, tıpkı 12 Mart'ta olduğu gibi.

– Şimdi sosyalist hareketin o zaman önemli kollarından biri sayılabilecek Dev-Yol, önderliğinin bir bölümünü yurt dışına kaçırılabildi.

– Destek oldu o sürece.

– Evet. Ben hatırlıyorum biz cezaevindeyken, sizin bir birleşik cephe girişiminiz oldu.

– Deneyimimiz var 1984'de.

– Fakat bundan daha sonra herhangi bir sonuç çıkmadı. Bu sonuç alamayışı neye bağlıyorsunuz?

– Doğrudur. Dev-Yol'un 50-60'a yakın kadrosunu kendi sahamıza aldık. Her türlü eğitimi de verebilecek durumdaydık. Kurtuluş'un, TİKKO'nun Sosyalist Vatan Partisi'nin vb. birçok grupları Ortadoğu sahasına çektik. Oldukça da destek sunduk. Fakat Türkiye'ye müdahale etmeye niyet düzeyinde bile teşebbüs edecek bir liderlik göremedik. Kafalar sırf 1980 öncesinin tartışmalarıyla dolu. Niyetleri 12 Eylül'ü böyle karşılamak, ona bir baraj oluşturmak değil, eski kısır tartışmalarını yenileyip birbirlerini ekarte etmek gibi bir yöntemi asla bırakmadılar.

– Bunu hepsi için ayrımsız söyleyebilir misiniz?

– Aşağı yukarı. Bazılarının niyetleri değişik de olsa veya yaklaşımları farklı da olsa, bu çerçeve dışına çıkılamadı. Örneğin bizimle iyi niyetli, çok kararlı yürümek isteyen bir sol irade göremedik.

– Ya da acaba şöyle bir şey var mı? O zaman sizinle böyle bir cephe kuran sol örgütler, sosyalist örgütler, bu ilişkide kendilerini asıl güç, sizi yedek güç olarak mı gördüler?

Denizler, Mahirler, İbrahimler gibi birkaç önder olsaydı, Türkiye'de on tane 15 Ağustos başlatılabilirdi

– O geleneksel anlayışlar devam ediyor. Bizim temsil ettiğimiz hareketi kavrayacak derinlikten uzaklar. Bizdeki yeniliği kavramaktan uzaklar. Gözleri görmüyor.

Bizi yedek gibi görme, ucuz köylüler gibi kullanma çok gelişkin. Ben de onların zavallılığını görüyordum. Yani ayağı yere basmayan birkaç fukara, sıcak sudan soğuk suya eli değmeyecek bebeler. Ama moralleri bozulmasın diye pek üzerlerine gitmiyordum. Yine de olgunluk bizdeydi. Bunu bile değerlendiremediler. Yani hazır ye, iç, kendini eğit, mümkünse bir şeyler yap. 50-60 Dev-Yol kadrosu az bir kuvvet değil, ama adamın (önderi durumundaki, Taner Akçam'dı) kafasında Avrupa vardı. Kendini tümüyle Avrupa'ya ayarlamış. Mücadele isteyen adaylar vardı. Hatta ülkede savaşı geliştirmek isteyenler vardı. Onun işi gücü bunların kafasını bulandırıp, bir kısmını Avrupa'ya çekmek, diğer kesimini kötülemek veya anlayışlarını kötülemek. Avrupa'da, oranın yaşamına bulaştırmak, böylece tasfiyeciliği tamamlamak. Bunu çok açık gördüm.

TİKKO'nun da bundan farklı bir yanı yoktu, çok keskin gibi gözükse de. Diğerlerinin de zaten kendilerini kurtaracak halleri yoktu. Bizim örnek gelişiyordu, gözlerinin önündeydi. Örneğin size açık belirteyim, bir Deniz Gezmişler, İbrahim Kaypakkayalar, Mahir Çayanlar gibi birkaç önder olsaydı, kesinlikle o karar, o kararlılıkta gerilla istemi ve kesin devrimle müdahale niyeti ol-

saydı, on tane 15 Ağustos başlatabilirlerdi. Bizden daha etkili gerillasal çıkışlar da yapabilirlerdi. Ama önderlik yoktu.

– Peki Türkiye'de 12 Eylül koşullarında bir gerilla harbinin imkanları ve eğilimleri var mıydı halk arasında?

– Şimdi en az bizimle hazırlık geliştirebilirlerdi. Denizler de Nurhak'a gelmişlerdi. Bizimle birlikte Nurhaklar'a çıkabilirlerdi. Denizler Botan'a gelmek niyetindeydiler. Onlara da çok somut bir yol açılmıştı, gelip kendi gruplarını beslesinlerdi. Yine Serhat'tan, Dev-Yol geleneği, bir günlük yürüyüşle Artvin'e ulaşabilirlerdi. Ardına kadar Karadeniz açılırdı. Günbabalardan, Toroslar açıktı. Belki Kürt toplumu bize kapalıydı fakat Türkiye onlara bizden daha fazla açıktı. Biz Botan'a girdiğimizde tek bir köylü dostumuz yoktu. Vura vura açtık. Ama Türkiye toplumu o kadar duyarsız değildi. Gerçekten liderliklerinde niyet yoktur ve çok iyi niyetli gençler vardı. Onlar bizim elimizde olsaydı her biri müthiş gerilla önderi olacaktı. Onları da harcadılar. Bu çok açık. Gerçekten eğer Türkiye'de bir tasfiyecilik yaşanmışsa, bu Avrupa'dan kaynaklanan önderliklerde 2-3 tür tasfiyecilik geliştirilmiştir.

Bunu daha sonra sivil toplumculuk biçiminde yansıtmak istediler. Ama tümüyle devrimci değerlerden bir kaçış vardı. Maalesef bu Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephe deneyimi, bu tip önderlikler sayesinde fazla hayat bulmadı. Bir-iki yılımızı verdik. Bir deneyim olarak gelişme var ama pratik politikaya dökülemedi ve kesinlikle güçleri de, olanakları da bizden fazlaydı. Ama kendi kendini tasfiye etmiş bir sol önderliğin de hazır devrim bile olsa yenilgiye uğratacağını kendi deneyimlerimize dayanarak da söyleyebilirim.

Bu dönem bir bu yönüyle değerlendirilebilir. 12 Eylül'e gelirken aslında sol önemli oranda kendini işlemez duruma getirmişti. 12 Mart solunun bazı özelliklerini iyi anlamak gerekiyor. Benim için ister İbrahim Kaypakkaya, ister Deniz, ister Mahirlerin hareketi çok açık. Ben bu liderliklerde olumluluk görüyorum. Kesinlikle hem kutsalca hem de sonuna kadar gitme yanlısı du-

rumları var. Kendi doğrularına ortadoksça bağlılar ve bir de pratik-politik değerleri var. O zaman ne kadar zor koşullar vardı, yine tecrübe olarak da yeniydiler, Türkiye çalkalanıyordu, nabzını elinde tutmuşlardı, süre kısa olmasına rağmen. Bu çok açıktı ve görüyorduk.

Gerçekten Mahirlerin bir aylık yaşantısı, Türkiye'nin gündemini tamamen belirliyordu. Daha sonraki o grupların niceliği çok artmasına rağmen, gittikçe dikilir oldular. Daha 12 Eylül gelmeden toplumun dışına veya bir diğer deyişle marjinal değerleri haline geldiler. Kıyıda köşede bir döküntü. Gereksiz bir sekt durumuna geldiler. Mezhepleşme mi diyelim buna artık?

– Şöyle bir kıyaslama yapabilir misiniz? 12 Mart sonrası, yani 12 Mart-12 Eylül arası on yılı kıyaslarken, 12 Mart'ta bizim eylemimizi etkili kılan bizden bağımsız, bizim irademiz, tutkumuzdan bağımsız şöyle bir koşul da vardı: 12 Mart öncesi 8-9 Mart girişimi. Bu girişimin iki kanadının yukarıda buluşması sonucunda genelkurmayda oluşan denge, oradan doğan askeri, yarı-askeri rejimin tabiatında bölünme vardı. Ordu Türkiye tarihinde ilk kez yukarıdan ve aşağıdan çatlamıştı. Rejimin bu dengesizliği hem küçük bir şeyi, hem de gerilla hareketini, rejim için önemli bir tehlike, önemli bir istikrarsızlık unsuru haline getiriyordu ve göreli olarak o zaman devrimci hareketi kendi cebinden fazla yer yakıyordu bence. Oysa 12 Mart sonrası yapılan tasfiyeler, düzeltmeler ve Kenan Evren'in eline geçen ordu önderliği. Örneğin 12 Eylül, yekpare bir hareket olarak geldi ve bunun karşısında eskiden göreceli olarak çok küçük kuvvetlerin anlık davranışlarının gündemi sarsabilmesine karşın, aşağı-yukarı 5 bin ölümle sonuçlanan bir yarı-iç savaş süreci, rejimi o kadar temelden, ordusunu sarsamadı. Bir bölüntü yaratmadı. Bu

Biz Kürdistanlaşmış Dev-Genç'in ardılıyız

– Burada toplumsal nabzın küçük bir grupla da rahatlıkla yönlendirilebileceğini görmek gerekiyor. Doğrudur, ordunun tepesinde bir çatlaklık var, altta da var. Devrimci bir grup bunu müthiş kullanabiliyor ve hatta neredeyse yönlendirici güç gibi olabilecek. Bu somut bir anı yakalamaktır, devrimci iradeyi gündemleştirmektir. Düzen öyle olabilir, ama devrimci grubun da inisiyatifi söz konusu burada, iradesi var.

– Burada siyasi taktik var diyorsunuz.

– Kesinlikle siyasi taktik var. Gündeme tam cevap, nabzı elde tutma durumu var. 12 Mart sonrası gruplarının nicel olarak çok büyük ama, iradesizliğin, önderlik gerçeğine uzak olduğunu ve somutu yakalayamadığını görmek mümkündür. Yoksa 12 Mart'a geldiğimizde de düzen hayli güçlüydü. Çatlaklık ne kadar olursa olsun, bir avuç Dev-Genç militanı, iki elin parmak sayısı kadar etkili militanı vardır. Buna rağmen bu kadar büyük toplumsal etkinliği yakalamışsa, tarihin nabzını nasıl ele geçirdiklerini gösterir. Küçük bir grup devrimcinin bile eğer momenti iyi yakalamışsa, hayli etkili olabileceğini gösterir. Bu çok çarpıcıdır ve bence anlamlıdır.

Ben bunun yüksek değer ifade ettiği kanısındayım. Her devrim için de böyle bir iradenin çok önemli olduğu ve hatta esas olduğu kanısındayım. 12 Mart'tan sonra olmayan budur. Yoksa Kenan Evren kendi etrafında ordunun bütünlüğünü sağlayabilir. Sağlanmasaydı da, bu solun fazla yönetici olacağını sanmıyorum. İrade felci geçiriyor. Etkileyici değildir, nabzı kaçırmıştır. Değişik yerlerde nabız atıyordu. Yani bir yerde buna treni kaçırmak deniliyor. Toplumsal gelişmenin gerisine düşme, toplumsal gelişmeyi biraz yeniden etki altına, devrimci iradenin etkisinin altına alma gücünü, becerisini gösterememe.

Bu durum nereden kaynaklanıyor? Objektif şartların çok de-

ğişmiş olmasından ziyade, liderlerin çapsızlığındandır. Ben o liderlik takımının hepsini tanırım. Dikkat et biz de çok küçük bir gruptuk, çok çok küçüktük. Yani biz bir yerde, Kürdistan'ın Dev-Genç grubuyduk. Türkiye'de 12 Mart öncesi Dev-Genç ne ise ve iradesi nasıl bir sarsıntıya yol açmışsa, 12 Mart'tan sonra bizim küçük grubumuz da bir Kürdistan Dev-Genç'idir. O fonksiyonu gördü. Çok küçük, bir elin parmak sayısı, iki elin sayısını da bulamazdı. Ama nabzı yakalamışız. Öyle bir sarsıyoruz ki nereye gitsek "3-4 Apocu geldi" diye herkes adeta heyecana kapılıyor. Nedir bu? İnisiyatif eldedir. Nabız tutuluyor. Tabii bu o zaman Kürdistan için geliştirdiğimiz tezle de bağlantılıdır.

Gerçekten çok az olmasına rağmen, çok inançlı bir grup. Hepsi saygılı. Bu çok önemli, çünkü ben anı anına bunu izledim. Nereye gidiyorsak inandırıcı bulunuyoruz. Nereye gidiyorsak, "bu adamlar devrimi yapar" havasıyla bizi karşılıyorlar. Tipik bir Dev-Genç'in o dönemlerde gidilen her yerde karşılanmasına benzer bir karşılanmadır.

Biz de Türkiye'de yaşıyorduk. Biz de Kenan Evren rejimiyle karşı karşıyaydık. 12 Eylül biliyorsunuz, oldukça bizim zorlamamız altında gelişti. Kendileri bunu açıkça söylüyorlar. En sert darbeyi bize indirmek istedi. Bizim karşımızda daha bütünlüklü doğdu. Olanaklarımız Türkiye'deki gruplardan yüz kat daha azdı. Ama inisiyatif, ama düzeni tehdit etme, kendi potansiyelini giderek açığa çıkarma avantajı bizdeydi. Biz bu biçimiyle bir şekillenmeye gidiyorduk. Kısacası, Dev-Genç'i biz sürdürdük. Kürdistan Dev-Genç'ine dönüştürdük ve en ufacık bir hız yitirilmeden bugünlere kadar geliyoruz. Bunu çok iyi değerlendirmek gerekir. Başlarken de size söyledim, biz 22 yıllık Dev-Genç'in bir ardılıyız, ama Kürdistanlaşmış biçimiyle.

– Bunu çok iyi anlıyorum. Şunu kıyaslamanızı istiyorum. O zaman ben süreci hep cezaevinden izledim. Gelen tutuklularla tanıştım. Gazetelerden, dergilerden bu tartışmaları izledim. Şöyle bir şey gözlemliyordum o zaman. Devrimci Yol grubu birçok bölgede kısmen yerel olarak, az

çok var olan otoriteye meydan okuyan yapılar oluşturmayla başarmış gibiydi. Hatta ben önceleri bunu çok abartılı bir ifade zannediyordum. Fakat insanlarla tanıştıkça bunun gerçekten böyle olduğunu görme şansım oldu. Nasıl oldu da sizce, 12 Eylül darbesi, bıçakla kesilir gibi bir an önceki durumu örneğin Fatsa'da bir an sonra tersine çevirebildi?

– Devrimci önderlikle çok yakından bağlantılıdır. O oluşumları ben de izledim, direniş komitelerini ve Fatsa ayağa kalkmak üzereydi. Biraz daha etkili önderlik olsa, bizim ayarımızda, biraz buna benzer veya sizin döneminizdeki duruma benzer bir önderlik olsa, kesinlikle 12 Mart'tan daha az etkili bir oluşum söz konusu olamazdı. Hatta ondan daha etkili olurdu. Bunu da çok iyi biliyorum, çünkü ortam objektif koşullar açısından bir hayli uygundu, taban yaygınlık kazanmıştı. Ama oportünist, çapsız önderlik, gerçekten o büyük potansiyeli harcadı ve gittikçe tasfiyeye götürdü.

Ben temelde Türkiye solunda irade eksikliğini görüyorum. Tıpkı sizin Dev-Genç'in o militan dönemine benzer bir önderlik olsaydı, her şey devrimin lehine gelişebilirdi. Temel eksiklik budur. Bunun dışındaki etkenlerin süreci gerilettiğini, Türkiye'yi bambaşka kıldığını sanmıyorum.

– Mutlaka bir gerilla savaşının gelişmesi şart değildi belki ama, öyle bir önderlik olsaydı, sol bugün olduğu gibi yıkılmış olmaz, ayakta kalırdı mı diyorsunuz, yoksa bir gerilla savaşı başlatıp sürdürür müydü?

– Gerilla sadece çalışmalarından bir parça olabilirdi. Bunun yanında düzenin tüm olası tedbirlerine karşı, devrimci tedbirleri geliştirebilirlerdi.

Ben tekrar Mahir Çayanların önderliğine dönmek istiyorum. O önderlik iyi bildiğiniz gibi çok yoğundu. Çok yüksek tempoluydu. Yani bir bildirisi bile bir olaydı. Birkaç kişinin komitesi bile çok dehşetceydi. Yani burada önemli olan sayı değil, hatta bildi-

rinin içeriği de değil. Bir misyon var, bir grup sahibi var. Daha sonrakilerde bu yitirildi.

Gerilla olup olmaması da fazla durum için belirleyici değil. Burada belirleyici olan, devrimci önderliğin varlığıdır. Ben bunu kendi deneyimimizden de biliyorum. Şu anda benim bunca tedbirlerime rağmen veya bundan önceki aşamalarda çok etkili durumum olmasa, sadece yozlaştıran, tasfiye ettiren değil, belki de düşmanın eline teslim eden sayısız sahte eller çıkacaktır. Şimdi kendi örneğimi çok iyi biliyorum. Yani birkaç kişi de olsa, etkili bir devrimci önderlik Türkiye devrimciliğinin kaderini bambaşka kılabilirdi. Buradan biraz kaybedildi.

Tabii bundan başka yan etkenler de ileri sürülebilir. 12 Eylül'ün Türkiye için neler getirip götürdüğünün bilinmemesi bir etkendir, Türkiye toplumu 12 Eylül'e daha iyi kapitalize edilerek ideolojik egemenlik çok çarpıcı bir biçimde topluma oturtuldu. Bütün bunlar devrimi, devrimci grupları daha da marjinalleştirdi, değersiz kıldı diyebilirim. Yine gündemin tamamen dışına itti. Birer gevezeler yığını haline getirdi ve bu da umutsuzluğa yol açtı. Umutsuzluk da giderek devrimci grupların iddiasızlığına, iradesizliğine götürdü ve sonuçta bu bir tasfiyedir.

– Bu yan etkilerinden bahsettiniz. Önderliğin önemine de değindiniz. Ancak bir önceki konuşmamızda bahsetmiştiniz. 1980 sonrası sadece Türkiye'de iç unsurlar açısından değil, Reagan, Teatcher, Kohl'un temsil ettiği yeni sağa çok güçlü bir akım belirli ölçüde Türkiye'yi de etkiledi. Sizin idealize ettiğiniz çok güçlü bir Türkiye solu önderliği olsaydı, bu yeni sağ akımı da (ideoloji, kültürel, sol değerler çünkü 1980'den sonra olduğu gibi harap oldu) onu da başarabilecek miydi? Yoksa öyle bir fırtına karşısında, öyle bir dalga karşısında sizce güçlü bir önderlik yeter mi?

Mahirlerden sonra Türkiye

– Bırakalım böyle bir sağ dalgayı karşılayabilmesi, o çok, bence köhne devrime fazla dayanamazdı. Örneğin, o birinci MC, ikinci MC hükümetleri denildi, onu bile tam değerlendiremedi. Yine cuntanın ayak sesleri geldiğinde bile bunu değerlendiremedi. Önderlik bu konuda gerçekten çok sakat, çok yaşamla ilişkisini koparmışa benziyor. Şimdi burada önderlik gerçeğinin derinliğine anlaşılması gerektiği kanısındayım.

Hiç şüphesiz Mahirlerin önderliği, çok derinliğine, çok iyi hazırlanmış bir önderlik değildi, koşulların dayatmasıydı o önderlik. Çok iradeli gözükmesine rağmen Mahir'in bizzat kendi teorik değerlendirmesiyle buna ağırlık verir. Ona hatta bir isim de takmıştır: "Volantarizm. Onu alıyorum Mahir'den ve onun nasıl oluştuğunu da biliyorum.

Aslında bu terim içinde kendiliğindenliği de taşır. Kendiliğindenciliğin aşılması aşırı volantarizm ile kapatılmak istenmiştir. Mahir biraz da budur. Aslında kendiliğindenciliğin tehlikesini görüyor. Revizyonistlik der ve bunun aşılmadan fazla ilerleme sağlanamayacağını da bilir. Çok önemli bir tespittir. Bunun aşılmasının da gerçekten iradeyle olacağına emindir ve bu çok doğrudur. Ama yeterli değildir.

Sırf işte "kaçtı, gitti" demesinler diye bir siyasinin yapmaması gereken, "işte grubun başında kaldım" veya içine girmemesi gereken eylemlere bizzat giriyor. Ben yer alamazdım, 3 İngilizi kaçırıp bizzat o kadar büyük bir grubu da bu işe bulaştırıp bir Kızıldere'ye çekmeyi. O zamanki anlayışımla bile bu çelişiyordu. Devrimci önderlik asla böyle kendini riske edemez. Nasıl yaptı? İnanır mısın kuşku duydum.

Yani şu andaki yaklaşımlarım o zaman olsaydı, o grubu toparladı, polise teslim etti derdim. Objektif olarak bir ajanlık ve kuşku duyardım. Ama o kadar devrimci önderi nasıl birleştirdi ve hangi iradeyle birleştirdi ve daha sonra bu eylemi düzenleyip kendi sonunu adeta noktaladı. Burası düşündürücü.

Burada devrimci önderliğin bir yetmezliğinden rahatlıkla bah-

setmek mümkündür. Bir yiğitlik gösterisi var. Bana da çoğu kendini öyle dayattı ve hatta kuşku da geliştirmek istediler. Burada da sağduyumu kullandım. Mahir bunu biraz böyle karşılayabilirdi. Birçok grubu devreye sürme gücünü göstermeliydi. Bu tip çok alt düzeyde bazı savaşçılarla veya militanlarla karşılanması gereken bu eylemi planlamalı ve gerisini pratisyenlere bırakmalıydı. Asla bunu düşünmüyor. Düşünmemesi ciddi bir önderlik yetmezliğidir. Her ne kadar önder dediğin tümüyle militanca davranır; bu kadar olmaz. Bu değişik bir önderlik türü oluyor artık.

En azından kendisinden sonrasını garantiye bağlayacak bir şey olmadı. Bu, kendi kendini tasfiye etme anlayışıdır. Nitekim olan da budur. Ama buna rağmen bence önderliğin çok önemli bazı hususlarını şahıslarında temsil ediyorlar. Türkiye tarihi asla ondan sonra böyle önderler tanımadı. Türkiye devrimci hareketi böyle önderlikleri yetiştiremedi. Eğer yetiştirmiş olsaydı, Reagan kasırgası da, Evren kasırgası da karşılanabilirdi. 12 Mart'ta bu beceriyi gösterenler, 12 Eylül'de hayli hayli gösterebilirlerdi. Hele bizim gibi yurt dışına çıktıktan sonra, hazırlık yapma imkanına kavuşanlar kat be kat Türkiye toplumuna daha güçlü yönelebilirlerdi. Olmayan şey, gerçekten devrimci bir irade ve onu temsilen birkaç kişiydi diyebilirim. Çok az sayıda bir önderler topluluğu. Buna tanık olamayışı büyük bir eksikliktir.

Şimdi diğer yan etkenler daha da çoğaltılabilir. Sizin de söylediğiniz gibi dıştaki sağ dalga çok önemli etkide bulunamıyor ve hatta reel sosyalizmin çözülüşü belirtileri var. Onlar da etkili olamamış mıdır? Doğrudur, hepsi etkide bulunmuştur. Yine ordunun bütünlüklü olarak 12 Eylül'ü geliştirmesi bir etkiye sahip değil mi? O da bir etkiye sahip olabilirdi. Ama bütün bunlar tümüyle belirleyici etkiler olamazdı. Bir önderlik kendi kendisini birkaç ay, belli bir süre yaşatabilir. Ondan sonrası da biraz garantiye bağlanmış olsaydı, bütün bunları aşmak mümkündü ve PKK deneyiminin çok üstünde bir eylemliliğe yol açmak işten bile değildi.

- 12 Eylül öncesi süreç, kapitalizme karşı bir

devrimin geliştiği bir süreç değildi. Bu faşist hareketin saldırıda, devrimci hareketin savunmada olduğu, fakat faşist hareketle, devrimci hareket ve devlet arasındaki itişmenin sadece siyasal değil, aynı zamanda sosyal bir süreç olarak da geliştiği bir dönem. Dolayısıyla birçok kişi ayağa kalkıyor.

– Komünist hareket mi öyle gelişiyor?

– Hayır, devrimci hareket bir kitle hareketi halini alırken, bu kapitalizme karşı bir devrim değil, faşist harekete karşı bir savunma pozisyonu. Yani savunmada gelişen bir süreç. 12 Eylül devrimci hareketi tasfiye ederek, doğrudan ipleri kendi eline geçirdiğinde, geriye kapitalizme karşı baş göstermiş olan devrimin bir başka momentine gelmedik; kitlenin büyük çoğunluğu can güvenliği, yaşama garantisi ve sükunet isterken geldi 12 Eylül.

– Aynı olay yüzlerce defa bize karşı geliştirmek istedikleri için iyi cevap verebilirim. Orada tipik bir özel savaş taktiğiyle karşı karşıyayız. 12 Eylül'ün düzenleniş tarzını fazla açmama gerek yok, ama yöntem şu; sağı solla çatıştırarak veya kendine göre "ayaklanmayı bastırma taktiği" adı altında o kontrgerilla taktiklerini biraz devreye sokarak, devrimci hareketin hedefini saptırma, dallarla, görüntülerle uğraştırma ve böylece derin bir iç huzursuzluk yaratma, güvenlik ihtiyacını alabildiğine ortaya çıkarma ve olası bir darbe için "kesin olur, gelmeli" havası yaratma.

Bu bir taktikti ve başarıyla uygulandı. Bir özel savaş taktiği, kesinlikle bundan da kuşku duyulamaz. Devrimci hareketin bunu görmemesi, görüp de tedbirlerini geliştirememe durumu var. Derinlikli değil, biraz da önderlik dediğim kurumla bağlantılıdır. Devrimci önderlik kurumu kesinlikle bu tip gelişmeleri görür. Önderlik, ismi üzerinde; ön-gör; önder görür. Görmekle yetinmez bir de tedbirini alır. O zaman ne yaptılar? Bu özel savaş oyununa adeta balıklamasına daldılar.

Türkeş'in oyunlarını çok iyi biliyorum. Bize dayatılan bir sürü provokasyon örgütü var, en son Hizbullah örgütü. Bir sürü böyle Kürt örgütü, KDP'ler, köy korucuları dayatıldıkça dayatılıyor. Bunlar şimdi açıkça yapılıyor, eskiden biraz örtülüydü. Daha o zamandan biraz görülebilirdi ve aşılmalıydı. Belirttiğiniz diğer husus da doğru. Aslında kapitalizmi hedeflemeyen bir sol program ve pratik söz konusu...

– Kitleler öyle değillerdi, yani kapitalizme karşı bir devrim ideolojisi...

12 Eylül darbesiyle sol şapa oturdu

– Evet düzene karşı köklü bir program çerçevesinde hazırlanmamışlardı. Kapitalizme göre hiç hazırlanmamışlardı, çok yapay bir faşist hareket var. Bu da yapay bir özel savaş oyunudur. Zaten Türkeş'in kişiliği biliniyor, anti-komünisttir, komünistleri avlama veya devrimci-demokratları yoldan çıkarma örgütü de diyebiliriz.

Şimdi sol gerçekten bir kapitalizmi de hesaplayan ve kitleye dayanmayı, buna uygun olarak mücadele yöntemlerini kapsamlı, acil olduğu kadar orta, uzun vadeli belirlemeye oldukça ağırlık verme durumundaydı. Yoğun bir sorumluluk, yoğunlaşmış bir sorumlulukla ve bunun oldukça pratik hazırlıklarına kendisini bağlaması gerekirken, zor bela oluşturduğu bazı güçleri (Dev-Yol'da var, diğerlerinde de var) faşist gruplara karşı hepsini sürme, tam böyle bir dalaşmaya götürme yaşandı. Öyle oldu ki, herkes birbiriyle çatışırken darbenin nasıl geliştiğini kimse görmek bile istemedi. Toplumun biraz tabanı vardı, tümüyle kapandı, "aman bu soldan bıktık" denildi. MHP, Türkeş kıdemlidir, provoke ettikten sonra geri çekilecekti, bir-iki tokat yemesi hiç önemli değildir. Evet toplumsal destek solun elinden alındı.

Hatta sıkıcı bir duruma da düşürüldü, toplum bıkıyor: "İşte artık gitsin bunlar" diyor. Bu nokta çok önemli, meşruiyet yitiriliyor. Yitirildikten sonra ne kadar güçlü örgüt de olsa gider. Faşist

hareket yapacağını yaptı, yani provokasyonu dayattı, başardı, geri çekildi. Nitekim kadroların büyük bir kısmı, 12 Eylül'le iktidara geldiklerini de söylediler. Ne oldu sonra? Sol şapa oturdu. Şimdi taktik olarak da, buna taktik diyeceksiniz...

– Solun itibarını kıran en önemli...

– Gayet tabii, taktiktir bu, taktik meseledir. Şimdi taktiğin olmayışı ve çok sakat bir taktiğe dayalı olarak bir mücadele, faşistlerin adeta ayak oyununa, provokasyonuna düşmesi söz konusu. Bizi de böyle provokasyonlara çok getirmek istediler. Bu yıllarda beni de bazı eylemlere çekmek istedi provokatörler. Eğer biraz buna meyilli olsaydım biz grubu 12 Eylül'e kadar sağ çıkaramazdık. Grup gitti, gitmek üzereydi, zor bela sıyırdık. Ama Türkiyeli gruplar gerçekten bu işe fena dalmışlardı. Yiğitliklerini, direnişlerini inkar etmiyorum ama taktiği yitirmişlerdi.

Önderliğin cevaplandırması gereken çok önemli taktik sorunlar sadece görmezlikten gelinmedi, ters ve çok yanlış taktiklerle kendi gücünü çarçur etmesi de yenilgidir veya 12 Eylül'e çok sönük girişi, fazla etkili olamayışının çok önemli bir nedenidir. Daha başka nedenler de ileri sürülebilir. Sağı kavramayışı, yine reel sosyalizmin yarattığı bir sürü sorun var, onları da layıkıyla çözmemesi, işte ya Çin yanlısı ya Sovyet yanlısı ikilemini kıramaması da bir nedendir. Özellikle Dev-Yol benzeri grupların geliştirmek istedikleri ortayolculuğun da fazla ciddi bir teorik temele sahip olamayışı, teorisizlik bile diyebiliriz, eklektik teori diyebiliriz, biraz oradan yaşanıyor, biraz oradan alıyor. Bu da, teoride derinleşememe, eklektizmden kurtulamamaktır.

Dogmatizmden kurtulamıyorlar, teorik yönden de çok ciddi bir yetmezlikleri söz konusu. Eğitimdir, örgütlenmedir, yine kitlelerle sağlıklı ilişkilerdir, bu konularda da dağlar kadar eksiklikler vardır. Gittikçe dağılıp parçalanan bir sol. Kitleselleşmekle birlikte merkezi gelişmeyen ve gövdesi büyümekle birlikte beyni genişlemeyen, hatta gittikçe sağlaşan bir sol söz konusuydu. 12 Eylül öncesinin sağ-sol çatışmasından bıkmış bir toplumsal güvenlik ihtiyacına, ben cevap veriyorum taktiğine oturan bir 12 Eylül darbesi açık ki tutacaktı ve nitekim

gık demeden geldi oturdu, toplumun nabzı üzerine. Adeta bıçakla keser gibi, 12 Eylül öncesi ve sonrasını meydana getirdi. Biz nasıl sıyırdık? Onu biraz size anlattım. Çok istisnai bir durumdur. Biraz kişisel maharetle ilgilidir.

– Şansınız da yaver gitti!

– Şans da var. Ama şans herkes için bazen olur, öküzün trene baktığı gibi çokları da bu şansı görüp değerlendiremez.

– Piyango bileti almazsanız, 40 milyar çıkma şansı da olmaz.

– Gayet tabii, o şansı kaçırırsın.

– Türkiye soluna zarar veren önemli unsurlardan biri de 12 Eylül darbesinden, yani işin askeri işkencehaneleri, hapisaneleri bir yana, kültürel ve ideolojik alan Turgut Özal'dır. Turgut Özal'da 12 Eylül'ün bir yetiştirmesidir. Şimdi Kürt meselesine baktığımız zaman Turgut Özal bu konudan ileri, en liberal devlet adamı oluyor. Örneğin Adnan Kahveci TKP liderlerine güvence veren adam, "gelin" dediler, ondan sonra onları düşürdüler. Siz geçen sefer anlatmıştınız, onların sizinle olan ilişkilerini, onu sormuyorum. Ama Turgut Özal'ın yeni sağı temsil etmesinin yanısıra olağanüstü toplumsal değer yargıları oluşturarak, sola karşı müthiş bir mücadele yürüttü ve kazandı. Bir çelişki var mı burada, Kürt meselesine karşı son derece liberal olan bir insanın solu bu kadar katı olması?

– Turgut Özal Kürt sorununda bir MHP ve Refah çizgisinden farklı düşünmüyordu. Aynı çizginin adamı...

– Doğru.

– 12 Eylül'le de uzlaşması bu özelliğinden dolayıdır. Aynı oyunları bize karşı da çok amansız sergiledi. Türk solu üzerine söylediğiniz parçalı zihniyeti yerleştirerek, ideolojik egemenliği pekiştirdi. Bu egemenliği geliştirmeye çalışırken, medyayı, televizyon kanallarını da çoğaltarak askerin sivri yüzünü kapatmaya

çalıştı. Bu gerçekleştikten sonra bize çok yoğun ve kapsamlı bir şekilde yöneldiler. Olağanüstü Hal yönetimi, ondan önceki muazzam askeri operasyonlar ve kesinlikle bize liberal değil, çok özel harpçi bir tarzda davrandığını gösterir.

Bütün bunlar Özal'da çok somuttu, hatta bazılarına şunu söylüyordu: "Ben güvercinleri değil, şahinleri temsil ediyorum." Diyarbakır'daki bakanlar kurulu toplantısında bunu açıkça söylüyordu ve çok cesurca gidiyordu Şırnak'a, Hakkari'ye, hudut karakollarına. Ne kadar cesaretli olduğunu açıkça gösteriyordu. Buna rağmen Özal neden daha sonra liberal bir havaya girer gibi oldu? Kesinlikle yürüttüğümüz mücadeleyle bağlantılıdır.

Bu süreci yine kendim çok iyi biliyorum. Özal bizimle amansız savaştı ve bu savaşta gerçek bir taktisyendi. Bir gazetecinin deyişiyle adam adeta günlük taktik üretiyor. "Çingenelerin" kitabı elinin altında. 2 bin yıl önceki taktisyeni okuyor ve günlük olarak da diğer taktikleri inceliyor. Saygı duyuyorum. Değişik bir cumhurbaşkanı ve savaşçı dediğin böyle olmalı. Ama diğer yandan çok canlı, süreci izliyor, olası bir çözümsüzlüğe doğru işlerin yuvarlandığını da tespit etti. İşte o anda reformizmi devreye soktu ve kesinlikle birçok savaşta bu da görülüyor. Büyüklüğü de burada.

- Askeri çıkmazı görünce liberalleşti.

– Büyüklüğü burada. Yani iyi niyetinden, az askercil, az şahin davrandığından dolayı değil.

- Durum öyle gerektiriyordu.

Özal, Türkiye'de önderlik krizini aşmak istedi

– Çıkmazı görünce, sağduyu var burada. Anlayış derinliği var, çıkarcılık var, güncellik var; "bir de böyle deneyeyim" demiştir. Kendisine güveniyor, taktik değişikliği yaptı. Bizim de buna rağmen biraz taktik derinliğimiz var. İnanır mısınız başka bir sol yelpazede olsaydı, hatta sizin hareket diyelim, kesinlikle şöyle faşist derdi, sonuna kadar dişe diş derdi, selam bile gönderdiyse, "se-

lam değil, canına şöyle-böyle okurum" derdi ve bunu da çok açık yapardı. Benim durumum biraz farklı burada.

Aslında büyük oranda oyun oynandığını biliyorum ve defalarca gazeteciye söyledim, siz burada bazı hususları göremiyorsunuz. Nitekim benim değerlendirmem doğrulandı. Özal gerçekten mi böyle adımlar atmak istiyor, yoksa taktik mi yapıyor. Şimdi benim bütün mantık derinliğime rağmen olmaması gerekebilirdi, eğer olursa da Özal gerçekten değişik bir tip ya da nasıl bir politika yaptığını bilmiyor veya bir taktiğin kurbanı olacak. Şimdi Özal kötü bir biçimde indirildi. İndiriliş sürecini de çok iyi biliyoruz. Bir anlamda kendi taktiğinin kurbanı oldu.

Bir hafta önce Azerbaycan'da "ben gidip meseleyi böyle çözeceğim" diyor. Hikmet Çetin "çok ürkütücü buluyorum, bunun sonu ölümdür" diyor. Bu basına yansıdı.

Yani belli bir tutarlılığı vardı. Taktiktir bu, "sorunu çözmeye gidiyorum, ömrümün son meşgalesi de bu temelde olacaktır" dedi. Bize karşı savaşı 10 yıl finanse etti, çok ağır bir yükünü sırtladı. Haklı olarak diğer yöntemleri de denemek istiyor, ama kendi taktiklerinin kurbanı oldu. Biz de bunu değerlendirdik ve çok çarpıcı cevaplar verdik. Türkiye'yi nasıl allak-bullak ettiğimizi biliyorsunuz. Bu bir taktik savaştır. Bizim de taktiksel yaklaşımlarımız var. Hatta bizim birçok arkadaşımız bile bunu kavrayamadı. Türkiye'de de öyle, Demirel henüz yeni yeni o çizgiye geliyor, Özal çizgisine geliyor. Acaba başarabilecek mi, acaba Türkiye'nin başka seçeneği var mı? Şimdi bunlar tartışılıyor.

Ama bizi düşünün. Türkiye solunun o düz yürüyüşü, çok sekter mi desem yani buna göre pratik politika yapmayı fazla becerememe hakim, şimdiki birçok gruba mı desem, hatta siyasi elite hakim olan anlayış olsa tek bir adım atmazlar. Nitekim hiçbir siyasi Türkiye'de ciddi bir adım atmıyor.

Söylenen laflara da bakmayalım. Onlara ciddi söz düzeyinde de olsa değer vermiyorum. Demirel'in öyle cesaretli bir-iki laf söyleyeceğini de sanmıyorum. Hatta Güreş'in o gücüne rağmen kendi içindekini bile açıkça dile getirme cesaretine sahip olduğunu da sanmıyorum. Burada gerçekten bir rejim vardır ve rejimin

temsilcisi mi, sözcüsü mü desem kısacası bir şebekesi vardır. Onu kimse kolay kolay aşmaya cesaret edemez. Bir Tansu Çiller geldi, bir-iki laf söylemek istedi, gırtlağında kaldı. Onu durduran nedir acaba? Onca Amerika'da rüzgarlanmasına, bu sefer de bir Clinton rüzgarını almasına rağmen ses gırtlağında kaldı. Demirel hala nefes alamıyor. Çankaya'daki muhafız alayı beni ne yapacak? Adeta korkuyla oraya bakıyor. Böyle bir önderlik olmaz. Bunlar önder değil, bazı korkuluklardır. Bazı kuvvetlerin, "senin görevin şu, senin görevin de şu yeri iyi doldur" emrine uyan devlet piyonlarıdır.

Belki ağırdır, ama ben bunu kanıtlayabilirim. Gerçek kuvvet dağılmıştır ve hangi derecede kim tarafından temsil ediliyor belli de değildir. Türkiye'de bir yetki dağınıklığı var. Ben buna Türkiye'de önderlik sorunu, krizi diyorum. Özal biraz bu krizi aşmak istedi. Kendini gerçek bir başkan görerek (hatta bir başkanlık tartışması söz konusu oldu) "başkanlık sistemine geçelim" dedi. Ben bu kendini başkan yapar dedim. Önderlik sorunu öyle kolay aşılacak bir sorun değildir. Nitekim ağırlığı üzerine çekmeye çalıştı ve kırıldı. Türkiye'deki birçok liderin sahte olmasının nedeni de, bu olguyu iyi değerlendirememeleridir. Yetki Türkiye'de dağılmıştır. Ne kadarı genelkurmay da, ne kadarı başbakan da, ne kadarı cumhurbaşkanlığında, bu işin açık olan yanı.

Bir de çok gizli iktidar odakları vardır, ekonomik odaklar vardır, medyatik odaklar vardır, bürokratik odaklar vardır, bir sürü asker odakları vardır. Şimdi birisi bütün bunları aşıp kendisini öyle başkan yapamaz. Yaparsa o da Özal gibi öyle "güm" diye düşürülür. Şimdi Türkiye'de böyle bir kriz devam ediyor. Demirel aşar mı? 30 yıllık deneyimler gösteriyor ki öyle kolay aşacağa benzemiyor. Tansu öyle bir lider olabilir mi? Mesut öyle bir lider olabilir mi? Çok zor! Ecevit, Erbakan... ancak rejimin şakşakçısı olabilirler.

Türkiye'de gerçekten çok kudretli bir liderlik olsaydı da, insan bazı sorunları tartışabilseydi. Özal meselesini biraz bu kapsamda değerlendirmek gerekiyor. Bizim üzerimize geliş tarzının bu gelişmeyle çok yakından bağlantısı vardır ve fazla başarılı olduğu

da söylenemez. Türkiye devrimci-demokratik hareketin üzerine giderken biraz başarılı olmuştur. Başarılı olmasının da nedeni, çok sert gittiği veya toplumu çok parçalı kıldığı, medyayı çok amansız kullandığı, ideolojik egemenliğini çok güçlü oturttuğundan ziyade buna belli taktiklerle cevap verecek bir devrimci önderliğin direnmeyişinin ya da olmayışının çok büyük bir rolü vardır.

– Direniş olmadı, rahatça yaptı o işleri.

– Sadece direniş de değil, onu taktiğe bürüngürecek karşı tedbir-le cevap verecek bir önderlik yoktu. 12 Mart direnişinin bu anlamda bir hamle üstüne hamle yapma durumu vardır. Mahir'de bu çok belirgindir, çok zorlandı ama dayanamadı. Bir yıl daha dayansaydı, kesinlikle Türkiye'nin gidişatı farklı olurdu. İşte bu da devrimci önderliğin önemini ortaya koyuyor.

– Doğru, buna katılmamak elde değil. Ben bizim devrimci önderliğimizin haddinden fazla devrimci olduğunu düşünüyorum. İngilizcede bir şey vardır, "to much", haddinden fazla. "To much" devrimcilik. Toplumdaki genel kaynaşma düzeyine baktığımızda, sizin attığınız adım, toplum şu kadar sizinle gidiyorsa sizinki çok uzağa atlıyor. Dolayısıyla şimdi sorun belki de, yani devrimci önderliğin mahvına yol açan neden de haddinden fazla devrimciliktir.

– Anlıyorum, bu sözünüz de belli bir geçerlilik payı var. Açıklık için, ayrımı biraz daha yapmak gerekiyor. Devrimci önderliğin oluşumu aslında farklı bir olay. Kendi içinde bütünlüğü var, kendi içinde toplumdan ayrı olma durumu da vardır. Yurt içinde de, yurt dışında da oluşabilir. Askeri olarak da oluşabilir, ideolojik, politik olarak da oluşabilir. Sayısı çok kalabalık da olabilir. Önderlik açısından bütün bunlar o kadar fazla abartılacak veya niteliğini zorlayabilecek hususlar değildir. Ama bir iç mantığı, bir kendini oluşturma düzeni var. Onu mutlaka temsil etmesi gerekiyor.

Bu açıdan 12 Mart direnişçileri gerçekten önderdiler. Sayıları

azdı, hazırlıkları o kadar güçlü değildi veya toplumun çok da dışındaydılar, fazla nabzını da tutmamışlardı. Ama buna rağmen önderdiler. Toplumun da kendine göre bir objektifliği vardır ve toplumu kale almadan da öyle fazla devrimi kestirmek mümkün değildir. Yani devrim yalnız bir iradesel olay değildir, toplumsal bağ, diyalog, konsensüs mü, kontak olayıdır.

– Olay...

– Olay, yani kabul görme. Bu olmadan da hiçbir devrimci hareket ciddi olarak gelişemez veya bir devrimci önderlik asla gelişme imkanı bulamaz. Size yine kendi deneyimimi açıklarsam, durum biraz daha açıklığa kavuşur. Benim kadar zavallı, güçsüz bir kişi yoktur. Toplumsal dayanağı itibariyle de çok güçsüz, zayıf, hatta sesine kulak verecek fazla adam da yok. Denilebilir ki bütün Kürt çocukları benden daha fazla etkili sosyal tabana, etkiye sahiplerdi ve bu uzun süre de hep böyle oldu. Gerçekten de benim durumum sosyal yaşam itibariyle, otorite itibariyle de çok az ciddiye alınıyordu. Kimsenin bir seçenek diye yanından bile geçemeyeceği kadar iddiasız görme durumum vardı.

– Ben burada bir parantez açayım. Ben o zaman sizin AYÖD'den tanıştığınız birçok insanla sonradan karşılaştım. Daha bu kadar da büyümemişti sizin hareket. İki sene önce işitiyordum, "Yahu, Allah Allah bizim Apo değil mi bu?"

Kendimi akan suya kaptırmam

– Dalga geçerlerdi değil mi? Evet, tam böyle. Saf bir çocuktum, yaşamayı bile doğru dürüst beceremiyordum. Gerçekten ufkum, topluma nüfuz ediş düzeyim çok seviyeli. Çünkü yaşadığım toplumsal gerçeklik zavallıca ve güçsüzlüğü ifade ediyor. Benim de bu gerçekliğin bir yansıması olarak öyle fazla iddialı olabilecek bir durumum yoktu. Biraz dürüsttüm. Bu biçimde değerlendirilecek bir havam vardı. İstihza ile karşılanma ve bu köyde de böyleydi. Ben köylülerin, toplumun yanından geçerken hepsinde bir gülümseme başlardı. "Allah kimsenin çocuğunu

Ömer'in çocuğu gibi yapmasın. Yoldan çıkmış, kimseyi onun yanına koymasın." Hatta başka değişik isimler de takmışlardı.

Utanıp, sıkılıp, ezilip gidiyordum. Tek başıma kalıyordum. Orada da fazla yüz bulamıyordum. Anam bir yandan dayatıyor, babam bir yandan dayatıyor. Yahu bu ne olacak? Köye gidiyorum, köy cemaatine gidiyorum, evin içine geliyorum yine öyle. Birkaç arkadaşım olsun istiyorum, bütün çabalarıma rağmen bulamıyorum. O zamanlar bir kuş avcılığım vardı, kuşlarla çocukları kandırmak veya oyalamak için etrafımda topluyordum. Gelin size alfabeyi öğreteceğim ve böylece arkadaş topluluklarını bulup oluşturuyordum. Başka türlü mümkün değildi kendimi kabul ettirmem. Bu üniversiteye kadar devam etti.

Bütün bunlar bana göre bir önderlik hazırlığı. Eğer dalsaydım o köy cemaatine, iyi bir ailenin hep uyumlu çocuğu olsaydım, kendi hazırlığımı ciddi olarak kırmış olurdum.

Ben şunu şimdi daha iyi anlıyorum. Önderlik biraz da marjinal yaşamayı bilmek zorunda, yalnız yaşamayı bilmek zorunda. Fazla toplumsal değer yargılarına kapıldı mı, hele onları sonuna kadar yaşayayım dedi mi, önderlik vasfı yitirilir. Toplumla arasında biraz farklılık olacak. Alayla da karşılanabilir, sertlikle de karşılanabilir. Bunlar önderliğin bazı doğal gerekleridir.

Yine, öyle ciddi bir bilinç düzeyi yok. Sosyalizmin alfabesini okuduğumda sadece bir din kitabını okur gibi etkilenme durumum vardı. Başka herhangi bir bilimsel inceleme durumum yok. Burjuva felsefesini okuyorum. Son derece kuşkulu bir genç oluyorum bu dönemde. Sosyalizme ilgi de herhangi birinin düzeyinden fazla ileri gitmiyor. Teorik olarak, böyle duygusal düzeyde, kimsenin sıcak bulabileceği veya işte şöyle etkilidir diye bir konumum yok. Ama buna rağmen kenarından tuta tuta, o istihza ile karşıladıkları bir biçimde gidiyordum. Bunda sanırım biraz değişik durumlar da mevcuttur. Yani derviş şeklinde, safça, kendini fazla krize, paşa bulaştırmama, bir yerde kendi ayrıksılığını, marjinalliğini koruma, bu konuda kendisine biraz özgürlük imkanı tanıma, kendini herhangi bir gerçeklik içerisinde bitirmeme.

Diğer gençlerin hepsi kendini anında yitirirdi. Uyum göstere-

yim de nasıl olursa olsun demezlerdi. Yeter ki "en iyi oydu, en iyi uyum sağladı, en iyi toplulukla bütünleşti" desinler. Hızla o modalara uyarlardı. Ben, bunlar ne kadar başarılı diyordum. Ankara koşullarına göre herkes böyle rahatlıkla şu kültür grubuna katılırdı, şu folklor derneğine giderdi, şu kahveye giderdi. Kısacası oyunlar vardı, hepsi birbiriyle son derece danışıklı mı desem, böyle uyuşmuş bir biçimde olup çıkardı. Ben bunu beceremiyordum. Bu avantaj mıdır, dezavantaj mıdır tartışılabilir. Yetenekli miydim, yeteneksiz miydim, zor mu bütünleşmeye geliyorum? Hala da bu tartışılabilir.

Yani burada erimeme, kendini akan suya kaptırmamak çok önemli. Kendine belli bir özgürlük alanı bırakma veya objektif durumla kendi özgürlük alanımı inisiyatif alanımı serbest bırakıyordum. Daha sonra bunu farkettim. Şimdi dikkat edin bu yaşamı bugüne kadar getirebildim ve hala da götürüyorum. Bu toplum, Kürt toplumu ayrı gidiyor, dikkat edin. Hiç oraya gitmedim. Birkaç gezi yaptım o kadar. Ciddi bir incelemem yoktur. Böyle ciltler dolusu inceleme yapamadım. Ben tek bir kapitalist inceleme yapmış değilim. Zerdüşt'ün buyrukları gibi kendime bazı buyruklar verdim. Zaten Almanlar da öyle değerlendiriyor. Ben bu yönüyle biraz Nitsche'ye benziyorum.

- Bir fotoğrafına benziyorsunuz.

– Çok ilginç evet.

- Çehreniz benziyor. Ama Allah benzetmesin.

– Çok çarpıcı. Bazı ideolojik yönlerden benzerlikler var. Ama burada önemli olan biliyorsunuz Nietsche yarı deli bir tipti.

- Evet, ama siz öyle değilsiniz.

– İnşallah. Şimdi bu durumumu hala sürdürüyorum. Bu bir zaaf mıdır, bir güçlülük gösterisi midir, biraz tanrısal bir gelişme midir, ne dersen de, o kadar önemli değil, erken yaşta bizi öyle de değerlendirdiler.

- Tabii, özellikle bazı eski anlayışlarda veya toplumu şüphesi tükenmez.

– Bir organize olabilecekler mi. Biz isterdik bir demokrasi bloku olsun. Yani öyle sosyalist örgütlerden müteşekkil.

– Var, haklılık var.

Kürt toplumu için en doğru sözü biz söyledik

– Bastırmacı olabilir, şöyle şu yönlü bir ilişkiye gidilebilir. Oldukça farklı oldukları, samimiyetiyle, ciddiyetiyle kısacası irade gücüyle kesin partiyi ifade ediyorlardı. Şimdi bu liderlik konumunun böyle bir dış kanunu vardır. Herkese de sanırım pek nasip olmaz. Eğer bir toplumu bir liderliğe kavuşturmak istiyorsan nasip olması gerekir. Şimdi toplumun durumu biraz daha farklı. Kürt toplumu kadar düşmüş, kendini ifadelendirmekten aciz, başka bir toplum vardır diyemezsiniz. Kimliğini yitirmiş, mantığını yitirmiş. Kimliği olmayanın, mantığı mı olur? İradesini ve direnmesini yitirmiş, buna benzer bir sürü özellik. Ayakbağlılığı, zincirle bağlıyor, ilk çağa bağlıyor, ortaçağa bağlıyor. Sömürgeciliğin en kötüsüne bağlıyor. İşbirlikçiler it sürüsü gibi. Herbirisi bir tarafa bağlıyor.

Bu kadar öz dinamikten kopmuş, kendini ifade etmekten uzaklaştırılmış başka bir toplum bulamazsın. Hani siz dediniz acaba Türkiye toplumu, Türkiye solu açısından olumsuz değil midir? Kürdistan toplumu bizim açımızdan bin kat daha olumsuzdur. Bunun için, belirleyici bir engel olarak görülmemelidir.

Toplumun düzeyi ister çok ileri, ister çok geri olsun fazla belirleyici değildir. Doğru tespiti gerektirir, bu anlamda dediklerinize katılıyorum. Sol, 1980'lere doğru geldiğimizde toplumun doğru değerlendirilmesini yapmamıştı. Kapitalist sistemi de veya kapitalizmi de içeren bir programa sahip olmayı, en önemlisi bunu kendi davranışlarına indirgemeyi becermeyebilir. Bu çok önemli bir kaybetmenin nedeni de olabilir. Burada toplumun dezavantaj teşkil etmesinden ziyade, doğru bir değerlendirilmeye uğramaması, bu gücün gösterilmemesi asıl olarak değerlendirilebilir. Yoksa bizim toplum hep söylenir olumsuzluklarla yüklü, ama değerlendirmemiz isabetliydi. Biz doğru değerlendirdik, temel çizgilerde toplumumuzun özelliklerini yakaladık. Bu bizi top-

lumla kaynaştırdı, bütünleştirdi. Tarihin o an için o toplum hakkında söyleyebileceği en doğru sözü biz söyledik. Genelin menfaati olabilecek sözü biz söyledik.

Daha da ötesi bu topluma dıştan müdahale yapabilecek grubun niteliğini biz biraz ileri getirdik. Yani kişilik tarzı bu momenti biraz yakalayıp götürebilecek bir müdahale oldu. Bunları birleştirdik. 12 Mart'ta Kızıldere'de, Türkiye'de böyle bir liderlik oluşumu sakat kalmıştı, beyin dağıtılmıştı. Toplumun kendi gelişmesi biraz farklı oldu, toplumun doğru bir değerlendirmesine ulaşmamışlardı. Kalın hatlarıyla biz ulaştık, onlar ulaşmadı. Beyin de dediğim gibi çok soğanlaşmıştı. Sonuç, birleşti büyük bir gövdenin üstüne bir soğanbaşı eklendi ve bu da toplumla bütünleşemedi. Hastalıklı olmaktan kurtaramazdı. Bu etkileyicidir, bunun üzerine de bir 12 Mart, bir 12 Eylül gibi bir rejim gelince bu yenilgi anlaşılırdır.

- Bu soğanbaşlarından arkadaşlarınız var mı?

– Çok.

- Hala arkadaşlıklarınız...

– Ama onlardan olmayın. Olursanız üzülürüm. Bu bizim büyüklüğümüz nasıl meydana geldi? Daha sonra biliyorsunuz. 15 Ağustos Atılımı'dır, ben size biraz tarihçemizi anlattım. 1986, '87, '88, '89, '90, '91, '92, '93, '94. Şimdi de dev gibi bir gücüz dikkat edin. Şimdi generallerin bütün ihtişamıyla boy ölçüşecek durumdayız.

- Hakikaten Dev-Genç oldunuz, Dev-Genç.

– Sadece 1970'ler Dev-Genç'i değil, sadece bir Kızıldere'yi değil, hem de öyle bir trajik bir sonla değil, direnen binlerce Kızıldereler yaratıldı. Sadece bir cuntayı değil, 40 türlü cuntayı boşa çıkaracak örgütsel süreklilik yakalandı. Yurt dışına yurt içine hazırlan-mak legaliteyi kullanmak, bunların hepsi devrimin hizmetine sunuldu. Dünya üzerimize geldi. Değil yalnız Reagan rüzgarı, Clinton rüzgarı, Alman rüzgarı, Fransız rüzgarı, Moskova rüzgarı da, Arap rüzgarı da geldi. Hepsini göğüsledik. Çok güçlüyüz. Bunun sırrını biraz yakalamak gerekir.

Türkiye solunun yapması gereken buydu. Bizim çağrı niteli-

ğinde müdahalemiz oldu. Bu çağrı destek olma temelindeydi. Öyle gidip de kendimizi o gövdeye eklemek gibi bir derdimiz yok veya birkaç adamımızı götürüp, gidip o gövdeye ekleyelim diye bir yaklaşım da olmazdı. Ben hala bu sol nasıl toparlanabilir, buna yönelik biraz daha değerlendirme yapabilirim. Varsa eğer sorunuz.

– Bugün Türkiye'nin gerçekliği, dünya içindeki yeri, buradaki Kürt mücadelesinin sistemin bütün zembereklerini yerinden oynatması ve Türkiye'nin bugünkü haliyle gidemeyeceği, kendisine yeni bir çözüm, yeni bir siyasi yol bulması zorunluluğu karşısında ben son projenin bu değişim imkanını bir tarza kavuşturmak olabileceği...

– Daha somut.

– Eğer bugün söz konusu olan demokrasiyse, bunun bir sosyalist demokrasi değilse bile bir halkçı demokrasi olması için bir proje tutturması ve böylelikle iki uçtan gelen etkilerin yukarıyı, sermayeyi, mülk sahiplerini, bürokrasiyi en az etkili, aşağıyı en fazla inisiyatifli kılabileceği bir proje üzerinde buluşmak olabileceğini düşünüyorum. Ben açıkça ve net olarak söyleyeyim, şu an 1994-95 döneminde ne bir sosyalist devrim projesi gerçekleşebilir, ne de Türkiye'de tüm yapıyı derinden sarsabilecek aşağıdan bir halk devrimi görebiliyorum. Ama var olan her türlü rejimi ve halkçı bir karakter kazandırabilecek bir aşağıdan hareket imkanı hala Türkiye'de var.

Sol açısından özgürlük ve demokrasiden kastım sadece Türkiye halkının söz söyleme kabiliyetini değil, kendini gerçekleştirme imkanlarının sonsuza çıkabileceği ve bunun için de Kürdistan sorunun çözümleneceği bir özgürlük projesi, bunun üzerine yerleştirilebilecek geniş anlamlı bir

demokrasi ve nihayet bütün bunların hepsini tek kelimede ifade edebileceğimiz bir barış projesi bugün Türkiye için anlamlı bir çağrı olabilir diye düşünüyorum. Sol, bu anlamda bütün bunlardan yoksunluğun zulmünü çeken, yani bütün bir zalimliğe karşı mazlumların sesi olmayı başarabilirse, Türkiye'de bir değişim sürecine öncülük edebilir. Ama onun dışında bugün kapitalizme karşı bir ayaklanma çağrısı için bence çok erken. Türkiye'de kapitalizm olduğu süreç, kapitalizm eleştirisi hep sürüp gidecektir. Ama benim gördüğüm Türkiye halkı henüz kendi kapitalizmiyle o kadar sorunlu yaşamıyor.

Belki bunun krizleri, şunları olabilir, bunları olabilir ama bir toplumsal mülkiyet rejimine geçiş talebinin herhangi bir zeminden dillendirildiğini göremiyorum. Bu, sadece ilkin sosyalistlerin aklına gelen bir şey değil. Bu aşağıdan söylendiği için sosyalistler bunu yukarıdan söyleyebilirler. Marks bir komünizm dediğinde zaten arkasında bir komünist-işçi hareketi önceden vardı. Lenin sosyalist devrim dediği zaman işçiler 1917'de Rusya'da sosyalist devrimi yapıyorlardı. Türkiye'de böyle bir durumla karşı karşıya değiliz. O yüzden ben maximalist bir projedense gerçekten gerçekleşebilir bir projeyi en uç sınırına kadar taşımanın sol için en esaslı olanak olabileceğini düşünüyorum. Siz buna ne dersiniz?

Türkiye işçi sınıfı kapitalizmle barışık yaşamak istiyor

– Biraz daha somut ve pratik politika yanı ağır basan bir değerlendirme içindesiniz. Öyle halkın anti-kapitalist devriminin pek güncel, pratik olmadığını söylerken bazı doğruları dile getiri-

yorsunuz. Mevcut pratik politikanın daha çok Kürdistan'daki gelişmelerle bağlantılı olarak ancak seslendirilebileceğini belirtirken de yine pratiğe dayalı bir yaklaşım sergilemek durumunda olduğunuzu söylüyorsunuz. Doğrudur, somut dillendirmek için biraz da böyle yaklaşmak gerekiyor. Söyleyeyim o birçok grubun istediği kadar keskin Stalinciliği söz konusu olsun, istediği kadar bu Glasnost politikasına dayalı bir gelişmesi olsun, eski söylemin tekrarlanması olur. Fazla da ilerletmez. Buna benzer yeni rüzgarlar da Batı'dan esinlenmiş sivil toplumculuk, hatta buna İslamcılığı da ekleyebiliriz. Bütün bunlar bana göre bir dış etkilenmenin ürünüdür, öyle fazla pratik politik ihtiyaçtan kaynaklanmış hareketler değildir.

Daha da somut konuşursak, ille Türkiye için bir sol lehçe yaratmak istiyorsak onun gerçekleşme olasılığını birkaç temele dayandırmak önemli olabilir. Alttan henüz "bu kapitalizmle ağır sorunlarımız var, onu mutlaka devirerek yeni bir toplumsal seçenek yaratacağız" diyen bir hareket, öyle bir işçi sınıfı hareketi de yok. Hatta işçi sınıfı hareketi bu kapitalizmle biraz barışık yaşamak, hatta nimetlerinden kendi payını almak istiyor. Kapitalizme eleştirileri de sürüp gidecektir ama henüz bunu eleştirilerden öteye götürüp pratik politikaya dökecek işçi sınıfı da yok. Sadece, nicel birikimi şu kadardır, kendisi için şu kadar sınıf oluyor gibi teorilere de pek ihtiyaç yok. Somutta yaşadığı, buna istediğin kadar medyatik etkileme ya da ideolojik egemenlik adını ver yaratılan durum bu. Sınıf biraz kapitalizm istiyor veya onlar gibi yaşamak istiyor. Bu da Türkiye'nin bir realitesi.

Belki bazıları diyebilir, bu senin sandığın bir düşünce ama pratiğe bakın. Bunca soruna rağmen bu tip kapitalizmden fazla kopuşmayı istemiyor. İdeolojik egemenlik yüzünden böyle diyebilirsiniz o zaman bu işçi sınıfının da en az kapitalist sınıf kadar kusurlu olduğunu veya buna yattığını gösterir. Dolayısıyla buna dayalı bir devrim projesi pek anlamlı değil, yani "işçi sınıfının bunalım karşısında tepkisi patlak verecek ve bu da büyük bir devrime götürecek." Türkiye'de ben de öyle bir durum göremiyorum. Bazı huzursuzluklar olsa da sermaye ne verirse onunla ge-

çinip gidecek. Fazlasını talep etse de, bir-iki sus payıyla veya en alttakileri, hepsini bu rejim rahatlıkla idare edebilir.

Rahatlıkla idare eder derken, yalnızca bunu sopayla yapıyor demiyorum. Alttakiler de biraz buna alıştırılmış. Yani böyle çok sorunları olan bir karı-koca evliliğine benziyor. Henüz işçi sınıfı, emekçiler bu sermaye kocasıyla fazla kavga gürültü etmeden yaşamak istiyorlar. Durum bundan ibaret. Razılar buna veya razı kılınmışlardır. Diğer bir husus da buna bir devrim projesinin dayandırılamayacağı, en azından dikkate alsa bile fazla temel alıp da böyle bir sevdaya yönelemeyeceği anlaşılıyor. Gençlik de buna dahil edilmeli, yani gençlik de mevcut sermaye egemenliğine, ideolojik saldırılarına karşı son derece müthiş bir boyun eğmekle karşılık vermiştir. O eskinin devrimci gençliği günümüzde yok. Emperyalizmin, kapitalizmin değer yargılarına çok fazla bulaşmış bir tabakadır ve hatta bu yönüyle sermayeden bile daha geriye düşmüştür. Belki bu eleştiri de çok acı gelebilir ama gençliğin ortadaki çok basit tüketiciliği söz konusudur. Kültür tüketiciliği, maddi tüketiciliği son derece somuttur ve bayılıyor buna adeta. İstisnalar tabii ki kuralı değiştirmez. Yani eskisi gibi bir devrimci gençlik yığınıyla karşı karşıya değiliz. Belki hızla ama, şimdiki realite bu.

Köylüler diyeceksin, ne kadar sıkıştırılırlarsa sıkıştırılsınlar, bunlar her zaman zorba güce kaşık sallayan kesimdir. Ağzına bir şey çaldın mı veya gözüne bir renk yansıttın mı bayılır gider. Öyle bir sınıf ki, Marks'ın deyişiyle soğan başlarıyla, patates kalelerinden oluşmuş bir yığın. Ciddi bir organize kuvvet olmadığını, bunun politikasına da, örgütüne de sahip olmadığını çok iyi biliyoruz. Herkes kullanıyor. En örgütlü sınıfın sermaye olduğuna ben de katılıyorum ve gerçekten yaşamın nabzını şimdi bunlar elinde tutuyor. Bunlara devrimci sınıftır demiyorum, karşı-devrimci sınıf olduğunu da biliyorum. Ama yaşamın nabzı şimdi bunların elinde. Hatta generallerden, bürokratlardan daha fazla bunların elinde. Şu anda Türkiye toplumunun devindirici gücüdürler. Aynı zamanda o hareket kasnaklarını çeviren, sorumlu gücüdür. Biz bunların önünü kestik.

Şimdi iş gelip Kürdistan'daki olup bitene, Kürtlerin bilerek bilmeyerek veya PKK gibi gökten bilmem nasıl inmiş bir hareketine. Dün bir arkadaş anlattı, Cemalettin Hoca "Allah gazap olarak kemalistlerin başına PKK'yi gönderdi" demiş. Evet bunu söylemiş. İyi bir değerlendirmedir.

– Cemalettin Hoca başına ne geleceğini bilmiyor tabi.

– Ne geleceğini biliyor da, başına gelmeden "PKK'yi, belayı verdi, ben kurtuldum" diyor. Yani kendi iç sezgileriyle bir de bunu seziyor. Bu sermayenin üzerine böyle bir taş gibi düştük.

– Onun rejiminin de bir rolü var.

Bürokratların, paşaların ayak atışlarını ayarlıyorum

– Şimdi bu çok ciddi bir olay ve büyük ihtimalle Türkiye toplumunun kaderi bundan sonra bu taşla biraz değiştirilecektir. Bunun bir nolu sorumlusu benim ve Türkiye toplumunun da biraz nabzını yakalamış durumdayım. Nasıl yürümeleri gerektiği konusunda bürokratının da, paşasının da ayak atışlarını ayarlıyorum. Adeta uzaktan kumanda ile etkiliyoruz.

Sermayenin gidişatını oldukça belirleyebilecek duruma geldik. Bizim için, inisiyatifi yakalama, yani sürdürme olayı çok önemlidir. Bu rejimi tepe takla yıkamayacağımız bellidir. Bilmem ne kadar gerilla da desek, bu gerillanın çok güçlü olan Türk ordusunu parçalayamayacağı, tümüyle başarısızlığa uğratamayacağı açıktır. Ama en az yıkmak kadar tehlikeli bazı işler yapıyoruz.

Büyük bir takoz hareketi yaptık. Biliyorsunuz toplumun önüne böyle bir takozlama, yine kendine çok güvenenlerin başına sersemletici darbeler indirme, bazen onu yıkmaktan daha çok etkiler. Bazı boksörler vardır, çok güçlüdürler, bir yumrukla beyin sarsıntısı geçirirler ve daha sonra da döğüşemezler. Şimdi Türkiye'deki rejim biraz buna benzer bir durum yaşıyor, sersemleme duruma her an düşme tehlikesiyle karşı karşıya. Önemli olan bu pataklamaları daha seri indirebilecek miyiz veya darbeleri vur-

mayı sürdürebilecek miyiz? Buna enerjimiz yetecek mi? Devam ederse ne olur? O söylediğiniz projeyi, yakalamaya çalışıyoruz, fazla somut olmasa da, ben kendi öneri paketimde daha açıkça dile getireceğim. Siz bunu biraz teorik bıraktınız, ama daha somutu öyle dile getirilir.

– Ben kişisel konuşuyorum, arkamda bir güç olsa çok daha somut konuşurum.

– Anlıyorum ama esasta bunu dile getirmek istiyorsunuz. Bunu biraz da teorik ifadeye kavuşturarak söylüyorsunuz. Ben biraz da siyasi öneriler düzeyine getirdim. Devrim projesi mi, barış projesi mi, özgürlükler projesi mi diyelim adını ne koyarsanız koyun, Türkiye'nin gündemi biraz böyle gelişeceğe benziyor. Şimdi bundan devrim de doğar, size söyleyeyim.

– Evet.

– Yalnız barış doğmaz, savaş da doğabilir.

– Tabii, doğru. Bu o kadar büyük yapısal, özellikle devletin basbayağı strüktürü açısından o kadar yapısal bir değişim ki buradan ne çıkacağını da hiçbirimiz tam olarak bilmiyoruz.

– Doğru, doğru.

– Çünkü çok fazla dinamik içeriyor.

– Yani ateş de olup çıkabilir, iyi bir barış projesi de olup çıkabilir. Bir özgürlük projesiyle yaklaşım göstermek ve gerçekleşebilir bir projedir. Yeni toplumu bu kadrolarla, bu örgütlenmelerle yapacağımıza ihtimal vermiyorum. Hatta mevcut sol birikim, sol kadrolar belki de kapitalizmden daha geri bir kuruluşun ayakbağı olabilirler. Mevcut kapitalist kuruluşu bile aşabilecek bir projeyi geliştirmek şurada kalsın, ağzına, gözüne bulaştırma durumuna da yol açabilirler.

Benim bu birikimden bayağı endişelerim var. Bunların kafa yapısını, irade yapısını, fazla değişikliğe uğratmadan, bunları programlaştırıp, iyi terbiye edip, (ben buna çok ciddi siyasi terbiye etme diyeyim) bu hale onları dökmeden, bunları herhangi bir kuruluş içine bulaştırmak demek, mevcut kapitalizmden de daha bela bir durumdur. Bu reel sosyalizm deneyimlerinde görüldü.

Ondan daha çok sığ, çok daha tehlikelerle dolu soluksuz bir kuruluşu başımıza bela etmek anlamına geliyor.

Bunu görebiliyorum. Bu kapitalizmi ciddiye almalıyız. Onun için ben (sermaye ile bir diyaloga mı kapıyı aralıyorsunuz diye belki sorabilirsiniz?) sermayeye, yaşamı biraz canlı götürmek istiyorum, yaşamdan biraz sorumlu. Ne kadar ağır eleştirilerim de olsa (bana göre bu sermayenin en amansız savaşanıyım) yine de diyalogun hiç denenmemesi gereken bir uzlaşmacı yol olduğuna inanmıyorum. Böyle bir sermaye sözcülüğüyle bir generalden, bir bürokrattan, bir siyasi elitten daha fazla ilişki kurulup bazı saptamalara gidilebileceği kanısındayım. Çünkü bunlar yaşanmak zorunda.

- Sermaye hiçbir zaman toplumsal kimliğiyle siyasal sürece olduğu gibi katılmıyor, bir dolayımla katılıyor. Bunun için partiler var, şu var, bu var. Yani bir Vehbi Koç, Vehbi Koç olarak siyaset yapmaz ve bunu anlamaz da.

– Anlıyorum.

- Fakat şimdi Türkiye'de var olan önderlik krizi siyasi temsil krizi de bir yandan.

Sermayenin önderlik krizi var

– Evet oraya biraz değinme ihtiyacı duyuyorum. Doğrudur sermayenin de bu konuda bir önderlik krizi var. Koç dediniz, şu dediniz, bir sürü sermayedar partilerden rahatsız. Örneğin çok açık söylüyorlar "siz ekonomik tedbirleri alamıyorsunuz, terörü önleyemiyorsunuz." Önleyemiyorsunuz derken çok az asker sürüyorsunuz, az vuruyorsunuz anlamında söylemiyorum. Bu askeri seçeneği bu kadar fetişleştirmeniz bizim çıkarlarımıza uygun değildir diyebiliyorlar. Partilerin siyasi çözüme yanaşmamalarını eleştirebiliyorlar. Bir anlamda sermaye de kendi partisini tam yaratamamıştır. Bunun krizini yaşıyorlar.

Türkiye'de politikacılar öyle densiz, öyle terbiyesiz, siyasetsiz (siyaset çünkü terbiye etme sanatıdır), bununla o kadar çelişiyor-

lar ki, bu sermayenin canını çok sıkıyorlar. Sermaye biraz generallerle işi iyi götürebilirdi, eskiden iyi anlaşıp götürüyorlardı. Kimse de hangi generallerle nasıl ilişki kurduklarını bilmezlerdi. Ama ilişkilerinin iyi olduğunu ve anlattıklarını biliyoruz. Şimdi generallerle de biraz anlaşamıyorlar. Neden? Çünkü generallerin bize karşı geliştirdikleri seferlerde sermaye çok ciddi bir kayıpla karşı karşıya kalıyorlar, rahatsız oluyorlar. Bu önemli bir gelişmedir. Sermayenin kendi generallerinden biraz şüphe ile karışık bir yaklaşım içinde olması, buna serzenişte bulunması, "başka bir yöntem olamaz mı" demesi, önemli bir gelişmedir bu.

Şimdi sermaye bu partileri de beğenmemektedir. Daha dün "Doğru Yol, ANAP'tan daha tutarlı olamaz mı, Demirel'de değişiklik var, akıllandı" diye biraz prim tanıdılar. Sosyal demokratlar biraz ehlileşti, vahşiydiler ehlileştiler, "acaba onlar da adam olamaz mı, ANAP bizim has örgütümüzdür" dediler. Ecevit biraz daha adam oluyor. Şimdi baktılar ki hepsi çapsız. Sermaye kendi partilerinin, hatta kendi adına somut desteklerle ortaya çıkan partilerin bile hiçbirisinin fazla politika yapamadığını görüyor. Bu kriz çok önemli ve burada bir partiler krizi sermayenin önderlik krizi ortaya çıkıyor. Bu aşılamıyor. Eskiden orduyla darbe yapıp işi hemen hallediyorlardı, şimdi bu yöntemle de işi halledemiyorlar. Geriye bir diyalog, siyasi çözüm kalıyor.

Bizi olduğu gibi belki tanıyamazlar, ama dolaylı araçlar devreye sokacaklardır. Şunu bu parti yapmazsa, başka bir partiyle, şu general yapmazsa başka bir generalle deneyecektirler. Bence bu arayışlar da devam ediyor. Ben diyalog derken bunu kastediyorum. Bir yerde diyalog arayışı başlamıştır. Buna benzer bazı adımlar her gün geliştirilerek atılıyor. Gazetelerde çıkan demeçlerine baktığımızda bu bir diyalog arayışları içine girdikleri görülüyor. Bu nasıl somutlaşır, nasıl daha somut bir iradeye kavuşur ve bir programla bizim karşımıza çıkarlar onu görmek gerekir. Ama bunun da bir somut gelişme olduğunu belirlersek işlerin ne kadar ilerleme sağladığını rahatlıkla görebiliriz. Şimdi solda böyle durum yok. Yine generallerin de böyle bir darbe durumu yok. Solun projesi yok, liderliği yok. Nasıl diyalogla bize doğru gelecek?

Generallerin de hep "vurduk, astık, kestik, bitirdik" diyecek bir durumu da artık eşkisi gibi yok. İstediğin kadar vur, istediğin kadar as, on kat daha fazlasını ortaya çıkarırsın.

Darbe mantığının da artık sonu geldi. Gizli darbecilik yapıyorlar, yapsınlar. Karanlık odakları hayata geçiriyorlar. Yapsınlar bizim köylü tükenmez. O mekanizmayı da iyi kurmuşuz. Hangi seçeneğe ihtiyaç var. Sermayenin biraz daha zorlaması, bu zorlamanın da sonucu olarak toplumu biraz özgürleştirme, liberalleştirme, barışa doğru çekme, yalnız reform dönemine girme de değil, gerçek bir barışa da yol açabilir. Olasılıklara açık bir gelişmedir. Şimdi toplum bu sürece girmiştir. Gerçekçi olan da sürecin böyle algılanışıdır. Şimdi sol, ille de bir rol oynarsa nasıl bir katkıda bulunur? Bambaşka bir süreç işi, nasıl bir sosyalizm sorusuna cevap vermeleri de bambaşka bir durumdur.

Sosyal demokratlar sermayenin yedek lastikleridir

Ben tekrar söyleyeyim, elit öğelerin kafa yapıları olsun, ister toplumsal düzey olsun sosyalizmden veya demokrasiden çok uzaklar. Değil sosyalizmden, kapitalizmin normlarından bile uzaklar. Önce onları kapitalizmi anlayabilir, biraz da yaşayıp aşabilir bir duruma getirmek gerekiyor. Bunun demokratik tarzını önlerine koymak gerek. Bu en genel hatlarıyla bir demokratik platformdur. Sosyalistini de, liberalini de buna çekmek yerinde olabilir. Bunu sosyal demokratlar değerlendirmek istedi, boş oyu doldurmak istiyorlar. Gerçekten bunlar sermayenin en silik işbirlikçileridir. Sermayenin çok ufak bazı basit tavizlerle yedek lastik gibi kullandıkları bir kuvvet olmaktan öteye bir değerleri yoktur. Ayrı bir kuvvet olarak sosyal demokratların sermaye karşısında ciddi bir ağırlıkları yoktur.

Ama sizin dediğiniz o plediyen takımın demokratik seçeneği olmalıdır. Tek başına iktidar olması da o kadar önemli değildir ve mümkün de değildir. Ama ayrı bir kimlikle, ayrı bir demokrasinin sacayağı olarak yerini almaları çok önemlidir. Biz bunun oluşu-

munda epey katkıda bulunmak istedik. Mevcut sermaye ile uzlaşmayan, onlara alet olmak istemeyen, ayrı bir ses olarak kalmak isteyen, paşa bürokratların uzantısı olmak istemeyen, onları eleştiren, sosyalistse sosyalist kalmak isteyen, demokratsa demokrat, bağımsızsa bağımsız kimlikle kalmak isteyenler ve bu konuda ne kadar ayrı ses, çok ses varsa hepsini az çok toparlayabilecek bir platform biçiminde olması gerekir. Bu platformun içine geniş Kürt kesiminin de girebileceği Kürdistan'daki gerilladan farklı legal yanı ağır basan bir biçimde mücadeleyi esas alacağı, yine seçimlere de katılabilir, kitle gösterilerine de ağırlık verebilir, daha radikal gösterilen sistemini de mücadele biçimi olarak deneyebileceği bir oluşum. Ama bunun çok illegal bir olay olarak düşünülmemesi gerektiği kanısındayım.

Bazı illegal örgütler olabilir ama bu oluşum bunların çok kullanılacağı bir platform olarak düşünülmemelidir. Böyle bir demokratik işleyişe sahip olabilmelidir, çok sesliliğe uygun, yapısını koruyabilmelidir. Bir yerde Türkiye toplumunun demokrasiyi deneme alanı. Kürdün Türkü anladığı, çok farklı seslerin birbirini dinlediği, kendilerini tanıdığı, tanıttığı ve birçok toplumsal ihtiyacı kendi içinde çözümleyebildikleri bir platformun kesin gerekli olduğuna inanıyorum. Buna ilişkin bazı platformlar düzenleniyor. Birkaç tanesi yapılmış ya da yapılıyor, ama ben içerikten böyle tarihi ve toplumsal bağlantılarını sağlam kurarak bu işe giriştiklerini sanmıyorum. Kimisi bir sosyalist platform gibi düşünüyor, kimisi diğer örgütleri ekarte etme platformu olarak düşünüyor, kimisi kendi kişiliğini dayatma yeri olarak düşünüyor. Temel bir ihtiyacı giderme platformuna derinden inananların bu işi geliştirebilecekleri kanısındayım.

Birçok grup vardır, bu gruplar varlıklarını koruyabilirler de. Ne kadar eleştirsek de yeniye, somuta cevap vermenin de bir mantığı vardır. Bunu bir terbiye olarak görmeleri gerekir. Yani siyasetten anlayan kişi veya kurumlar, örgütler olarak anlamaları gerekir. Bunun bir sorumluluk işi olduğunu bilmeleri, alçakgönüllü olmaları gerekir. Gerçekten siyaset yapma isteminde olmaları önemlidir. Bunun biraz kadrolaşmasına, örgütlenmesine çaba

göstermeleri gerekir. Kürdistan gerçeğiyle bağlantılarını oldukça doğruya yakın, örneğin sermaye kadar canlı kurmaları gerekir. Diyalog mu kurarlar, eleştiri mi yaparlar, destek mi sunarlar bu onların bileceği iştir. Ama realiteyi görerek politikayı değerlendirmeleri şarttır. Bağımsız, özgür bir iradeyle bu işte yer almaları gerekir. Böyle yaparlarsa bu dipten gelme plebiyen karakter özellik güçlüdür Türkiye'de. Seslendirme de yukarıdan iyi oldu mu etkili bir kuvvet durumuna gelebilir. Biz bunun beklentisi içindeyiz.

Bütün eleştirilerimize rağmen bütün gruplar bu çerçevede bir platformun içinde yer alabilirler. Sabotör olarak hareket etmesinler veya anlamsız didişmelerle parçalanmanın ustaları olmasınlar. Birliğin, platformun gereğine inansınlar ve buna kendilerini kararlılıkla katsınlar. Bu da oldu mu bu seçeneğin en az o diğer partiler kadar etkili olurlar. Mevcut partilerin çok üstünde bir oy, bir toplumsal meşruiyet temeline de kavuşabilirler. Bir de Kürdistan yığınlarının destekleme durumu söz konusu oldu mu en iddialı bir parti, cephe durumuna da geçebilirler. Biz bunu görmek istedik, bunu desteklemek istedik, maalesef fazla gelişme imkanı bulamadı.

– Bunun Kürt sorunuyla arasındaki ilişkiler açısından belki biraz daha açabileceğiniz benzeri bir sorum var. Bugünkü durumuyla politik arenaya baktığımız zaman, yakın ilgi duyan insanların solda değil sağda olduğunu görüyoruz. Somut isim verirsek Halis Komili'den Cengiz Çandar'a, Taha Akyol'dan Menderes'e kadar. Türk solunun önemli hastalık veya eksikliklerinden bir tanesinin de genelde sağın yaptığının tam tersini yapmaktır. Şimdiye kadar Türk solu sağ ile birçok konuda anlaşamadı. Özal örneği de ilginçtir. Türk solunun Özal'a duyduğu nefret nedeniyle Özal'ın Kürt meselesindeki en son aşamasındaki iyimser, liberal çözüm arayan yaklaşımı bile Türk solu tarafından genel olarak

olumsuz karşılandı. Bu engeller sizce nasıl aşılabilir, siz nasıl aşmayı düşünüyorsunuz?

Ortodoks-marksizmin yerini ortodoks-İslamı alıyor

– Şimdi yaptığınız tespit yerinde. Sağ 1970'lerde ne kadar ulusal sorundan uzakken, sol adeta kışkırtıyordu veya tahrik ediyordu, açığa çıkarıyordu. Şimdi ise sağ kışkırtıyor, oldukça tahrik ediyor ama sol tam bir sessizlik içinde. Hatta sermaye bizzat sözcüleriyle soruna en çok ilgi duyarken, işçi sınıfı sessiz. Sermaye sınıfı çözüm istiyor, işçi sınıfı veya benzeri tabakalar sorunun çok uzağında, hatta devlet politikasına en çok yatan sosyal kesim oluyor. Sermaye sınıfı kadar durumdan rahatsız olduğunu ifade edemiyor. Sermayenin ideologları her gün çarpıcı makaleleri ile kendilerine göre bir sürü yorum geliştirirken, sol soluksuz kalmıştır. Nitekim Refah şimdi bir çözüm gücü olarak kendini sunuyor ve solun birçok taleplerine Refah Partisi sahip çıkıyor. Kendini sözcü ve onu çözüm gücü olmaktan çıkardın mı, siyasette boşluk uzun süre duramaz, birisi gelir doldurur.

Aslında böyle bir olayla karşı karşıyayız. Sol, kendisini bir siyasi güç, etkileyici güç olmaktan çıkardın mı, boşluk başkaları tarafından doldurur. Nitekim bazı eylemci İslamcı gruplar çıktı. Tıpkı THKP/C modelini takip ediyorlar. O boşluğu da radikal İslamcılar dolduruyor. İdeolojik anlamda bile ortodoks-marksizmin yerini ortodoks-İslam alıyor. Bütün bunlar çarpıcı gelişmelerdir. Bir dost olarak görmekten de öteye, paralel müttefiğimiz olarak görüyoruz.

Zaten orijinden bahsettim. Şimdi neden buna denk gelen bir ses olamadığını da az çok belli nedenleriyle ortaya koyduk. Ama biz daha fazla ne yapmalıyız? PKK bu konuda gücünü nasıl kullanabilir, kullanabilmeli ve bunları harekete geçirmeli? Bu konuda eksiklik bizden kaynaklanmıyor. Gelin gerillacılık mı yapmak istiyorsunuz, al size bu kadar eğitim donanım imkanı, hatta kurtarılmış bölgelerimizi kullanarak istediğiniz kadar düzenleme ya-

pın. 1971 direnişçileri için bu büyük bir fırsattı. Olsaydı belki de ordu kurarlardı. Ama şimdiki dönemin devrimcileri bakmasını bile bilmiyorlar. Al desek para sorununuz mu var, ama gerçekten iş yapın.

Şimdi belediyelerin rantiyesine epey dalaşmışlar. Şu anda herhalde sorunların en çok yaşam bulduğu alanlardan birisi de bu belediyelerin rantiyeleridir. Bazıları da herhalde esnaf olmuşlar, dükkan açmışlar epey. Avrupa'da da her eski önemli solcunun böyle bir dükkanı olduğunu duydum. Örneğin kendisinden önemli çıkışlar beklediğimiz Mahir Sayın gibi birisi de, böyle bir dükkan işletiyormuş. Ancak dükkan çapında bir işletme sahibi olabiliyor. O çok ileri sosyalist demokrasi projesi de artık herhalde mahşere kalmış. Mahşer projesi. Şimdi doğru, esnaf olalım, belediyelerde biraz rantiyeden de pay alalım. Ben bunları küçümsemek için söylemiyorum ama neredeyse kapitalizmin de birçok işletmelerinin şefi, müdürü olmak herhalde sol için şanlı bir gelişme değildir. Neden bu duruma düştüler? Neden kapitalizmin ayak işleriyle, rantiye sınıfı gibi en gerici bir uç noktasında yer aldılar. Kendileri bunu düşünebilmeli. Hiçbir sosyalist proje yok muydu? Hatta o çokça beğenmediğimiz Rober Ovenlerin kooperatif projeleri gibi bir projeyi bile oluşturamazlar mıydı? Bu onların biraz yeteneksizliğini gösteriyor.

Şimdi bizim çok önemli projelerimiz var. Demokrasi projesi, halk mahkemeleri projesi, ekonomi projesi, küçük bir hükümet projesi gibi projelere gücümüz oranında işlerlik de kazandırıyoruz. Örneğin Türkiye'de bir İhlas Holding kurulmuş. Bayağı önemli projeleri varmış ve herhalde gittikçe dallanıp, budaklanıyor. İşte ihlas ruhu, İslam kardeşliği, Türk şuuru deyip adam dalbudak salıyor. Daha yeni çıktı ama çok güçlü. Sosyal demokratların belediyelerdeki bir gelişmesi vardı, İSKİ skandalı gibi, gırtlağına kadar skandallara batarak kendileri afişe ettiler. Şimdi sol bütün bu gelişmelerin neresinde? Avrupa'yı fazla göz önüne getirmeye gerek yok. Sosyal demokratlar soldur ve yarı yarıya da toplumu yöneten bir güçtür.

Diğer ülkeleri de fazla mesele yapmayalım. Rus tartışması,

Çin, Küba tartışmasının anlamı artık kalmadı. Sol, Türkiye'de gerçekten mevcut kapitalizmin en azından çok açığa çıkmış, toplum tarafından kabul göremez hastalıklarına karşı bir çare olabilmeliydi. Hiç olmazsa bir reform projesine sahip olabilmeliydi. Bırak devrim projesi, bir reform projesi. Bu da yok.

Başta da belirttiğim gibi sosyal demokratlar sermayenin yedek lastiğidir. Onlar da sosyal demokratların yedek lastiği oluyorlar. Bu çok geri bir konum. Bunları aşmak gerekir diye düşünüyorum ve bunun yolu da vardır. Örneğin, bir kooperatifler zincirini biz de kurarız. Bir-iki dükkan yerine, geniş bir kooperatif hareketi başlatalım. Hatta eğer biraz işletme mantığına sahiplerse, biz biraz sermaye verelim, bir fabrika sistemini kuralım. Bizimki ulusal kurtuluş hareketidir. Sermayeyi de kullanabilir. İçinde biraz kapitalist de olsun. Onu da sol idare etsin. Gidip kapitalistlerin tortu işlerini yapacaklarına, sosyal demokratların ayak işlerini yapacaklarına bizim fabrikalarımızı kursunlar. Daha itibarlı bir iştir.

– Ek bir soru daha soracağım. Türkiye solundaki grupların önemli bir çoğunluğu, özellikle de 1980 öncesi dönemde devrimci olarak bildiğimiz grupların bir bölümü veya etkili olmuş bölümü, sizinle olan ilişkilerinin zayıflığını ya da ilişkisizliklerini, eleştirel olarak PKK'nin bir Kürt milliyetçiliği hareketi olduğunu söyleyerek gerekçelendiriyorlar, meşrulaştırıyorlar. Bu eleştirilere nasıl cevap vermek istersiniz? Sizin geleneksel Kürt milliyetçiliği karşısındaki tavrınız nedir ve aslında partinizin nihai hedefi nedir? Bunları kısaca açıklayabilir misiniz?

Sapına kadar sosyalistiz

– Alışılageldiği üzere, Türk solu deyince hemen buna bir de Kürt solu eklenir. Bir anlamda Türk solunun ikiz kardeşi de Kürt soludur. Zaten eğer bir Türk sol grubu doğmuşsa, adeta bunun

içinde bir Kürt solu da yavrulamıştır. Böyle bir ikizlik durumu var. Ama giderek bu farklılaşma da gelişti. Türk solunun Kürtlükle ilgili her şeye milliyetçi damgası vurması ideolojik durumundan kaynaklanıyor. Ona göre sosyalist hareket tek parti örgütünde birleşir. Yine bütünlüklü bir Türkiye anlayışını esas alır. Farklı ulusal, sosyal değerlendirmelere girişemez. Ve bu anlayışın da reel sosyalizmle çok yakından bağlantılı olduğu açıktır.

Rus modelini esas alan basit bir taklitçi yaklaşım olduğu hemen belirtilebilir. Özellikle başlangıçta ayrı grup olacak mıyız, olmayacak mıyız sorunu karşımıza çıktığında zorlandık. Ama hayatın gerçeklerine baktığımızda eğer sol, sosyalizm bir halkın kurtuluş hareketiyse, bunun örgüt biçimleri buna fırsat vermeli, geliştireceğimiz ayrı bir örgütlenme Kürt hareketini ortaya çıkaracaksa, bu gerçek soldur, gerçek sosyalizmdir. Önemli olan pratiktir, pratik gelişmedir. Bir teorik tez eğer gelişmeyi durduruyorsa, hareketi geriletiyorsa, bunun fazla doğruluğundan bahsedilemez. Dolayısıyla bizim hareket, bu grup anlayışımız ile daha iyi gelişiyor. Biz de sapına kadar sosyalistiz. Demek ki sosyalizmin böyle uygulanması da mümkündür.

Buna "de facto" diyelim, fiziki olarak kendi kendimizi doğrulama durumumuz ortaya çıktı. Sol bunu bir türlü içine sindiremedi. Aslında dünyanın birçok ülkesinde görüldüğü gibi, fazla örgütsel ayrılık marksizmi zorlama değildir. Hatta Lenin'de bile, ki o zaman Rusya koşullarında birçok ayrı parti doğmuştur, bazıları sonradan birleşmiştir, bazıları daha da ayrışmıştır. Biz bu eleştiriyi böylece yanıtlamış olduk. Giderek kendi partimizi geliştirmekle birlikte bu daha da kesinleşti. Buna rağmen bir Kürt solu veya milliyetçiliği sorunu devam etti. İlkel milliyetçilik diye bir gelişme kavramını da biz ortaya çıkardık.

Henüz kapitalizme doğru evrim gösterememiş Kürt toplumu, aşiret feodal sınırlarını kısmen aşmış, biraz da böyle bu komprador kapitalizmi biçiminde de diyebileceğimiz bir gelişmeye doğru olan feodal, aşiret hatta dinsel ideolojik yanı ağır basan bir gelişmeye denk gelen bir milliyetçilik türü vardı. Biz buna ilkel milliyetçilik dedik. Yani milliyetçiliğin en basit iktidar biçimi. Ağır fe-

odal-aşiret etkilerini taşıyan, dini etkileri taşıyan biçimi olarak tarif etmek istedik. Bunun yanında bir küçük-burjuva tabaka oluşumu var veya ara tabakanın gittikçe burjuva özlemlere, burjuva normlara doğru seyretme durumu vardı. Kent esnafı, gençlik, köylülük biraz da bu tanıma uygundu. Ve buna denk gelen bazı gruplaşmalar da vardı.

Biz bunlara küçük-burjuva, reformist grupları diyorduk. Hepsi sol, sosyalist söylemi kullanırlardı ama bütün belirtiler bunların aslında bir reformist grup oldukları, bunu fazla aşamadıkları yönündeydi, hayat daha sonra bunu da doğruladı. Radikal bir devrimciliğe, sosyalizme yönelemeyecekleri açığa çıktı.

Hem ilkel milliyetçiliğe, hem reformist milliyetçiliğe veya küçük, feodal-aşiretçi milliyetçilik ve ara tabakaların milliyetçiliğine, yoğun eleştirilerimiz oldu. Bu eleştiriler hiç şüphesiz bazı önemli sonuçlara yol açtı. Bunları açığa çıkardı, geriletti. Türkiye'deki gruplara da "sosyal şovensiniz" biçiminde temel bir eleştirimiz vardı. Bunun da anlamı bir türlü parti bağımsızlığını, yine Kürt ulusal kurtuluş hareketinin gelişme özgürlüğünü kabul etmemeleriydi. Etmedikleri oranda da bizim sosyal-şoven eleştirimiz anlamlıydı.

Kürt solunu da güçlendirmek istiyoruz

Sosyal-şovenizm bize göre açığa çıktı ve ne olduğu anlaşıldı. İlkel milliyetçilik, ara tabaka milliyetçiliğinin çok soluksuz olduğu, fazla bir gelişmeye yol açamayacağı ortaya çıktı. Dolayısıyla eleştirilerimiz doğrulandı. Şimdi biz ne yapabiliriz? Türkiye soluna ilişkin bazı sonuçları dile getirmeye çalıştık. Geçmişi neydi ve güncel olarak bu sola ilişkin ne söylenebilir? Bunları vurguladık. Kürt soluna gelince, ilkel milliyetçilik hala bir nolu işbirlikçi güç olarak PKK'nin aleyhinde, emperyalist ve sömürgeci diye tabir ettiğimiz ülkelerle yoğun ilişki içinde. Hatta en son 1992 Güney Savaşı'nda görüldüğü üzere Türk ordu birliklerine öncülük etti. Yine köy korucuları politikasında, sömürgeciliğe güç verdi. Ulu-

sal birliğe, demokrasiye bir türlü gelmedi. Hala da bu tutumunda direniyor. Dolayısıyla bizim için mücadele edilmesi gereken çevre olarak kalıyor. Bu KDP'de somut ifadesini buluyor. Ve tarihte Barzani önderliği diyebileceğimiz bir önderlikle kendini daha çok kamuoyunda tanıtıyor. Mücadelemiz bu eğilimi oldukça daralttı. Hatta bütün dış desteklerine rağmen kendini ayakta tutamaz duruma getirdi.

Bunun yanında ara tabaka milliyetçiliği diyebileceğimiz ve kendilerine şimdi sosyal demokrat diyen YNK hareketi, ki buna Celal Talabani önderlik ediyor. Türkiye'de PSK, Kemal Burkay buna öncülük ediyor. İran'da İ-KDP'si vardı, buna Kasımlo öncülük ediyordu. Oldukça da sosyal demokrat tanıma denk gelebilecek gruplaşmalardı bunlar. Dört parçada da oldukça gruplaşmaları var. Ama gerçekten halkla bağları sınırlı, ilkel milliyetçilik kadar geri değiller. Milliyetçilikleri biraz daha çağdaş ve demokrasiye yakındır.

Ama bir türlü radikal mücadele yöntemlerini denemeleri de söz konusu olamıyor. Biz bunlarla ortak bir cepheyi geliştirmek istedik. Çeşitli protokoller imzaladık, 1980 ve 1990'larda birçok toplantı yaptık. Hala ilişkilerimizi belli bir uzlaşmayla götürmek de istiyoruz. Ama sömürgecilik ve emperyalizm en çok bunları yanına çekmek istiyor. Birçok ilişkileri var. Oldukça da teslimiyete, işbirlikçiliğe yakın ilişkilerdir. Bunlar üzerinde oyun oynanıyor. Bunlar da bizi arkadan "tehlikedir" diye göstererek, bir anlamda bizi kullanarak sömürgecilikten taviz koparmak istiyorlar. İşte legalite kazanmak, bilmem giriş izni almak. Bunun fazla anlamlı bir yaklaşım olmadığı, bunun bir çukura yuvarlanma olduğu, giderlerse kendilerinin sorumlu olacağı, devrimci hareketle ilişkilerini düzenlemezlerse yine kendilerinin kaybedeceği biçiminde uyarılardır.

Bazıları, emperyalist devletlerin taşeronluğunu yapıyorlar. Bunun da doğru olmadığını, bu işbirlikçiliği terk etmeleri gerektiğini vurguladık. Gerekeni yaparlar mı? Onların bileceği bir iştir. Fakat bizim eğilim nasıl geçmişte ve günümüzde en ağır eleştirileri yapıp sola olan katkısını göstermişse, aynı şekilde bu Kürt

solu diye tabir edebileceğimiz çevrelere de benzer ilgisini sürdürüyor. Bunları böyle tasfiye olabilecek bir duruma götürmekten ziyade güçlendirmek istiyoruz.

Geçen yıl biz Sosyalist Parti'yle bir deklarasyon imzalamıştık. Hala bizim açımızdan geçerliliğini sürdürmektedir. Bizim gibi mücadele yöntemlerine başvurmaları da şart değil ama ortamı kullanıp bir uzlaşmacılığa girerlerse, bu onlara kaybettirir. Bu konuda bazı uyarılarımız oluyor. Güney'de Yekiti ile ilişkilerimiz, istenilen düzeyde olmasa da sürüp gidiyor. Sanıyorum biraz daha da gelişeceğe benziyor. Buna benzer gelişmeler var. Ama Kürt milliyetçiliği içinde tarihin fazla söyleyebileceği ileri bir gelişme yoktur.

Bizim hareket gerçekten aşağı tabakadakilerin hareketidir. Gerçekten bir plebiyen hareketidir. Ne üstten olan kesimin böyle bir hareket oluşturma şansı var, ne orta kesimin. Dolayısıyla oldukça farklı kendini yüzeye vuran ve hala bu gelişmesini sürdüren bir konumdadır. Böyle bir hareketin kolay kolay aşılacağını, yalnız Kuzey Kürdistan'da değil, bütün Kürdistan genelinde beklemek hayaldir. Bunu az çok bütün toplum kabul ediyor ve birçok grup da kabul ediyor. Kürdistan'da önderlik kesinleşmiştir. Oldukça devrimci-demokrat ve sosyalizme açık bir önderliktir. PKK'nin sosyalist olup olmadığına ilişkin birçok tartışma var. Ben PKK'nin nasıl sosyalist bir örgüt olmaya çalıştığını ilgili bölümde biraz anlattım ve gerçekten emeğe dayalı çok güçlü bir çaba söz konusudur.

PKK'de gelişen sosyalizm, sosyalizmin evrensel çizgilerini aşıyor

Belki Türkiye'deki gibi bir mekanizmayla bir sosyalist örgüt nasıl işletilir, bunu aynen yapmıyoruz. Ama aldığımız tedbirler, sosyalist partileşme özgünlüğümüz bizim mükemmel bir yaratıcı sosyalist anlayışa sahip olduğumuzu gösteriyor. Biz reel-sosyalist ör-

gütlerin durumuna ne geldik, ne de düştük. Bu anlamda Türkiye, TKP deneyimleri ve hatta diğer sol deneyimler bizde fazla anlam bulamadı. Biraz özgünlüğü yakaladık ve bu bize göre sosyalizmdir. Ben buna Kürt sosyalizmi de demiyorum. Sosyalizmin evrensel çizgilerini aşıyor.

İdeolojik-siyasi çizgilerle partilerin kurulması, hatta siyasi zaferi elde etmeleri yetmiyor ve yine çok sonraları bir kültür devrimiyle de, kendi eksikliklerini kapatmaları çözülmeyi önleyemiyor. Başından itibaren parti içinde ve hatta militanın kendi kafa ve ruh yapısında bir devrime, bir çözümlemeye ihtiyaç var. Biz kesinlikle militan çözümlemeyi veya sosyalist parti anlayışını derinleştirdik. Bize göre Kruşçevlerin ortaya çıkmaması için çok önceleri bir parti içi demokrasiye ihtiyaç vardır. Yine çok etkili olan diktatörlük rejimlerinin gelişmemesi için geniş bir demokrasiye ihtiyaç vardır. Bunun için de çözümlenmiş, içi dışı bir olan insanlara ihtiyaç vardır. Bürokraside yetkiyle işleri idare etme değil, yeteneği ile, emeği ile işleri idare etme gibi bir yönetim tarzına ihtiyacımız vardır. Ne kadar kariyer yapmış, ne kadar etkili, ünlü, biçiminde bir yaklaşımla değil, günlük olarak ne kadar çözümleyici, yaratıcı, buna dayalı bir örgütlenme ve yönetim anlayışımız vardır. Bunlar bizi biraz başarılı kılmış hususlardır.

PKK'nin içinde büyük bir sınıf mücadelesi var, büyük bir sosyal mücadele var, yine ulusal mücadele var, hatta insani mücadele vardır. Bir yandan çok kaba ölçüler, bir yandan gelişkin ölçüler. Bir yandan çok savaşan ölçüler, bir yandan çok barışçıl ölçüler. Şiddetli bir etkileme içinde. Bundan ne çıkar? Daha da gelişkin bir sosyalist örgüt çıkabilir. Ama dikkat edilmezse sosyalist eğitime, sosyalist yönetim ilkelerine işlerlik kazandırılmazsa her koşul altında, rahatlıkla PKK revize olabilir. Ya sağda ya çok solda parçalanıp, etkisizleşebilir. Bu tehlike de çok somuttur. Devrime kadar da bu tehlike vardır, devrimden sonra da bu tehlike olabilir. Bunu engellemenin tek yolu, sosyalist demokrasiyi, halk demokrasisini günlük olarak, havayı teneffüs eder gibi teneffüs etmektir. Emeğe bağlı yaratıcılığı temel almakla mümkündür. Mevki, kariyer gibi sorunları kesinlikle yaratıcı emek süreciyle

bağlantılı kılmak gerekiyor. Bunun dışındaki ölçülere fazla itibar etmemek oldukça önemlidir.

Yine açıklık politikası çok önemlidir. Örgüt içinde kesinlikle açıklık olmalıdır. İlişkiler alabildiğine bir aleniyetle sürdürülmelidir. Bastırmacılık, her türlü olumsuzluk, uzlaşmacılık diye terimlere parti içinde yer olmamalıdır. Bastırmacılık diğer sınıflara veya diğer olumsuzluklara, onların olumsuzluklarına karşı olabilir. Uzlaşmacılık dışındaki sınıflara veya onların örgütlenmelerine karşı geliştirilebilir. Parti içinde her ikisi de olamaz. Buna oldukça dikkat etmek gerekiyor. PKK'yi biz bu temelde bir parti olarak geliştirmek istiyoruz.

Hiçbir sol çevre kalmasa da genelkurmayla işi hallederiz

– Ama parayı batırmak istiyorsunuz galiba!

– Batırmaya da gelince ben cimri olacağım.

– Ama Osman'ın holdingini batırdı bizim solcular. Kavala Holding.

– Öyle mi? Onu batırdılar. O zaman ufak bir kooperatifler hareketini bile yönetemiyorlarsa, şimdi bu solu biz yargılamalıyız. Hatta mahkemelik etmeliyiz. Hiçbir ciddi projede kapitalist işletme mantığında yeri olmayacak, yine bir kooperatif işletme mantığın bile olmayacak. Ya ne olacak? Ben işte küçük bir dükkan kurarım veya başına geçtiğim bazı projeleri de yozlaştırırım. Bu olmaz. Bu toplum dışılıktır ve yozlaşmanın sınırına gelip dayanan bir durumdur ve buna da artık sol dememek lazım. Yozlaşmış, lümpenleşmiş, ayağa düşmüş, takım, edevat diyebiliriz. Bu duruma eğer düşmüşse buna sol demek yerine başka bir ad takmak gerekiyor. Biz iyi bir demokrasi projesinin müttefiğiyiz ve bu konuda hazırlıklıyız. Elimizden epey güç, iş gelir. İsterdik ki Türkiye'de buna paralel bir oluşum ortaya çıksın. Burada bir kez daha çağrı yapıyorum. Bu konuda kendine güvenen ne kadar sol varsa, yeter ki kendileri proje oluştursun ve bizden siyasi, mali, askeri destek istesinler. Yani askeri olarak da destekleyebiliriz, gücümüz var. Silahlandırabili-

riz de ama projeleri inandırıcı olacak.

Maliyeye ihtiyacım var. Ben şu hereketi oluşturmak istiyorum. Kapitalistler de hani şunu isterler: "Gerçekleşebilir mi" diye. Gerçekleşebilir bir proje olduğuna dair ikna etsinler, beni inandırsınlar sonuna kadar katkı sunarım. Tabii burada ideolojinin önemi var. Doğru siyaset yapacaklar. Sadece ihtiyaçları silahtır, maliyedir veya kitlesel destektir. 1 milyon oy istesinler, daha ne istiyorsunuz? 1 milyon oyu bir kuruş istemeden taban yapacağız kendilerine. Az bir destek mi bu? Eh, bunu bile kullanmasını bilmezseler, biz bu sola biz ne yapacağız? Demek ki bu sol "avare sol" veya "iş yapmak istemeyen sol"dur. Meydan artık bunlardan kurtulmalı. Yoksa işçi sınıfının büyük sosyalizmi, katıksız Stalin, katıksız Lenin, en lekesiz marksizm-leninizm, karın doyuruyor mu, doyurmuyor mu? Yani, sen buna bak. İnşallah bir gün gerçekleşir. Emekçi iş ister, hürriyet ister. Senin mahşer dileklerine fazla anlam veremez. Birileri onu doldurur ve Refah gibileri piyasaya çıkarlar.

Çok karikatürize de edilse durum biraz da böyle. Bizim hareket, sermaye üzerine basıncını geliştirmeye devam ederse, devlet aygıtlarının işlemezliğini daha da hızlandırırsa, bu halk hareketi bir yerlerden çıkacaktır. İster alttan, ister sermayenin çatlaklarından, ister ordunun içinden, ister bürokrasiden, gençlikten, bir yerlerden bazı sızıntılar çıkacak ve o sızıntılar aka aka bir dere olur, bir birikime yol açar. Zaten böyle birçok öğe var. Biz bunları daha da hızlandırmaya çalışacağız.

Orduya da sesleneceğiz, bürokrasiye de sesleneceğiz. Bizimle barış projesine, özgürlük projesine varsanız, buyrun toplanın diyeceğiz. Sosyalisti de çağıracağız, liberali de çağıracağız. Gelin şu ahmak gidişatı durduralım, asgari müşterekler var, onda bir konsensüse, bir uzlaşmaya varalım, bunda hepimizin çıkarı var diyeceğiz. Bütün bunlara bu toplumun sessiz kalması düşünülemez. Hatta şunu da dayatırız. Siz yaşamla bağınızı bu kadar koparamazsanız, koparıp da yaşar gibi olursanız yaşamı biz sizin başınıza çalarız. Biraz tehdit edeceğiz ve bütün bunlar bir yankıya yol açar.

Umutluyum. Yakın dönemde bir şeyler olacak. Ben 10 seneyi aşkın bir süre önce de şunu söylemiştim. Hiçbir sol çevre kalmasa da, biz bu işi genelkurmayla da sonuca bağlamasını biliriz. Şimdi iş biraz da o noktaya geliyor. Genelkurmayı da biraz, şu veya bu biçimiyle diyaloga çekeriz. Bir anlamda, dolaylı da olsa diyalog var. Giderek daha uygun yaklaşımlar ve oluşumlar çıkarırız. Bu bir gelişmedir. Bu da yeni bir sol olur veya çözüm önerilerimize bir cevap olur. İşçi sınıfından her an çıkabilir. Sermaye içinden bir grupla da benzer bir diyalog söz konusu olabilir. Türkiye'nin gündemi acil olarak böyle bir proje üretmeye gebedir, muhtaçtır. Ertuğrul arkadaşımız da bunu biraz böyle dile getirmek istedi. Umutlu olmak gerekiyor. Bundan sonraki gelişmeleri daha da hızlandırabiliriz. Bu yaptığımız görüşme de bu anlamda iyi bir projeye benziyor.

- Hiç değilse bu projenin tartışılması için, gerçek bir ipucu tarafınızdan sunuluyor ve bir de bunları Türkiye'ye taşıyabilirsek ne ala. Herhalde biz görüşmemizi sonuçlandırıyoruz. Özgür Gündem'den arkadaşlar olarak bu görüşmeyi gerçekleştirmemizde bize yardımcı olduğunuz için müteşekkiriz. İkincisi Kürt halkına müteşekkiriz, Kürt devrimcilerine müteşekkiriz. Çünkü hiçbir zaman Türklerin tarihte kendilerine yapıcı bir rol tanımadığı, sadece hamalları, duvarcıları, bar fedaileri, askerleri olarak gördükleri insanlar, Türklere bir halkçı devrimin nasıl yapılacağı konusunda bir ışık tuttular, bir yol açtılar. Bu bence Türk'ün de kendisini düşünmesi için bir fırsat oldu. Çok kan döküldü, ama böyle olmasaydı belki daha çok kan dökülecekti. Bunun büyük bir kangrene, büyük bir kansere dönüşmesini engellemek bakımından girişilmiş bir hacamat olarak da tarih uzun vadede değerlendirecektir. Şimdi acı çekenler her taraftan var ve bu acının son bulması için, sizin önerileriniz bir fırsat.

Umarım buna eşlik edenler olur.

Özal ilk açılımlarına başladığında ve sizden reaksiyonlar geldiğinde, ben o zaman "Demokrat" dergisinde "sanki bir adım alma oyununa benziyor" demiştim. Oyuna başlamak için adım alırsınız ya, şöyle parmak ucunu yan koyarsınız vs. O zaman inisiyatif o taraftaydı, şimdi inisiyatif bu tarafta. Umarız bu ülkedeki akıl sahipleri arasından adım almaya başlayanlar olur ve eninde sonunda çözülecek olan bu çelişki, bu çözümsüzlük kısa zamanda ve en az sancılı biçimde çözülebilir. Şimdi şöyle düşünüyorum: Eninde sonunda Kürtler kurtulur, çünkü hiçbir halk sonsuza kadar mazlum olarak kalamaz. Hiçbir halk sonsuza kadar ezilemez, hiçbir halk sonsuza kadar asimileye kayıtsız kalamaz. Sonunda Kürtler kurtulur, çok büyük acılara karşılık da olsa kurtulur. Fakat Kürtleri böyle kurtulmaya mahkum ve mecbur bırakan Türkler, acaba bu savaşın yarattığı manevi tahribattan nasıl kurtulur? Bu çürümeden nasıl kurtulur ve biz buna layık mıyız? Ben, o yüzden de bir an önce aramızdan daha az katil, aramızdan daha az yargısız infazcı çıkartarak bu sorunu çözebilirsek, bu bizim kazancımız olacak diye de düşünüyorum.

Bünyeyi temizlemek, sağlıklı bir ilişki düzenine girmek için kan akıyor

– Oldukça çarpıcı bazı hususlara değindiniz. Belki de kangren haline gelmiş, oldukça kanserleşmiş bir Türk-Kürt ilişkileri karmaşasından, biraz da adeta yağdan kıl çeker gibi. Eğer biz bu işi

koparabilirsek şimdiye kadarki dökülen kanın, en az bir faturanın ödenmesi anlamına da geldiğini eklemeliyim. Bazılarına belki çok gelebilir ama devrimler sürecini iyi inceleyin, ufak bir İrlanda'nın bile yıllardan beri, hatta bir-iki yüzyıldan beri baş ağrıttığını göz önüne getirelim. Aynı dili konuşuyorlar, birbirlerine çok yakınlar, buna rağmen çok acılı geçmiş.

Kürt-Türk ilişkilerinde bu kan dökülme adeta bana bir yarayı tedavi etmek için, bu irini akıtma, ceraheti kesme, dolayısıyla dökülen kanın o anlamda bir kan olduğunu, bünyeyi temizlemek, sağlıklı bir ilişki düzenine geçmek için ödenmesi gereken bir fatura olarak anlaşılması gerektiğini düşünüyorum. Yani daha da yarayı deşme, kangrenleştirme değil de, tedaviye doğru götürmenin ödenmesi gereken bedelidir. Eğer bu doğruysa ve gerçekten Türkiye gerçeğinden kendilerini sözcü düzeyinde sorumlu görenler, biraz anlayışa geleceklerse Kürtlerin dayattıkları (ki kendileri her şeyde tek tek sorumlu tutamazlar, hatta parti, hükümet olarak da sorumlu tutulamazlar) doğrudur, yeter bu kadar, bu baskı, asimilasyon yürümez. Zaten bu anlaşılmıştır.

Hani derler ya, "zararın neresinden dönülse kârdır" bir dönüş yapalım. Bu dönüşü artık sağlıklı bir ilişki sistemine dönüştürelim, hoşgörüye dönüştürelim, ilişkileri çağdaş ölçülerle yakalamaya dönüştürelim. Hiç kimse bu kadar zordan zevk almıyor. Bazıları var, bunlar çok azınlıktadır ve bunların da Türk ulusuna hayırlı olduğunu sanmıyorum. Hele hele yücelttiklerini, bütünlüklerini koruduklarını bile hiç sanmıyorum. Bunlara uyum sahasını daraltmak kendi görevleridir. Ama gerekirse bize yaptıklarını onlara ödetiriz. Bu güce de erişmişiz. Bunu gerçekten tüm Türk ulusuna yaymak istemiyoruz. Bunun sınırlarını o kadar dar tutuyoruz ki bu anlamda da yağdan kıl çeker gibi bir sömürgecilikle mücadelemiz var.

Türk halkını, Kürt halkının çok yakın bir dostu, müttefiki gibi görüyoruz. Her zaman şunu söyledik: Bir Kürt devrimi Türk devrimidir. Kürdistan diye tabir edilen coğrafyadaki gerçekleşmeler, Türkiye diye tabir edilen coğrafyadaki gerçekleşmelerdir. Biz de diyoruz ki, etle-tırnak gibi iç içeyiz bizi koparamazlar.

Ama tırnak bir yerden ete daha fazla girmiş ve acı veriyor. Biz tırnağın acı veren bu kısmını çekip çıkarmak istiyoruz. Bu bizim daha doğru tarihe layık hareket ettiğimizin de bir iyi tarifidir. Türkiye ve Türk ulusundan da bazı sözcüler, er veya geç çıkar ve nitekim şimdiden de bunun derin sorumluluğu altındadırlar.

Biz Türkiye ile başka tür ilişki çözümünden yana değiliz. Yani çokça o söylendiği gibi, ille ayrılıkçılık amacı gütmüyoruz. Bu da, bir yoldur fakat halklar için en uygun yoldur diye de söylenemez. İki halkı güçlendirecek, Kürtü Türk'le, Türkü Kürt'le güçlendirecek ne varsa onu bulup ortaya çıkarmak istiyoruz ve her iki tarafı zayıflatan etkenlere artık yer vermek istemiyoruz. Şimdi bunun anlaşılmasına sanıyorum özen göstereceksiniz. Bu sizlerin de görevidir. Biz de kendi görevimize daha anlayışlı ve başarılı karşılık vereceğiz. Bazılarının yaptığı gibi çok sert veya bir dönemler bize yaklaşıldığı gibi hor bakabilirdik. Milliyetçiliği biz de derinleştirebilirdik. Ama bunu bir çıkış yolu olarak görmüyoruz. Saflarımızda buna kesinlikle yer vermek istemiyoruz. Hele derinleştirmek şurada kalsın, bunu halklar açısından en uygun sınırlarda götürmek istiyoruz. Bunu Türk elit kesimi veya siyasi sorumlu, hatta askeri sorumluları anlayabilmeli.

Bu bahar başlangıcında, özellikle bunu vurgulamamın nedenleri var. Gerçekten büyük bir hazırlığımız var. Hazırlıklar artık çok kapsamlı bir savaşı götürmeye el veriyor. Ne kadar zor gibi gelse de, biz bu savaşı çok daha geliştirerek götürebiliriz. Bu da bir seçenektir ama bizim ille tercih ettiğimiz ve istediğimiz bir seçenek değildir. "Daha da bitirmeye çalışacağız, tamamen bitireceğiz" derlerse, çok kuvvetli bir savunmayı ve akabinde yer yer çok etkili saldırıları da yapabiliriz. Türkiye kamuoyu bunu da gerçekten anlayabilmeli.

Sizler geldiniz, bunun derin arayışı ve ilgisi içinde geldiniz. Bunu gerçekten çok samimice gördüm ve bu önemli bir görüşmedir. Türkiye ortamında kendini ayakta tutma ve kendini yaşatma önemlidir. Kaldı ki yıllardan beri bu nedenle zindanlarda da kaldınız, her zaman saygı duyduğumuz ve öyle görmeye devam edeceğimiz bir sorumluluk düzeyidir. Geçmişte oldukça ileri

düzey sorumluluklarınız da olmuştur. Tarih şunu gösteriyor, bu boş gitmemiştir. Bir yerlerden karşılık bulmuştur. Aynı şey, ileride bizim de başımıza bir felaket gelse, birileri bizim yaptıklarımızdan çok büyük güç alarak, bence sonuca gitmesini de bilecektir. Bu kadar umutluyuz.

Bu temelde buraya kadar gelmenizle, gösterdiğiniz yüksek ilgiye müteşekkirim. Türkiye halkına bu mesajları taşımada üstlendiğiniz sorumluluğun da küçümsenemez bir sorumluluk olduğuna inanıyorum. Elimden gelen katkıyı da göstermeye çalıştım. Bundan sonrasının daha hayırlı ve başarılı geçeceğine de inanıyorum.

– Umarım bundan sonraki görüşmemiz "Magna Charta" imzalanırken olur.

– İnanıyorum ve bu da gerçekleştirilecektir.

DİRİLİŞ TAMAMLANDI SIRA KURTULUŞTA

"Konuyu, Kürtleri, bölgeyi bilmeyen tanımayan bir okur açısından, PKK, anlaşılması gerçekten çok güç bir örgüt. Üstelik Türkiye'de yaşayan insanlar, PKK konusunda tek yanlı bir propaganda bombardımanı altında. 'PKK bölücüdür! PKK teröristtir! PKK Ermenidir!' gibi herhangi somut bir pratiğe dayanmayan ideolojik tahliller çercevesinde de PKK'yi ve Öcalan'ı anlamak mümkün değil. Kabul edip etmemek ikinci aşama. Ancak Türkiye'de çok sayıda insan PKK'yi ve Öcalan'ı anlamadan reddediyor. Bilgi yok, fikir çok. Bilgisiz fikirde çürük!"

"Benim, Ottowa'dan Alma Ata'ya, Cizre'den Londra'ya, Mehabad'dan Hewler'e kadar çok geniş bir coğrafyada PKK ile gazetecilik temelinde ilişkilerim oldu. PKK'liler veya PKK'nin rakipleriyle yaptığım her söyleşide, her haberde PKK'nin yeni, bilmediğim bir yönünü keşfediyorum. Bu nitelikler bana kimi zaman olumlu, kimi zaman olumsuz geliyor. Öcalan, tüm PKK'nin ve PKK'lilerin aslında biraz idealize olmuş simgesi. Çünkü; PKK'yi, PKK'lileri ve Kürtleri en sert ve en ciddi eleştiriye tabii tutan kişi yine Öcalan'ın bizzat kendisi. Hele son olarak yayınlanan 3. Ulusal Konferans metinlerinde öylesine sert, öylesine acımasız eleştiriler var ki insanın 'bu metin resmi güçlerin eline geçse PKK aleyhinde propaganda yapmak için çok esaslı malzeme olur' diyesi geliyor. Ama PKK'nin böyle bir endişesi yok. 'Bizim örgüt o kadar büyüdü ki artık fazla gizlisi saklısı kalmadı.' diyor Öcalan. Şimdi bölgede yirmibin kadar gerillası olan, üç kıtada yüzbinlerce taraftarı olan bir Parti, taktiğini, stratejisini, liderlerini nasıl gizli tutabilir ki? PKK, çoğu zaman bir siyasi-askeri örgüt olmayı da aşan, bir hareket, bir ruh hali... "

RAGIP DURAN